JOURNAL OF EDUCATION AND SOCIAL DEVELOPMENT

วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม

Journal of Education and Social Development

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 ปีการศึกษา 2559 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2559)

Vol. 12 No. 1 Academic Year 2016 (July - December 2016)

ISSN 1905-2693

วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม
Journal of Education and Social Development

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 ปีการศึกษา 2559
(กรกฎาคม - ธันวาคม 2559)

Vol. 12 No. 1 Academic Year 2016
(July - December 2016)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยทางการศึกษาและการพัฒนาสังคม

2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ และนิสิตนักศึกษาทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยบูรพา

3. เพื่อส่งเสริมการเสนอผลงานทางวิชาการด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคมของนักวิชาการทั่วไปในรูปแบบบทความทางวิชาการและบทความพิเศษ

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล
มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทร์ชลี มาพุทธ
มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.นงเยาว์ เปรมกมลเนตร
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเอิญ มิลินทสูต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ลำปาง แม่นมาตย์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศาสตรี เสาวคนธ์
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง
มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สังคม ภูมิพันธ์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เจ้าของ

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ข้อเขียนหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ในวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม
เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน และเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนทั้งสิ้น
เจ้าของและคณะบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วยเสมอไป

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิชาการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คีรีบูน จงวุฒิเวศย์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ชารี มณีศรี
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต ขาวเหลือง
มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.ธ.ธง พวงสุวรรณ
มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี
รองศาสตราจารย์นลินี บำเรอราช
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์
นักวิชาการอิสระ ข้าราชการบำนาญ
กระทรวงมหาดไทย
ดร.พรรณวลัย คีรีวงษ์วัฒนา
ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์2
อาจารย์พิรดา สุดประเสริฐ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญนภา กุลนภาดล
มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ภารดี มหาขันธ์
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.มนัส สายเสมา
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ดร.มัทนียา พงศ์สุวรรณ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ลัดดา ศุขปรีดี
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.วิรัตน์ ธรรมาภรณ์
วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้
ดร.วิราวรรณ มูลตรีภักดี
ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนนานาชาติมูลตรีภักดี
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพงษ์ แสง-ชูโต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล
มหาวิทยาลัยบูรพา
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศาสตรี เสาวคนธ์
ข้าราชการบำนาญ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.สมสิทธิ์ จิตรสถาพร
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง
มหาวิทยาลัยบูรพา
ศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ เถาทอง
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ งามกนก
มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ สุทธิธาทิพย์
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.เสาวรส ยิ่งวรรณะ
มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ ทับพร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.อนงค์ วิเศษสุวรรณ์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.อรนรินทร์ ขจรวงศ์วัฒนา
โรงพยาบาลเมืองฉะเชิงเทรา
ดร.อัญชลี เหมชะญาติ
มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา ศรีสะเกษ
ดร.อาพันธ์ชนิต เจนจิต
มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.อารมณ์ เพชรชื่น
โครงการพัฒนาศักยภาพครูเพื่อเป็น
ผู้นำการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน
วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ สสวท.
ดร.วิจิตรา สิงห์หิรัญนุสรณ์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สำนักงาน

สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131
โทร. 038-102-067
Fax: 038-391-043

กำหนดออก

ปีละ 2 ฉบับ

ค่าสมาชิกวารสาร

ปีละ 150 บาท (รวมค่าส่ง)

การส่งต้นฉบับบทความ

ติดต่อส่งต้นฉบับได้ที่
กองบรรณาธิการวารสารการศึกษาและ
การพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

การสมัครเป็นสมาชิก

ยื่นใบสมัครสมาชิก พร้อมเงินสดหรือ
ธนาณัติสั่งจ่าย ปทฝ.มหาวิทยาลัยบูรพา
ในนาม นางศรีวรรณ ยอดนิล
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

บทบรรณาธิการ

ตามที่สำนักพระราชวังได้ออกแถลงการณ์อย่างเป็นทางการว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทรสยามมินทราธิราชบรมนาถบพิตร เสด็จสวรรคต เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 13 ตุลาคม พุทธศักราช 2559 เวลา 15.52 น. ข้าพระพุทธเจ้า นางศรีวรรณ ยอดนิล บรรณาธิการวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม พร้อมด้วยกองบรรณาธิการ ต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแนวพระราชดำริด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคมตลอดระยะเวลา 70 ปี ที่ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม นำมาซึ่งการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยผู้เป็นพสกนิกรของพระองค์ให้มีความสุขและสันติสุข ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะเจริญรอยตามพระยุคลบาท สืบสานพระราชปณิธานตลอดจนปฏิบัติตามพระบรมราโชวาท พระราชดำรัสที่พระองค์พระราชทานไว้ตลอดไป ปวงข้าพระพุทธเจ้าขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคมฉบับนี้ เป็นปีที่ 12 ฉบับที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2559 ภาคเรียนที่ 1 (กรกฎาคม 2559 – ธันวาคม 2559) เนื้อหาในวารสารประกอบด้วยบทความวิชาการ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “โครงการทวายกับการพัฒนาประเทศไทยและการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” และ เรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21” รวมทั้งบทความวิจัยอีกจำนวน 17 เรื่อง ซึ่งเป็นบทความวิจัย ที่นำเสนอข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน และผู้สนใจศึกษาค้นคว้าประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการพัฒนาสังคมในแง่มุมต่าง ๆ เช่น บทความวิจัยด้านการบริหารการศึกษา ด้านการอาชีวศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และอื่น ๆ ซึ่งมีองค์ความรู้ใหม่ที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคมทั้งสิ้น

ในนามกองบรรณาธิการวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม ขอขอบคุณผู้เขียนบทความ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ และสมาชิกผู้อ่านทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและติดตามวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคมมาโดยตลอด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อทุกท่าน พบกันใหม่ในวารสารฉบับหน้าค่ะ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ 4

บทความวิชาการ

โครงการทวายกับการพัฒนาประเทศไทยและการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 7

(ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์)

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21 20

(วิภาพรรณ พินลา)

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 35

(กฤษณา โลหการก, ดร.ชนินันท์ พฤกษ์ประมูล, ดร.สมสรรญก์ วงษ์อยู่น้อย, ดร.กานจุลี ปัญญาอินทร์)

การประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 48

(ดร.นคร ละลอกน้ำ)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคฟันผุในเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดศรีสะเกษ 58

(กนิพันธุ์ ปานณรงค์, ดร.อัญชลี เหมชะญาติ, ประคองศรี ถนอมนวล)

รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น 69

(สวนีย์ ภิรมย์ไกรภักดิ์, ดร.ธร สุนทรายุทธ, ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์)

ความคาดหวังและที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี 80

(ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต)

การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 89

(ดร. พรรณทิพา พรหมรักษ์, ดร.วิมลรัตน์ จตุรานนท์, พชรมณฑ์ หิงคานนท์, สุภัคมณฑน์ ขุมทรัพย์ดี, จีรสุดา เปลี่ยนสมัย, พิมสุพร สุนทรินทร์, สุรตา หวานสนิท)

รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน 102

(นัยนา สถิตย์เสถียร, ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล, ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง)

ความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ ตำบลสระพัฒนาอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม 114

(ทศพล สระทองยอด, ดร.จุฑาทิพย์ ถาวรรัตน์, ดร.อภิชาติ ใจอารีย์)

การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 124

(ดร.สฎายุ ธีระวณิชตระกูล)

การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 137
(ดร.เชวง ซ้อนบุญ, ดร.ศิรประภา พฤทธิกุล, อ.ณฐมนต์ คมขำ, ดร.สุกัลยา สุเฌอ, อ.กัลยาณี อินต๊ะสิน)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา 153
(วิไลลักษณ์ เพชรเอี่ยม, ดร.นุชนรา รัตนศิระประภา, ดร.นพดล เจนอักษร, ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น : กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตในภาคตะวันออก 163
(อารีวรรณ คูหเพ็ญแสง, ดร.สุรีพร อนุศาสนนันท์, ดร.สมพงษ์ ปั้นหุ่น)

การศึกษาความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการของนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสาร จากสื่อประชาสัมพันธ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 175
(ดร.อุทิศ บำรุงชีพ)

การสร้างหลักสูตรอบรมความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 188
(ดร.เกรียงศักดิ์ บุญญา)

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 201
(ภูรินทร์ แตงน้อย, ดร.ชนินันท์ พฤกษ์ประมูล, ดร.ณสรรค์ ผลโภค, ดร.สมสรรญ์ วงษ์อยู่น้อย)

การประเมินผลหลักสูตรสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ 212
(ดร.ไชยยันต์ ถาวระวรณ์, ดร.เมธี ธรรมวัฒนา, ดร.มานพ แจ่มกระจ่าง)

การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา การจัดการน้ำเสียในคลองบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 224
(ปรีชา ปิยจันทร์)

วรรณกรรมวิจารณ์

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ : รวมคำบรรยายจากการสัมมนา ณ กระทรวงการต่างประเทศ 234
(ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล)

โครงการทวายกับการพัฒนาประเทศไทยและการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

DAWEI PROJECT AND DEVELOPMENT OF THAILAND TOWARD THE ASEAN ECONOMIC COMMUNITY

ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์*

ความนำและความเป็นมา

โครงการทวายเป็นโครงการพัฒนาพื้นที่ขนาดใหญ่ทางภาคใต้ของประเทศสหภาพเมียนมาร์ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทยทางภาคตะวันตก คือ จังหวัดกาญจนบุรี โครงการนี้ประกอบด้วย ท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายด้าน ได้แก่ โรงงานเหล็ก โรงงานปุ๋ย โรงงานไฟฟ้า โรงงานกลั่นและแยกน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ปิโตรเคมี โรงงานปิโตรเลียม สาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ สำหรับการพัฒนา การขยายตัวและการเติบโตของเมืองในอนาคต เป็นโครงการลงทุนระดับสูงที่นักลงทุนจากทั่วโลกให้ความสนใจอย่างมากในระยะ 2-3 ปี ที่ผ่านมา อีกทั้งเป็นโครงการที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลสหภาพเมียนมาร์ให้ความสำคัญร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สื่อมวลชนหลายประเทศต่างสนใจและตั้งฉายาเรียกโครงการนี้ในหลากหลายชื่อ เช่น New Global Maritime Route, Land Bridge to Indochina, West Gate of Thailand, New Land Bridge เป็นต้น (กองบรรณาธิการโลจิสติกส์ไทยแลนด์, 2556, หน้า 13-14) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโครงการนี้จะเป็นจุดศูนย์กลางหรือจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียนในการขนถ่าย ระบายสินค้าระดับโลก เชื่อมโยงตลาดและเส้นทางการค้าจากยุโรป แอฟริกา ตะวันออกกลาง และเอเชียใต้มาทางมหาสมุทรอินเดีย ทะเลอันดามัน จากเมียนมาร์เข้าสู่ไทยออกสู่อ่าวไทยทางทะเลจีนใต้ไปยังประเทศต่างๆ ในกลุ่มประชาคมอาเซียน ต่อไปยังจีน เกาหลี ญี่ปุ่น และประเทศต่างๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิกได้ทวายกำลังจะกลายเป็นประตูเศรษฐกิจแห่งใหม่ เชื่อมโลกตะวันตกและตะวันออกให้ถึงกัน (พิษณุ สุวรรณะชฎ, 2556, สัมภาษณ์) เป็นการสร้างโอกาสทางการค้า การลงทุน ธุรกิจ อุสาหกรรมและการคมนาคมให้กับผู้ประกอบการจากทุกมุมโลก ประเทศไทยซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ของโครงการทวายและมีความเกี่ยวเนื่องกับเส้นทางคมนาคม การเคลื่อนย้ายถ่ายโอนสินค้า แรงงานและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่ทุกด้านโดยตรง จึงต้องมีการศึกษาทิศทางการพัฒนาและมีการวางแผนเพื่อพัฒนาทั้งด้านพื้นที่สาธารณูปโภคและกำลังคนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนต่อไป

พื้นฐานด้านพื้นที่และที่มาของการพัฒนา

คำว่า ทวาย เป็นการออกเสียงในสำเนียงภาษาไทยที่เพี้ยนมาจากภาษาท้องถิ่นว่า ทะแว (Dawei) ซึ่งชาวตะวันตกเรียกชื่อเมืองนี้เพี้ยนไปจากภาษาพื้นเมืองเช่นกันว่า ทะวอย (Tavoy) ปัจจุบันทางการเมียนมาร์ กำหนดให้ออกเสียงและสะกดให้ตรงตามภาษาเดิมว่า ทะแว (Dawei) คำนี้สำหรับไทย ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีหลักฐานยืนยันว่าไทยออกเสียงถูกต้องตามสำเนียงเดิมว่า ทะแว จากบันทึกในนิราศตามเสด็จทัพลำน้ำน้อยของพระยาตรังแต่งเป็นโคลงดั้น บทที่ 33 พรรณนาเมื่อตามเสด็จรัชกาลที่ 1 ยกทัพไปตีเมืองทวายเมื่อ พ.ศ.2330 ว่า“*เสร็จเศิกสมแคล่วได้*

*รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

แดนเวียง ทะแวนา ชมอนงค์ดนู นับร้อย” (พระยาตรัง, 2547, หน้า 15-16) ซึ่งไทยได้เคยเรียกชื่อเมืองนี้ว่า ทะแว ตามภาษาเดิมมาแล้ว

ทวายในอดีตเป็นชุมชนการค้าขายที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคนี้เป็นเส้นทางการคมนาคมระหว่างอาณาจักรต่างๆ ในดินแดนสุวรรณภูมิเชื่อมต่อไปยังอินเดีย ศรีลังกา และเป็นเส้นทางเผยแผ่ศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มาตั้งแต่ราว พ.ศ.1000 จึงเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญที่ทำให้ทั้งไทยและเมียนมาร์ในอดีตต้องยึดเมืองทวายไว้เพื่อเป็นที่สะสมไพร่พลและเสบียงส่งให้กองทัพที่จะยกไปตีอีกฝ่ายได้เป็นอย่างดี ดังหลักศิลาจารึกบันทึกไว้ว่า (กรมศิลปากร, 2547, หน้า 2) อาณาเขตทางฝั่งตะวันตกในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้แผ่ขยายไปจนถึงหงสาวดี จดอ่าวเบงกอลและในบันทึกของมิชชันนารีที่เข้ามาติดต่อในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้กล่าวไว้ว่า (เพียงฤทัย วาสบุญมา, 2547, หน้า 31-32) เมืองทวาย มะริด และตะนาวศรี เป็นเมืองในอาณาจักรสยามตามปรากฏในพงศาวดาร ซึ่งระหว่างสยามกับพม่าในขณะนั้นมักมีศึกชิงเมืองทั้ง 3 กันหลายครั้ง เพื่อใช้เป็นแหล่งพักของกองทัพและกำลังพล เมืองทวายและตะนาวศรียังเป็นเมืองที่เจ้าเมืองต้องเข้ามาทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ณ กรุงศรีอยุธยาร่วมกับเจ้าเมืองอีก 6 เมือง คือ เมืองพิษณุโลก ศรีสัชนาลัย สุโขทัย กำแพงเพชร นครศรีธรรมราช นครราชสีมา รวมตะนาวศรีและทวายเป็น 8 เมือง นับว่ามีความเกี่ยวพันกันมากในประวัติศาสตร์

ยิ่งกว่านั้น กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2555, หน้า 30-33) ได้ศึกษาพบว่า เมืองทวาย มะริด และตะนาวศรี เป็นประเทศราชของไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย แต่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า เมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2112 ในสมัยพระเจ้าบุเรงนอง ครั้นเมื่อ พระนเรศวรกู้อิสรภาพได้ เมืองทวาย มะริด และตะนาวศรี ซึ่งให้ความช่วยเหลือแก่กองทัพไทยจึงเป็นอิสระไปด้วย ต่อมาในยุคกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย รัชกาลสุดท้ายสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อัมรินทร์ หรือพระเจ้าเอกทัศน์ เมื่อ พ.ศ. 2302 พระเจ้าอลองพญากษัตริย์พม่า ได้ยกกองทัพมาตีเมืองทวาย ซึ่งขณะนั้นแข็งเมืองอยู่ และได้ยกพลตามมาตีเมืองมะริดและตะนาวศรี กลับไปปกครองอีกครั้ง

ครั้นเมื่อต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ยกทัพไปตีเมืองทวายคืนจากพม่าในปี พ.ศ. 2330 แม้ไม่สำเร็จ แต่อีก 4 ปีต่อมา คือ พ.ศ. 2334 เมืองทวาย มะริด และตะนาวศรี ก็มาสวามิภักดิ์กับไทย เพราะในราชสำนักพม่าเกิดความแตกแยกกัน ช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในปี พ.ศ. 2366 อังกฤษเริ่มเข้ายึดเมืองชายฝั่งทะเลของพม่า พร้อมทั้งได้ส่งเจ้าหน้าที่จากอังกฤษไปทำการสำรวจดินแดนเพื่อทำแผนที่ ภูมิประเทศ ทรัพยากร และขอบเขตของเมืองมะริด ตะนาวศรี และทวาย ซึ่งเป็นเมืองหลักของดินแดนที่ยึดครองและปักปันเขตมาถึงทิวเขาตะนาวศรี กำหนดให้ฝั่งตะวันออกของทิวเขาเป็นดินแดนของไทย จากนั้นได้ส่งข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำอินเดียที่อังกฤษปกครองอยู่ก่อนแล้ว มาติดต่อเจรจากับไทยเพื่อขอให้มีการปักปันเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าของอังกฤษเป็นการถาวร เมื่อปี พ.ศ. 2408 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกำหนดให้แม่น้ำเป็นเขตกลาง ให้ฝั่งเป็นเขตแดน ฝั่งด้านตะวันตกเป็นของพม่า และฝั่งด้านตะวันออกเป็นของไทย สำหรับเกาะในแม่น้ำ หากชิดฝั่งตะวันตกให้เป็นของพม่าและหากชิดฝั่งตะวันออกให้เป็นของไทย รวมทั้งเกาะที่ขวางลำน้ำก็ให้เป็นของไทย การให้สัตยาบันในครั้งนั้น กล่าวได้ว่าเป็นการยอมรับอย่างเป็นทางการตามข้อตกลงระหว่างประเทศให้เมืองมะริด ตะนาวศรี และทวายเป็นดินแดนของพม่าภายใต้การปกครองของอังกฤษ ตั้งแต่วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2411 เป็นต้นมา

หลังจากที่อังกฤษให้เอกราชแก่พม่าในปี พ.ศ. 2491 แล้ว พม่าได้จัดแบ่งเขตการปกครองใหม่ตามเชื้อชาติที่มีความหลากหลาย (เพ็ชรี สุมิตร, 2556, หน้า 101) คือ ดินแดนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือได้จัดตั้งเป็นรัฐกะเหรี่ยง ดินแดนเขตตะนาวศรี ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ลงมาได้จัดตั้งเป็นรัฐมอญ แต่เดิมเมืองสำคัญ

ของเขตตะนาวศรี คือเมืองมะละแหม่ง เมื่อจัดตั้งเขตนี้เป็นรัฐมอญ เมืองมะละแหม่งจึงเป็นเมืองศูนย์กลางของรัฐมอญ เขตตะนาวศรีที่มีดินแดนเหลืออยู่อีกทางตอนใต้จึงจัดตั้งเมืองทวายขึ้นเป็นเมืองหลักของเขตตะนาวศรีแทนเมืองมะละแหม่งสืบมา

ในปี พ.ศ. 2517 พม่าประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่และมีการสำรวจประชากรใหม่ พบว่า เขตตะนาวศรี มีเมืองทวายเป็นเมืองหลักที่สำคัญ ประกอบด้วยประชากรหลายเชื้อชาติ เช่น มอญ ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง พม่า จีน และไทย ซึ่งเป็นชาวไทยพลัดถิ่นที่เคยอาศัยอยู่เดิมมานับ 100 ปี มีการพูดภาษาไทยและสืบวัฒนธรรมไทยอยู่บ้าง แต่ความเป็นพม่าได้เข้าครอบงำจนกลืนกลายไปเกือบหมด นอกจากนี้ยังมีลาวโซ่ง ไทยดำ ที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของเขตตะนาวศรี อพยพมาจากราชบุรี เพชรบุรี ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2394 กระจายอยู่อาศัยตามเมืองทวาย มะริด เมาะลำเลิง ตะนาวศรี นำสินค้าเข้ามาค้าขายตามชายแดนเขตรอยต่อกับราชบุรี เพชรบุรีของไทย และอาศัยปะปนกันกับชนพื้นเมืองเรื่อยมา จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้นมีประมาณ 1.3 ล้านคน (ภราดร ศักดา, 2555, หน้า 2)

เขตตะนาวศรี เป็นที่ราบชายฝั่งสลับเนินเขาติดต่อกับอ่าวเมาะมะตะ และทะเลอันดามัน อากาศมีลักษณะร้อนชื้น มีป่าไม้ แร่ธาตุ สัตว์ป่า ทรัพยากรทางทะเล และทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ประชากรส่วนมากประกอบอาชีพกสิกรรมและทำประมง เมืองสำคัญหลายเมืองมีลักษณะเป็นเมืองท่า ขนถ่ายสินค้าและค้าขายทางทะเล เมืองทวาย ซึ่งเป็นเมืองหลักอยู่ติดชายฝั่งทะเลอันดามันทางภาคใต้ของพม่า ตั้งอยู่ในแนวเส้นละติจูดเดียวกับตัวจังหวัดกาญจนบุรีของไทย มีเทือกเขาตะนาวศรีกั้นเขตแดน ระยะทางจากตัวเมืองทวายมาทางตะวันออกห่างจากตัวเมืองกาญจนบุรีประมาณ 150 กิโลเมตร (กองบรรณาธิการวารสารเอ็มบีเอ, 2555, หน้า 85)

หากเริ่มต้นจากตัวเมืองกาญจนบุรีของไทยไปทางทิศตะวันตกออกจากตัวเมืองไปถึงแยกแก่งเสี้ยนตามเส้นทางถนน 323 (ถนนแสงชูโต) มุ่งตรงไปทางไทรโยคจากแยกแก่งเสี้ยนไปอีกประมาณ 12 กิโลเมตร มีทางแยกไฟแดง หากตรงไปจะเข้าสู่อำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอสังขละบุรี แต่หากไปทวายต้องเลี้ยวซ้าย ไปทางตำบลบ้านเก่า ผ่านบ้านห้วยน้ำขาวเป็นระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร จะถึงบ้านพุน้ำร้อนซึ่งเป็นหมู่บ้านสุดท้ายของไทยก่อนถึงช่องผ่านด่านชายแดน สุดเขตประเทศไทย มีหน่วยทหารระดับกองร้อยตั้งอยู่ทำหน้าที่ปิด-เปิดด่าน และตรวจสอบผู้ที่จะผ่านเข้าออกระหว่างชายแดนไทยกับพม่า ด่านนี้ยังไม่ใช่เป็นด่านถาวรและด่านที่เป็นทางการ ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองประจำอยู่ และจากด่านนี้ไปอีกประมาณ 4 กิโลเมตร จะเป็นที่ตั้งของด่านตรวจสุดท้ายของทหารไทยที่เส้นแบ่งเขตแดนไทยกับพม่าอีกด่านหนึ่งก่อนพ้นเขตแดนไทยเข้าสู่เขตพม่า (เรื่องเดียวกัน, หน้า 86)

เมื่อพิจารณาจากพื้นฐานทางภูมิศาสตร์และระยะทางที่ตั้งของเมืองแล้ว จะเห็นได้ว่าไม่มีความห่างไกลกัน อีกทั้งพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ประชากร วัฒนธรรม และสังคม ยังมีความใกล้ชิด ต่อกันมายาวนานจนถึงปัจจุบัน ซึ่งโลกไร้พรมแดนและการเปิดประเทศในภูมิภาคนี้ เพื่อรวมกันเข้าเป็นประชาคมอาเซียนในอนาคตอันใกล้อย่างทั่วถึง การคมนาคมและการสื่อสารติดต่อกันภายในเวลาอันรวดเร็วจึงมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะการขนส่งสินค้าและบริการ รวมทั้งการเดินทางไปมาติดต่อกันของประชากรจึงมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นตามมา ปัญหาการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศซึ่งมีต้นทุนสูงขึ้นและราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่เพิ่มขึ้นทำให้การขนส่งทางบกและทางน้ำต้องหาเส้นทางใหม่ที่ทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด จึงเป็นประเด็นให้ต้องศึกษาหาทางออก ปัญหาของไทยที่มีทางออกสู่ทะเลน้ำลึก ได้เฉพาะภาคตะวันออก มีท่าเรือแหลมฉบังและท่าเรือมาบตาพุด จังหวัดชลบุรี และระยอง จึงเริ่มไม่เพียงพอต่อปริมาณเรือเดินสมุทรที่เข้ามามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการเดินเรือออกจากท่าเรือแหลมฉบังและท่าเรือมาบตาพุดเพื่อไปยังประเทศทางตะวันตก เช่น อินเดีย ตะวันออกกลาง แอฟริกา และยุโรป ซึ่งเป็นตลาดการค้าที่สำคัญ จะต้องเดินเรือลงไปทางใต้ผ่านช่องแคบ

มะละกา ของมาเลเซีย อันเป็นเส้นทางที่ต้องใช้เวลานานหลายวันเพื่อรอการตรวจผ่านช่องแคบนี้ก่อนเดินทางออกไปยังมหาสมุทรอินเดีย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องหาเส้นทางใหม่และไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ด้วยการเปิดเส้นทางไปยังภาคตะวันตก ซึ่งยังไม่มีความหนาแน่นมากนักและได้เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันต่อไปในอนาคตได้จะเป็นเส้นทางแห่งความหวังใหม่ที่จะเกิดขึ้น (ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, 2556, หน้า 3-4) จึงเป็นที่มาของโครงการทวายที่เกี่ยวข้องกับไทยดังกล่าวมา

การดำเนินโครงการและผลที่มีต่อการพัฒนาประเทศไทย

โครงการทวายประกอบด้วยท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรม รวมทั้งเส้นทางคมนาคมเชื่อมระหว่างประเทศไทยกับเมียนมาร์ เป็นความร่วมมือทั้งในระดับเอกชนของไทยในฐานะผู้ลงทุนกับรัฐบาลเมียนมาร์ในฐานะผู้ให้สัมปทาน และระดับรัฐบาลต่อรัฐบาล เริ่มต้นจากเอกชนของไทย คือ บริษัทอิตาเลียนไทยดีเวลอปเมนต์ จำกัด (มหาชน) หรือ ITD ได้รับสัมปทานจากรัฐบาลเมียนมาร์ เพื่อพัฒนาท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งมีความยาวประมาณ 12 กิโลเมตร เป็นเนื้อที่ 400,000 ไร่ หรือ 250 ตารางกิโลเมตร ห่างจากตัวเมืองทวาย 30 กิโลเมตร บริษัท ITD ได้รับสัมปทานประเภท Build, Operate and Transfer (BOT) เป็นระยะเวลา 60 ปี และสามารถต่ออายุสัญญาได้ ตามแต่ตกลงกันในอนาคตเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 กับคู่สัญญา คือ การท่าเรือ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงคมนาคมของสหภาพเมียนมาร์ โครงการประกอบด้วย ท่าเรือน้ำลึก 2 ท่า มีศักยภาพรับเรือที่มีระวางขับน้ำได้ถึง 3 แสนตัน เข้ามาเทียบท่ารองรับปริมาณสินค้าได้สูงสุดถึงปีละ 250 ล้านตัน มีท่าเรือสำหรับสินค้าในตู้คอนเทนเนอร์ สินค้าหีบห่อ ธัญพืช ถ่านหิน แร่ธาตุ และสินค้าที่เป็นของเหลว เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีในส่วนของนิคมอุตสาหกรรมประกอบด้วยอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น โรงงานเหล็ก โรงงานปุ๋ย โรงไฟฟ้าและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ตลอดจนสถานที่ตั้งส่วนราชการ ศูนย์การค้า ศูนย์การท่องเที่ยว สถานที่พักอาศัย และสถานที่พักผ่อน (วงศกร ตระกูลหิรัญผดุง, 2555, หน้า 17)

การดำเนินการในระยะแรก จะมีการก่อสร้างโครงข่ายคมนาคมทางบกที่เชื่อมต่อระหว่างชายแดนไทย-พม่า โดย ITD จะใช้เงินลงทุนราว 2,000 กว่าล้านบาท ก่อสร้างถนนสายกาญจนบุรี-ทวาย ระยะทางประมาณ 180 กิโลเมตร จากบ้านพุน้ำร้อน ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ไปถึงชายแดนเป็นระยะทาง 75 กิโลเมตร เป็นทางหลวงพิเศษ (มอเตอร์เวย์) และถนนจากชายแดนไทยไปถึงพื้นที่โครงการทวายอีก 90 กิโลเมตร ถนนสายนี้มีกำหนดแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2556 นอกจากนี้ยังมีการก่อสร้างทางรถไฟ กับท่อส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ เชื่อมต่อจากชายแดนไทยไปยังเมืองทวายและสนามบินทวาย ITD ได้มีการประสานงานกับบริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรี โฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในการศึกษาความเป็นไปได้ของแผนระยะยาวในการก่อสร้างโรงไฟฟ้าขนาด 4,000 MW ในช่วงแรกจะใช้ไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าที่ใช้ก๊าซธรรมชาติและถ่านหินขนาด 613 MW เริ่มก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2559 จะมีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าสำหรับใช้ในโครงการ (วงศกร ตระกูลหิรัญผดุง, 2555, หน้า 20-21)

สำหรับการลงทุนในระยะที่สอง คือ การก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทวาย โดย ITD จะเร่งรัดจัดหาผู้ร่วมลงทุนในโครงการนี้ก่อนเป็นอันดับแรก คาดว่าจะใช้เงินลงทุนในโครงการสร้างโครงข่ายถนน เชื่อมต่อระหว่างชายแดนไทย-เมียนมาร์ และท่าเรือน้ำลึกทวาย อยู่ที่ประมาณ 6 หมื่นล้านบาท ตามด้วยแผนงานในระยะที่สาม คือ การก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งจะแบ่งออกเป็นโซนต่าง ๆ ได้แก่ อุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมเกี่ยวกับก๊าซธรรมชาติและน้ำมัน อุตสาหกรรมปิโตรเคมีและโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า ITD ได้มีการลงนาม

ในกรอบความตกลงกับการท่าเรือ สังกัดกระทรวงคมนาคมของเมียนมาร์ไปแล้วเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 โดยได้จัดตั้งบริษัท Dawei Development Company ขึ้นเพื่อรับผิดชอบโครงการนี้ รัฐบาลเมียนมาร์ได้มีการประกาศใช้กฎหมาย เขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย กำหนดเงื่อนไขที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้ลงทุนหลายประการ เช่น สามารถใช้ประโยชน์ในที่ดินได้สูงสุดถึง 75 ปี มีช่วงปลอดภาษีเงินได้และยกเว้นภาษีอากรในการนำเข้าเครื่องจักรเป็นเวลา 5 ปี รวมทั้งมีการผ่อนคลายมาตรการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศด้วย (วริศรา ภานุวัฒน์, 2556, หน้า 40-41) นอกจากนี้ เมียนมาร์ได้จัดตั้ง Central working Body and Management Committee of Dawei Special Economic Zone ขึ้นเพื่อดูแลโครงการในภาพรวม ส่วนด้านการออกแบบท่าเรือ แผนการตลาด และการสรรหานักลงทุน ทางฝ่ายเมียนมาร์ได้จัดทำ Conceptual Work (Layout) and Pre-feasibility Study เรียบร้อยแล้ว และกำลังอยู่ระหว่างการเจรจาเกี่ยวกับเงื่อนไขสัมปทานของโครงการ คาดว่าจะเริ่มดำเนินการได้ในปี พ.ศ. 2559 (บุญทรัพย์ พานิชการ, 2556, หน้า 75-76)

สำหรับผลที่มีต่อการพัฒนาประเทศไทย รัฐบาลไทยได้มีการเตรียมการเพื่อสนับสนุนโครงการนี้ โดยมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นหน่วยงานที่ดูแลแผนงานต่าง ๆ อันมีผลต่อการพัฒนา เช่น (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2555, หน้า 30)

1. การเปิดจุดผ่านแดนถาวรเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่ง เชื่อมต่อระหว่างชายแดนไทย-เมียนมาร์ คือ บ้านพุน้ำร้อน-ทิกี้ บ้านสิงขร-มูด่อง บ้านพระเจดีย์สามองค์-พญาตองซู บ้านกิ่วผาวอก-พอนทายิน และบ้านห้วยต้นนุ่น-แม่แจ๊ะ เพื่อขยายเส้นทางคมนาคมให้สะดวกขึ้น

2. ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เปิดเสรีการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศสำหรับบุคคลธรรมดาเพื่อการลงทุนโดยกำหนดไว้ 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และสำหรับนิติบุคคลไม่มีการจำกัดวงเงิน กระทรวงการคลังได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อพิจารณาแนวทางการให้ความสนับสนุนทางการเงิน คาดว่ารัฐบาลไทยจะเข้าร่วมลงทุนกับภาคเอกชนไทย รวมทั้งญี่ปุ่นและเมียนมาร์ในโครงการนี้เป็นเงินมากกว่า 100,000 ล้านบาท

3. รัฐบาลไทยได้จัดทำแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมต่อชายแดนไทย-เมียนมาร์ โดยจะทำการก่อสร้างทางหลวงสายพิเศษ กาญจนบุรีถึงชายแดนไทยติดต่อกับเมียนมาร์เป็นระยะทาง 71 กิโลเมตร ให้แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2558 และโครงการก่อสร้างทางหลวงพิเศษ (มอเตอร์เวย์) หมายเลข 81 จากอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ไปยังบ้านห้วยตลุง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นระยะทาง 98 กิโลเมตร ในวงเงิน 45,000 ล้านบาท โครงการขยายถนนหมายเลข 3208 จากบ้านพุน้ำร้อน จังหวัดกาญจนบุรี ไปบรรจบกับทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 4 ถนนเพชรเกษม ที่จังหวัดราชบุรี ให้เป็น 4 ช่องจราจร เพื่อเชื่อมโยงกับเส้นทางที่จะลงไปสู่ภาคใต้ของไทยได้โดยสะดวก ซึ่งเส้นทางทั้งสองนี้คาดว่าจะดำเนินการได้ในปีงบประมาณ 2556 อีกทั้งการรถไฟแห่งประเทศไทยได้ขออนุมัติงบประมาณเพื่อจ้างบริษัทเอกชนทำการศึกษา ความเป็นไปได้ในการก่อสร้างทางรถไฟจากท่าเรือทวายถึงท่าเรือแหลมฉบัง เพื่อเป็นเส้นทางเชื่อมต่อกันระหว่างท่าเรือทั้งสองต่อไป

โครงการทวายมีผลต่อการพัฒนาประเทศไทยโดยตรง โดยเฉพาะจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นเมืองชายแดนหน้าด่านและเมืองผ่านระหว่างเส้นทางไทยกับเมียนมาร์ในโครงการนี้ ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาจังหวัดให้ก้าวขึ้นมาเป็นศูนย์กลางของภาคตะวันตกในด้านการค้า การลงทุนชายแดนได้เป็นอย่างดี และอาจส่งผลต่อการพัฒนาจังหวัดอื่น ในภาคตะวันตกต่อไปได้อีกด้วย เพราะเมื่อเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงถึงกันทำให้สามารถเดินทางติดต่อ ขนส่งวัตถุดิบ สินค้าและการท่องเที่ยวได้โดยสะดวกขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และพาณิชยกรรมต่าง ๆ ของภาคตะวันตกได้ อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และจังหวัดอื่นที่ใกล้เคียงได้ไม่ยาก เพราะจังหวัดกาญจนบุรีมีระยะทางห่างจาก

กรุงเทพมหานครเพียง 130 กิโลเมตร ห่างจากท่าเรือแหลมฉบังประมาณ 260 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดชุมพร ประตูสู่ภาคใต้ประมาณ 490 กิโลเมตร ดังนั้นจึงมีแผนพัฒนาระบบการเงินการคลัง การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ โครงสร้างพื้นฐาน การเสนอร่างกฎหมายการพาณิชย์ อุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว จึงได้กำหนดให้จังหวัดกาญจนบุรี เป็นด่านแรกของการเปิดประตูเศรษฐกิจทางทิศตะวันตกของไทย เพื่อรองรับการเปิดเศรษฐกิจเสรีของประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ต่อไป (สำนักยุทธศาสตร์และการวางแผนพื้นที่, 2556, หน้า 22-23)

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาโครงข่ายขนส่งที่มีคุณภาพระหว่างกรุงเทพมหานคร กับกาญจนบุรี และบ้านพุน้ำร้อน เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างไทยกับเมียนมาร์ โดยเฉพาะเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายกับเขตเศรษฐกิจชายแดนกาญจนบุรี อันส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดในภาคตะวันตกของไทยโดยรวม โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายบางใหญ่-นครปฐม-กาญจนบุรี มีระยะทางประมาณ 97 กิโลเมตร เป็นทางหลวงพิเศษแนวใหม่บนพื้นดินขนาด 4-6 ช่องจราจร ควบคุมทางเข้า-ออก แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 บางใหญ่-นครปฐม ระยะทาง 47 กิโลเมตร ก่อสร้าง 6 ช่องจราจร และช่วงที่ 2 นครปฐม-กาญจนบุรี ระยะทาง 50 กิโลเมตร ก่อสร้าง 4 ช่องจราจร สำหรับโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองกาญจนบุรี ถึงชายแดนไทย-เมียนมาร์ที่บ้านพุน้ำร้อน ระยะทาง 70 กิโลเมตร กำลังดำเนินการต่อไปเพื่อเชื่อมต่อกับเส้นทางที่มาจากเมียนมาร์ให้ถึงกัน และมีการศึกษาเส้นทางรถไฟสายตะวันตกเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีสายน้ำตก-ด่านพระเจดีย์สามองค์ ระยะทาง 135 กิโลเมตร เพื่อเชื่อมโยงทางรถไฟถึงบ้านพุน้ำร้อนและเขตพื้นที่อุตสาหกรรมทวายได้ต่อไป (สุทธิเกตติ์ ทัดพิทักษ์กุล, 2555, หน้า 29)

ด้านการขนส่งทางอากาศ จังหวัดกาญจนบุรียังไม่มีสนามบินที่ใช้ในเชิงพาณิชย์ขณะนี้ มีแต่สนามบิน พล.ร.9 ของกองพลทหารราบที่ 9 ซึ่งใช้ปฏิบัติภารกิจด้านการทหาร อันอาจจะปรับปรุงหรือขอใช้พื้นที่หรือพัฒนาใช้ในกิจการเชิงพาณิชย์ได้ต่อไป คือมีสนามบินสุรสีห์ อยู่ที่ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี 1 แห่ง อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือห่างจากตัวเมือง 30 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีสนามบินที่ใกล้เคียง คือสนามบินโพธาราม จังหวัดราชบุรี อีก 1 แห่ง สนามบินประจวบคีรีขันธ์อีก 1 แห่ง และท่าอากาศยานหัวหิน อีก 1 แห่งที่เป็นสนามบินพาณิชย์แห่งเดียวในจำนวน 4 แห่งดังกล่าวที่ใช้ในเชิงพาณิชย์ ไม่ใช่ของทหาร (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2555, หน้า 20) ดังนั้น จึงอาจมีแผนพัฒนาเพื่อขยายสนามบินและเปิดเที่ยวบินเพิ่มมากขึ้นในโอกาสต่อไป

เนื่องจากจังหวัดกาญจนบุรีจะได้รับผลกระทบจากโครงการทวายมากที่สุดดังกล่าว จึงต้องมีแผนรองรับการเติบโตทางด้านการค้า การลงทุนและการพัฒนาด้านต่าง ๆ เตรียมพร้อมการขยายตัวของโครงการและการเปิดประตูสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 การพัฒนาเมืองคู่แฝดระหว่างกาญจนบุรีและทวาย จะต้องพัฒนาร่วมกันอย่างยั่งยืนทั้งในภาครัฐบาล เอกชน สถาบันการศึกษา เพื่อศึกษาผลกระทบด้านต่าง ๆ ให้รอบคอบ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ประชากร และวัฒนธรรม เพื่อมิให้เกิดปัญหาด้านสุขภาวะ มลภาวะและทรัพยากรธรรมชาติที่จะเปลี่ยนแปลงไป อันส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้ง 2 ประเทศโดยตรงอย่างที่เคยเกิดขึ้นที่นิคมอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออกของไทยมาแล้ว

ด้านการวางแผนเพื่อการพัฒนาประเทศไทย และจังหวัดกาญจนบุรี ได้มีการพบปะเจรจาระหว่างผู้นำของรัฐบาลทั้งสองประเทศและภาคเอกชนเพื่อการวางแผนพัฒนาพื้นที่ในโครงการทวาย มีอย่างต่อเนื่องกันหลายครั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา ส่งผลกระทบหลายประการในขณะนี้ (สุทธิเกตติ์ ทัดพิทักษ์กุล, 2555, หน้า 60-61) เช่น ราคาที่ดิน ในจังหวัดกาญจนบุรี สูงขึ้นหลายเท่าตัว รวมทั้งในจังหวัดใกล้เคียงและจังหวัดที่เป็นทางผ่าน เช่น นครปฐม นนทบุรี ราชบุรี เพื่อก่อสร้างโรงแรม รีสอร์ท แหล่งท่องเที่ยวและที่พักอาศัยเพิ่มมากขึ้น

ที่ดินเพื่อก่อสร้างทางหลวงและมอเตอร์เวย์ในเส้นทางที่ผ่านประมาณ 27 ตำบล 7 อำเภอ 4 จังหวัด คือ นนทบุรี นครปฐม ราชบุรี และกาญจนบุรี มีผู้ถูกเวนคืน 3,727 ราย คิดเป็นเนื้อที่ 6,808.5 ไร่ สร้างความเดือดร้อนให้แก่ราษฎรในพื้นที่เป็นอย่างมาก เป็นสิ่งที่รัฐบาลต้องให้ความสนใจด้วย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทางภาครัฐบาลและผู้ประกอบการลงทุนพิจารณาเพียงกระแสความเคลื่อนไหวของโครงการแต่เพียงในด้านบวกเกี่ยวกับความเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการยืนยันตัวเลขของสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ระบุออกมาว่า โครงการทวายจะทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตถึงร้อยละ 1.9 และ ประเทศไทยจะเป็นประตูเชื่อมสู่เส้นทางการค้าแห่งใหม่ที่สำคัญของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ยุทธศักดิ์ คณาสวัสดิ์, 2555, หน้า 15-16) แต่ในความเป็นจริง ชุมชนทั้งในประเทศไทย และเมียนมาร์ในบริเวณพื้นที่โครงการและเส้นทางที่พาดผ่านกำลังล่มสลาย แปรเปลี่ยนไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง รัฐบาลทั้งสองประเทศต้องนำเงินภาษีของราษฎรไปลงทุนร่วมกับภาคเอกชนในโครงการเป็นจำนวนมากมายต่อเนื่องกันหลายปี เพื่อสนับสนุนให้เกิดโครงการประเภทอุตสาหกรรมหนัก และอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพของคนในพื้นที่โดยตรง ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในแหลมฉบัง มาบตาพุด และภาคใต้ของไทยมาแล้วอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เลย แต่แผนหรือนโยบายป้องกันหรือแก้ไขปัญหาด้านนี้ยังไม่มีความชัดเจน ทั้งที่มีบทเรียนหลายแห่งแล้วสำหรับประเทศไทย

การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

โครงการทวาย ท่าเรือน้ำลึก และนิคมอุตสาหกรรมเป็นโครงการใหญ่ที่มีการลงทุนสูงมาก เปรียบเสมือนเป็นสัญลักษณ์ของการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพราะเมื่อโครงการดำเนินการเต็มรูปแบบจะกลายเป็นประตูการค้าที่สำคัญเชื่อมเศรษฐกิจระหว่างโลกตะวันตกกับตะวันออกได้โดยตรง ประเทศไทยและจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ชิดติดพรมแดนกับโครงการมากที่สุด จึงมีความตื่นตัวทางเศรษฐกิจอย่างมาก มีการขยายตัวด้านสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อรองรับการเติบโตในอนาคตอย่างต่อเนื่อง

ท่าเรือน้ำลึกทวาย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพม่า มีศักยภาพในการพัฒนา สามารถรองรับเรือที่มีน้ำหนัก 3 แสนตัน เป็นทางเชื่อมโยงตลาดยุโรป แอฟริกา ตะวันออกกลาง และเอเชียใต้ มาทางมหาสมุทรอินเดีย และทะเลอันดามัน นอกจากนี้ที่ตั้งของเมืองทวายยังอยู่ในโครงการเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ทั้ง 2 ด้าน คือ ระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันตก-ตะวันออก ระหว่างเมืองดานังของเวียดนามและเมืองมะละแหม่งของพม่า และยังสามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้ ระหว่างนครคุนหมิง ของจีนตอนใต้ กับกรุงเทพมหานครของไทยได้อีกด้วย ดังนั้นโครงการทวายจึงช่วยสนับสนุนบทบาทของไทยในการเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ของภูมิภาค โดยผ่านระเบียงเศรษฐกิจทั้ง 2 เส้นทางได้โดยตรง โดยเฉพาะเส้นทางระเบียบเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งใช้เวลาในการขนส่งจากทะเลจีนใต้มายังทะเลอันดามัน หรือจากเวียดนามไปยังพม่า เพียง 6 วัน ทำให้ระยะเวลาที่ใช้น้อยกว่าในปัจจุบันที่ต้องอ้อมแหลมมะละกา ของมาเลเซีย โดยใช้เวลานาน 16 -18 วัน (นิภัทร์ ชมบ้านแพ้ว, 2556, หน้า 26-27) ทำให้การเดินทางทั่วถึง สะดวกและรวดเร็วขึ้นกว่าเดิม

โครงการนี้สามารถเชื่อมโยงประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มประชาคมอาเซียน และประเทศที่อยู่นอกภูมิภาคได้ เพราะตามกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาค เส้นทางคมนาคมที่ตัดผ่านจากประเทศต่าง ๆ เพื่อมุ่งตรงไปสู่เมืองทวาย จะมีลักษณะเป็นระเบียงหรือเป็นพื้นที่เปิดทางเศรษฐกิจ เป็นพื้นที่ทางผ่านตามเส้นทาง ไม่ว่าจะเป็นดานัง-มะละแหม่ง โฮจิมินห์-ทวาย และคุนหมิง-กรุงเทพฯ (กองบรรณาธิการวารสารดอกเบี้ย, 2555, หน้า 28-29) ล้วนต้องผ่าน

ประเทศไทยใช้เป็นศูนย์กลางของการคมนาคมทั้งสิ้น ประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของเส้นทางเศรษฐกิจที่ต้องผ่านช่องแคบมะละกาจะได้รับผลกระทบโดยตรง โดยเฉพาะสิงคโปร์ ที่เป็นเมืองท่าและจุดเชื่อมโยงของเส้นทางการเดินเรือระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิก กับมหาสมุทรอินเดียในปัจจุบัน ด้วยความได้เปรียบทางที่ตั้งภูมิศาสตร์ในเส้นทางเดิม แต่กำลังจะถูกลดความสำคัญลง หากท่าเรือน้ำลึกทวายเปิดตัว ความจำเป็นในการเดินเรืออ้อมช่องแคบมะละกาจะหมดความจำเป็นลงไป จึงอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียนด้วยกันเองได้ แม้ว่าสิงคโปร์ตระหนักถึงปัญหานี้ และได้วางแผนพัฒนาประเทศให้ก้าวพ้นจากกรอบความร่วมมือในอาเซียนไปเป็นศูนย์กลางของเอเชียในทุกด้านไปแล้วก็ตาม

อีกประการหนึ่ง การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน ทั้ง 10 ประเทศนี้ยังมีความแตกต่างกันมากทั้งในระดับดัชนีมวลรวมภายในประเทศและระหว่างประเทศ อัตราค่าครองชีพ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราของแต่ละประเทศมีระดับที่ต่างกันอย่างมาก โครงการทวายจะยิ่งทำให้เศรษฐกิจภายในภูมิภาคอาเซียนที่ยังไม่มีความเป็นเอกภาพระดับเดียวกันเกิดความแตกต่างกันมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศที่มีเส้นทางตรงไปสู่โครงการทวาย เช่น เมียนมาร์ ไทย กับประเทศที่ต้องใช้เส้นทางผ่านประเทศไทย เช่น ลาว กัมพูชา เวียดนาม ที่มีความเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ต่างกัน ทั้งนี้ไม่รวมประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและรายได้ประชาชาติเติบโตและสูงอยู่แล้วและอยู่นอกเส้นทาง เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไน หรือประเทศที่อยู่ไกลออกไปจากเส้นทางและยังมีระดับเศรษฐกิจที่ไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด อย่างเช่น ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้อาจทำให้ระบบการเงินแต่ละประเทศมีการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อระบบการเงินของภูมิภาคได้ เพราะมีความแตกต่างกัน อันจะนำไปสู่โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประชาคมอาเซียนที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอน

จากวัตถุประสงค์ของการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 3 เสาหลัก และพัฒนาไปพร้อมกันในทิศทางเดียวกัน แต่กรณีโครงการทวายเป็นการให้ความสำคัญเฉพาะเสาหลักเศรษฐกิจอย่างมาก โดยไม่มีการคำนึงถึงเสาหลักทางการเมืองและความมั่นคง กับเสาหลักทางสังคมและวัฒนธรรมเลย ในที่สุดเมื่อความไม่สมดุลเกิดขึ้น จะส่งผลให้การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนไม่สมบูรณ์และอาจก่อปัญหาให้แก่อีกสองเสาหลักได้ต่อไป อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเพียงด้านเดียว ในขณะที่ประชาชนของประเทศกัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม หรือ CLMV (Cambodia, Laos, Myanmar and Vietnam) มีความวิตกกังวลกันอย่างมากในการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ว่าจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศถูกทำลายและถูกกอบโกยผลประโยชน์จากนายทุนต่างชาติจากการเปิดพรมแดนด้านเศรษฐกิจ แล้วทำให้วิถีชีวิตของชุมชนเดิมถูกทำลาย ปัญหาด้านมลพิษสิ่งแวดล้อม และปัญหาสังคมอีกหลายประการจะตามมาอีกอย่างแน่นอน เพราะความไม่สมดุลของการพัฒนา 3 เสาหลักตามวัตถุประสงค์

แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านเศรษฐกิจเป็นที่คาดหมายกันในด้านดีว่า โครงการทวายจะเป็นท่าเรือแห่งใหม่ทางฝั่งตะวันตก ซึ่งทั้งเมียนมาร์ ไทย และประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียนจะได้รับประโยชน์ เนื่องจากในปัจจุบันยังขาดท่าเรือขนาดใหญ่ทางฝั่งนี้ เมียนมาร์ได้พัฒนาภูมิภาคทางใต้ของประเทศ ซึ่งยังมีการพัฒนาน้อยกว่าภูมิภาคอื่นให้เป็นศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ขณะที่ไทยจะมีเส้นทางออกทะเลผ่านประเทศเพื่อนบ้านด้านตะวันตกซึ่งแต่เดิมไม่มี เป็นการดึงดูดให้นักลงทุนทั้งภายในและภายนอกเข้ามาตั้งฐานการผลิตเพิ่มมากขึ้น ทำให้การเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของผู้ประกอบการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้นด้วยตามลำดับ

ท่าเรือน้ำลึกทวาย ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลนาบูล ทางตอนเหนือของจังหวัดทวายออกไป 34 กิโลเมตร

ภูมิประเทศเป็นที่ราบกว้างใหญ่ มีระยะยาว 20 กิโลเมตร ลักษณะอ่าวเป็นรูปตัวยู (U Basin) ระดับน้ำลึก 15 เมตร จะมีท่าเรือทั้งหมด 2 แห่ง ระยะแรกก่อสร้างก่อน 1 แห่ง และจะมีอู่ต่อเรือขนาดใหญ่รองรับเรือสินค้าได้ 22 ลำ ในศูนย์กลาง (Hub) แห่งใหม่ของเอเชีย ทั้งทางด้านท่าเรือน้ำลึก นิคมอุตสาหกรรม คมนาคมเชื่อมต่อทางถนนและรถไฟ เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยวธุรกิจ คาดการณ์กันว่าเมื่อโครงการทวายเริ่มเปิดดำเนินการจะมีแรงงานประมาณ 1 ล้านคน เข้าสู่เขตพื้นที่ทวาย ซึ่งแรงงานเมียนมาร์ในไทย อาจมีการย้ายถิ่นกลับภูมิลำเนาและแรงงานจากเอเชียใต้จะเข้าสู่ระบบงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมอีกเป็นจำนวนมาก จนกว่าโครงการจะแล้วเสร็จลง ทำให้เกิดการจ้างงานและการกระจายตัวทางเศรษฐกิจและรายได้ของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมได้เป็นอย่างดี

โครงการทวาย กล่าวได้ว่าเป็นการเปิดตัวหรือเปิดประเทศอย่างเป็นทางการของเมียนมาร์ ขณะนี้เมียนมาร์ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศมากขึ้น การจัดตั้งทวายเป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ บริหารปกครองตัวเอง จะทำให้เกิดความคล่องตัวในด้านการจัดการมากขึ้น เป็นอิสระจากกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดหลายประการของเมียนมาร์ ทำให้ทวายเป็นศูนย์กลางการพัฒนาพื้นที่ทางตอนใต้ของเมียนมาร์ไปในเวลาเดียวกัน ปัจจุบันมีนักธุรกิจชาวสิงคโปร์ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และไทย ได้เริ่มเข้าไปซื้อที่ดินไว้ แม้มีราคาแพงมาก และราคาที่ดินทั้งในเขตไทยและเมียนมาร์มีราคาสูงขึ้นอย่างรวดเร็วต่อเนื่อง โดยเฉพาะเกาหลีใต้ได้นำกลยุทธ์การเผยแพร่วัฒนธรรมและสินค้าเข้าไปเปิดตลาดมากขึ้น (ณรัฐ วิชญนันท์, 2556, สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับญี่ปุ่นที่เคยใช้มาแล้วก่อนหน้านี้ (กองบรรณาธิการ SME Thailand, 2555, หน้า 40) จึงเป็นโอกาสดีสำหรับไทยและเมียนมาร์ โดยเฉพาะเมียนมาร์ที่คาดกันว่าจะมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องอย่างแน่นอน

หากพิจารณาด้านสังคมและวัฒนธรรม กล่าวได้ว่า ตรงข้ามกับด้านเศรษฐกิจโดยสิ้นเชิง ประธานมูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ได้เสนอรายงานในหัวข้อผลกระทบจากโครงการท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมทวายมีหลายประการ เช่น

1. พื้นที่ก่อสร้างท่าเรือและนิคมอุตสาหกรรมรวมทั้งบริเวณในรัศมีใกล้เคียงโดยรวมจะเกิดมลภาวะทางอากาศสูงมาก ทั้งสารก่อมะเร็งจากปิโตรเคมี คาร์บอนไดออกไซด์กว่า 30 ล้านตันต่อปี ซึ่งมากกว่าที่มีอยู่ในเมียนมาร์ทั้งประเทศขณะนี้ รวมทั้งสารจากโรงไฟฟ้าถ่านหินขนาด 4,000 เมกกะวัตต์ หรือซัลเฟอร์ไดออกไซด์ 4 แสนตันต่อปี ที่จะเกิดเป็นฝนกรดอันตรายต่อสุขภาพและสภาวะแวดล้อมเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำจากโลหะหนักของปิโตรเคมี และอุตสาหกรรมหนักที่จะสะสมและปนเปื้อนในแหล่งน้ำธรรมชาติของเมืองทวายและเมืองใกล้เคียง ทรัพยากรทางทะเลจะเกิดผลกระทบเนื่องจากโลหะหนักจะเข้าไปในระบบห่วงโซ่อาหาร อุณหภูมิของน้ำทะเลจะสูงขึ้นจากน้ำที่ใช้ในโรงงานระบายลงไป ทำให้สัตว์น้ำ สิ่งมีชีวิตในน้ำลดลงและมีการตกค้างสะสมของสารเคมีเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้ (เดชรัต สุขกำเนิด, 2554, หน้า 47)

2. วิถีชีวิตของชุมชนชาวบ้านดั้งเดิมจะถูกทำลายลง เกิดการเปลี่ยนแปลงจากวิถีเกษตรกรรมสู่วิถีอุตสาหกรรม ประชาชนจำนวนหนึ่งจะละทิ้งถิ่นฐานในชนบทเพื่อมาเป็นแรงงานในโรงงานมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ปัญหาสุขภาพตามมา การใช้ชีวิตแบบธรรมชาติจะหมดไป การใช้ชีวิตแบบชาวเมืองจะมาแทนที่ ตามมาด้วยการแข่งขันความเร่งรีบ ความกดดัน ความเครียดเหมือนชีวิตคนในเมืองใหญ่ทั่วไป พืชพันธุ์ สวนไร่นาจะหมดไปและเสื่อมคุณภาพลง ผลผลิตไม่เพียงพอและไม่มีคุณภาพทางโภชนาการเหมือนเก่า กระทบต่อระบบอาหารและวัตถุดิบทางการเกษตรในอนาคตอย่างแน่นอน (สำนักยุทธศาสตร์และการวางแผนพื้นที่, 2556, หน้า 335)

3. พื้นที่อ่างเก็บน้ำ ป่าต้นน้ำที่สมบูรณ์ของแม่น้ำทวายสายหลักของพื้นที่จะถูกทำลายจากการสร้างเขื่อน และการสร้างถนนจากทวายมายังบ้านพุน้ำร้อน

จะกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ในเขตเทือกเขาตะนาวศรี ที่ยังมีทรัพยากรธรรมชาติอีกมากมาย เพราะเป็นเขตป่าที่ยังมีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศโดยธรรมชาติที่เหลืออยู่อีกแห่งหนึ่งของภูมิภาค จะถูกจัดสรรแบ่งส่วนออกไปเพื่อการก่อสร้างสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานของโครงการอุตสาหกรรม ดังนั้น ป่าไม้ที่เคยเป็นผืนใหญ่ติดต่อกันจะต้องเปลี่ยนสภาพไปและไม่เป็นแนวต่อเนื่องกันดังแต่ก่อน (วริศรา ภานุวัฒน์, 2556, หน้า 75) เป็นการทำลายโครงสร้างทางระบบนิเวศโดยตรง

4. จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดใกล้เคียงของไทย จะได้รับมลภาวะทางอากาศที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมทวายได้โดยตรง เมื่อถึงฤดูฝน ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดจากอ่าวเมาะตะมะผ่านเมืองทวายเข้ามายังเขตไทยจะนำหมอกควัน อากาศเสียและมลพิษเข้ามาด้วย เหมือนที่เคยเกิดในเขตอุตสาหกรรมมาบตาพุด แหลมฉบัง และนิคมอุตสาหกรรมอีกหลายแห่งที่เกิดเหตุการณ์เดียวกันมาแล้วในไทย คุณภาพชีวิตของประชากรจะเสียไป (เดชรัต สุขกำเนิด, 2554, หน้า 48)

5. เส้นทางมอเตอร์เวย์สาย 81 ที่รัฐบาลได้มีนโยบายใช้เป็นทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง 2 เส้นทาง คือ ช่วงบางใหญ่ถึงบ้านโป่ง และสายจากบ้านโป่งถึงตัวเมืองกาญจนบุรี ระยะทางราว 96 กิโลเมตร กว้าง 200 เมตร เดิมกำหนดให้ใช้เป็นเส้นทางระหว่างเมืองภายใน แต่มีแนวโน้มในอนาคตจะสร้างเชื่อมต่อกับโครงการทวาย (สุทธิเกตติ์ ทัดพิทักษ์กุล, 2555, หน้า 29) ปัญหาที่จะเกิดขึ้นคือ หมู่บ้านตามแนวทางอาจได้รับผลกระทบจากการถูกเวนคืนที่ดินและโยกย้ายออกไปอยู่ที่อื่นอีกนับแสนคนที่ต้องได้รับความเดือดร้อนอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างมาก วัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะต้องสูญสิ้นหายไปอย่างแน่นอน

แต่เมื่อพิจารณาในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ โครงการทวายเป็นการเปิดพรมแดนสร้างเครือข่ายของความเป็นประชาคมเดียวกันในอนาคตทำให้ไทยและเมียนมาร์สามารถผลักดันกรอบความร่วมมือในการเชื่อมโยงท่าเรือน้ำลึกทวายเข้ากับท่าเรือพาณิชย์แหลมฉบัง จะเป็นการสร้างมิติใหม่ของการเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจและการคมนาคมระหว่างประเทศได้ (รุ่งรักษ์ จันทร์ประเสริฐ, 2556, สัมภาษณ์) ในด้านภูมิศาสตร์ท่าเรือแหลมฉบังของไทยอยู่ทางฝั่งตะวันออก ในขณะที่ท่าเรือน้ำลึกทวายของพม่าอยู่ทางฝั่งตะวันตก ทำให้การขนส่งสินค้าทางทะเลจากอินเดีย ประเทศในตะวันออกกลางและยุโรป เข้ามาที่ท่าเรือทวายแล้วขนถ่ายสินค้าเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อจะไปทางฝั่งตะวันออกโดยใช้ท่าเรือแหลมฉบังออกสู่อ่าวไทยและมหาสมุทรแปซิฟิก เช่น จีน เกาหลี ญี่ปุ่น ไต้หวัน ส่งต่อไปยังอเมริกา ออสเตรเลีย และละตินอเมริกา ได้โดยสะดวก หรือในเส้นทางกลับกันก็ได้เช่นกัน เพราะระยะทางจากทวายมากาญจนบุรีผ่านกรุงเทพมหานคร และมาสิ้นสุดที่ท่าเรือแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี รวมแล้วประมาณ 400 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 3 ชั่วโมง ผลที่จะเกิดขึ้นคือประหยัดเวลา และย่นย่อระยะทางได้อย่างมาก ประโยชน์จากการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมนี้ช่วยในการเดินทางติดต่อกันระหว่างประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียนสะดวกขึ้นได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเคยเสมือนเป็นเมืองปิดเพราะสุดทางชายแดนไทย กำลังจะกลายเป็นเมืองเปิดเหมือนแม่สอด จังหวัดตาก แม่สาย จังหวัดเชียงราย เนื่องจากเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างไทยกับเมียนมาร์ที่มีความสำคัญในภาคตะวันตกเพิ่มขึ้นอีกเส้นทางหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นตลาดการค้าชายแดนที่สำคัญในอนาคตได้อีกแห่งหนึ่งอย่างแน่นอน

การบรรลุข้อตกลงความร่วมมือระหว่างไทยกับเมียนมาร์ครั้งนี้ จึงเป็นการเปิดประตูเส้นทางการค้า การเดินทาง และเป็นการสร้างโอกาสในกิจกรรมด้านพาณิชย์นาวีให้เกิดขึ้นในภูมิภาคอาเซียนและอาจขยายเครือข่ายความร่วมมือลักษณะเช่นนี้ต่อไปยังประเทศอื่นได้อีกในอนาคต

ความส่งท้าย

การพัฒนาที่ถูกต้องและยั่งยืน คือการพัฒนาที่พิจารณาอย่างครอบคลุม และรอบด้าน โดยใช้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มิใช่ใช้การพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งเป็นศูนย์กลาง แล้วคนจึงมีการปรับเปลี่ยนตามกระแสการพัฒนานั้น ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ผิดทาง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม หรือจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมือง เป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงกายภาพในลักษณะที่เรียกว่าการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งประเทศไทยได้รับบทเรียนมาแล้วอย่างมากจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก หรืออีสเทอร์นซีบอร์ด และภาคอื่นๆ บางพื้นที่ ดังนั้นจึงควรพิจารณาให้รอบด้านมากกว่าพิจารณาเพียงผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว อันจะนำผลเสียในด้านอื่นตามมา โดยเฉพาะด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติที่เมื่อสูญสิ้นไปแล้วไม่สามารถกลับคืนมาได้อีกเลย และก่อปัญหาด้านสุขภาวะ มลภาวะให้แก่คนในพื้นที่ต่อเนื่องมาอีกยาวนาน

แม้ว่าโครงการทวายจะมีส่วนช่วยยกระดับบทบาทของไทยในการเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ของภูมิภาคอาเซียน มีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับประเทศ คือ ธุรกิจที่ดิน อสังหาริมทรัพย์ การก่อสร้าง การลงทุน รวมทั้งธุรกิจการค้าขายบริเวณชายแดนไทย-เมียนมาร์ ในจังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็นเขตเศรษฐกิจใหม่เกิดขึ้นในภาคตะวันตกของไทย แต่ปัญหาและอุปสรรคที่ต้องพิจารณาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และประสบอยู่แล้วขณะนี้ก็คือ ความไม่แน่นอนของกฎระเบียบการเปิด-ปิดด่านชายแดนของเมียนมาร์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อย ไม่เอื้ออำนวยให้เกิดความคล่องตัว รวมทั้งท่าทีของทางราชการเมียนมาร์ที่แสดงความไม่ไว้วางใจต่อไทย มีความเคลื่อนไหวในลักษณะต่อต้าน การซื้อสินค้าจากไทย ความเข้มงวดเคร่งครัดของระบอบการปกครองเมียนมาร์ ทำให้เกิดขบวนการลักลอบซื้อขายสินค้ากันอย่างไม่ถูกกฎหมายอยู่เนืองๆ มีการนำสินค้าเข้า-ออกโดยไม่ผ่านวิธีการศุลกากร นอกจากนี้ยังมีปัญหาแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย ยาเสพติด โรคติดต่อ ชนกลุ่มน้อยซึ่งยังมีบทบาทอย่างมากในพื้นที่ชายแดน ก่อให้เกิดการค้าขายนอกระบบและผิดกฎหมาย ซึ่งจะกระทบต่อการเปิดพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนกาญจนบุรีได้หากไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการบริหารจัดการดังกล่าว

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับการลงทุนในเมียนมาร์ ทำให้ทราบว่ายังมีปัญหาอีกหลายประการจากระบบภายในประเทศของเมียนมาร์ (สำนักยุทธศาสตร์และการวางแผนพื้นที่, 2556, หน้า 25) อาทิ การขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการลงทุนได้ เช่น ถนนที่ยังไม่ได้มาตรฐาน ทำให้ใช้เวลานานในการเดินทางหรือขนส่งสินค้า แม้ระยะทางไม่ไกลมาก จึงมีต้นทุนค่าใช้จ่ายสูง การขาดแคลนไฟฟ้าในเขตนอกเมือง การประปา การสาธารณูปโภค การสื่อสารบางพื้นที่ โดยเฉพาะเขตชนบท ปัญหาไฟฟ้าดับและเปิด-ปิด เป็นบางเวลา เนื่องจากยังไม่สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้เพียงพอกับความต้องการ ทำให้สถานที่สำคัญหลายแห่งต้องมีการเตรียมเครื่องปั่นไฟฟ้าสำรองไว้เองตลอดจนระบบการสื่อสารโทรคมนาคมยังไม่ทั่วถึงและไม่สะดวกตลอดทั้งประเทศ เป็นปัญหาในการติดต่อสื่อสาร ระบบการเงินและการธนาคารยังไม่ทันสมัย การดำเนินงานต้องใช้เงินสด ทำให้เกิดความไม่สะดวกและไม่ปลอดภัย อัตราแลกเปลี่ยนเงินมีค่าไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เป็นภาวะเสี่ยงต่อการลงทุนอย่างมาก การขาดแคลนแรงงานฝีมือที่มีทักษะความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรม ประชากรส่วนมากเป็นแรงงานภาคการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ยังขาดการพัฒนาทักษะและความรู้ให้เป็นแรงงานระดับสูง เพราะการปิดประเทศมายาวนานและขาดการพัฒนาโครงสร้างภายในประเทศหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่มีการปิดมหาวิทยาลัยแห่งชาติและต่อต้านการเคลื่อนไหวของนักศึกษา ทำให้การศึกษายังไม่พัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะมีขึ้นในอนาคตได้อย่างเหมาะสม อาจจำเป็นต้องใช้แรงงานทั้งระดับสูงและระดับ

กลางจากนอกประเทศเป็นจำนวนมากในการดำเนินโครงการให้สำเร็จ

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลง ก็พบว่า เมียนมาร์มีการปรับตัวและเตรียมตัวรองรับโครงการนี้หลายประการ เช่น ปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ ผ่อนคลายระเบียบ ข้อบังคับบางประการที่ทำให้ต่างชาติทำการค้าขาย ประกอบธุรกิจและการลงทุนได้สะดวกขึ้น พัฒนาสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานรองรับการลงทุน เปิดโอกาสให้ต่างชาติมากขึ้น รวมทั้งเปิดประเทศให้เป็นเวทีประชุมระดับผู้นำของต่างประเทศทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคีหลายครั้งในระยะ 3-4 ปี ที่ผ่านมา รับเป็นเจ้าภาพจัดงานแข่งขันกีฬาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีเกมส์ ระหว่างวันที่ 11-22 ธันวาคม พ.ศ. 2556 หลังจากมิได้รับงานมาเป็นเวลานานถึง 44 ปี ครั้งสุดท้ายรับเป็นเจ้าภาพเมื่อปี พ.ศ. 2512 มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น ขยายถนนและเพิ่มเส้นทางการบินทั้งภายในและระหว่างประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาประเทศในด้านอื่นตามมา

ดังนั้นการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมทวายจึงเป็นปัจจัยกระตุ้นทางเศรษฐกิจ และการเติบโตการขยายเมืองได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับโอกาสที่จะเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในอีกไม่นาน ทำให้การเติบโตของเมืองและเส้นทางคมนาคมขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว แต่ทั้งหมดเป็นการขยายตัวทางกายภาพรองรับโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น ซึ่งหากไม่ให้ความสำคัญและระวังในเรื่องของสังคมและวัฒนธรรมด้วย จะทำให้ประสบปัญหาตามมาอย่างแน่นอน จึงควรที่ทุกฝ่ายต้องตระหนักและเตรียมการเพื่อป้องกันควบคู่กันไปเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ครบวงจรและสมบูรณ์อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2547). *ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 1 จารึกพ่อขุนรามคำแหง*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

กองบรรณาธิการ SME Thailand. (2555). *The secret: 9 ความลับแห่งอาเซียน*. กรุงเทพฯ: เพื่อนคู่คิด.

กองบรรณาธิการ โลจิสติกส์ไทยแลนด์. (2556). Go to Dawei สำรวจ Logistics Dawei Airport-Port-Railway go to Myanmar ตลุยเมืองเศรษฐกิจย่างกุ้ง. *Logistics Thailand, 11*(126), 10-33.

กองบรรณาธิการวารสารดอกเบี้ย. (2555). ทวายโปรเจ็กต์ ประตูเชื่อมไทย-พม่า: ถนนทุกสายมุ่งสู่เมียนมาร์. *ดอกเบี้ย, 30*(368), 24-35.

กองบรรณาธิการวารสารเอ็ม บี เอ. (2555). กาญจนบุรี "ฮับ". *วารสารเอ็มบีเอ, 15*(3), 84-86.

ณรัฐ วิชญนันท์. (2556). เลขานุการเอก ณ กรุงโซล สาธารณรัฐเกาหลี. *สัมภาษณ์*.

เดชรัตน์ สุขกำเนิด. (2554). การประเมินผลกระทบทางสุขภาพ (HIA) กับการลงทุนข้ามพรมแดน: กรณีศึกษาท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมทวาย ประเทศพม่า. *วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม, 34*(4), 46-57.

ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. (2556). *AEC in Focus: เกาะติดความคืบหน้าโครงการทวาย*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิจัยธุรกิจ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย.

นิภัทร์ ชมบ้านแพ้ว. (2556). ทวาย: โอกาสที่ประเทศไทยไม่ควรพลาด. *วารสารการเงินการคลัง,25*(75), 21-31.

บุญทรัพย์ พานิชการ. (2556 ก). โลจิสติกส์ไทยกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย-พม่า. *Logistics Thailand, 11*(127), 72-76.

บุญทรัพย์ พานิชการ. (2556 ข). เส้นทางโลจิสติกส์เชื่อมโยงทวาย-เมียนมาร์. *Logistics Thailand, 11*(130), 74-77.

พระยาตรัง. (2547). *วรรณกรรมพระยาตรัง*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

พิษณุ สุวรรณะชฎ. (2556). เอกอัครราชทูตไทยประจำสาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์. *สัมภาษณ์*.

เพียงฤทัย วาสบุญมา. (2547). *ปาลเลอกัวซ์ บันทึกเรื่องมิสซังแห่งกรุงสยาม*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ภราดร ศักดา. (2555). *สุดทางที่ทวาย*. กรุงเทพฯ: มติชน.

ยุทธศักดิ์ คณาสวัสดิ์. (2555). เจาะลึกโครงการทวายแหล่งลงทุนใหม่ของไทย. *วารสารส่งเสริมการลงทุน, 23*(2), 13-19.

รุ่งรักษ์ จันทร์ประเสริฐ. (2556). เลขานุการเอก ณ กรุงย่างกุ้ง สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงย่างกุ้ง สาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์. *สัมภาษณ์*.

วงศกร ตระกูลหิรัญผดุง. (2555 ก). เมียงมองนโยบายส่งเสริมการลงทุนในเมียนมาร์ หากลงทุนที่ทวายสิทธิประโยชน์ทวีคูณ. *For Quality Management, 19*(180), 19-23.

________. (2555 ข). เปิดพิมพ์เขียวโครงการทวาย เวสเทิร์นซีบอร์ดของไทย. *For Quality Management, 19*(181), 19-23.

วริศรา ภานุวัฒน์. (2556). *เขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2555). *พงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า*. กรุงเทพฯ: มติชน.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2555). *ทวาย พม่า และท่าเรือน้ำลึกเชื่อมเส้นทางขนส่งพม่า-ไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.

สำนักยุทธศาสตร์และการวางแผนพื้นที่. (2556). โครงการทวายและผลประโยชน์ต่ออาเซียน.*วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 50*(3), 20-27.

สุทธิเกตติ์ ทัดพิทักษ์กุล. (2555 ก). ทวาย: ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของไทยและพม่า. *วารสารส่งเสริมการลงทุน, 23*(2), 27-33.

________. (2555 ข). ท่าเรือน้ำลึกทวาย ประตูเชื่อมตะวันออก-ตะวันตก. *วารสารส่งเสริมการลงทุน, 23*(3), 60-63.

________. (2555 ค). ทวาย...จากมุมมองที่หลากหลาย. *วารสารส่งเสริมการลงทุน, 23*(4), 55-58.

หม่องทินอ่อง. (2556). *ประวัติศาสตร์พม่า* (เพ็ชรี สุมิตร, แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21

Learning Activities in Social Studies for the Development of Good Citizenship through Democratic Approach among the 21st Century Learners

วิภาพรรณ พินลา*

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศและเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สมบูรณ์ โดยเฉพาะในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีความเป็นพลวัตของสังคมโลกยุคศตวรรษที่ 21 ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่หลักของครูผู้สอนโดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา เป็นกลุ่มที่ช่วยให้ผู้เรียนมีสามารถดำรงตนทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคมในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง และ 3) ขั้นประเมินผล โดยการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทของความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย ทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ : การจัดกิจกรรมการเรียนรู้/ สังคมศึกษา/ พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย/ ผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21

Abstract

Education is the key to national development and a cornerstone in the development of perfect human, particularly in a changing and dynamic world of the 21st century. Therefore, it is the duty of teachers, especially in the social studies learning subject, to provide assistance to the learners to be able live as an individual and the co-existence in the society. In the learning process, the teachers must undergo the following procedures: 1. Preparation stage, 2.Putting the learning process into practice, and 3.Evaluation. The procedures are operated by raising awareness of the importance and role of citizenship in a democratic society, including knowledge, skills and attitudes of individuals in functioning as a good citizen through the democratic approach.

Keywords : learning activities/ social studies/ good citizenship through democratic approach/ learners of the 21st century

*อาจารย์สาขาการสอนศิลปศาสตร์ (การสอนสังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21 นั้น สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ทั้งสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระเศรษฐศาสตร์ สาระประวัติศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนได้ทั้งในระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นวัยที่กำลังย่างเข้าสู่วัยรุ่นที่จะเป็นอนาคตของชาติ ดังนั้นในฐานะของครูผู้สอนจึงควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี โดยที่ครูสังคมศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในและนอกห้องเรียน โดยจัดห้องเรียนที่มีบรรยากาศเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ปฏิบัติหน้าที่การจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีความสามารถทางวิชาการ มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ มีมนุษยสัมพันธ์ให้กำลังใจในความพยายามของเด็กพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือนักเรียน เสริมสร้างความสามัคคีในหมู่นักเรียนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพได้ในปัจจุบันและอนาคต

คุณลักษณะของผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยกล่าวถึงสิ่งที่ผู้เรียน นักเรียน/นักศึกษา ควรได้รับ (Student Outcomes) ก่อนที่จะก้าวออกจากรั้วสถาบันการศึกษาสู่ชีวิตการทำงาน ประกอบด้วยความเชี่ยวชาญในวิชาแกน (Core Subjects) แนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 (21st Century Themes) และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยีทักษะชีวิตและการทำงาน สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาของสถาบันในสหรัฐอเมริกา (Chickering & Gamson, 1989) และสมาคมการศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (National Education Association) โดยมีโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นระบบสนับสนุนการศึกษา (Support Systems) ของศตวรรษที่ 21 ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ (Partnership for 21st century skills, 2009) ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะจำเป็น 8 ประการสำหรับผู้เรียนดังนี้

1. ความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ของตน รู้จักวิธีการในการไปถึงเป้าหมายนั้น ๆ อย่างยืดหยุ่น ตลอดจนการมีวินัยในการเรียนรู้ของตนเอง โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมจากครอบครัวเป็นสำคัญ

2. ทักษะด้านการคิด หมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาหรือได้รับการฝึกฝนทักษะการคิดอย่างมีระบบ ส่งผลให้สามารถคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การพัฒนาทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ (Creative Learners) การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinkers) การคิดไตร่ตรอง (Reflective Thinking) รวมทั้ง ทักษะในการคิดแก้ปัญหา (Problem Solvers)

3. ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความสามารถในการประสานงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีทักษะของการเป็นผู้นำ รวมทั้งการเป็นผู้ตามที่ดีสามารถสื่อสารกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การมอบหมายงาน การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ เป้าหมายร่วมกันให้กับผู้ร่วมงานอื่น ๆ ได้

4. ทักษะในการสืบเสาะค้นหา หมายถึง การที่ผู้เรียนมีคุณลักษณะของการสืบค้นเพื่อการศึกษาค้นคว้า ความรู้ ข้อมูล สารสนเทศที่มีอยู่อย่างมหาศาล ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต จากการเลือกสรร/คัดกรองสารสนเทศที่เหมาะสมอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ความกระตือรือร้น หมายถึง การที่ผู้เรียนให้ความใส่ใจในการเรียนรู้ ศึกษาเนื้อหา รู้จักถาม/ตอบคำถามในบริบทที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่มีความหมายให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งการฝึกฝนทักษะในด้านการแสดงออกหรือแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสมและถูกกาลเทศะ

6. ทักษะพื้นฐานด้านไอซีที หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสื่อสารโทรคมนาคมในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทักษะในการสืบค้น (Search Skills) ทักษะในด้านการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารผ่าน ICT และ/ หรือ ทักษะในการเลือกใช้ซอฟต์แวร์ที่เหมาะสม เป็นต้น

7. ทักษะในด้านการใช้ภาษาสากล หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ ความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาที่สอง เป็นภาษาที่ไม่ใช่ภาษาแม่หรือภาษาหลักของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ในระดับที่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

8. ความสนใจในวัฒนธรรม หมายถึง การปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ใส่ใจและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของตนเอง อย่างน้อยในระดับที่เพียงพอที่จะทำให้รู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้าหรือประวัติศาสตร์ของตนเองและสังคมที่อาศัยอยู่ และปรับประยุกต์ใช้กับวัฒนธรรมของผู้อื่นอย่างหลากหลาย

นัทธีรัตน์ พีระพันธุ์ (2557, หน้า 24) ได้เสนอการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ดังนี้ 1) ทักษะด้านการสื่อสารและความร่วมมือ 2) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 3) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ซึ่งการพัฒนาทักษะข้างต้นจำเป็นต้องเป็นการพัฒนาโดยการบูรณาการกับการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในสาระวิชาแกน จากคุณลักษณะของผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21 สามารถสรุปได้ในตารางดังนี้

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับความสามารถและทักษะของผู้เรียน ยุคศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะจำเป็นสำหรับผู้เรียน	ความรู้ความเข้าใจ	ความสามารถและทักษะ
1. ความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ (Autonomous Learning) 2. ทักษะด้านการคิด (Thinking Skills) 3. ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Collaborators) 4. ทักษะในการสืบเสาะค้นหา (Enquirers) 5. ความกระตือรือร้น (Active Learners) 6. ทักษะพื้นฐานด้านไอซีที (ICT Skills) 7. ทักษะในด้านการใช้ภาษาสากล (Second Language Skills) 8. ความสนใจในวัฒนธรรม (Engaged with Cultures)	- ปรัชญาการเมือง และปรัชญาพื้นฐานของประชาธิปไตย - เศรษฐศาสตร์การเมือง การบริหารจัดการทรัพยากรของสังคมที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ - ระบบการเมืองการปกครองไทย และการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ - กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง - กฎหมาย เพื่อการบริการสังคม - การจัดการความเปลี่ยนแปลง - การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี - แนวคิดการกระจายอำนาจ และการเมืองภาคประชาชน - วิถีชีวิตประชาธิปไตย	- การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล - ความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นทีม - การแสดงความคิดเห็น และการสื่อสาร - การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ - การคิดอย่างมีวิจารณญาณ - ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - การคิดแก้ปัญหา - การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ - การอยู่ร่วมกัน - การรวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านการเมือง (Political participation) - การสื่อสารเพื่อการเมือง ได้แก่ การรณรงค์ การประท้วง การจัดเวทีระดมความคิดเห็น การจัดเวทีสานเสวนาของพลเมือง - การบริการสังคม - การรับฟัง และการอภิปรายเชิงการเมือง - ความคิดสร้างสรรค์และการคิดเชิงบวก - การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

จากตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับความสามารถและทักษะของผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21 ตามคุณลักษณะจำเป็น 8 ประการของผู้เรียนในอนาคต หรือผู้เรียนยุค IT เป็นคุณลักษณะที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมของศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนอกจากตัวผู้เรียนเองแล้วนั้น ผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเรียนรู้ ครอบครัว และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรหันมาให้ความสำคัญกับคุณลักษณะดังกล่าว เพื่อร่วมกันเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียนต่อไป

คุณลักษณะของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย

สาโรช บัวศรี (2541, หน้า 67-68) กล่าวไว้ว่าประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตยไว้ 3 ลักษณะดังนี้ 1) มีความเคารพซึ่งกันและกันอย่างยิ่ง (คารวะธรรม) คือ ทุกคนต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจา และความคิด ทุกคนย่อมเคารพในความคิดของผู้อื่น ทุกคนย่อมแสดงความคิดเห็นออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น ให้โอกาสและเคารพความคิดเห็นของคนทุกคน รวมถึงเคารพในสถาบันสำคัญของประเทศ เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) มีการแบ่งปัน ร่วมงานกัน และประสานงานกัน (สามัคคีธรรม) ได้แก่ การทำงานร่วมกัน โดยใครถนัดทางไหนก็แบ่งงานนั้นไปทำโดยไม่บ่ายเบี่ยงหรือหลีกเลี่ยง ร่วมมือกันทำตามอัตภาพและประสานงานกันหมด โดยทำ ตามที่ได้ตกลงกันตามแผนที่วางไว้ให้ลุล่วงไปด้วยดี 3) มีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา (ปัญญาธรรม) คือ การมีเหตุผลในการทำงาน การค้นคว้าหาความรู้เรื่องที่ถูกต้องมาใช้ในการทำงาน

กรมวิชาการ (2542, หน้า 58) กล่าวไว้ว่าประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมประชาธิปไตย จะมีพฤติกรรมที่สำคัญ 3 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านคารวะธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเคารพซึ่งกันและกัน เคารพในระเบียบกฎเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมส่วนรวม การประพฤติตนเป็นผู้มีคารวะธรรมปฏิบัติได้ เช่น 1) บิดามารดา เคารพญาติผู้ใหญ่ 2) เคารพกฎระเบียบทางสังคม เช่น ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ 3) เคารพสิทธิของผู้อื่น 4) เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น 5) เคารพและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ซึ่งถือเป็นสถาบันที่สำคัญสูงสุดของประเทศ 2. ด้านสามัคคีธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลซึ่งอยู่รวมกันในสังคมและมีการทำงานร่วมกัน มีการประสานประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กรร่วมกันให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนด เช่น 1) ร่วมกันคิดช่วยกันวางแผนการทำงาน 2) ร่วมกันรับผิดชอบ 3) ร่วมกันติดตาม 4) ร่วมกันปรับปรุงมีการแก้ไขพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ 5) ร่วมกันทำงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก และ 3. ด้านปัญญาธรรม เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกในด้านของผู้ใช้สติปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น 1) มีความคิดกว้างไกล โดยรับฟังข่าวสารและความคิดเห็นของผู้อื่น 2) ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่นำอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวมาใช้ตัดสินปัญหา 3) แสดงความคิดเห็น โดยปราศจากอคติ 4) รู้จักการคิด มีการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์อย่างมีเหตุผล 5) รู้จักโต้แย้งด้วยเหตุผล ถ้ามีการโต้แย้งในหมู่คณะให้ใช้เหตุผลเป็นหลัก

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2555, หน้า 27) คุณสมบัติของความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ได้ 2 กลุ่ม คือ 1) ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรม ประกอบด้วย การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเคารพผู้อาวุโส การเสียสละเวลาทำงานเพื่อส่วนรวม การปฏิบัติตามกฎหมาย การปฏิบัติตามหลักศาสนา มีความภูมิใจในการเป็นคนไทย เต็มใจที่จะเสียภาษี และทำงานแบบสุจริต 2) ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับความมีอิสรภาพและความก้าวหน้าทันสมัย ประกอบด้วยสามารถเปรียบเทียบนโยบายของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองสามารถวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เป็นต้น

วิภาดา พินลา (2558, หน้า 19) ลักษณะของความเป็นพลเมืองดีตามระบอบวิถีประชาธิปไตย คือ บุคคลที่จะอยู่ร่วมในสังคมประชาธิปไตยจะต้องตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่น เป็นผู้มีความรู้ ใช้ปัญญาพิจารณาเลือกปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคมส่วนรวม และสอดคล้องกับหลักธรรม วัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม ตลอดจนหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ และต้องเป็นผู้สามารถควบคุมตนเองได้หรือมีวินัยในตนเองนั่นเอง ดังนั้นลักษณะของความเป็นพลเมืองดีคือคุณสมบัติที่สำคัญของประชาชนในการสร้างคนให้มีการใช้ชีวิต วิธีคิด วิธีทำงาน ให้สอดคล้องกับระบอบการเมืองการปกครองนั่นเอง

จากคุณลักษณะของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยดังกล่าวสรุปได้ว่า เป็นบุคคลที่ยึดมั่นในศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา โดยยึดหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต จากการประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมายที่สังคมกำหนดไว้ ตลอดจนดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เป็นประเทศที่อยู่บนพื้นฐานประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

แนวทางการปฏิบัติตนในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

ในสังคมไทย ต้องนำหลักการพื้นฐานที่จะทำให้มีการฝึกฝนลักษณะพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ (กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนการประชาสัมพันธ์ สำนักโฆษก, 2557) เป็นพื้นฐานสำคัญแก่คนไทย ต้องเริ่มจากการฝึกฝนและพัฒนาให้บุคคลรู้จักคิด และปฏิบัติตามบรรทัดฐานสังคมที่อยู่ร่วมกันก่อน และจารีตประเพณีธรรมเนียมทางสังคมที่ถูกต้อง มีคุณธรรมของความเป็นคนดี และมีจริยธรรมดังนี้

1. ระดับตนเอง รู้จักการปฏิบัติตนให้เป็นคนดีตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเองมีสถานภาพได้อย่างเหมาะสมในหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายโดยไม่ทำให้บุคคลอื่นเดือดร้อน เพื่อเป็นการปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตดีของสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ดังนั้น บุคคลควรต้องมุ่งสร้างการประพฤติที่ดี โดยยึดค่านิยมหลัก 12 ประการตามที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีคนที่ 29 เพื่อให้คนไทยปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับแก่บุคคลรอบข้าง เป็นผู้ปฏิบัติประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมมีดังนี้ 1) มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม 3) กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ 4) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม 5) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม 6) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่นเผื่อแผ่และแบ่งปัน 7) เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง 8) มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ 9) มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 10) รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 11) มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา และ 12) คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

2. ระดับครอบครัว เป็นสถาบันที่เป็นรากฐานในการให้การอบรมเลี้ยงดูในด้านคุณธรรม จริยธรรมให้กับสมาชิกในสังคม โดยการปลูกฝังบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีระเบียบวินัยในตนเอง การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน มีจิตรักเมตตาผู้อื่น มีจิตสาธารณะเห็นประโยชน์ต่อส่วนร่วมเป็นหลัก ตลอดจนทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศชาติ

3. ระดับชุมชน ให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชนในทุกมิติโดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนระดมความคิดความรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างเครือข่ายกับบุคคลภายนอกจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาคมตลอดจนการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นสำคัญ อันเป็นรากฐานของการอนุรักษ์รากฐานวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามในชุมชน โดยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นฐานของชุมชน

4. ระดับสังคมและประเทศชาติ สร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมเป็นหลัก โดยการส่งเสริมสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนเองอยู่ อีกทั้งจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยภาครัฐ เอกชน และประชาคมเข้ามามีร่วมในกิจกรรมและมอบรางวัลคนดีศรีสังคมเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับบุคคลที่ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศในด้านต่าง ๆ

ดังนั้นความเป็นพลเมืองในสังคมร่วมสมัย จำเป็นต้องสร้างกลไกการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง ที่ทำให้เกิดพลเมืองที่มีความรับผิดชอบด้วยจิตสำนึกในตนเอง และความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและต่อชุมชนของตนเอง โดยคำนึงถึงเหตุและผลที่กำหนดไว้ในหลักนิติรัฐ ที่คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพความเป็นมนุษย์ รวมถึงสิทธิมนุษยชนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการปฏิบัติตนในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แนวทางการปฏิบัติตนในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

คุณลักษณะของผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21	ระดับการปฏิบัติตน	ตัวอย่างการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- ความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ (Autonomous Learning) - ทักษะในการสืบเสาะค้นหา (Enquirers)	การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว	1. การทำหน้าที่ตามฐานะและบทบาทของตนให้ดีที่สุด เช่น หน้าที่เป็นบิดามารดา เป็นสามีภรรยา หรือบุตร ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองไม่ให้ขาดตกบกพร่อง 2. รักษาชื่อเสียงเกียรติยศของวงศ์ตระกูล ไม่ทำเรื่องเสียหายแก่ครอบครัวให้ต้องเดือดร้อน เช่น ไม่เป็นนักเลงการพนัน นักเลงสุราค้ายาเสพติด ทะเลาะวิวาทหรือข่มเหงรังแกผู้อื่น เป็นต้น 3. มีความรักใคร่สามัคคี ประหยัด และมีความเสียสละให้แก่กันและกัน เช่น ช่วยกันทำงานบ้านและช่วยค่าใช้จ่ายภายในบ้าน เป็นต้น
- ทักษะด้านการคิด (Thinking Skills) - ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Collaborators) - ความกระตือรือร้น (Active Learners)	การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน	1. ปฏิบัติตามกฎของโรงเรียนโดยเคร่งครัด เช่น แต่งกายให้ถูกระเบียบ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่มาสาย เคารพเชื่อฟังครู อาจารย์ ทำตามหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย เป็นต้น 2. ช่วยรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน ละเว้นการประพฤติไม่เหมาะสมกับสภาพนักเรียน เช่น ดื่มสุรา เสพสิ่งเสพติด หรือก่อการทะเลาะวิวาท และช่วยสร้างชื่อเสียงโรงเรียนให้ปรากฏต่อสาธารณชน 3. ช่วยพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน เช่น ดูแลเรื่องความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของห้องเรียน ไม่นิ่งดูดายหรือคิดว่าไม่ใช่ธุระหน้าที่ของตนเอง ช่วยดูแลสาธารณสมบัติของโรงเรียน 4. เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดนิทรรศการ การทำบุญตักบาตร พิธีไหว้ครู และแห่เทียนพรรษา เข้าค่ายที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เป็นต้น

คุณลักษณะของผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21	ระดับการปฏิบัติตน	ตัวอย่างการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- ทักษะพื้นฐานด้านไอซีที (ICT Skills) - ทักษะในด้านการใช้ภาษาสากล (Second Language Skills) - ความสนใจในวัฒนธรรม (Engaged with Cultures) และความตระหนักถึงความเป็นไปในโลก (World Awareness)	การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนหรือท้องถิ่น	1. ส่งเสริมการสืบค้นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งเอกสาร ตำรา อินเทอร์เน็ต ปราชญ์ชาวบ้านหรือศูนย์การเรียนรู้ ฯลฯ 2. จัดการประกวดไกด์มัคคุเทศก์น้อยชุมชน เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามในชุมชนด้วยภาษาท้องถิ่น ภาษาอาเซียนหรือภาษาสากล 3. ช่วยกันดูแลรักษาสาธารณสมบัติ เช่น ไม่ขีดเขียน พ่นสี ทิ้งขยะ หรือทุบทำลายสาธารณสมบัติต่าง ๆ ของส่วนรวม 4. ช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น มิให้สูญหายไป เช่น ประเพณีสงกรานต์ ศิลปะการแสดงฟ้อนสาวไหม การแสดงรำมโนราห์ การแสดงหนังตะลุง และประเพณีเซิงบั้งไฟ เป็นต้น 5. ช่วยพัฒนาความเจริญของท้องถิ่น โดยใช้แรงกายหรือกำลังทรัพย์ เช่น ซ่อมถนนที่ชำรุด หรือสนับสนุนการพัฒนารายได้และส่งเสริมอาชีพให้แก่ราษฎรในท้องถิ่น เป็นต้น 6. เอาใจใส่ดูแลการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน เพื่อป้องกันมิให้เกิดการทุจริต ประพฤติมิชอบ เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการดูแลตรวจสอบการทำงานของผู้นำในชุมชน สังคม ประเทศโดยการไปใช้สิทธิ์เลือกผู้นำ (ผู้แทน) ทุกครั้ง

จากตารางสรุปได้ว่าแนวทางการปฏิบัติตนในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยต้องอาศัยพื้นฐานการปฏิบัติตนตั้งแต่ระดับใกล้ตัวไปสู่ระดับไกลตัวผู้เรียนออกไป โดยครูเน้นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนที่หลากหลาย ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทุกขั้นตอน จากการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาการในห้องเรียนกับวิถีการดำรงชีวิตในปัจจุบันสู่นอกห้องเรียนต่อไป

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

การพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่ดีมีวัฒนธรรมและอยู่ในสังคมประชาธิปไตย การส่งเสริมประชาธิปไตยที่ดีจะต้องจัดให้สถานศึกษาทุกแห่งให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่สังคมต้องการ โดยเน้นการประพฤติปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในครอบครัวอันเป็นรากฐานในสังคมประชาธิปไตยในระดับที่กว้างขึ้น เช่นการฝึกความเป็นระเบียบ ความมีวินัย การรักษาความสะอาดของร่างกาย การประพฤติปฏิบัติในสังคม การรู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ และส่งเสริมทักษะการคิด ดังนั้นครูทุกคนจะต้องถือเป็นหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างแท้จริงทำได้ดังนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554, หน้า 6-7) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การเล่นเกมและการสังเกตการเล่นตามกฎกติกา
2. การฟังนิทานและร่วมแสดงความคิดเห็น
3. แสดงบทบาทสมมติและร่วมอภิปราย
4. วาดภาพ เล่าเรื่องจากภาพ เขียนบรรยายโดยเสรีสร้างแผนผังความคิด
5. จัดนิทรรศการประกวดผลงาน สำรวจสภาพปัจจุบันของห้องเรียน โรงเรียน ตลาด ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ
6. การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์การศึกษาแหล่งเรียนรู้การทำโครงงาน การศึกษาเอกสารและตอบประเด็นคำถาม

7. การวิพากษ์การวิจารณ์ข่าวสารข้อมูล และการฝึกปฏิบัติฝึกการวิเคราะห์จากสถานการณ์ต่าง ๆ

ศศิธร อมรินทร์แสงเพ็ญ และคณะ (2554, หน้า 101-111) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การรับประสบการณ์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับลักษณะประชาธิปไตย เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการฟังนิทาน การแสดงบทบาทสมมติ การรับฟังข่าวสาร การสนทนา หรือการสัมภาษณ์บุคคลที่มีลักษณะประชาธิปไตย

2. การร่วมวิเคราะห์ โดยจัดให้ผู้เรียนได้ร่วมแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับ ทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของตนกับบุคคลอื่นตลอดจนแสวงหาประสบการณ์เพิ่มเติมด้วยการสอบถาม สัมภาษณ์บุคคลรอบตัว และการอภิปรายร่วมกับเพื่อนหรือครูผู้สอน

3. การคิดคัดสรร โดยให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้รับจากขั้นรับประสบการณ์ และขั้นร่วมวิเคราะห์มาใช้ในการตัดสินใจเลือกการแสดงลักษณะประชาธิปไตย โดยผู้เรียนจะเลือกตัดสินใจเลียนแบบและแสดงพฤติกรรมที่ให้ผลดีกับตนเอง

4. การสร้างนิสัย โดยจัดให้ผู้เรียนได้นำประสบการณ์ที่ตนได้ยอมรับไว้แล้วมาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จนกลายเป็นนิสัยในที่สุด ซึ่งอาศัยหลักการเรียนรู้จากการปฏิบัติโดยการที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติลักษณะประชาธิปไตยด้วยตนเอง ส่งผลให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดการเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ปฏิบัติในโรงเรียนกับชีวิตประจำวัน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2557, หน้า 59-61) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ผู้สอนต้องเข้าใจมโนทัศน์ (Concept) สำคัญของรายวิชาในการมีจิตเป็นประชาธิปไตย จากวัตถุประสงค์ของรายวิชาในการพัฒนาทักษะความสามารถ ค่านิยม และคุณลักษณะ ซึ่งสะท้อนด้วยการปฏิบัติ (Action) ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเน้นสัดส่วนมากกว่าเนื้อหาสาระ

2. การวางแผนการจัดการเรียนรู้เน้นการพัฒนาที่ต่อเนื่อง (Continuous Development) ของกระบวนการคิด กระบวนการสืบค้น กระบวนการแก้ปัญหา รวมทั้งการพัฒนาค่านิยม

3. การจัดการเรียนรู้หน้าที่พลเมืองที่เน้นการเชื่อมโยง หรือความเกี่ยวข้อง (Relevant) การลงมือทำหรือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (Engaging) และเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Active Learning)

วิชัย มั่นพลศรี (2558, หน้า 6-16) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ขั้นสร้างความสนใจและประสบการณ์ โดยการเรียนรู้เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศที่ท้าทายอบอุ่นและเป็นมิตร

2. ขั้นคัดเลือกประสบการณ์ตัวแบบในการเรียนรู้ที่ได้จากการได้รับประสบการณ์ตรงหรือการสังเกตจากตัวแบบ

3. ขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ การเรียนรู้เกิดจากผลของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จากการฝึกการกำกับตนเองและการรับรู้ความสามารถของตนเอง

4. ขั้นปรับความคิดเปลี่ยนพฤติกรรม จากการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนปรับพฤติกรรมทางความคิด โดยใช้การพิจารณาเหตุการณ์จากเหตุผลอารมณ์ พฤติกรรมการคิดแบบโยนิโสมนสิการและการเสริมแรง

5. ขั้นสะท้อนผลการเรียนรู้ โดยการวัดและประเมินผลอย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้นั้น

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บทบาทของครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มจากการทำงานร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้เป็นทีมและให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง โดยครูเป็นผู้ชี้แนะการทำกิจกรรมการเรียนรู้นั้น เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยอันประกอบด้วย 1) ด้านคารวะธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดง

ให้เห็นถึงความเคารพซึ่งกันและกัน เคารพในระเบียบกฎเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมส่วนรวม การประพฤติตนเป็นผู้มีคารวะธรรมปฏิบัติได้ 2) ด้านสามัคคีธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลซึ่งอยู่รวมกันในสังคมและมีการทำงานร่วมกัน มีการประสานประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กรร่วมกันให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนด และ 3. ด้านปัญญาธรรม เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกในด้านของผู้ใช้สติปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยผู้เขียนสามารถสรุปเป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ประชาธิปไตยของครูผู้สอนได้ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1) การเตรียมตัวครู ครูต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยการเข้าอบรมสัมมนาอย่างหลากหลายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการประชาธิปไตยในสถานศึกษาให้สอดคล้องตามนโยบายปฏิรูปการศึกษานั้น

2) การเตรียมแหล่งเรียนรู้ โดยแบ่งเป็นแหล่งประเภทภายใน (วัสดุและสถานที่) อาทิ แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนศูนย์เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด ศูนย์ปฏิบัติการ และประเภทภายนอก (บุคคล) อาทิ แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์การเลือกตั้งเป็นต้น

3) เตรียมนำเสนอ เพื่อการเผยแพร่ในระดับห้องเรียน ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน / เครือข่ายองค์กรรัฐและเอกชนภายนอก

2. ขั้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง

1) การเตรียมการจัดการเรียนรู้เป็นภารกิจที่สำคัญที่สุดที่ครูจะต้องดำเนินการเพื่อให้มีความพร้อมสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

2) จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกระดับ อาจทำในลักษณะชมรม หรือทำในลักษณะการจัดนิทรรศการ

3. ขั้นประเมินผล

1) การประเมินผลเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่เป็นตัวชี้วัดว่าการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยจะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร เป็นการประเมินผลตามสภาพจริง เชิงประจักษ์ เน้นสองมือปฏิบัติจริง ทั้งนี้การประเมินจะต้องมีผู้ร่วมประเมินอย่างหลากหลาย ประกอบด้วยครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้นำ/ตัวแทนองค์กรเครือข่ายในชุมชนท้องถิ่น

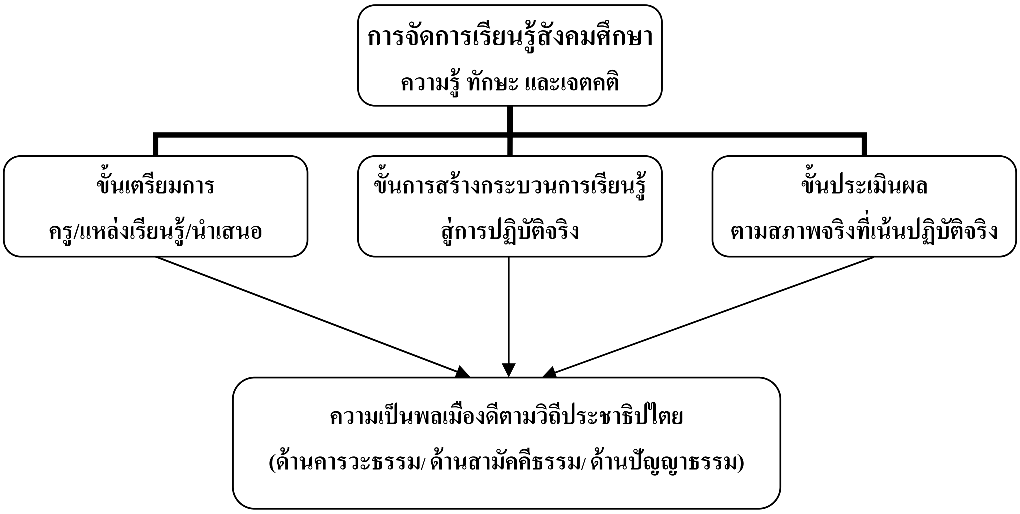

ภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

จากขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ประชาธิปไตยของครูผู้สอนสามารถนำมากำหนดเป็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับผู้เรียนสรุปได้ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 3 กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับผู้เรียน

สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา	ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา
สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม	กิจกรรมการอนุรักษ์ศาสนาและวันสำคัญที่ตนเองนับถือ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสาธารณะในและนอกสถานศึกษา กิจกรรมการส่งเสริมการทำความดีในระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน
สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม	กิจกรรมสภานักเรียน กิจกรรมการแข่งขันกีฬาสี กิจกรรมกรรมการนักเรียน กิจกรรมการพูด การแสดง การโต้วาที การปาฐกถา กิจกรรมการอนุรักษ์วงดนตรีพื้นเมือง ดนตรีสากล กิจกรรมการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น ภาษาไทย และภาษาสากล
สาระเศรษฐศาสตร์	กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพในชุมชนท้องถิ่น กิจกรรมบุคคลดีเด่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมชุมชน / กิจกรรมชมรมทางด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมประชาสัมพันธ์ในการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและพอประมาณ กิจกรรมศูนย์ข่าวสาร / ศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สาระประวัติศาสตร์	กิจกรรมการส่งเสริมบุคคลสำคัญในท้องถิ่น กิจกรรมการศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนในท้องถิ่น กิจกรรมการทัศนศึกษาเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ กิจกรรมการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น/ภูมิปัญญาไทย
สาระภูมิศาสตร์	กิจกรรมชุมชนบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมชุมนุมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมการรณรงค์ทำความสะอาดในรั้วสถานศึกษา กิจกรรมการรณรงค์ทำความสะอาดภายนอกสถานศึกษา กิจกรรมการสำรวจเส้นทางคมนาคมระหว่างที่ตั้งของโรงเรียนกับสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในท้องถิ่น

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การฝึกทักษะให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองโดยการใช้กระบวนการกลุ่มเป็นหัวใจสำคัญของการส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นการปลูกฝังคุณลักษณะประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนและเป็นการฝึกฝนให้มีน้ำใจ การทำงานเป็นกลุ่มซึ่งเป็นเสมือนสนามปฏิบัติการในการฝึกฝนประชาธิปไตย การทำงานเป็นกลุ่มหมายถึงบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้จะต้องมีความร่วมมือและรับฟังความคิดเห็นกัน ลักษณะของกลุ่มมีดังนี้ สมาชิกทุกคนมีความผูกพันอย่างมีความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สามารถดำเนินการได้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการพบปะพูดคุยปรึกษาหารือกัน จากการส่งเสริม

ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการวางแผนงานและแบ่งงานให้สมาชิกทำ และให้มีการรายงานความก้าวหน้าเป็นระยะ มีการประเมินผลติดตาม และให้มีการแสดงความคิดเห็นการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยครูเป็นผู้ชี้แนะ

ดังนั้นครูสังคมศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในห้องเรียน การจัดกิจกรรมในห้องเรียนที่มีบรรยากาศเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ ปฏิบัติหน้าที่การจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยสามารถนำมาประยุกต์ในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีภายในและนอกห้องเรียนดังนี้

ตารางที่ 4 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีภายในและนอกห้องเรียน

สาระการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา	**แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอน**	**ตัวอย่างการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาของผู้เรียน**
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม	ครูฝึกให้ผู้เรียนทุกคนเคารพกฎเกณฑ์และระเบียบของห้องเรียนโดยการใช้หลักธรรมคำสอนของศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	**1. กิจกรรมในห้องเรียน** ด้านทักษะพื้นฐาน คือ ฝึกตั้งข้อสมมติฐานเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ และการใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นประเด็นโดยใช้ 1.1 กรณีศึกษาโดยนำหลักคุณธรรมแก้ปัญหา และใช้ตัวแบบบุคคลที่ทำความดีในประวัติศาสตร์ไทยด้านสังคมและวัฒนธรรมแก้ปัญหา 1.2 บทบาทสมมุติแสดงการปฏิบัติตนถูกต้องตามวัฒนธรรมประเพณีไทย จากการนำปัญหาสังคมมาเป็นประเด็นในการจัดการเรียนรู้ 1.3 จัดนิทรรศการเกี่ยวกับวันสำคัญ/สถานที่สำคัญทางการเมืองการปกครองของไทย 1.4 กระบวนการกลุ่มอภิปรายหรือการจัดโต้วาที
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม	ครูฝึกให้ผู้เรียนพยามปรับปรุงทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทางจริยธรรมและค่านิยมของตนเองและการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นในสังคมโดยการเรียนรู้เข้าใจบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ ตลอดจนเคารพสิทธิ เสรีภาพในและนอกห้องเรียน เช่น จัดทำเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เผยแพร่ความรู้ประชาชนเรื่องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร่วมรณรงค์การมีส่วนร่วมกับชุมชน	
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	ครูฝึกให้ผู้เรียนแสดงทัศนคติทางบวกต่อการแก้ไขปัญหาในวิถีการดำรงชีวิตประจำวันในเรื่องใกล้ตัว โดยผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ทดลองด้วยตนเองและนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	เพื่อหาแนวทางการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ โดยให้นักเรียนยกตัวอย่างการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหน้าที่พลเมืองดีของสังคมไทย 1.5 สถานการณ์จำลองเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของตนตามหลักประชาธิปไตย ฝึกการแก้ปัญหาสถานการณ์การเมืองไทยปัจจุบัน โดยวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียระบบการเมืองไทยในแต่ละยุคสมัย 1.6 นำวิทยากรมาให้ความรู้ในสถานศึกษา เกี่ยวกับค่านิยมหลักของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต
สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	ครูฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติ	

สาระการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา	แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอน	ตัวอย่างการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ สังคมศึกษาของผู้เรียน
สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	ครูฝึกให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมการบำเพ็ญ สาธารณะประโยชน์ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นและศูนย์แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาที่หลากหลาย เพื่อสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนความรู้	**2. กิจกรรมนอกห้องเรียน** ทำโครงงานสังคมศึกษาบูรณา-การร่วมกับวิชาอื่นๆ โดยการจัดทัศนศึกษา ใช้แหล่งวิทยาการ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในชุมชนและนอกชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ จากการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรรมที่ชุมชนจัดขึ้น หรือกิจกรรมในประเพณี วัฒนธรรม หรือศาสนา ฯลฯ 2.1 นำวิทยากรมาให้ความรู้ในสถานศึกษา เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 2.2 การจัดทัศนศึกษาเชิงอนุรักษ์โบราณสถาน จัดนิทรรศการหรือป้ายนิเทศให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแต่ละภูมิภาคในท้องถิ่น 2.3. การจัดประกวดโครงงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนหรือสถานศึกษา

จากตารางการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีภายในและนอกห้องเรียนนั้น ครูสังคมศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบูรณาการ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาให้กับผู้เรียนได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีให้กับผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องประกอบด้วยรูปแบบ กระบวนการวิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง

แนวทางการจัดกิจกรรมวิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ทั้ง 5 กลุ่มสาระ ได้แก่ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ บทบาทของผู้สอนต้องมีทัศนคติและพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตยด้วย ได้แก่ การเคารพในความคิดเห็นของผู้เรียนทุกคน การ ยอมรับในความแตกต่างที่หลากหลายของผู้เรียน ทั้งด้านร่างกาย บุคลิกภาพ สติปัญญา และอารมณ์ การรู้จักประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง การใช้เหตุผลและปัญญาในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้ง รวมทั้งควรได้สังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็กที่จำเป็นต้องแก้ไขหรือพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยในขณะที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ หรือในการดำเนินชีวิตทั้งใน/นอกห้องเรียนและในโรงเรียนด้วยเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการประชาธิปไตยให้ผู้เรียน หรือนำมาใช้ปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21

จากการศึกษาการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้เรียนอันจะเป็นรากฐานของการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมนั้น ต้องตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ ที่จะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักธรรม วัฒนธรรม ประเพณี และรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ รวมทั้งบทบาททางสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งสามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21 โดยอาศัยความสัมพันธ์กับสาระรายวิชาดังนี้

ตารางที่ 5 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

สาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา	คุณลักษณะของผู้เรียนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม	- มีคารวธรรม คือ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้สิทธิ หน้าที่ของตนเอง - มีสามัคคีธรรม คือ ต้องรู้จักทำงานกับผู้อื่น - มีปัญญาธรรม คือ มีความรอบรู้ในหลักวิชาการ	ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก โดยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในหลักการและคุณลักษณะของสมาชิกที่ดีตลอดจนสามารถนำหลักคุณธรรมจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดีมาเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติ
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม	- มีนิติธรรม คือ การตัดสินปัญหาด้วยเหตุผล - มีจิตสาธารณะหรือมีจิตสำนึกสาธารณะ - มีความรู้เท่าทันทั้งงานกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี - เคารพความเสมอภาค ความยุติธรรม	การปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ กติกาของสังคม ทั้งในระดับครอบครัว ห้องเรียน ชุมชน สังคม ระดับประเทศ ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก มีส่วนร่วมในการคุ้มครองปกป้องตนเองผู้อื่น
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	- มีความเข้าใจเรื่องหลักสิทธิมนุษยชน และยอมรับความแตกต่างในความเป็นพหุสังคม - ยึดมั่นในหลักสันติวิธี ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง	การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มสังคมเครือข่ายในติดต่อทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การแลกเปลี่ยนในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และระหว่างประเทศอย่างสันติสุข
สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	- เห็นคุณค่าของสภาวะแวดล้อมประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น - มีความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล	การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสถาบันทางสังคม ตามสถานภาพ บทบาทอย่างถูกต้องตามบรรทัดฐาน วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติ มีค่านิยมที่ดีงามร่วมมือกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย และมีวิจารณญาณในการเลือกรับวัฒนธรรมและภูมิปัญญานานาชาติอย่างเหมาะสม
สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	- ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก - มีความรักในเสรีภาพและมีความรับผิดชอบ - ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น - รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม	การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในฐานะพลเมืองของสังคมในบริบทของชุมชนท้องถิ่น ประเทศ และภูมิภาคอาเซียน อย่างหลากหลาย

จากแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว เป็นการศึกษาระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นกลุ่ม โดยสามารถนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของได้ทั้ง 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีตลอดจนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศในระบอบประชาธิปไตย

บทสรุป

จากแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว ครูผู้สอนจึงต้องให้ความสำคัญกับการการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ขยันหมั่นเพียร เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ยึดมั่นศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข จำเป็นต้องใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับวัยวุฒิของผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การเล่นเกมและการสังเกตการเล่นตามกฎกติกา, การฟังนิทานและร่วมแสดงความคิดเห็น, การแสดงบทบาทสมมติและร่วมอภิปราย, การวาดภาพ, การเล่าเรื่องจากภาพ, การเขียนบรรยายโดยเสรี, การสร้างแผนผังความคิด, การจัดนิทรรศการ, การประกวดผลงาน, การสำรวจสภาพปัจจุบันของห้องเรียน โรงเรียน ตลาด ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศ, การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การศึกษาแหล่งเรียนรู้การทำโครงงาน, การศึกษาเอกสารและตอบประเด็นคำถาม, การวิพากษ์การวิจารณ์ข่าวสารข้อมูล และการฝึกปฏิบัติฝึกการวิเคราะห์จากสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อผู้อื่นในสังคมและประเทศชาติอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนสืบไป

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2542). *การอ่านหนังสือเพิ่มเติมเรื่องวิถีชีวิตประชาธิปไตย ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนการประชาสัมพันธ์ สำนักโฆษก. (2557). *หัวหน้าคสช. เปิดวิสัยทัศน์ คสช. 9 ยุทธศาสตร์ ตั้งเป้าสร้าง 12 ค่านิยมหลักของคนไทยที่ต้องปลูกฝังเน้นสร้างความเข้าใจประชาธิปไตยที่ถูกต้อง.* วันที่ค้นข้อมูล 20 มกราคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.thaigov.go.th/th/news1/item/84708-id84708.html

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2555). *ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย.* วันที่ค้นข้อมูล 21 มกราคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.thaiciviceducation.org/images/resource/articles/ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย.pdf

นัทธีรัตน์ พีระพันธุ์. (2557). การพัฒนารูปแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 25*(3), 24.

วิชัย มั่นพลศรี. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านท่าวัด “คุรุราษฎร์บำรุงวิทย์” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 9*(3), 179.

วิภาดา พินลา. (2558). สังคมศึกษากับการสร้างความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 15*(2), 19.

ศศิธร อมรินทร์แสงเพ็ญ และคณะ. (2554). *การวิเคราะห์องค์ประกอบและการพัฒนาลักษณะประชาธิปไตยของเด็กปฐมวัย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สักทอง, 17*(2), 101-111.

สาโรช บัวศรี. (2541). *พื้นฐานการเมืองและการปกครองไทย.* กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2554). *การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมค่าย.* กรุงเทพ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน .

________. (2557). *กรอบแนวคิดหลักสูตร: การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย.* กรุงเทพฯ: เทคนิค อิมเมจ.

Chickering, A. W., & Gamson, Z. F. (1989). *Seven principles for good practice in Undergraduate education New Directions for Teaching and Learning.* Retrieved from http://www.bgsu.edu/downloads/provost/file84390.pdf

Partnership for 21st century skills. (2009). *Framework for 21st century learning.* Tucson, AZ. Retrieved from http://www.21stcenturyskills.org/documents/framework_flyer_updated_april_2009.pdf

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา*

The Development of Science Learning Model to Enhance Critical Thinking for Seventh Grade Students in an Educational Opportunity Expansion School

กฤษณา โลหการก**

ดร.ชนินันท์ พฤกษ์ประมูล***

ดร.สมสรรญก์ วงษ์อยู่น้อย****

ดร.กานจุลี ปัญญาอินทร์*****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กำลังศึกษาภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า

1) ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมความพร้อม 2) ขั้นระบุประเด็นปัญหา 3) ขั้นรวบรวมและพิจารณาข้อมูล 4) ขั้นสร้างองค์ความรู้ 5) ขั้นใช้วิจารณญาณเชื่อมโยง และ 6) ขั้นสรุปและประเมินผล

2) นักเรียนที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่พัฒนาขึ้น มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณและคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณอยู่ในระดับมาก

---

*ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**นิสิตหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

***อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

****อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*****อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร/ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ/ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The purposes of this study were to develop and to find the effectiveness of science learning model to enhance critical thinking for seventh grade students in an educational opportunity expansion school. The samples used in this study were 30 students who were studying in seventh grade in the first semester, academic year 2015, from an educational opportunity expansion school under Tak primary educational service area office 2 using purposive sampling. The research Instruments were critical thinking test, achievement test and satisfaction of students toward science learning model questionnaire.

The findings of the study revealed that

1) The science learning model to enhance critical thinking was developed and consisted of 6 steps which were 1) preparing 2) identifying problem3) data assembling and considering 4) knowledge constructing 5) using critical thinking and 6) concluding and evaluating.

2) Students who learned with the science learning model to enhance critical thinking had critical thinking mean scores and learning achievement scores after learning statistically significant higher than before learning at .05 level.

3) The satisfaction of students toward science learning model to enhance critical thinking was in a high level.

Keywords: Science Learning Model/ Critical Thinking/ Educational Opportunity Expansion School

บทนำ

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของประเทศไทยในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนยังปรากฏอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งพิจารณาได้จากผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารอบที่สาม (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวัดและประเมินผลจากนานาชาติของกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ในภาพรวมของนักเรียนไทย พบว่าอยู่ในลำดับที่ 50 จากทั้งหมด 65 ประเทศ และมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (โครงการ PISA สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2012) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากรายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test : O-NET) ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นการวัดความรู้วิทยาศาสตร์ในช่วงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศเท่ากับ 32.19 คะแนน และจากการรายงานการประเมินผลการคิดอย่างมีวิจารณญาณใน “มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุสมผล ตัวบ่งชี้ที่ 4.2 นำเสนอวิธีคิดวิธีแก้ปัญหาด้วยภาษา วิธีการของตนเองและใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณแก้ปัญหา” ของนักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)ให้ข้อเสนอแนะว่าควรพัฒนา

ให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด และการเชื่อมโยงความรู้อย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน นักเรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน และในสถานการณ์จริง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554) สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษานั้น จากประสบการณ์การสอนของผู้วิจัยกว่า 10 ปี ในเขตพื้นที่จังหวัดตากนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจะขาดความพร้อม เช่น ขาดการสนับสนุนจากทางครอบครัว ขาดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ขาดการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ไม่มุ่งเน้นความสำคัญของวิชาวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้ผลการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มนี้อยู่ในระดับอ่อนถึงปานกลาง และมีคะแนนผลการสอบในระดับต่าง ๆ อยู่ในระดับต่ำไม่ถึงเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของประเทศ เช่นเดียวกับผลการสอบในระดับนานาชาติซึ่งผลการสอบ Programme for International Student Assessment (PISA) ที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2006 -2012 ในด้านวิทยาศาสตร์ที่มีการรายงานผลปรากฏว่านักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นกลุ่มที่ทำคะแนนได้ต่ำที่สุด (เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า, 2555)

จากปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในปัจจุบันของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่ไม่บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ทั้งด้านเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยจึงเห็นว่านักเรียนกลุ่มนี้ควรได้รับการพัฒนาในวิชาวิทยาศาสตร์ควบคู่ไปกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้พวกเขาได้รับโอกาสและการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้นโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกับนักเรียนกลุ่มนี้โดยเฉพาะดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่มุ่งเน้นให้การพัฒนาอย่างเหมาะสมกับนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณควบคู่กับการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาไปพร้อมกัน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่นักเรียนได้เรียนรู้จากเหตุการณ์จริง ได้ฝึกปฏิบัติ ทำการทดลอง สืบค้นข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีการคัดกรองข้อมูลที่ถูกต้อง และสามารถนำความรู้มาอธิบาย หรือใช้ในการแก้ปัญหาได้ รวมไปถึงสามารถหาความสัมพันธ์ข้อมูล และลงข้อสรุปได้ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความรู้กับการคิดอย่างมีวิจารณญาณเข้าด้วยกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาจาก

- การคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งได้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ 1) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี หลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการทำวิจัยและดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัย สังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ 3) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้4) การศึกษานำร่องเพื่อตรวจสอบ

คุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้จริง และ 5) การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2. ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาของกิลฟอร์ดทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูลทฤษฎีและแนวคิดของสเติร์นเบอร์กทฤษฎีและแนวคิดจากศูนย์พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทฤษฎีพัฒนาทางสติปัญญาของเพียเจต์สรุปได้ว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการทางสมองและเป็นการคิดแบบนามธรรม มีความเหมาะสมกับพัฒนาการเด็กที่อายุ 11 ปีขึ้นไป เป็นผลมาจากการผสมผสานมิติด้านเนื้อหาและด้านปฏิบัติการเข้าด้วยกันทำให้เกิดการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณใน 3 ด้านที่สำคัญ คือ ด้านกระบวนการคิด ด้านประสบการณ์ และด้านบริบทสังคม ซึ่งจะทำให้การคิดอย่างมีวิจารณญาณเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผู้วิจัยสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักการศึกษาโดยสามารถสรุปรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ได้เป็น 6 ขั้นตอน คือ ขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นสำรวจค้นหา ขั้นอธิบาย ขั้นลงข้อสรุป ขั้นขยายความรู้ และขั้นประเมินผล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของนักการศึกษา						สรุปความสอดคล้อง
	Bybee ; et al (2006)	Eisenkraft. (2003)	Good. (1973)	Pizzini ; et al. (1989)	Lawson. (1995)	Martin ; et al. (1994)	
1. ขั้นกระตุ้นความสนใจ	✓	✓					2
2. ขั้นสำรวจค้นหา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
3. ขั้นอธิบาย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
4. ขั้นลงข้อสรุป			✓	✓	✓	✓	4
5. ขั้นขยายความรู้	✓	✓				✓	3
6. ขั้นประเมินผล	✓	✓		✓	✓		4

4. ศึกษาเอกสารทฤษฎี หลักการ แนวคิดของนักการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ขั้นตอนสำคัญได้เป็น 6 ขั้นตอน คือ ขั้นระบุประเด็นปัญหาขั้นรวบรวมข้อมูล ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นการสรุป ขั้นประเมินผล และขั้นนำไปใช้ประโยชน์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	**ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของนักการศึกษา**											
	Newman (1990)	Perkins;& Murphy (2000)	Garrisson et al (2000)	Brookfield (1987)	Norris;& Ennis (1985)	Dressel and Mayhew (1957)	มลิวัลย์ สมศักดิ์(2540)	เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537)	สิทธิพล อาจอินทร์ (2551)	ปณิตา วรรณพิรุณ. (2555)	ดวงรัตน์ ศรีวงษ์คต (2555)	**สรุปความสอดคล้อง**
ขั้น 1 ขั้นระบุประเด็นปัญหา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
ขั้น 2 ขั้นรวบรวมข้อมูล	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		9
ขั้น 3 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9
ขั้น 4ขั้นการสรุป	✓	✓			✓	✓	✓	✓		✓		7
ขั้น 5 ขั้นประเมินผล	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	9
ขั้น 6 ขั้นนำไปใช้ประโยชน์						✓				✓	✓	3

5. ผู้วิจัยสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดจากตารางที่ 1 และ 2 ทำให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของผู้วิจัย ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมความพร้อม ขั้นระบุประเด็นปัญหา ขั้นรวบรวมและพิจารณาข้อมูลขั้นการสร้างองค์ความรู้ ขั้นการเชื่อมโยงอย่างมีวิจารณญาณและขั้นสรุปผลและประเมินผล ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของผู้วิจัย

รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์	**รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ**	**รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของผู้วิจัย**
1. ขั้นกระตุ้นความสนใจ	1. ขั้นระบุประเด็นปัญหา	1. ขั้นเตรียมความพร้อม
2. ขั้นสำรวจค้นหา	2. ขั้นรวบรวมข้อมูล	2. ขั้นระบุประเด็นปัญหา
3. ขั้นอธิบาย	3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล	3. ขั้นรวบรวมและพิจารณาข้อมูล
4. ขั้นลงข้อสรุป	4. ขั้นการสรุป	4. ขั้นสร้างองค์ความรู้
5. ขั้นขยายความรู้	5. ขั้นนำไปใช้ประโยชน์	5. ขั้นใช้เชื่อมโยงอย่างมีวิจารณญาณ
6. ขั้นประเมินผล	6. ขั้นประเมินผล	6. ขั้นสรุปผลและประเมินผล

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparing) เป็นการเริ่มกิจกรรมเพื่อนำเข้าสู่เนื้อหาการเรียนรู้ โดยครูชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนทำหน้าที่กระตุ้นนักเรียนโดยใช้สถานการณ์หรือประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียนหรือการใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจ การอภิปราย ถามคำถามที่ตนเองสนใจ เกิดความอยากรู้อยากเห็นและรู้สึกท้าทายในการหาคำตอบ รวมถึงการตรวจสอบความรู้และประสบการณ์เดิมของนักเรียน

2) ขั้นระบุประเด็นปัญหา (Identifying problem) เป็นขั้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนได้คัดกรองปัญหาทางวิทยาศาสตร์ที่สนใจ หรือบอกประเด็นที่สนใจจะศึกษาได้ จากกระบวนการคัดเลือก เพื่อให้ได้ประเด็นปัญหาทางวิทยาศาสตร์มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยมีครูเป็นผู้คอยสังเกต ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกัน ให้ข้อเสนอแนะ คำปรึกษาแก่นักเรียน ให้กำลังใจและเสนอประเด็นที่ชี้แนะแนวทาง

3) ขั้นรวบรวมและพิจารณาข้อมูล (Data assembling and considering) เป็นขั้นที่ให้นักเรียนวางแผนและกำหนดแนวทางในการสืบค้นข้อมูล แนวทางในการสำรวจตรวจสอบที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสำรวจ ทำการทดลอง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาอย่างเพียงพอต่อการเรียนรู้ และพิจารณาข้อมูลมีที่น่าเชื่อถือ มีความถูกต้อง มีหลักฐานรองรับ โดยครูทำหน้าที่ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกัน ซักถามนักเรียนเพื่อนำไปสู่การลงมือการค้นหาข้อมูล และประเมินผลความถูกต้องของข้อมูลที่ได้

4) ขั้นสร้างองค์ความรู้ (Knowledge constructing)นักเรียนสามารถนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากขั้นรวบรวมและพิจารณาข้อมูลมาจัดกลุ่มเพื่อลดขนาดข้อมูลดิบและแปลความหมายของข้อมูลที่ได้รับการจัดกลุ่มแล้วให้เป็นองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยที่ครูส่งเสริมให้นักเรียนอธิบายความคิดรวบยอดจากข้อมูล หลักฐานและประสบการณ์เดิมของนักเรียนจนได้องค์ความรู้ใหม่ที่ต่อยอดจากความรู้เดิม และประเมินผลความถูกต้องขององค์ความรู้ที่ได้

5) ขั้นใช้วิจารณญาณเชื่อมโยง (Using critical thinking) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนสามารถนำความรู้หลักการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการอธิบายสถานการณ์เดิมหรือสถานการณ์ใหม่ โดยนักเรียนสามารถอธิบายได้ว่าอะไรคือปัญหา และมีข้อมูล หลักการ อะไรเป็นเหตุผลสนับสนุนที่มากพอ จนกระทั่งตัดสินใจสรุปได้ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

6) ขั้นสรุปและประเมินผล (Concluding and evaluating) เป็นการประเมินการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ ว่านักเรียนได้องค์ความรู้ ด้านเนื้อหา และด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีกระบวนการตรวจสอบองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น โดยใช้แบบฝึกหัด คำถาม หรือประเด็นสถานการณ์ใหม่ ๆหรือแสดงความรู้ความเข้าใจในการอภิปราย หรือการนำเสนอหน้าชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้และสามารถสรุปขั้นตอนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้ดังภาพที่ 1

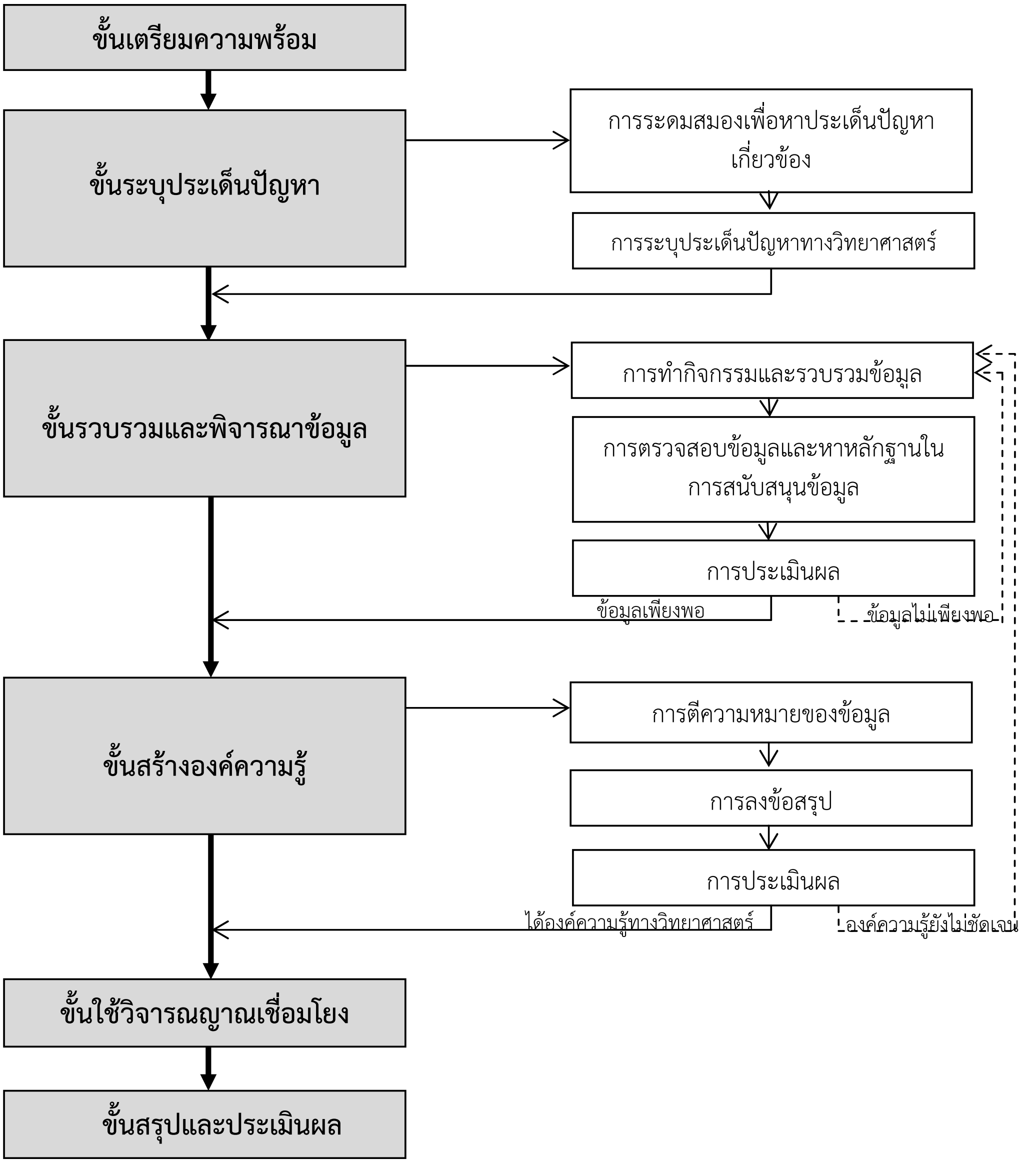

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณฯ

6. นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างรูปแบบและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Index of Item Objective Congruence: IOC)และความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้

ขั้นที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่พัฒนาขึ้นไปศึกษานำร่องและทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแห่งหนึ่งสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาตาก เขต 2 ปีการศึกษา 2558 ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 30 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผล

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาตาก เขต 2 อำเภอพบพระ จังหวัดตากเป็นพื้นที่ชายขอบที่นักเรียนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาตาก เขต 2 อำเภอพบพระ จังหวัดตาก 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่นักเรียนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น เด็กต่างด้าว เด็กชาวเขา เด็กชาวไทยพื้นราบที่ค่อนข้างจะขาดความพร้อมและโอกาสทางการศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาจาก

- การคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ฯ

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เนื้อหากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระที่ 3 สารและสมบัติของสาร หน่วยการเรียนรู้ สารรอบตัว

เครื่องมือวิจัย

1. แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
2. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1.นำค่าดัชนีความสอดคล่องระหว่างรูปแบบและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และคะแนนการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย

2. ทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนของการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยที่กลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน (t-test for dependent sample)

3. นำคะแนนประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความพร้อม 2) ขั้นระบุประเด็นปัญหา 3) ขั้นรวบรวมและพิจารณาข้อมูล 4) ขั้นสร้างองค์ความรู้ 5) ขั้นใช้วิจารณญาณเชื่อมโยง และ 6) ขั้นสรุปและประเมินผลผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างรูปแบบและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ระหว่าง 0.60 -1.00 คะแนนเฉลี่ยการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีค่า 4.10 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมระดับมาก

2. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนของการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนโดยใช้การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยที่กลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	*N*	$\bar{X}$	*SD*	*p*
ก่อนเรียน	30	13.07	3.591	.000*
หลังเรียน	30	19.77	2.885	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณฯ ที่พัฒนาขึ้น มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยที่กลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	*N*	$\bar{X}$	*SD*	*p*
ก่อนเรียน	30	15.50	3.954	.000*
หลังเรียน	30	19.97	3.178	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 5 พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณฯ ที่พัฒนาขึ้น มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.24 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 2) อภิปรายประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาจากการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่พัฒนาขึ้น

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่พัฒนาขึ้น จากการประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่ามีความเหมาะสมผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้สามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์ได้ โดยผู้วิจัยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้เนื้อหา สาระที่ 3 สารและสมบัติของสารในขั้นเตรียมความพร้อมซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยได้นำข่าวหรือสถานการณ์จำลองที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน

ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ เรื่อง สารและสมบัติของสาร มาเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น และให้ความสนใจในการร่วมกิจกรรมเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับ ไอเซนคราฟท์ (Eisenkraft, 2003) ที่กล่าวว่า เหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ หรือเรื่องที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่นักเรียนเคยพบมาจะทำให้นักเรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น ในขั้นระบุประเด็นปัญหา นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม ระดมสมอง เพื่อช่วยกันคัดกรองปัญหาทางวิทยาศาสตร์ออกจากปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาที่เป็นความเชื่อ ในขั้นการรวบรวมและพิจารณาข้อมูล ในขั้นนี้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยการวางแผนการสืบค้นข้อมูล เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็น และฝึกการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ทำให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ พิจารณาข้อมูลว่ามีหลักฐานที่ทำให้ข้อมูลนั้นน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และสอดคล้องกับ ดีคาโรลี (Decaroli, 1973) ซึ่งกล่าวไว้ว่าการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การจัดระบบข้อมูล การประมวลผลข้อมูลเป็นองค์ประกอบของการคิดอย่างวิจารณญาณโดยเควล์มอล์ซ (Quellmalz, 1985) ได้เสนอเพิ่มเติมว่าการรวบรวมข้อมูลต้องมีการตัดสินข้อมูลที่ถูกต้องมีหลักฐานที่เชื่อถือได้ หรือมีการตัดข้อมูลที่ไม่จริงออก ซึ่งการพิจารณาตัดสินข้อมูลและประเมินผลในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯนี้ ทำได้โดย การสืบค้นข้อมูล การทำการทดลอง การอภิปรายซึ่งกระบวนการเหล่านี้ สคริเวนและพอล (Scriven & Paul, n.d.) ได้เสนอว่าการตรวจสอบข้อมูลและตัดสินข้อมูล ได้มาจากการเฝ้าสังเกต การทดลอง การใช้เหตุผล และการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ สำหรับขั้นการสร้างองค์ความรู้นั้นนักเรียนจะนำข้อมูลที่ผ่านการตีความและแปลความหมายจนจับประเด็นสำคัญหรือปัจจัยสามารถแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลทั้งหมดเป็นองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องสมเหตุสมผลและมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือ ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่ได้มีการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างแท้จริง สอดคล้อง กับฮาลเพิร์น (Halpern, 2014) ที่กล่าวว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณคือกระบวนการทางความคิดและการใช้เหตุผล โดยนำข้อมูลที่มีอยู่มาใช้ในการคิดเพื่อลงข้อสรุปที่สมเหตุสมผลและได้ข้อสรุปที่ถูกต้องเป็นองค์ความรู้ จากนั้นในขั้นการใช้วิจารณญาณเชื่อมโยง นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่ใกล้เคียงสถานการณ์เดิม โดยเอนนิส (Ennis, 1985) ได้กล่าวว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณต้องผสมผสานความรู้ที่เกี่ยวข้องไปปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์อื่นและมีการพิจารณา ไตร่ตรอง หาข้อมูลตามกระบวนการ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่เป็นเรื่องใกล้ตัวของนักเรียนจะช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความความรู้กับสถานการณ์ใหม่ที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์เดิมได้ดีขึ้น และในขั้นสุดท้ายขั้นสรุปและประเมินผลนักเรียนจะได้ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ที่กำหนด และประเมินผลการคิดอย่างมีวิจารณญาณของตนเองและเพื่อนในการตัดสินใจเลือก หรือหาวิธีรับมือกับสถานการณ์นั้น โดยครูจะทำหน้าที่ตรวจสอบความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนอีกครั้งจากการทำแบบฝึกหัดและใบกิจกรรมเพื่อช่วยพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ทั้งนี้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ด้วยการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่พัฒนาขึ้น สอดคล้องกับ ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์และอุษา ชูชาติ (2544) ที่กล่าวว่ากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถพัฒนาและฝึกฝนได้ด้วยการจัดการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยความรู้เฉพาะในแต่ละเรื่อง ต้องฝึกให้ผู้เรียนใช้ทักษะพื้นฐานสำหรับการคิด เช่นทักษะพื้นฐานในการย่อยข้อมูล การสร้างความรู้ใหม่ ทักษะพื้นฐานสำหรับการคิด

2. ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ พัฒนาขึ้น พิจารณาได้จากคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักเรียนที่เรียนรู้โดยการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้รับการพัฒนากระบวนการคิดอย่างใคร่ครวญ ผ่านการวิเคราะห์ไตร่ตรองโดยใช้ความรู้ ประสบการณ์ สามารถระบุ

ปัญหา รวบรวมข้อมูลและหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือจนสามารถลงข้อสรุปได้อย่างสมเหตุสมผลทั้งนี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่มีการสอดแทรกกิจกรรมฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณลงไปในขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้อย่างชัดเจนทำให้นักเรียนสามารถฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้อย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบจึงทำให้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นโดยมีแนวทางในการฝึกคิด คือ ฝึกการนิยามปัญหา สอดคล้องกับเดรสเซลและเมย์ฮิว (Dressel & Mayhew, 1957) ที่กล่าวว่าในการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณต้องเริ่มต้นจากการกำหนดปัญหา ข้อโต้แย้ง วิเคราะห์และเข้าใจความหมายภายในขอบเขตข้อเท็จจริงที่กำหนดให้ นำไปสู่การตั้งคำถามที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์และองค์ประกอบการพิจารณาตัดสินและประมวลผลข้อมูล นอกจากนี้ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่พัฒนาขึ้น พิจารณาได้จากคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ผนวกเข้ากับการใช้ความรู้ ความสามารถในด้านการคิด และประสบการณ์ ทั้งยังมุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ คิดพิจารณา ไตร่ตรองและสามารถตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่นักเรียนประสบได้ เน้นให้นักเรียนฝึกการนิยามปัญหา รวบรวมข้อมูลและพิจารณาตัดสินข้อมูล และลงข้อสรุป นำข้อสรุปนั้นมาสร้างองค์ความรู้ได้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับ มาจี (Magee, n.d.) ที่กล่าวว่าการคิดขั้นสูงซึ่งรวมไปถึงการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ดีสามารถนำไปสู่ผลสำเร็จในการเรียนรู้ ขณะเดียวกันการเรียนรู้ที่ดีก็จะช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วย เช่นเดียวกับสเติร์นเบิร์ก (Sternberg, 1985) ที่ได้เสนอว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของความฉลาด เป็นสิ่งที่เรียนรู้และพัฒนาได้ด้วยการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพนั่นคือได้เรียนรู้อย่างมีความสุข เรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ได้คิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม ค้นหาคำตอบที่ถูกต้อง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางด้านเนื้อหาโดยใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณมาใช้คัดเลือก พิจารณาและประมวลผลข้อมูลและลงข้อสรุปได้อย่างสมเหตุสมผล

3. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมุ่งเน้นกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอนฝึกให้เชื่อมโยงเหตุผลให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการค้นหาข้อมูล รวบรวมข้อมูลและพิจารณาตัดสินข้อมูล ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการลงปฏิบัติ ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน และเกิดความท้าทายในการเรียนรู้ จึงส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ สุมณฑา พรหมบุญ (2540) ที่กล่าวว่า กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือและให้ความร่วมมือกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มส่งผลให้นักเรียนสนใจปฏิบัติกิจกรรมเพราะมีการช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ เป็นไปในทางเดียวกับบองและแกรแฮม (Bonk & Graham, 2004) ที่กล่าวว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการแบบผสมผสานอย่างหลากหลายจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และส่งเสริมความพึงพอใจในการเรียนรู้ได้ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯที่พัฒนาขึ้นในแต่ละขั้นมีการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ลงมือทำและมีส่วนร่วมอย่างหลากหลายจึงส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเนื่องจากเป็นการพัฒนาการคิดขั้นสูงให้กับผู้เรียนและเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ควรทำการศึกษาพัฒนาต่อยอดงานวิจัยโดยศึกษาความคงทนในการเรียนรู้ และความคงทนของการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

โครงการ PISA ประเทศไทยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2554). *ผลการประเมิน PISA 2009 การอ่านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพ ฯ : อรุณการพิมพ์

ตวงรัตน์ ศรีวงษ์คล. (2550). สมองการคิดการสังเคราะห์โมเดลการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.*วารสารเทคโนโลยีทางปัญญา, 2*(1), 12-18

เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า. (2555). *Basic education: challenge for status of the country*. กรุงเทพ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ปณิตา วรรณพิรุณ. (2555). การพัฒนารูปแบบการเรียนแบบผสมผสานโดยใช้เครื่องมือทางปัญญาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ. *วารสารวิทยบริการ, 23*(2), 152-164.

เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์. (2537). *การพัฒนารูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มลิวัลย์ สมศักดิ์. (2540). *รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาการคิดอย่างวิจารณญาณของนักเรียนใน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพ ฯ : สุวีรยาสาส์น.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพ ฯ : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์

ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์; และ อุษา ชูชาติ. (2545). *ฝึกสมองให้คิดอย่างมีวิจารณญาณ* (พิมพ์ครั้งที่ 2).กรุงเทพ ฯ : วัฒนาพานิช.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2554). *รายงานการประเมินภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554- 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ม.ป.ท.

สิทธิพล อาจอินทร์. (2551). การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.*วารสารหลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2*(1), 12-20.

สุมณฑา พรหมบุญ และคณะ. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

Bonk, C. J., & Graham, C. R. (2004). *Handbook of blended learning: global perspectives.* San Francisco, CA: Pfeiffer publishing.

Brookfield, S. D. (1987). *Developing critical thinkers: challenging adults to explore alternative ways of thinking and acting*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Bybee, R. W. et al. (2006). *The BSCS 5E instructional model: origins and effectiveness*.n.p.

Decaroli, J. (1973). What research say to the classroom teacher: Critical Thinking. *Social Education, 37*(1), 67-68

Dressel, P., & Mayhew L. B. (1957). *General education: Exploration in evaluation* (2nd ed.). Washington, DC: American Council on Education.

Eisenkraft, A. (2003). Expanding the 5E model. *The Science Teacher*, *70*(6), 57-59.

Ennis, R. H. (1985). A Logical basis for measuring critical thinking skills. *Education Leadership*, *43*, 45-48.

Garrison, D. R., Anderson, T., & Archer, W. (2000). Critical inquiry in a text-based environment: Computer conferencing in higher education. *Internet and Higher Education*, *2*(2-3), 87-105.

Good, C. V. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill.

Halpern, D. F. (2014). *Thought and knowledge: an introduction to critical thinking* (5th ed.). New York: Psychology Press.

Lawson, A. E. (1995). *Science teaching and the developing of thinking*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Magee, P. T. (n.d.). How to improve learning skills. Retrieved from http://braindance.com/bdi.htm

Martin, R. E. et al. (1994). Teaching science for all children. Boston: Allyn and Bacon.

Murphy, E. (2004). An instrument to support thinking critically about critical thinking in online asynchronous discussions. *Australasian Journal of Educational Technology, 20*(3), 295-315.

Newman, D. R., Webb, B., & Cochrane, C. (1995). A content analysis method to measure critical thinking in face-to-face and computer supported group learning. Interpersonal *Computing and Technology Journal, 3*(5), 56-77.

Norris, S. P., & Ennis, R. (1989). Evaluating critical thinking. In R. J. Schwartz & D. N.

Perkins, D. N. (1992). The practitioners' guide to teaching thinking series. Thinking:*The Journal of Philosophy for Children, 10*(2), 44-47

Pizzini, L., Shepardson, P., & Abell, K. (1989). A rationale for and the development of problem solving model of instruction in science education. *Science Education*, 75, 523-534.

Quellmallz, E. S. (1985). Need better method for testing higher order thinking skills. *Educational Leadership*, *2*(26), 29-34.

Scriven, M., & Paul, R. (n.d.). Defining critical thinking: A draft statement for the National Council for Excellence in Critical Thinking. Retrieve May 20, 2013, from http:// www.criticalthinking.org/university/library

Sternberg, R. J. (1985). *Beyond IQ a triarchic theory of human intelligence*. New York: Cambridge University Press.

การประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Assessment of Students Satisfactions Toward the Library Services Educational Equipments and Learning Environment, Faculty of Education, Burapha University

ดร.นคร ละลอกน้ำ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตามความต้องการของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ที่มีสถานภาพกำลังศึกษา ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553-2556 จำนวน 360 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) และการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จับสลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจและแบบสัมภาษณ์ข้อเสนอแนะ การให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สรุปดังนี้

1.1 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ที่กำหนดตามเกณฑ์มาตรฐานข้อ 2-ข้อ 5 อยู่ในระดับมาก

1.2 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก

1.3 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการด้านห้องสมุดอยู่ในระดับมาก

1.4 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการด้านอุปกรณ์การศึกษาอยู่ในระดับไม่แน่ใจ

1.5 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อยู่ในระดับไม่แน่ใจ

คำสำคัญ : การประเมินความพึงพอใจการให้บริการ/ การให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา

---

*อาจารย์ประจำภาควิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2. ผลการสัมภาษณ์ข้อเสนอแนะการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของนิสิต สรุปดังนี้

2.1 ควรมีการพัฒนาระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เหมือนกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่สามารถใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกเพราะสามารถตรวจสอบฐานข้อมูลเอกสาร หนังสือ งานวิจัย และสื่อต่าง ๆ ผ่านระบบเครือข่ายฯ ได้โดยง่าย ส่วนการฝึกอบรมการใช้งานควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงเพราะไม่ค่อยทราบว่าอบรมวันไหนบ้าง อาจจัดอบรมเดือนละครั้งก็ได้ หรือไม่ก็ทำเป็นสื่ออบรมหลาย ๆ รูปแบบ เช่น อบรมผ่านเครือข่าย หรือวีดิทัศน์อบรมการใช้ ฯลฯ

2.2 ควรมีการจัดหาห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ เก้าอี้ให้เพียงพอ และคอยตรวจเช็ควัสดุ อุปกรณ์ในห้องเรียน ห้องปฏิบัติการให้พร้อมใช้งานอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ทำคู่มือการใช้งานวัสดุ อุปกรณ์ในห้องเรียนให้ชัดเจน แข็งแรง และพัฒนาระบบ Wi-Fi ให้ใช้งานได้อย่างทั่วถึงทุกห้องเรียน ทางคณะควรจัดศึกษาดูงานและทำกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัยบ่อย ๆ เพราะนิสิตได้ประสบการณ์ตรง

2.3 ควรมีการจัดหาห้องบริการอนามัยและการรักษาพยาบาลเบื้องต้นขึ้นภายในคณะจะได้สะดวกขึ้น มีการขยายโรงอาหารให้เพียงพอกับจำนวนนิสิต และปรับปรุงรสชาติ ปริมาณอาหารให้เหมาะสม จัดหาพื้นที่จอดรถสำหรับนิสิตให้เพียงพอ ห้องน้ำควรทำความสะอาดให้ถี่ขึ้นกว่านี้และซ่อมก็อกน้ำให้สามารถใช้ได้อย่างสมบูรณ์เพราะส่วนใหญ่เสีย

2.4 ควรมีการปรับปรุงระบบไฟฟ้าเพราะไฟตกและดับบ่อยมาก ควรมีการเพิ่มจุดทิ้งขยะในแต่ละชั้นของตึกให้ทั่วถึง

Abstract

The purpose of this research is 1) to evaluate the students ‘ satisfaction to the library services, educational equipments, and learning environment of Faculty of Education, Burapha University 2) to provide the suggestions to the library service ,educational equipments and learning environment based on the student’s needs of Faculty of Education, Burapha University

The samples of this research were 360 students on educational status of Faculty of Education are undergraduate students since academic year 2010 - 2013 by using Multi – stage Random Sampling and Simple Random Sampling.

The instruments of this research were the questionnaires for satisfaction and the interview form for suggestions to the library services, educational equipment and learning environment of Faculty of education, Burapha University

The research found that:

1. The results of student’s satisfaction to the library services, educational equipments and learning environment of Faculty of education , Burapha University were:

1.1 The satisfaction of students to the library service, the education equipments and learning environment of Faculty of Education, Burapha University by the indicator 2. 5 in accordance with the criteria of Article 2 - 5 at the high level

1.2 The satisfaction of students to the library services, the education equipments and learning environment of Faculty of Education, Burapha University as well as all aspects at the high level

1.3 The satisfaction of students to the library services at the high level

1.4 The satisfaction of student to the educational equipments services at the uncertain level

1.5 The satisfaction of students to the learning environment services at the uncertain level

2. The results of the interview suggestions to library services, educational equipments, and the learning environment were:

2.1 Should develop computer networking as the University library which can use various resources conveniently by checking the database, documents, books, researches and media from the network, the library should publishing to let everyone know about the training course of using library network system, or provide the training via the other media formats such as online training or video training, etc.

2.2 Should provide the classroom, laboratory, chairs are sufficient and check supplies devices in the classroom, in the laboratory at least once a week, provide the manual of material devices in the classroom, clearly a strong Wi-Fi systems available to every classroom. For getting direct experiences, the Faculty should arrange the observation and activities outside the university.

2.3 Should provide a first aid and health services. Provide cafeteria to support the number of students and improves the taste and qualities of food, provide adequate parking space for students ,clean and repair the bathroom ready to use.

2.4 Should be an improved electricity system and should provide more trash on each floor of the building.

Keyword: The Assessment satisfactions of service/ The library service Educational materials

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47-51 มีสาระโดยสรุปว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาให้มีระบบการประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอก ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษามีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอก ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อเผยแพร่ ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้มาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุง แก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด ทั้งหมดนี้เพื่อเป้าหมายให้เกิดมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา

เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาการดำเนินงาน

เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติในการกำกับและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยกำหนดองค์ประกอบคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาและตัวบ่งชี้ภายใต้องค์ประกอบ 9 ด้าน คือ 1) ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนดำเนินงาน 2) การผลิตบัณฑิต 3) กิจกรรมการพัฒนานักศึกษา 4) การวิจัย 5) การบริการทางวิชาการแก่สังคม 6) การทำนุ บำรุงศิลปะและวัฒนธรรม 7) การบริหารและการจัดการ 8) การเงินและงบประมาณ 9) ระบบกลไกการประกันคุณภาพ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ดำเนินการให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาตามตัวบ่งชี้ และเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) โดยมีการดำเนินการและประเมินตามองค์ประกอบคุณภาพทั้ง 9 ด้าน อย่างต่อเนื่องทุกๆ ปี และจากข้อมูลการประกันคุณภาพภายในโดยคณะกรรมการประกันคุณภาพประเมินคุณภาพภายใน ปีการศึกษา 2555 พบว่า องค์ประกอบคุณภาพการศึกษาที่ 2 การผลิตบัณฑิต ตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ด้านห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ยังขาดข้อมูลผลดำเนินการในตัวบ่งชี้นี้จากผู้ใช้บริการ ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาเรื่อง การประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อให้ได้ข้อมูลการปรับปรุง พัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ และเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) รวมถึงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ อีกด้วย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตามความต้องการของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ที่มีสถานภาพกำลังศึกษาทุกชั้นปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553-2556 จำนวน 6,119 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ที่มีสถานภาพกำลังศึกษา ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553-2556 จำนวน 360 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) และการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จับสลาก

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างได้จากการเทียบตารางของ เครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ที่ค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95

3. ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ การให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

4. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย คือ มีนาคม 2557-กันยายน 2557

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามตัวบ่งชี้ และเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงาน

คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) องค์ประกอบคุณภาพการศึกษาที่ 2 การผลิตบัณฑิต ตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ด้านห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ แนวคิดการประเมินความพึงพอใจ การให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานการใช้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ที่กำหนดตามเกณฑ์มาตรฐานข้อ 2-ข้อ 5

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา แยกเป็นรายด้าน

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของนิสิต

3. สร้างและพัฒนาเครื่องมือรวบรวมข้อมูล ดำเนินการ ดังนี้

3.1 ศึกษาตัวบ่งชี้ และเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) การประเมินความพึงพอใจด้านห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อกำหนดขอบข่ายข้อคำถามและสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) องค์ประกอบคุณภาพการศึกษาที่ 2 การผลิตบัณฑิต ตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ด้านห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ แนวคิดการประเมินความพึงพอใจ การให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

3.2 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์การประเมินความพึงพอใจการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบเนื้อหา และการใช้ภาษา แล้วนำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้ถูกต้อง ชัดเจน

3.3 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (Index of item objective congruence : IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาค่า IOC และนำผลการหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (Index of item objective congruence : IOC) ได้ผลอยู่ระหว่าง .70-1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสานงานกับคณะศึกษาศาสตร์ในการออกหนังสือขอความร่วมมือเก็บข้อมูลไปยังคณาจารย์หรืออาจารย์ที่ปรึกษาของนิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการส่งและเก็บข้อมูลรวมถึงการเข้าสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (จากแบบสอบถาม)โดยบันทึกรหัสข้อมูลโดยจำแนกตามประเภทของแบบสอบถามแต่ละชุด และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนเชิงคุณภาพ (จากแบบสัมภาษณ์) โดยการถอดเทปแบบคำต่อคำ (Transcript) อ่านอย่างวิเคราะห์เพื่อสร้างมโนทัศน์ (Concept) จากข้อมูลที่ได้ แล้วจัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์เพื่อสร้างสมมติฐานชั่วคราว และตรวจสอบความสอดคล้องกันของข้อมูลด้วยกระบวนการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

6. จัดทำข้อเสนอแนะการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตามความต้องการของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ที่กำหนดตามเกณฑ์มาตรฐานข้อ 2 ถึงข้อ 5 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.79)

1.2 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.52)

1.3 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการด้านห้องสมุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.77)

1.4 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการด้านอุปกรณ์การศึกษาอยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{X}$ = 3.32)

1.5 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{X}$ = 3.44)

2. ผลแบบสัมภาษณ์การให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้รับบริการ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ข้อเสนอแนะและแนวทางการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แยกตามตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ที่กำหนดตามเกณฑ์มาตรฐานข้อ 2-ข้อ 5 สรุปได้ดังนี้

2.1.1 การบริการห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และการฝึกอบรมการใช้งานแก่นักศึกษาทุกปีการศึกษา นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่าการบริการห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ของคณะฯ ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ยังไม่ค่อยสมบูรณ์เท่าที่ควร และเอกสาร ตำรา งานวิจัยรวมถึงสื่ออื่นๆ ยังมีน้อยและค่อนข้างเก่า อยากให้พัฒนาระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เหมือนกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่สามารถใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างสะดวกเพราะสามารถตรวจสอบฐานข้อมูลเอกสาร หนังสือ งานวิจัย และสื่อต่างๆ ผ่านระบบเครือข่ายฯ ได้โดยง่าย ส่วนการฝึกอบรมการใช้งานควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงเพราะไม่ค่อยทราบว่าอบรมวันไหนบ้าง อาจจัดอบรมเดือนละครั้งก็ได้ หรือไม่ก็ทำเป็นสื่ออบรมหลายๆ รูปแบบ เช่น อบรมผ่านเครือข่าย หรือวีดิทัศน์อบรมการใช้ ฯลฯ

2.1.2 การบริการด้านกายภาพที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนานักศึกษา นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่า ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การศึกษา และจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตยังมีน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ เช่น เก้าอี้ในห้องเรียน อุปกรณ์การเรียนส่วนใหญ่ก็เสียและเก่ามาก โดยเฉพาะจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตมีไม่ทั่วถึงส่วนใหญ่จะใช้ Wi-Fi ไม่ได้และ ช้ามาก ควรมีการจัดหาห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ เก้าอี้ให้เพียงพอ และคอยตรวจเช็ควัสดุอุปกรณ์ในห้องเรียน ห้องปฏิบัติการให้พร้อมใช้งานอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ทำคู่มือการใช้งานวัสดุ อุปกรณ์ในห้องเรียนให้ชัดเจน แข็งแรง

2.1.3 การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่า งานทะเบียนนักศึกษาผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์สามารถใช้ได้อย่างสะดวก การบริการอนามัยและการรักษาพยาบาลยังมีไม่ทั่วถึงอยากให้ทางคณะจัดห้องบริการอนามัยและการรักษาพยาบาลเบื้องต้นขึ้นภายในคณะจะได้สะดวกขึ้น เพราะถ้าไปที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยคนเยอะ แออัด รอนานมาก ในส่วนของบริการด้านโรงอาหารยังมีความคับแคบอยู่มาก อาหารมีน้อยไม่หลากหลาย แพงด้วย ควรมีการขยายโรงอาหารให้เพียงพอกับจำนวนนิสิต และปรับปรุงรสชาติ ปริมาณอาหารให้เหมาะสม พื้นที่จอดรถสำหรับนิสิตมีน้อยมากควรขยายให้เพียงพอ ห้องน้ำควร

ทำความสะอาดให้ถี่ขึ้นกว่านี้เพราะคนใช้เยอะสกปรกเร็วและซ่อมก็อกน้ำให้สามารถใช้ได้อย่างสมบูรณ์เพราะส่วนใหญ่ชำรุด

2.1.4 ระบบสาธารณูปโภคและรักษาความปลอดภัยของอาคารตลอดจนบริเวณโดยรอบ นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่า ทั้งระบบประปา ระบบไฟฟ้า ระบบกำจัดของเสีย การจัดการขยะ รวมทั้งมีระบบและอุปกรณ์ป้องกันอัคคีภัยในบริเวณอาคารต่าง ๆ มีความเหมาะสม ยกเว้นระบบไฟฟ้าควรมีการปรับปรุงเพราะไฟฟ้าตกและดับบ่อยมาก ควรมีการเพิ่มจุดทิ้งขยะในแต่ละชั้นของตึกให้ทั่วถึง

2.2 ข้อเสนอแนะและแนวทางการให้บริการแยกเป็นรายด้าน คือ ด้านห้องสมุด ด้านอุปกรณ์การศึกษา และด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

2.2.1 การบริการด้านห้องสมุด นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่า เจ้าหน้าที่บริการรวดเร็ว บริการเป็นกันเองและช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา เช่น แนะนำการค้น อัธยาศัยดี มีการนำหนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ มาบริการอย่างรวดเร็ว และอยากให้หนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ มีความทันสมัยมากกว่านี้เพราะส่วนใหญ่มันเก่า

2.2.2 การบริการด้านอุปกรณ์การศึกษา นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่า ทั้งวัสดุการสอน สื่อเสียง สื่อฉาย คอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการยังมีไม่เพียงพอ และเก่าชำรุดใช้งานได้ไม่สมบูรณ์ ควรจัดหาให้เพียงพอและให้เจ้าหน้าที่คอยตรวจสอบอุปกรณ์การศึกษาสม่ำเสมอให้พร้อมใช้งาน และพัฒนาระบบ Wi-Fi ให้ใช้งานได้อย่างทั่วถึงทุกห้องเรียน

2.2.3 การบริการด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่า สภาพห้องเรียน สถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ มีความสะอาดเป็นระเบียบ จัดโต๊ะ-เก้าอี้ สื่อ-อุปกรณ์ในห้องเรียนได้เหมาะสม คณาจารย์มีความเมตตาเป็นกันเองกับนิสิตคอยให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด สร้างบรรยากาศและอำนวยความสะดวกให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อร่วมชั้นเรียนมีน้ำใจ ทางคณะมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ของคณะอย่างต่อเนื่อง และคอยส่งเสริมให้นิสิตในคณะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะการศึกษาดูงานและทำกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัยถือเป็นกิจกรรมที่ดีและอยากให้คณะจัดบ่อย ๆ นิสิตได้ประสบการณ์ตรง

อภิปรายผล

1. ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ที่กำหนดตามเกณฑ์มาตรฐานข้อ 2-ข้อ 5 พบว่า ผลรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.79) และความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ พบว่า รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.52) อาจเป็นเพราะคณะศึกษาศาสตร์ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ ปีงบประมาณ 2554-2558 ในทุกด้านไว้อย่างชัดเจน รวมถึงงานด้านประกันคุณภาพการศึกษาตามการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามตัวบ่งชี้ และเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ตามองค์ประกอบคุณภาพ 9 ด้าน ได้มีการดำเนินการและมอบหมายผู้รับผิดชอบแต่ละองค์ประกอบทั้งระดับคณะ ระดับภาควิชา ระดับส่วนงาน/ศูนย์ ไว้อย่างชัดเจน และมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ที่กำหนดตามเกณฑ์มาตรฐานข้อ 2 ถึงข้อ 5 และแยกเป็นรายด้านตามความพึงพอใจของนิสิตต่อการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ พบว่า ข้อ 3 คือ มีบริการด้านกายภาพที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนานักศึกษา เช่น ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การศึกษา และจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\overline{X}$ = 3.48) และ ข้อ 4 คือ มีบริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่น ๆ เช่นงานทะเบียนนักศึกษาผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ การบริการอนามัยและการรักษาพยาบาล การจัดการหรือจัดบริการด้านอาหาร และ

สนามกีฬาอยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\overline{X}$ = 3.30) ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการด้านอุปกรณ์การศึกษาอยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\overline{X}$ = 3.32) และความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\overline{X}$ = 3.44) ซึ่งทั้งหมดเป็นค่าเฉลี่ยที่ไม่ค่อยสูงมากนัก อาจเป็นเพราะบางช่วงมีการจัดหาปรับปรุงห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การศึกษาทำให้นิสิตไม่ได้รับความสะดวก และ บางเรื่องมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่น เช่น เรื่องจุดเชื่อมต่อและความเร็วอินเทอร์เน็ตทางคณะอยู่ระหว่างดำเนินการติดตั้งให้ครอบคลุมทั่วตึกแต่เรื่องความเร็วอินเทอร์เน็ตจะเป็นส่วนรับผิดชอบของสำนักคอมพิวเตอร์มหาวิทยาลัย ในส่วนของการจัดบริการด้านอาหาร และสนามกีฬาทำได้อย่างลำบากเพราะพื้นที่มีจำกัดไม่สามารถขยายและจัดการอะไรได้มากนัก

ในส่วนของความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการด้านห้องสมุด คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 3.77) อาจเป็นเพราะศูนย์เทคโนโลยีการศึกษาได้จัดสรรบุคลากรรับผิดชอบงานต่าง ๆ ในศูนย์ไว้อย่างชัดเจนซึ่งพิจารณาจากรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน คณะศึกษาศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2555 (1 มิ.ย.55- 31 พ.ค.56)

ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษาได้ดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานทั้ง 7 ข้อ มีผลการประเมินตนเองสูงกว่าเป้าหมาย และเมื่อพิจารณาผลการประเมินข้อ 6 พบว่า ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษามีการสำรวจความพึงพอใจในการใช้บริการห้องสมุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 จากคะแนนเต็ม 5

2. ข้อเสนอแนะการให้บริการด้านห้องสมุดควรมีการนำหนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ มาบริการอย่างรวดเร็ว และอยากให้หนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ มีความทันสมัย อาจเป็นเพราะความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทำให้นิสิตสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และมีปริมาณมาก ระบบการจัดหานำส่ง/เผยแพร่ รวมถึงการขึ้นทะเบียนสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ปัจจุบันยังไม่สมบูรณ์ทำให้นิสิตผู้รับบริการส่วนใหญ่เข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านี้ได้ล่าช้า ไม่สะดวก สอดคล้องกับน้ำลิน เทียมแก้ว (2556) กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2555) พบว่า การบริการด้านสื่อสิงพิมพ์โดยเฉพาะวิทยานิพนธ์ตำราใหม่ ๆ ควรนำมาให้บริการรวดเร็วและเข้าถึงได้หลากหลายรูปแบบ ในส่วนของข้อเสนอแนะการให้บริการด้านอุปกรณ์การศึกษานิสิตส่วนใหญ่เห็นว่า ควรจัดหาทั้งวัสดุการสอน สื่อเสียง สื่อฉาย คอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการให้เพียงพอและให้เจ้าหน้าที่คอยตรวจสอบอุปกรณ์การศึกษาสม่ำเสมอให้พร้อมใช้งาน และพัฒนาระบบ Wi-Fi ให้ ใช้งานได้อย่างทั่วถึงทุกห้องเรียน อาจเป็นเพราะอุปกรณ์การศึกษาดังกล่าวและระบบ Wi-Fi เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการเรียนการสอนยุคปัจจุปันเพราะส่วนใหญ่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องใช้สื่อเหล่านี้สำหรับสื่อสาร ทำกิจกรรม นำเสนอ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทุกครั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนง่ายขึ้น และต้องค้นคว้างาน ดาวน์โหลดงาน อัพโหลดงาน ฯลฯ ในห้องเรียนเป็นประจำ จำเป็นต้องใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในห้องเรียน ทางผู้เกี่ยวข้องควรมีระบบตรวจสอบและรายงานข้อบกพร่องของอุปกรณ์การศึกษาให้สม่ำเสมอ เช่น มีใบตรวจเช็คความสมบูรณ์ของอุปกรณ์การศึกษาในห้องเรียนทุกห้องและต้องรายงานผลทุกวัน มีการประเมินความพึงพอใจการใช้อุปกรณ์การศึกษาโดยนิสิตและผู้สอนเพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้รับผิดชอบปรับปรุงแก้ไขให้ตรงและทันกับความต้องการผู้รับบริการ และข้อเสนอแนะการให้บริการด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่าทางคณะมีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อม จิตภาพ และสภาพแวดล้อมทางสังคมอาจเป็นเพราะธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ต้องมีสภาพแวดล้อมที่ดีเหมาะสมเพราะสภาพแวดล้อมจะเป็นตัวส่งเสริมทำให้มนุษย์อยากที่จะเรียน อยากที่จะทำสอดคล้องกับ พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ (2549) กล่าวว่า การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของมนุษย์ผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องควรจัดสภาพแวดล้อมทั้งกายภาพ จิตภาพ และสังคม

ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่นในสถานศึกษาควรจัดให้บริเวณโรงเรียน กว้างขวาง ร่มรื่น ตกแต่งให้สวยงาม อาคารเรียนและสิ่งก่อสร้าง ตำแหน่งทิศทางเหมาะสม ห้องเรียน โต๊ะ อากาศ แสง เสียงภายนอกไม่เกิน 70 dB ห้องสมุดห้องปฏิบัติการ มีบริการหลากหลายและสะดวก ระบบเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ เพียงพอ มีเสถียรภาพ น้ำดื่ม น้ำใช้ ห้องน้ำ ห้องพยาบาล การดูแลเรื่องความสะอาด ครูเข้าใจเด็ก เพื่อนมีน้ำใจช่วยเหลือแบ่งปัน ช่วยกันทำงานตามมอบหมาย สังคมให้การยอมรับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องกับการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ควรนำผลการประเมินความพึงพอใจต่อการให้บริการฯ ข้อเสนอแนะและแนวทางการให้บริการไปวางแผน และจัดหา/ปรับปรุงการให้บริการฯให้เกิดประสิทธิภาพตอบสนองต่อความต้องการของนิสิต

1.2 ควรนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินความพึงพอใจต่อการให้บริการฯทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และพิจารณาผลประเมินรายด้านอย่างละเอียดทั้งตามตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ที่กำหนดตามเกณฑ์มาตรฐานข้อ 2 ถึงข้อ 5 และแยกตามการให้บริการด้านห้องสมุด ด้านอุปกรณ์การศึกษาและด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาการให้บริการใหม่ตามตัวบ่งชี้ที่ 2.5 อย่างละเอียด จะทำให้ผู้รับผิดชอบแต่ละฝ่ายได้แนวทางการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของนิสิตอย่างแท้จริง

1.3 ทุกฝ่ายที่รับผิดชอบในการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ควรนำข้อบกพร่องที่ได้จากการประเมินความพึงพอใจครั้งนี้ไปปรับปรุงการให้บริการทันที เช่น ด้านอุปกรณ์การศึกษา ได้แก่ การจัดหาห้องเรียนและห้องปฏิบัติการมีปริมาณที่เพียงพอ เหมาะสมกับจำนวนนิสิต จัดหา/ปรับปรุงจำนวนและความพร้อมของเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับฝึกปฏิบัติมีปริมาณที่เพียงพอ เหมาะสมกับจำนวนนิสิต ทำให้อินเตอร์เน็ตไร้สายภายในคณะสามารถเชื่อมต่อได้อย่างสะดวกใช้ได้ทั่วถึงมีความเร็วเพียงพอ ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดการมุมจัดกิจกรรมในห้องเรียน และการจัดสถานที่ให้ทำกิจกรรมกลุ่มเฉพาะของสาขาวิชา เช่น ห้องตัดต่อเสียง-วิดีโอ ห้องถ่ายภาพ ห้องประชุม ห้องค้นคว้า-ทำงานนอกเวลา จัดให้มีการบริการอนามัย ตรวจสุขภาพการรักษาพยาบาลและเวชภัณฑ์การรักษาเบื้องต้น เพื่อบริการภายในคณะ จัดการจุดจำหน่ายอาหารมีความสะอาดถูกหลักอนามัย ราคาถูก มีบริเวณเพียงพอต่อการให้บริการนิสิต รวมถึงการจัดหาและบริการสถานที่ออกกำลังกาย สนามกีฬาและ ที่นั่งพักบริเวณคณะ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2.2 ควรมีการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการให้บริการห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เพื่ออำนวยความสะดวกผู้ใช้บริการ

เอกสารอ้างอิง

กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2555). *การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ปีการศึกษา 2555*. เชียงใหม่: กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กาญจนา จันทร์สิงห์ และคณะ. (2553). *ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการบริการสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*. กำแพงเพชร: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

คณะกรรมการดำเนินการประกันคุณภาพ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2552). *ความพึงพอใจต่อการใช้บริการสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประจำปีงบประมาณ 2552*. กรุงเทพ ฯ : สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

น้ำลิน เทียมแก้ว. (2556). *ความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการของสำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคามประจำปีการศึกษา 2555*. มหาสารคาม: สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ. (2549). *องค์ประกอบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นสาเหตุต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา*. ชลบุรี:คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ฝ่ายงานคลังและแผน. (2556). *ผลรายงานประเมินตนเอง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีการศึกษา 2556*. ชลบุรี: ฝ่ายงานคลังและแผน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

วงเดือน เจริญ. (2553). *ความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้ใช้บริการที่มีต่อการบริการสารสนเทศสำนักหอสมุด*. ชลบุรี: สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. (2555). *รายงานผลการประเมินความพึงพอใจในคุณภาพการให้บริการอุปกรณ์ การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิตประจำปีการศึกษา 2555*. กรุงเทพ ฯ : ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

ศูนย์วิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2555). *ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการให้บริการด้านจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ*. ตรัง: ศูนย์วิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สำนักประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2555). *รายงานผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตต่อมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา คณะวิศวกรรมศาสตร์ศรีราชา*. ชลบุรี: สำนักประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2554). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพ ฯ : ภาพพิมพ์

อาภากร ธาตุโลหะ สายสุณี ฤทธิรงค์ และอุฬาริน เฉยศิริ. (2553). *การศึกษาความพึงพอใจต่อการให้บริการของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพาภาคปลาย ปีการศึกษา 2552*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

อัมรัตน์ อนวัช. (2553). *การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการบริการของสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง*. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคฟันผุในเด็กนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดศรีสะเกษ

FACTORS RELATED TO DENTAL CARRY AMONG GRADE 6 STUDENTS IN SISAKET PROVINCE

กนิพันธุ์ ปานณรงค์*
ดร.อัญชลี เหมชะญาติ*
ประคองศรี ถนอมนวล*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคฟันผุในเด็กนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 กลุ่มเมืองสมเด็จ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 315 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 – 31 มกราคม พ.ศ. 2559 ใช้สถิติ Binary logistic regression ในการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 37.1 เป็นโรคฟันผุ โดยค่าเฉลี่ยฟันผุเท่ากับ 5.71 ซี่ ด้านพฤติกรรมทันตสุขภาพพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 98.7 มีและใช้แปรงสีฟัน ร้อยละ 95.6 ได้รับความรู้เกี่ยวโรคฟันผุ ร้อยละ 88.9 เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับทันตสุขภาพที่โรงเรียน แต่มีเพียงร้อยละ 22.5 ที่แปรงฟันตามเกณฑ์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเกิดโรคฟันผุ ได้แก่ ความคาดหวังต่อการไม่เป็นโรคฟันผุ พฤติกรรมการบริโภคอาหาร พฤติกรรมการแปรงฟัน จำนวนค่าขนมที่นักเรียนได้รับต่อวัน ระดับการศึกษาของแม่ การรับรู้ข่าวสาร ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขการเกิดโรคฟันผุในเด็กนักเรียน

Abstract

The study focuses on the factors related to dental carry among grade 6 students under the primary in first area of Somdej group in Sisaket province form 315 member. Data were collected with self - administered questionnaires from the October, 15, 2015 - December, 31, 2016. Binary logistic regression was used for testing the relationship.

The study found that 37.1 percent of sample group have decayed tooth problem which averages 5.71 t. The behavior of dental health 98.7 percent use the tooth brushes, 88.9 percent have the dental health participation in school, standard brushing 22.5 percent. The findings of the study also demonstrated that the significant factors related to tooth problem are expected from

*อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา จังหวัดศรีสะเกษ

tooth stuff, brushing behavior, pocket money per day, mother education, and acknowledgement of information. The result of the study enables to prevent the decayed tooth problem among students.

ความสำคัญของปัญหา

โรคที่พบว่าเป็นปัญหาสุขภาพอย่างมากในเด็กระดับประถมศึกษา ทั้งชายและหญิงในประเทศไทย **ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการเรียน รวมทั้ง**ต่อเนื่องจนถึงวัยผู้ใหญ่ โรคดังกล่าวคือโรคฟันผุ จากผลสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากของคนไทย ที่ผ่านมาพบเด็กทุกกลุ่มวัยยังมีปัญหาโรคฟันผุ ทั้งฟันน้ำนมและฟันแท้ โดยในช่วงอายุต่ำกว่า 5 ปี ที่เป็นการสูญเสียฟันน้ำนม ซึ่งยังมีโอกาสทดแทนด้วยฟันแท้ แต่ช่วงอายุ 12 ปีขึ้นไป จะเป็นการสูญเสียฟันแท้เป็นส่วนใหญ่ โดยเป็นการสูญเสียฟันอย่างถาวร ซึ่งการสูญเสียฟันเหล่านี้จะส่งผลต่อสุขภาพในวัยผู้ใหญ่และทำให้เกิดปัญหาอย่างรุนแรงในวัยผู้สูงอายุ

จากรายงานผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากระดับประเทศ ของสำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ครั้งที่ 5, 6 และ7 ในปี 2543-2544 , 2549-2550 และ 2555 พบว่า ในกลุ่มเด็กซึ่งเป็นกลุ่มที่เป็นฟันน้ำนม มีแนวโน้มของโรคฟันผุลดลง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มเด็กอายุ 15 ปี ยังมีอัตราของฟันผุค่อนข้างคงที่คือร้อยละ 62.1, 66.3 และ 62.4 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเด็กอายุ 12 ปี ซึ่งมีอัตราฟันผุลดลงเล็กน้อยคิดเป็นร้อยละ 57.3, 56.9 และ 52.3 9 ตามลำดับ แสดงในเห็นว่า ในกลุ่มเด็กอายุ 12 ปี มีการดูแลช่องปากที่ไม่เหมาะสม อันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งที่เด็กในวัย 12 ปี มีศักยภาพในดูแลสุขภาพช่องปากตนเองได้ ถ้ามีปัจจัยสนับสนุนและสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งจะทำให้อัตราการเกิดโรคฟันผุลดลง (กองทันตสาธารณสุข, 2545, 2550; สำนักทันตสาธารณสุข, 2555)

องค์การอนามัยโลก (WHO, 2011) กำหนดให้เด็กอายุ 12 ปี ในประเทศต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน อุด (DMFT) ไม่เกิน 3 ซี่ต่อคน สำหรับประเทศไทยจากการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากระดับประเทศ ซึ่งแบ่งการสำรวจออกเป็น 4 ภาค ในการสำรวจครั้งที่ 5, 6 และครั้งที่ 7 ได้มีการเลือกจังหวัดในแต่ละภาค เป็นตัวแทนภาค ๆ ละ 4 จังหวัด ในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ จังหวัดศรีสะเกษเป็นตัวแทนรวมกับจังหวัดหนองบัวลำภู มุกดาหารและชัยภูมิ ผลการสำรวจพบว่าตะวันออกเฉียงเหนือเด็กอายุ 12 ปี ที่มีโรคอัตราฟันแท้ผุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 53.7 ในการสำรวจครั้งที่ 5 เป็นร้อยละ 56.7 ในการสำรวจครั้งที่ 6 และร้อยละ 64.8 ในการสำรวจครั้งที่ 7

การวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎี PRECEDE-PROCEED Model ของ Green และ Kreuter (1991) โดยนำกรอบส่วน PRECEDE มาเป็นกรอบในการกำหนดตัวแปรต้นที่ต้องการศึกษา เพื่อให้เกิดความครอบคลุมปัจจัยต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภายในตัวเด็กนักเรียน คือปัจจัยนำ และส่วนที่เป็นสิ่งแวดล้อมคือปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริม ทั้งที่บ้านและโรงเรียน รวมทั้งการนำแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นแนวคิดทฤษฎีเรื่องพฤติกรรมการบริโภค ทฤษฎีความคาดหวัง ทฤษฎีการรับรู้ มีการศึกษาเกี่ยวกับโรคฟันผุ พัฒนาเด็กวัยเรียน รวมทั้งนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมป้องกันโรคฟันผุในโรคในนักเรียน มาเป็นกรอบในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัด ศรีสะเกษ

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ได้แก่ เพศ ความรู้ น้ำหนักตัว (ดัชนีมวลกาย) ความคาดหวัง พฤติกรรมการบริโภคอาหาร พฤติกรรมการแปรงฟันกับการเกิดโรคฟันผุของของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดศรีสะเกษ

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเอื้อ ได้แก่ จำนวนเงินค่าขนม ระดับการศึกษาของของพ่อแม่ พฤติกรรมการแปรงฟันของผู้ปกครอง การรับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโรคฟันผุ การบริการทางทันตกรรม

ของทันตบุคลากร กับการเกิดโรคฟันผุของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงหาความสัมพันธ์ (Correlational Study Design)

ประชากร

นักเรียนชั้นประถมปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนปีการศึกษา 2558 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 ศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวนทั้งสิ้น 1,047 คน

กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนชั้นประถมปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนปีการศึกษา 2558 ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 กลุ่มเมืองสมเด็จ จำนวน 315 คน คำนวณขนาดตัวอย่างด้วยสูตรที่ใช้ในการสำรวจเพื่อการประมาณสัดส่วน (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2543, หน้า 88)

เครื่องมือและการทดสอบคุณภาพ

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบเองซึ่งประกอบด้วยแบบสอบถามมาตรฐาน แบบสอบถามจากงานศึกษาวิจัยที่ผ่านมา และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยประยุกต์ที่ผู้วิจัยประยุกต์และพัฒนาขึ้นเอง โดยมีจำนวนข้อคำถามทั้งสิ้น 54 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เช่น อายุ สถานที่พักอาศัย บุคคลที่พักอาศัยด้วย

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเรื่องความรู้ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 10 ข้อ เป็นข้อคำถามแบบปรนัย

ส่วนที่ 3 แบบสอบถาม พฤติกรรมการบริโภคอาหาร ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

ส่วนที่ 4 ความคาดหวังต่อการไม่เป็นโรคฟันผุ และการรับรู้ข่าวสาร

แบบสอบถามตรวจสอบความตรง (Validity) ของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try out) ในกลุ่มนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คนและทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ที่ถามด้วยหลายข้อคำถามซึ่งมีลักษณะมาตรวัดเป็นแบบลิเคิร์ท (Likert Scales) ปรับปรุงแบบสอบถามจนได้ฉบับที่นำไปเก็บข้อมูลจริง ด้วยการทดสอบสัมประสิทธิ์แอลฟา ครอนบาค (Cronbach' alpha Coefficeint) โดยมีรายละเอียดคุณภาพของเครื่องมือดังนี้

ความรู้เรื่องฟันผุมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา =.74

พฤติกรรมการบริโภคอาหารมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา =.81

ความคาดหวังต่อการไม่เป็นโรคฟันผุมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา =.76

การรับรู้ข่าวสารมีค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา =.77

วิธีการดำเนินการเก็บข้อมูล

1. นำหนังสือแนะนำตัวและขออนุญาตทดลองใช้เครื่องมือเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษาพร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ เก็บข้อมูลและปรับปรุงแบบสอบถามจนได้ฉบับที่นำไปเก็บข้อมูลจริง

2. นำหนังสือแนะนำตัวและขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล เสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษา

3 .พบผู้บริหารสถานศึกษา/ อาจารย์ผู้ประสานงานแต่ละแห่งที่เป็นแหล่งเก็บข้อมูลเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยเพื่อขอความร่วมมือ

4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างด้วยผู้วิจัยเอง โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม ในช่วงเวลาที่ทางสถานศึกษาพิจารณาว่ามีความเหมาะสมที่ไม่เป็นการรบกวนการเรียนการสอนของทางสถาบัน ในการตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบไม่ต้องระบุชื่อนามสกุล แต่จะใช้รหัสแทน

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้ต้องได้รับการพิทักษ์สิทธิโดยได้รับความยินยอมจากผู้เข้าร่วม

วิจัยอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรและกลุ่มตัวอย่างยังเป็นผู้เยาว์จึงต้องได้รับคำยินยอมจากผู้ปกครองอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรร่วมด้วย ตามแบบฟอร์มที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย ในวันเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยต้องอธิบายถึงวัตถุประสงค์ให้กลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลทราบอีกครั้งเพื่อขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ โดยกลุ่มตัวอย่างสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมได้โดยไม่มีผลเสียหรือเงื่อนไขใด ๆ กลุ่มตัวอย่างทุกคนที่เข้าตอบแบบสอบถามจะได้รับของสมนาคุณเพื่อแสดงความขอบคุณและเป็นค่าตอบแทนเสียเวลา ผลการศึกษาที่ได้จะถูกนำเสนอในภาพรวม ไม่มีการระบุถึงผู้ตอบแบบสอบถามคนใดคนหนึ่งหรือโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การพรรณนาข้อมูลทั่วไป ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพ ข้อมูลตามปัจจัยที่ศึกษาและการโรคเกิดฟันผุ ด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ศึกษากับการโรคเกิดฟันผุโดยใช้ Binary Logistic Regression ที่ 95% CI (Confidential Interval of Odds Ratio)

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 315 คน อายุระหว่าง 11- 13 ปี โดยอายุ 12 ปีมากที่สุดถึงร้อยละ 75.60 กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 73.00 พักอาศัยอยู่กับพ่อและแม่ ในส่วนของการประกอบอาชีพพบว่า

พ่อประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 25.70 ส่วนแม่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 30.20 สำหรับผู้ปกครองที่ไม่ใช่พ่อแม่พบว่าประกอบอาชีพค้าขายมากที่สุดร้อยละ 26.8

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพและการเกิดโรคฟันผุ

เมื่อพิจารณาจำนวนแปรงสีฟันที่กลุ่มตัวอย่างมีและใช้อยู่พบว่าร้อยละ 55.60 มีแปรงสีฟันมากว่า 1 ด้าม ด้านข่าวเกี่ยวกับฟันผุพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้ข้อมูลจากทันตบุคลากรที่มาให้บริการที่โรงเรียนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 29.50 ส่วนการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการโดยโรงเรียนพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการตรวจฟันโดยครูเทอมละ 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 41.90 สำหรับพฤติกรรมการแปรงฟันของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 54.80 แปรงฟันวันละ 2 ครั้งคือหลังตื่นนอนตอนเช้าที่บ้านและหลังอาหารที่โรงเรียน สำหรับฟันผุพบว่าร้อยละ 62.90 ฟันไม่ผุ (รวมทั้งที่ฟันผุแต่ได้รับการอุดแล้ว) โดยค่าเฉลี่ยฟันผุเท่ากับ 5.71 (*SD* = 1.68)

ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างตามปัจจัยที่ศึกษาและการโรคเกิดฟันผุ

จากข้อมูลพบว่า ร้อยละ 58.8 ของกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนหญิง โดยร้อยละ 81.90 มีค่าดัชนีมวลกายอยู่ในเกณฑ์น้อยกว่าปกติและปกติ ในส่วนความรู้ พบว่าร้อยละ 61.90 มีค่าคะแนนความรู้น้อยกว่าค่าเฉลี่ย ซึ่งเท่ากับ 5.71 (*SD* = 1.68) ด้านความคาดหวังต่อการไม่เป็นโรคฟันผุ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 52.7**จ** มีความคาดหวังต่ำ โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29.15 (*SD* =2.86) ในด้านบริโภคพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 71.10 มีพฤติกรรมการบริโภคไม่เหมาะสม และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 77.5 ไม่แปรงฟันตามเกณฑ์ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 69.2จ ได้รับค่าขนมน้อยกว่าค่าเฉลี่ยซึ่งเท่ากับ 39.56 (*SD* =10.10) ด้านการศึกษาของพ่อแม่พบว่า พ่อแม่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไม่มากกล่าวคือ พ่อมีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาร้อยละ 50.50 ในขณะที่แม่ระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาร้อยละ 51.70 ส่วนพฤติกรรมการแปรงฟันของผู้ปกครองร้อยละ 95.60 แปรงฟันตามเกณฑ์ ด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโรคฟันผุพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 59.40 มีการรับรู้ข่าวสารอยู่ในระดับน้อยกว่าค่าเฉลี่ยซึ่งเท่ากับ 27.93 (*SD*. 2.33) ด้านการบริการทาง

ทันตกรรมของทันตบุคลากรซึ่งไปให้บริการที่โรงเรียน พบว่านักเรียนร้อยละ 93.70 ได้รับบริการ แต่ในส่วนของการปฏิบัติตามนโยบายด้านทันตสาธารณสุขพบว่าโรงเรียนยังไม่ปฏิบัติทำให้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 99.00 สามารถซื้อขนมซึ่งถูกกำหนดไม่ให้ขายในโรงเรียนได้ในโรงเรียน

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคฟันผุเมื่อควบคุมผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคฟันผุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ ความคาดหวังต่อการไม่เป็นโรคฟันผุ พฤติกรรมการบริโภค พฤติกรรมการแปรงฟัน จำนวนค่าขนมที่นักเรียนได้รับต่อวัน ระดับการศึกษาของแม่ การรับรู้ข่าวสาร พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความคาดหวังต่อการไม่เป็นโรคฟันผุต่ำมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความคาดหวังต่อการไม่เป็นโรคฟันผุสูง 1.25 เท่า (95% CI = 1.04-2.63) ในด้านพฤติกรรมการบริโภคอาหารพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่พฤติกรรมการบริโภคอาหารไม่เหมาะมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะ 2.01 เท่า (95% CI = 1.64 -4.01) เช่นเดียวกับพฤติกรรมการแปรงฟันที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่พฤติกรรมการแปรงฟันไม่ตามเกณฑ์มีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการแปรงฟันตามเกณฑ์ 1.53 เท่า (95% CI = 1.01-3.54) ในส่วนปัจจัยด้านค่าขนมที่นักเรียนได้รับต่อวันพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับเงินค่าขนมต่อวันมากทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับเงินค่าขนมน้อย 2.68 เท่า (95% CI = 2.04-4.93) ปัจจัยด้านระดับการศึกษาของแม่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่แม่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่แม่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1.23 เท่า (95% CI = 1.02-2.96) ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับโรคฟันผุน้อยโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับโรคฟันผุมาก 1.64 เท่า (95% CI = 1.17- 4.57) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ค่า Crudeและ Adjusted Odds Ratio ของปัจจัยต่าง ๆ กับการเกิดโรคฟันผุในกลุ่มตัวอย่าง (*n* =117)

ปัจจัยที่ศึกษา	Crude OR	Adjusted OR	95% CI	p-value
เพศ				0.232
ชาย(R)	1.00			
หญิง	0.81	1.62	0.61-1.96	
ดัชนีมวลกาย				0.117
น้อยกว่าหรือเท่ากับปกติ(R)	1.00			
ค่อนข้างอ้วน/อ้วน	1.05	1.09	0.74-1.81	
ความรู้				0.850
มาก (คะแนน) (R)	1.00			
น้อย (คะแนน)	1.83	1.16	0.93-2.98	

ปัจจัยที่ศึกษา	Crude OR	Adjusted OR	95% CI	p-value
ความคาดหวังต่อการไม่เป็นโรคฟันผุ				0.048*
ความคาดหวังสูง (คะแนน) (R)	1.00			
ความคาดหวังต่ำ (คะแนน)	1.46	1.25	1.04-2.63	
พฤติกรรมการบริโภค				0.035*
เหมาะสม (คะแนน) (R)	1.00			
ไม่เหมาะสม (คะแนน)	2.06	2.01	1.64-4.01	
พฤติกรรมการแปรงฟัน				0.046*
แปรงฟันตามเกณฑ์ (R)	1.00			
ไม่แปรงฟันตามเกณฑ์	3.66	1.53	1.01-3.54	
จำนวนค่าขนมที่นักเรียนได้รับต่อวัน				0.032*
น้อย (15-40 บาท) (R)	1.00			
มาก (40-100 บาท)	2.14	2.68	2.04-4.93	
การศึกษาของพ่อ				0.734
สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (R)	1.00			
ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	0.51	0.81	0.45-1.16	
การศึกษาของแม่				0.470*
สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (R)	1.00			
ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	2.41	1.23	1.02-2.96	
การแปรงฟันของผู้ปกครอง				0.983
แปรงตามเกณฑ์ (R)	1.00			
แปรงต่ำกว่าเกณฑ์	2.66	0.54	0.32-1.19	
การรับรู้ข่าวสาร				0.036*
รับรู้มาก (คะแนน) (R)	1.00			
รับรู้น้อย (คะแนน)	2.32	1.64	1.17-4.57	
การบริการทางทันตกรรมของทันตบุคลากรที่โรงเรียน				0.097
ตรวจและนัดไปทำฟันที่โรงพยาบาล (R)	1.00			
ตรวจแต่ไม่นัดไปทำฟัน	0.98	1.47	0.77-2.45	
นโยบายด้านทันตกรรมของโรงเรียน				0.660
มีการปฏิบัติที่ชัดเจน (R)	1.00			
ไม่มีการปฏิบัติที่ชัดเจน	14.13	12.68	.98-20.32	

นัยสำคัญทางสถิติ * (R) กลุ่มอ้างอิง

การอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 ศรีสะเกษ กลุ่มเมืองสมเด็จ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 315 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นโรคฟันผุร้อยละ 37.10 ซึ่งมีอัตราการเกิดโรคฟันผุต่ำกว่าผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากระดับประเทศ ของสำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ครั้งที่ 7 ปี พ.ศ. 2555 ที่พบว่ากลุ่มนักเรียนอายุ 12 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการเกิดโรคฟันผุร้อยละ 64.80 (ศรีสะเกษเป็น 1 ใน 4 จังหวัดที่เป็นตัวแทนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากระดับประเทศ ครั้งที่ 7) ซึ่งอัตราที่ต่ำลงอาจเป็นผลเนื่องมาจากการมีมาตรการแก้ปัญหาทางด้านทันตสาธารณสุขอย่างจริงจังภายหลังการสำรวจ ประกอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ทำในช่วงภาคเรียนที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงที่ทันตบุคลากรได้มาให้บริการทางทันตกรรมในโรงเรียนเกือบครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างในบางโรงเรียน และครอบคลุมทั้งหมดในบางโรงเรียน ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นโรคฟันผุไม่มากได้รับการอุดฟัน กลุ่มตัวอย่างที่เคยได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคฟันผุ จึงเปลี่ยน เป็นผู้ที่ไม่มีฟันผุแทน อีกประการหนึ่งคือในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบ สอบถามเองทั้งหมด รวมทั้งการระบุจำนวนฟันซี่ที่ผุ ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่เริ่มผุ กลุ่มตัวอย่างซึ่งยังเป็นเด็กอาจจะยังไม่สังเกต เห็น รวมทั้งฟันถาวรที่ถูกถอนไปแล้วแม้นจะชี้แจงว่า ถือว่าเป็นฟันผุด้วยแต่เด็กอาจจะไม่ได้นับรวมว่าเป็นฟันผุ

ปัจจัยที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคฟันผุในเด็กนักเรียนได้แก่ ความคาดหวังต่อการไม่เป็นโรคฟันผุ พฤติกรรมการบริโภคอาหาร พฤติกรรมการแปรงฟันของนักเรียน จำนวนค่าขนม การศึกษาของแม่ การรับรู้ข่าวสาร ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดของปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ความคาดหวังต่อการไม่เป็นโรคฟันผุ

เด็กนักเรียนที่มีความคาดหวังต่อการมีฟันดีน้อยโอกาสเป็นโรคฟันผุมากกว่า เด็กนักเรียนที่มีความคาดหวังต่อการมีฟันดีมาก เนื่องจากความคาดหวัง คือ ความรู้สึก ความคิดเห็น การรับรู้ การตีความ หรือการคาดการณ์ต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ยังไม่เกิดขึ้นของบุคคลอื่น ที่คาดหวังในบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการหรือคาดหวังเอาไว้ (ชิษณุกร พรภาณุวิชญ์, 2540) กลุ่มตัวอย่างที่คาดหวังว่าต้องการมีฟันที่สวยงามไม่ต้องการเป็นโรคฟันผุย่อมมีพฤติกรรมทางทันตสุขภาพที่ดี ในเรื่องการแปรงฟัน การพบทันตบุคลากร รวมทั้งมีความภาคภูมิใจถ้าตนเองได้เป็นบุคคลต้นแบบของการเป็นผู้ที่มีฟันดีในโรงเรียน ซึ่งก็ให้ได้ผลการวิจัยเช่นเดียวกันกับการศึกษาของ นัทธมน เวียงคำ (2555) ที่พบว่ากลุ่มทดลองมีความคาดหวังในผลที่ดีของการป้องกันโรคฟันผุและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้น

พฤติกรรมการบริโภคอาหาร

เด็กนักเรียนที่มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารไม่ถูกต้องมีโอกาสเป็นโรคฟันผุมากกว่า เด็กนักเรียนที่มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารถูกต้อง พฤติกรรมการบริโภคอาหารเป็นพฤติกรรมที่เริ่มต้นจากครอบครัว เป็นความสามารถในการรับรสชาติ และสัมผัสกับอาหารเป็นครั้งแรก ส่งผลให้บุคคลในแต่ละคนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่แตกต่างกัน โดยพฤติกรรมการบริโภคอาหารนี้ถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมขั้นพื้นฐานของปัจจัย 4 ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ เด็กที่มีพฤติกรรมการบริโภคขนมหวาน น้ำหวาน น้ำอัดลมบ่อยทำให้เกิดฟันผุมากกว่าเด็กที่ไม่บริโภคหรือบริโภคน้อยกว่า เนื่องจากอาหารประเภทแป้งและน้ำตาลเป็นอาหารที่จุลินทรีย์ใช้ในการเจริญเติบโตและเพิ่มจำนวนในช่องปาก โดยเฉพาะอาหารที่มีรสหวานจัด ซึ่งก็สอดคล้องกับหลายการศึกษาที่ผ่านมาเช่นการศึกษา ของ วราภร คุปติศาสตร์ (2556) ที่พบว่าเด็กที่กินอาหารว่างมากกว่าวันละ 3 ครั้งมีความสัมพันธ์กับการเกิดฟันผุ และ การศึกษาของ อัญชลี มะเหศวร (2550) พฤติกรรมการบริโภคอาหาร

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดโรคฟันผุในนักเรียนประถมศึกษา เช่นเดียวกับการศึกษาในต่างประเทศของ Sheiham, (2001) ที่พบว่าน้ำตาลที่อยู่ในอาหารธรรมชาติ ถ้ากินมากกว่าวันละ 4 ครั้งทำให้เกิดโรคฟันผุได้ อาหารและเครื่องดื่มที่มีกรดเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดโรคฟันผุ

พฤติกรรมการแปรงฟันของนักเรียน

เด็กนักเรียนที่มีพฤติกรรมการแปรงฟันไม่ตามเกณฑ์มีโอกาสเป็นโรคฟันผุมากกว่า เด็กนักเรียนที่มีพฤติกรรมการแปรงฟันตามเกณฑ์พฤติกรรมการแปรงฟันเป็นพฤติกรรมสุขภาพที่พึงปฏิบัติภายหลังการรับประทานอาหารตามสุขบัญญัติแห่งชาติอย่างน้อยวันละ 2 ครั้งซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป แต่ยังมีประชากรบางส่วนยังให้ความสำคัญน้อยและไม่ถือปฏิบัติโดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก แต่ในปัจจุบันโรงเรียนทุกแห่งได้จัดให้มีการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันและเน้นการแปรงฟันก่อนนอนที่บ้านซึ่งถ้ากลุ่มตัวอย่างปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเคร่งครัดและสม่ำเสมอ กลุ่มตัวอย่างต้องแปรงฟันมากกว่าวันละ 2 ครั้งผลที่ตามมาคือไม่มีปัญหาฟันผุ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างส่วนมากแปรงฟันต่ำกว่าเกณฑ์ คือแค่ 1- 2 ครั้งโดยครั้งที่สำคัญคือก่อนนอน แต่กลุ่มตัวอย่างกลับไม่แปรง ซึ่งก็ให้ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับการศึกษาของนิตยา พวงราช (2556) ที่พบว่าหากเด็กแปรงฟันเพิ่มขึ้นโอกาสการเกิดโรคฟันผุจะลดลงเดียวกับการศึกษาในต่างประเทศของ Hatahet and Dashash (2012) ที่ศึกษาความ สัมพันธ์ระหว่างการแปรงฟันและการเกิดฟันผุ พบว่าการไม่แปรงฟันทำให้เกิดฟันผุมากกว่าการแปรงฟันถึง 3 เท่า

จำนวนค่าขนม

เด็กนักเรียนที่ได้รับเงินค่าขนมมากมีโอกาสเป็นโรคฟันผุมากกว่า เด็กนักเรียนที่ได้รับเงินค่าขนมน้อย เงินค่าขนมเป็นเงินค่าใช้จ่ายสำหรับเด็กนักเรียนที่ได้รับจากพ่อแม่ ผู้ปกครองเพื่อใช้ซื้ออาหารและขนมในช่วงที่อยู่โรงเรียน ในปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษาทุกแห่งมีโครงการอาหารกลางวัน เงินค่าขนมส่วนใหญ่เด็กก็จะนำไปซื้อขนมและของเล่น ซึ่งขนมที่เด็กซื้อส่วนใหญ่ เป็นน้ำหวาน ขนมกรุบกรอบ ลูกอม ขนมขบเคี้ยว ซึ่งมีขายทั้งในโรงเรียน รอบโรงเรียน และร้านค้าในหมู่บ้าน การได้รับเงินค่าขนมมากทำให้เด็กสามารถซื้อขนมรับประทานได้หลายครั้งในแต่ละวัน แต่ไม่มีการกำจัดคราบน้ำตาลที่ฟัน ส่งผลให้เด็กที่ได้รับค่าขนมมากมีโอกาสเกิดฟันผุมากกว่าเด็กที่ได้รับค่าขนมน้อย มีผลการวิจัยที่ผ่านมาในเรื่องค่าขนม พบว่าเด็กที่นำเงินมาซื้อและรับประทานเฉพาะขนมตั้งแต่สัปดาห์ละ 80 บาทขึ้นไป มีปริมาณฟันผุ ถอน อุด (DMFT) 1.56 เท่า เมื่อเทียบกับเด็กที่ซื้อและรับประทานขนมน้อยกว่า 80 บาทต่อสัปดาห์ (นิตยา พวงราช, 2556) แต่ในการวิจัยนี้พบว่าเด็กได้รับค่าขนมเฉลี่ยมากถึงเกือบ 40 บาทต่อวัน (39.56บาท) ซึ่งมากกว่างานวิจัยที่กล่าวมาประมาณ 5 เท่า

การศึกษาของแม่

เด็กนักเรียนที่แม่จบการศึกษาต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีโอกาสเป็นโรคฟันผุมากกว่าเด็กนักเรียนที่แม่จบการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษาทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจส่งผลต่อทัศนคติและการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง แม่เป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับลูกมากที่สุด การที่แม่มีการศึกษาดีย่อมมีความรู้ และทัศนคติในการดูแลและเอาใจใส่ลูกซึ่งอยู่ในวัยเรียนด้านพฤติกรรมสุขภาพ โดยเฉพาะเรื่องอนามัยช่องปากซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญในเด็ก โดยการสนับสนุนให้ลูกแปรงฟัน โดยการจัดซื้อ จัดหาอุปกรณ์ ติดตามให้ลูกแปรงฟันในเวลาที่สมควร เลือกและแนะนำอาหารที่ไม่ทำให้เกิดโรคฟันผุ เมื่อลูกมีปัญหาฟันผุก็จะพาไปพบทันตบุคลากรตามความเหมาะสม ซึ่งก็สอดคล้องกับการศึกษาของ นิตยา พวงราช (2556) ที่พบว่าเด็กที่มีผู้เลี้ยงดูสำเร็จการศึกษาต่ำระดับกว่ามัธยมศึกษามีปริมาณฟันผุ ถอน อุด (DMFT) มากกว่าเด็กกลุ่มที่มีผู้เลี้ยงดูสำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป 1.29 เท่า และการศึกษาของ Kenney, Kogan and Crall (2008) ที่พบว่าการศึกษาของแม่มีความสัมพันธ์กับโรคฟันผุในเด็ก

การรับรู้ข่าวสาร

เด็กนักเรียนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคฟันผุน้อย มีโอกาสเป็นโรคฟันผุมากกว่าเด็กนักเรียนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคฟันผุมาก ข้อมูลข่าวสารที่น่าสนใจ ทำให้ผู้รับสามารถนำมาประกอบการตัดสินใจในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดๆ ในปัจจุบันเด็กวัยเรียนสามารถรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆได้หลายช่องทาง ที่สำคัญคือโทรทัศน์ อินเตอร์เน็ตฯ เด็กที่สนใจรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเกิดโรคฟันผุ ก็จะทำเกิดพฤติกรรมในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคฟันผุ ต่างจากเด็กที่ได้รับข้อมูลข่าวสารดังกล่าวน้อย ซึ่งมีผลการวิจัยที่สนับสนุนจากการศึกษาคือ อาภาพร วรรณภาสนี (2553) ที่พบว่ากลุ่มทดลองมีการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคฟันผุ

การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคฟันผุ การรับรู้ประโยชน์และอุปสรรคในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคฟันผุ และพฤติกรรมการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคฟันผุเปลี่ยนแปลงดีขึ้นมากกว่าก่อนการทดลอง

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. สร้างความตระหนักให้เด็กนักเรียนเกิดความคาดหวังในการมีสุขภาพฟันที่ดี ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การประกวดนักเรียนฟันดีอย่างสม่ำเสมอ มีการยกย่องชมเชยที่ฟันไม่ผุ

2. มีการประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในจัดอาหารที่ทั้งที่บ้าน โรงเรียนและชุมชนเพื่อให้เด็กได้บริโภคอาหารที่เหมาะโดยมีครูเป็นผู้ตรวจสอบพฤติกรรมการบริโภคอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการจัดอาหารกลางในโรงเรียนควรเป็นแบบอย่างที่ดี

3. พ่อแม่ ผู้ปกครองไม่ควรจ่ายค่าขนมให้เด็กนักเรียนจำนวนมาก ควรสร้างวินัยในการเก็บออมเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กนำเงินไปซื้ออาหารรับประทานทั้งวัน

4. โรงเรียนต้องปฏิบัติตามนโยบายทันตสารณสุขอย่างเคร่งครัดในเรื่องการจำหน่ายขนมที่ห้ามขายโดยไม่เห็นแก่รายได้ของโรงเรียนที่ต้องเสียไป

5. เพิ่มช่องทางการรับข้อมูลข่าวสารด้านทันตสุขภาพกับเด็กให้มากขึ้นด้วยวิธีการต่างๆ ควบคู่กับการสร้างความคาดหวังในการมีทันตสุขภาพที่ดี

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การทำวิจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคฟันผุในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. การวิจัยเชิงคุณภาพในกลุ่มผู้ปกครองเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลที่ไม่เป็นโรคฟันผุ

3. การวิจัยเชิงคุณภาพในกลุ่มเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ไม่เป็นโรคฟันผุ

4. การวิจัยเชิงคุณภาพในกลุ่มเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไม่เป็นโรคฟันผุ

เอกสารอ้างอิง

กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2540). *คู่มือการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองและครอบครัวในงานทันตกรรมป้องกัน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2545). *รายงานผลการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ.2543 – 2544.* เข้าถึงได้จาก http://www. Anamai .ecgates .com/ *news/news_detail.php?id=760*

กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2551). *รายงานผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากระดับประเทศ ครั้งที่ 6 ประเทศไทย พ.ศ. 25549-2550.* ข้าถึงได้จาก http://www.Anamai.ecgates.com/news/news_detail.php?id=760

สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2555). *รายงานผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากระดับประเทศ ครั้งที่ 7 ประเทศไทย พ.ศ. 2555.* ข้าถึงได้จาก http://www.Anamai.ecgates.com/news/news_detail.php?id=760

นัทธมน เวียงคำ. (2555). *ผลของการประยุกต์ใช้ทฤษฎีความสามารถตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคฟันผุของนักเรียนประถมศึกษาตำบลบัวน้อย อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ.* วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการระบบสุขภาพ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหามหาสารคาม.

นิตยา พวงราช. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างเงินค่าขนมกับปริมาณฟันผุ ถอน อุด (DMFT) ในเด็กอายุ 12 ปี ที่ศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.*วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาชีวสถิติ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วราภรณ์ คุปติศาสตร์. (2556). สภาวะฟันผุและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับฟันผุของเด็กชาวไทยพื้นราบและไทยภูเขา อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสาธารณสุขล้านนา, 9*(2), 137-150.

อาภาพร วรรณภาสนี. (2553). *ผลของโปรแกรมการประยุกต์ใช้การจัดการร่วมกับแบบแผนและแรงสนับสนุนทางสังคม ต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันโรคฟันผุในนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ.* วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการระบบสุขภาพ,บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Bernab, E., Delgado-Angulo, K. E., Murasko, J., & Marcenes, W. (2012). Family income and tooth decay in US children: does the association change with age?. *Journal of Caries Research*, *46*, 221-227.

Drummond, B. K., Meldrum, A. M., & Boyd, D. (2013). Influence of dental care on children's oral health and wellbeing. *British Dental Journal*, *E*, (27), 1-4.

Hatahet, W. M. J., & Dashash, M. (2012). Dietary patterns and oral health in schoolchildrenfrom Damascus, Syrian Arab Republic. *Eastern Mediterranean Health Journal, 18*(4),358-364.

Kenney, K. M., Kogan, D. M., & Crall, J. J. (2008). Parental perceptions of dental/oral health among children with and without special health care needs. *Ambulatory Pediatrics* , *8*(5), 313-320.

Maliderou, M., Reeves, S., & Noble, C. (2006). The effect of social demographic factors, snackconsumption and vending machine use on oral health of children living in London *British Dental Journal*, *201*(7), 441-444.

Sheiham, A. (2001). Dietary effects on dental diseases. *Public Health Nutrition*, *4*(2B), 569-591. World Health Organization. *Oral Health Database (database on the Internet)*.Retrieved from http://www.mah.se/CAPP/Country-Oral-Health-Profiles/According-to-WHO-Regions/

Threlfall, G. A., Hunt,M. C., Milsom, M. K., Tickle, M. & Blinkhorn, S. A. (2007). Exploring factors that influence general dental practitioners when providing advice to help prevent caries in children. British Dental Journal, *37*(1), 15-21.

Wan Salina, W. S., Nizam. A., Naing, L. (2007). The association of birth order and sociodemographic factors with caries experience among adolescents in Tumpat. *Orofacial Sciences, 2*, 45-50.

Yuen, K. H., Wiegand, E. R., Slate, H. E., Magruder, M. K, Salinas, F. C., & London, D. S. (2008). Dental health knowledge in a group of black adolescents living in rural South Carolina. *Journal of Allied Health*, 37(1), 15-15.

รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น*

A MODEL OF LEARNING SELF AWARENESS IN RESPONSIBILITY OF UNEQUAL OPPORTUNITY CHILDREN BY PARTICIPATORY ACTION RESEARCH FOR RAJAPRAJANUGROH 50 SCHOOL, KHONKEAN PROVINCE

สวนีย์ ภิรมย์ไกรภักดิ์**

ดร.ธร สุนทรายุทธ***

ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์****

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส และเพื่อประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส เทคนิคที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggert (1998) ระยะแรกเป็นการเตรียมก่อนการวิจัย โดยเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง ศึกษาบริบท สร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียน สร้างเครือข่ายทีมวิจัย โดยใช้แบบสอบถาม การจัดกลุ่มสนทนา(focus group) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) คณะครูและผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 46 คน ระยะที่ 2 เป็นการวางแผนและสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส ดำเนินการสร้างร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยมีแนวคำถามการจัดกลุ่มสนทนาแบบสัมภาษณ์ พร้อมเครื่องมือบันทึกภาพ/เสียง ระยะที่ 3 เป็นการปฏิบัติการตามรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส นำไปใช้กับนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 20 คน โดยการสังเกตพฤติกรรม พร้อมบันทึกภาพ/เสียง ระยะที่ 4 เป็นการประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ร่วมกันสังเกต ติดตามประเมินผลและสะท้อนกลับเมื่อพบข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อย เพื่อปรับปรุงแก้ไขจนสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและระยะที่ 5 เป็นการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาสโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทุกขั้นตอนของการวิจัยแล้วแก้ไขปรับปรุงออกมาเป็นรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ

*วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณพิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาสที่สร้างขึ้นมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยจัดกิจกรรมเห็นคุณค่าในตนเอง มีบทบาทหน้าที่ คือ 1.1) รักษาความสะอาดของร่างกาย แต่งกายถูกระเบียบ 1.2) มีความอดทน ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ 1.3) รู้จักประมาณตนในการใช้จ่าย 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว โดยจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์แห่งสายใย มีบทบาทหน้าที่ คือ 2.1) เคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอน (พ่อครู แม่ครู) 2.2) ช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว 2.3) รักษา เชิดชู ชื่อเสียงของครอบครัว 3) ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมโรงเรียนของฉัน มีบทบาทหน้าที่ คือ 3.1) รักษาความสะอาดบริเวณที่ได้รับมอบหมาย 3.2) รักษาผลประโยชน์ชื่อเสียงของโรงเรียน 3.3) มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนและ4) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยจัดกิจกรรมแบ่งปันเพื่อส่วนรวม มีบทบาทหน้าที่ คือ 4.1) จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 4.2) ร่วมกิจกรรมของส่วนรวม ชุมชนหรือสังคม 4.3) รู้จักหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ พลเมืองที่ดี

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส พบว่า 1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองชัดเจน มีความสำคัญ เห็นคุณค่าตน มีสุขภาพแข็งแรง มีความอดทน รู้จักอดออม มุ่งมั่นในทุกสิ่งเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกในครอบครัว เคารพ เชื่อฟัง คำสั่งสอน (พ่อครู แม่ครู) ช่วยเหลือ รักษา ชื่อเสียงของครอบครัว 3) ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นนักเรียนให้ปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย ช่วยเหลือส่วนรวม รักษา ชื่อเสียงและผลประโยชน์ของโรงเรียน และ 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นสมาชิกของสังคม ช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกัน ศรัทธา รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

คำสำคัญ : รูปแบบการเรียน/ ตระหนักรู้ตนเอง/ ความรับผิดชอบ/ เด็กด้อยโอกาส/ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม/ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50

Abstract

The purposes of this study were to build model of learning self awareness in responsibility and Evaluate its effectiveness. This study was conducted through participatory action research (PAR) according to the action research spiral of Kemmis and McTagagart (1998). Pre research phas by choose area to study be specific context to build up friendship with school and network team research. The data collection though questionnaire focus group and In-depth interviews was used teacher pilot study and used the observed behavior for student from choose school with 20 people then followed by the participatory action research.

The results showed that:

1. A model of learning self awareness in responsibility of unequal opportunity children, A model of learning have 4 activity as follows: 1) In responsibility for my self by activity duty to 1.1) Clean my self and be correct dress 1.2) endure attention study and work receive successfully 1.3) know one for pay 2. In responsibility for family by relationship activity duty to 2.1) obey parent

2.2) help member in family 2.3) preserve of family 3. In responsibility for school by my school activity 3.1) clean area school my receive 3.2) preserve of school 3.3) to join activity school. 4. In responsibility for social by portion for public duty to 4.1) to be loyal to country religion and great king 4.2) to join activity public 4.3) know duty and behave is people nice.

2.The effectiveness of the model; A model of learning self awareness in responsibility of unequal opportunity children as follows: 1. In responsibility for my self know duty appreciate my self have endure attention and be engrossed in successfully 2. In responsibility for family know duty obey, help and preserve for member family and parent 3. In responsibility for school know duty my self for student help, preserve and benefit for school and 4. In responsibility for social know duty my self help for member social, portion out and to be loyal to country religion and great king.

Keywords: a model of learning/ self awareness/ unequal opportunity children responsibility/ participatory action research/ Rajaprajanugroh 50 school, Khonkaen

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดและบัญญัติกรอบแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาทั้งในเรื่องสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา โดยจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมทั้งต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ยึดทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลกเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทย โดยยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา (กระทรวง ศึกษาธิการ, ม.ป.ป, หน้า 4) จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, หน้า 1) พบว่าการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและความยั่งยืนที่ผ่านมานั้นส่งผลกระทบต่อคนและสังคมไทยหลายประการ เช่น คนไทยได้รับการพัฒนาศักยภาพทุกช่วงวัย แต่ยังมีปัญหาด้านสติปัญญา ด้านคุณภาพการศึกษาและด้านพฤติกรรมที่เสี่ยงทางสุขภาพ เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนด้วยเช่นเดียวกันโดยเฉพาะที่มีปัญหาทางด้านผู้เรียน

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น เป็นโรงเรียนประจำ จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส จากสถิติการรับนักเรียนประจำปีการศึกษา 2556 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเด็กประเภทยากจน (มากพิเศษ) และเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กประเภทเหล่านี้จะขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน มีชีวิตอยู่อย่างลำบาก หรือเป็นบุตรของกรรมกรก่อสร้าง เด็กไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา อาจมาจากสาเหตุปัญหาการหย่าร้าง หรือครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ปล่อยทิ้งไว้ให้อยู่ลำพังหรืออยู่กับบุคคลอื่น มีต้นทุนชีวิตที่ค่อนข้างอ่อนแอ เมื่อนักเรียนเข้ามาอยู่ประจำในโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบหลายอย่าง ตามกิจวัตรประจำวันของนักเรียนประจำ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2554, หน้า 11) ประเทศชาติมีกฎหมายใช้ในการปกครองให้พลเมืองปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ล่วงละเมิดในสิทธิของผู้อื่น โรงเรียนก็ย่อมจะมีกฎระเบียบเพื่อเป็นแนวทางในการปกครองนักเรียนให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในขอบเขตเพื่อความสงบสุขโดยส่วนรวม ในปีการศึกษา 2556 ที่ผ่านมานั้นปัญหาส่วนใหญ่ที่พบในโรงเรียน จากการพูดคุย สนทนากับเพื่อนครูในโรงเรียน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน ไม่ส่งการบ้านตาม

กำหนด ไม่ตั้งใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ขาดการดูแลเอาใส่ใจในเรื่องของใช้ส่วนตัวและทรัพย์สินของโรงเรียน ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนพฤติกรรมเหล่านี้แสดงถึงความไม่รับผิดชอบของนักเรียน ทั้งต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ต่อครอบครอบครัว และต่อสังคม

จากสภาพปัญหาดังกล่าว การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทรัพยากรมนุษย์ในสังคม เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาสที่มีปัญหาทางครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญในการเกิดปัญหาทางจริยธรรม โรงเรียนเป็นสถาบันที่จะช่วยในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ปลูกฝังการตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ต่อครอบครัวและต่อสังคม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส

2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเอง ด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมพร้อมกับการขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จนได้องค์ประกอบตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว 3) ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1998) มีการศึกษาบริบทสร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียนและนักเรียน พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายทีมงานวิจัย โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 ร่วมการวางแผนดำเนินการสร้างรูปแบบ (Plan) เข้าสู่แผนการปฏิบัติและดำเนินการตามรูปแบบที่สร้างขึ้น (Act) สังเกตรวมทั้งติดตามและประเมินผล (observe) สะท้อนกลับรวมทั้งแก้ไขปรับปรุง (Reflect) อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดรูปแบบการเรียนที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เป็นไปตามวงจรการพัฒนาแบบขดลวด ดังนี้

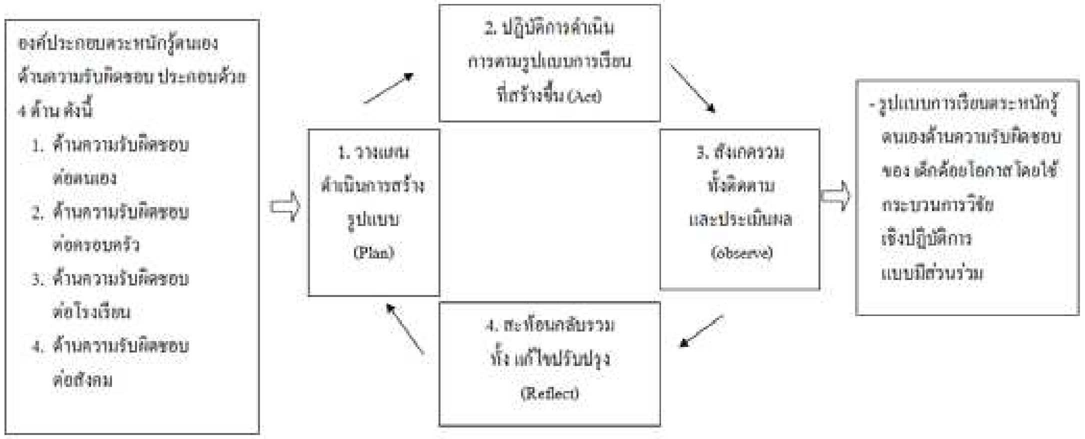

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาสให้เกิดรูปแบบการเรียนที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยมีขั้นตอนการศึกษา 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมก่อนการวิจัย ดำเนินการดังนี้

เลือกพื้นที่

การศึกษาในครั้งนี้เลือกพื้นที่แบบเจาะจง คือ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น เป็นสนามวิจัยที่มีความเหมาะสมกับการวิจัย เป็นโรงเรียนสำหรับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในพื้นที่ผู้วิจัยสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมตลอดระยะเวลาการศึกษา สร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกับโรงเรียนควบคู่กับบุคลากรในโรงเรียนอยู่เสมอ อีกทั้งสามารถสร้างทีมเครือข่ายผู้ร่วมวิจัย จำนวน 4 คน ซึ่งมีส่วนร่วมและบทบาทตลอดการทำวิจัยในครั้งนี้

ผู้ให้ข้อมูล

เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 รู้จักสภาพและบริบทของโรงเรียนเป็นอย่างดี เป็นแกนนำในการสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. รองผู้อำนวยการบริหารงานฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้างานฝ่ายวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบด้านวิชาการตามโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน

2. นักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่นเป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของโรงเรียน มีปัญหาอยู่บ่อยครั้งและโรงเรียนเห็นสมควรที่ต้องหาวิธีแก้ไขเพื่อปรับพฤติกรรมให้ดีขึ้น จำนวน 20 คน

3. คณะครูและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 เป็นบุคลากรที่จัดการศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้สอดคล้องกับความแตกต่างของนักเรียนและเป็นผู้สนับสนุนการจัดการศึกษา จำนวน 46 คน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตามลำดับดังนี้

1. สร้างแบบสัมภาษณ์ แนวคำถามการจัดกลุ่มสนทนาและแบบสังเกตพฤติกรรมตามกรอบที่กำหนด

2. ให้อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบให้คำแนะนำ

3. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงและความถูกต้องของเนื้อหา ตลอดจนความชัดเจนและความเหมาะสมในการใช้ภาษา

4. การตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยร่วมกับผู้ร่วมวิจัย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ตรวจสอบข้อมูลจากการสังเกต (participant observation) การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (focus group) เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะเรื่องอย่างลึกซึ้ง แล้วนำมาประกอบแปลความหมายร่วมกับเครื่องมือช่วยจดบันทึก อุปกรณ์บันทึกภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียงและการบันทึกในภาคสนาม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดและครบถ้วน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยจึงใช้วิธีในการศึกษารวบรวมข้อมูลดังนี้ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกการประชุมและเครื่องมือช่วยจดบันทึก ภาพและเสียง ซึ่งมีรายละเอียดของการดำเนินการศึกษาข้อมูลดังนี้

1. การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จำนวน 46 คนในการมีส่วนร่วมเพื่อร่วมคิดร่วมทำ ร่วมปรึกษาหารือประเด็นปัญหาของนักเรียนและคัดเลือกนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบ จำนวน 20 คน ดำเนินการตลอดกระบวนการวิจัยในการสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ พร้อมเครื่องบันทึกเสียงและภาพระหว่างการเก็บข้อมูล

2. การสังเกตพฤติกรรม ใช้กับนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบ จำนวน 20 คน ระหว่างการใช้รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ โดยใช้ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2558 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2558 รวมระยะเวลา 87 วัน พร้อมเครื่องมือบันทึกเสียงและภาพระหว่างการเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การจดบันทึก เครื่องมือช่วยจดบันทึก อุปกรณ์บันทึกภาพและอุปกรณ์บันทึกเสียง นำมาจัดหมวดหมู่เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลอย่างครบถ้วน มีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม การวิเคราะห์ภาพรวมเพื่อหาข้อสรุป ตรวจสอบแปลความหมายของข้อสรุป พร้อมทั้งตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อสรุป โดยมีการย่อยข้อมูลหรือลดทอนข้อมูล เรียงร้อยความสัมพันธ์ของข้อมูลจนกระทั่งอิ่มตัว

ระยะที่ 2 การวางแผนและสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส (Plan)

ดำเนินการสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ โดยความร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประชุมวางแผนดำเนินการสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยบันทึกการประชุมพร้อมเครื่องมือบันทึกเสียง/ภาพและมีแนวคำถามการจัดกลุ่มสนทนา แบบสัมภาษณ์ ในการมีส่วนร่วมสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส

ระยะที่ 3 ปฏิบัติการตามรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส (Act)

ผู้วิจัยและผู้ร่วมผู้วิจัย ร่วมกันนำรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบที่วางแผนแล้วไปสู่การปฏิบัติ นำไปใช้กับนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือก โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย สังเกตพฤติกรรมพร้อมเครื่องมือบันทึกเสียง/ภาพ ระหว่างการใช้รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ

ระยะที่ 4 ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส (Observe and Reflect)

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ร่วมกัน สังเกต ติดตามประเมินผลและสะท้อนกลับเมื่อพบข้อบกพร่อง จุดเด่นจุดด้อย ของรูปแบบนำไปปรับปรุงแก้ไขและประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนทุกขั้นตอนโดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (observe) และสะท้อนรวมทั้งแก้ไขปรับปรุง (Reflect) พร้อมทั้งวิเคราะห์ผลการประเมินของรูปแบบการเรียนตามกระบวนการขั้นตอน จนในที่สุดประเมินผลได้รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระยะที่ 5 สังเคราะห์รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส

ผู้วิจัยและผู้ร่วมผู้วิจัย ร่วมกันสังเคราะห์รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทุกขั้นตอนของการวิจัยแล้วแก้ไขปรับปรุงออกมาเป็นรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบซึ่ง

สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในโรงเรียนอื่นๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้

การสรุปผลและการรายงานการวิจัย

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องพร้อมกับเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย.โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก จัดกลุ่มสนทนา สังเกตพฤติกรรมและบันทึก แล้วจัดหมวดหมู่ของข้อมูล มีการย่อยข้อมูลหรือลดทอนข้อมูลเพื่อนำมาเป็นรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส ระหว่างดำเนินการสร้างรูปแบบการเรียนนั้น ทำการเก็บข้อมูลเรียงร้อยความสัมพันธ์ของข้อมูลจนกระทั้งข้อมูลอิ่มตัว ทีมวิจัยร่วมกันสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบในรอบที่ 1 โดยร่วมวางแผนการสร้างรูปแบบการเรียนนำแผนไปสู่การปฏิบัติโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากโรงเรียน ร่วมกันสังเกตติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นและร่วมกันสะท้อนกลับผลการดำเนินงาน นำผลการดำเนินงานมาการประเมินเพื่อไปใช้ในการสร้างรูปแบบการเรียนในรอบที่ 2 แล้วพัฒนาอย่างต่อเนื่องแบบวงจรขดลวดจนได้รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาสที่สมบูรณ์และสรุปผล แล้วจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

สรุปผล

1. รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาสที่สร้างขึ้นมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยจัดกิจกรรมเห็นคุณค่าในตนเอง มีบทบาทหน้าที่ คือ 1) รักษาความสะอาดของร่างกาย แต่งกายถูกระเบียบ 2) มีความอดทนตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ 3) รู้จักประมาณตนในการใช้จ่าย 2. ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว โดยจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์แห่งสายใย มีบทบาทหน้าที่ คือ 1) เคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอน (พ่อครู แม่ครู) 2) ช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว 3) รักษาเชิดชู ชื่อเสียงของครอบครัว 3. ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมโรงเรียนของฉัน มีบทบาทหน้าที่ คือ 1) รักษาความสะอาดบริเวณที่ได้รับมอบหมาย 2) รักษาผลประโยชน์ ชื่อเสียงของโรงเรียน 3) มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และ 4. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยจัดกิจกรรมแบ่งปันเพื่อส่วนรวม มีบทบาทหน้าที่ คือ 1) จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) ร่วมกิจกรรมของส่วนรวม ชุมชนหรือสังคม 3) รู้จักหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ พลเมืองที่ดี

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาสที่สร้างขึ้นนั้นทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น ตามรูปแบบการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1)ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองชัดเจนเห็นความสำคัญและคุณค่าตน มีสุขภาพแข็งแรง มีความอดทน รู้จักอดออม มุ่งมั่นในทุกสิ่งเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกในครอบครัว (พ่อครู แม่ครู) เคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอน ช่วยเหลือ รักษาชื่อเสียงของครอบครัว 3) ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นนักเรียนโดยปฏิบัติตนและทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ช่วยเหลือส่วนรวม รักษา ชื่อเสียงและผลประโยชน์ของโรงเรียนและ 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นสมาชิกของสังคมช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกัน ศรัทธา รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

อภิปรายผล

จากการศึกษาการวิจัยรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ควรอภิปราย ดังนี้

1. ผลการสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส ที่มีการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังกล่าวนั้นเป็นเพราะ

1.1 การสร้างรูปแบบการเรียนได้ร่วมประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมเพื่อปรึกษาหารือ ประเด็นปัญหาของนักเรียน โดยใช้แนวทางการจัดกลุ่มสนทนาการสัมภาษณ์เพื่อร่วมแก้ปัญหาร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ หาวิธีการในการสร้างรูปแบบการเรียน ร่วมกับทีมวิจัย ตั้งแต่เริ่มระบุปัญหาและหาวิธีสร้างรูปแบบการเรียนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายร่วมกันจนสำเร็จนั้นสอดคล้องกับ ฉวีวรรณ เพ็งดี (2549, หน้า 19) ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยกลุ่มบุคคลหรือองค์กร โดยมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมิน เพื่อปรับปรุงพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งที่กลุ่มต้องการพัฒนา ไปสู่เป้าหมายร่วมกัน สอดคล้องกับนลินี กังศิริกุล (2547, หน้า 3) ที่กล่าวว่า กระบวนการแสวงหาความรู้ร่วมกันของผู้คนต่าง ๆ โดยยึดหลักของการร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจ ร่วมเรียนรู้ ร่วมรับผิดชอบจากสิ่งที่คิดร่วมกันทำงานร่วมกันและตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งทำให้การสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น มีความชัดเจน 1.2)มีแผนการเรียนรู้และกิจกรรมสำหรับการปรับพฤติกรรมของนักเรียน โดยการมีส่วนรวมของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนตลอดกระบวนการทำวิจัยในรูปแบบการเรียนนั้น สามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับสถานศึกษาเลือกรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน ลักษณะของรูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแสดงความรู้สึก เจตคติพฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียนซึ่งเป็นการพัฒนาด้านจิตพิสัย(Affective domain) ซึ่งเป็นเรื่องยากแก่การพัฒนาหรือปลูกฝัง 1.3) ผู้ร่วมวิจัยมีความมุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียน มีความจริงจังในการหาวิธีการปรับพฤติกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงดังที่ได้รับการคัดเลือกไว้ ร่วมกับใช้เวลาในการปรับพฤติกรรมนักเรียนเป็นเวลา 87 วัน ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาเกือบ 3 เดือน ช่วยกันดูแลนักเรียนอย่างจริงใจ มีความเอาใจใส่นักเรียนเปรียบเสมือนลูกตนเอง สร้างทักษะชีวิตให้เห็นคุณค่าของตนเอง พยายามให้ความรู้ ถ่ายทอดเพื่อให้นักเรียนได้รับรู้ถึงความสำคัญของตนเองซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การปลูกฝังหรือการสร้างจิตสำนึกกับนักเรียนได้พัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคลอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับ ทนงศักดิ์ ประสบกิติคุณ (2534) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ส่งผลต่อการตระหนักรู้เช่นกัน ได้แก่ ประสบการณ์ที่มีต่อการเรียนรู้ความเคยชินกับสภาพแวดล้อม ความใส่ใจและเห็นคุณค่าในเรื่องนั้น ๆ รูปแบบที่ทำให้เกิดความสนใจและระยะเวลาและความถี่ในการรับรู้ ถ้ามนุษย์ได้รับรู้บ่อยครั้งเท่าใดหรือนานเท่าไรก็ยิ่งทำให้มีโอกาสเกิดความตระหนักรู้ได้มากขึ้น 1.4) ในการวิจัยครั้งนี้ทีมวิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียน รูปแบบการจัดทำแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้ 1. ด้านนอกแบบการเรียนประกอบด้วย รหัสนักเรียน ประจำวัน วันที่ เดือน ปี ในภาพรวมนั้นนักเรียนจะระบุหน้าที่ของตนเองที่ทำในแต่ละวันทั้งหมด 4 กิจกรรมอย่างชัดเจน ระบุสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามกิจกรรม 4 กิจกรรม 2. ด้านในแบบการเรียน ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ของกิจกรรม คำชี้แจง ภาพประกอบเป็นเพศชายหรือเพศหญิงกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติ ตามจำนวนหน้าที่แต่ละกิจกรรม ผลจากการปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม ซึ่งมีภาพการ์ตูนเพื่อสื่อถึงเพศชายและเพศหญิง ในแต่ละกิจกรรมจัดการเรียนรู้เป็นไปตามกิจวัตรประจำวันของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัด นักเรียนสามารถระบายสีตกแต่งให้สวยงามได้เพราะเป็นเอกสารประกอบการเรียนของนักเรียนเอง เป็นการจัดรูปแบบการเรียนที่มีองค์ประกอบสำคัญและนำไปสู่เป้าหมายของกิจกรรมได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับ ทิศนา แขมมณี (2550, หน้า 4) ที่กล่าวว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีองค์ประกอบสำคัญ ประกอบด้วย 1) หลักการ แนวคิด

หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้นๆ 2) การบรรยายและอธิบายสภาพของการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ 3) มีการจัดระบบ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของกระบวนการนั้นๆ และ4) มีเทคนิคการสอนต่างๆอันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. การประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยจัดกิจกรรมเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองชัดเจนมีความสำคัญและคุณค่าตน มีสุขภาพแข็งแรง มีความอดทน รู้จักอดออม มุ่งมั่นในทุกสิ่งเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ดังคำกล่าวจากรูปแบบการเรียนของนักเรียน "... กิจกรรมเห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้หนูได้เข้าใจการทำหน้าที่ของตัวเองชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทำความสะอาดร่างกาย ซักเสื้อผ้าของตัวเองให้สะอาด ทำให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เป็นคนขยัน ทำให้มีระเบียบวินัยมากยิ่งขึ้น ยังทำให้ตัวเองมีความประหยัดอดออมเพื่ออนาคตของตนเอง ที่สำคัญมีความอดทนต่ออุปสรรคมากยิ่งขึ้น..."

2. ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว โดยจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์แห่งสายใย พบว่า นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกในครอบครัว เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอน ช่วยเหลือ รักษา ชื่อเสียงของครอบครัว ดังคำกล่าวจากรูปแบบการเรียนของนักเรียน "...กิจกรรมสานสัมพันธ์แห่งสายใย ทำให้หนูรักครอบครัว ที่ดูแลพวกเราตลอด 24 ชั่วโมง เมื่อปฏิบัติตามคำสอนของท่านแล้วเกิดความสำเร็จและเป็นสิ่งที่ดีกับตัวหนูมาก เช่น หนูช่วยเหลือเพื่อนร่วมหอนอน ทำความสะอาดและช่วยเหลือเพื่อนเวลาที่เขาไม่สบาย หนูได้รับคำชมจากเพื่อนคนอื่น ทำให้หนูมีกำลังใจในการปฏิบัติตัวและศรัทธาในคำสอนของแม่หอ และยังมีเรื่องการเรียนที่ทำให้หนูได้รับคำชมจากการทำการบ้านเสร็จเรียบร้อยและช่วยคุณครูทำสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน คุณครูบอกหนูว่า เป็นคนมีจิตอาสา และประพฤติตนในทางที่ดีขึ้น..."

3. ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมโรงเรียนของฉัน พบว่า นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นนักเรียนให้ปฏิบัติตนตามที่ได้รับช่วยเหลือส่วนรวม รักษา ชื่อเสียงและผลประโยชน์ของโรงเรียน ดังคำกล่าวจากรูปแบบการเรียนของนักเรียน "...กิจกรรมโรงเรียนของฉัน เป็นกิจกรรมที่ผมต้องทำเป็นประจำ กิจกรรมนี้ทำให้ผมได้รู้จักบุญคุณของโรงเรียนที่ทำให้ผมมาอาศัยจนเติบใหญ่ในทุกๆวันนี้ พวกเราร่วมกันพัฒนาโรงเรียนร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ จนทำให้โรงเรียนได้รับคำชมจากหน่วยงานภายนอกและมีโรงเรียนอื่นๆมาศึกษาดูงานด้วย เพราะผมทำงานอาชีพที่โรงเลี้ยงไข่ไก่ของโรงเรียนทำให้ผม ภาคภูมิใจในตนเองเป็นอย่างมากที่ได้ช่วยเหลือโรงเรียนในสิ่งที่พวกผมทำได้..."

4. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยจัดกิจกรรมแบ่งปันเพื่อส่วนรวม พบว่า รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นสมาชิกของสังคมช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกัน ศรัทธา รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังคำกล่าวจากรูปแบบการเรียนของนักเรียน"...กิจกรรมแบ่งปันเพื่อส่วนรวม ทำให้ผมรักในแผ่นดิน รักในความเป็นประเทศไทย ศรัทธาพระพุทธศาสนา รักพ่อหลวงผู้ซึ่งให้ชีวิตความเป็นอยู่กับนักเรียนราชประชา ผมได้เข้าร่วมกิจกรรมในสังคม ทำให้เป็นคนที่มีจิตอาสา ในบางวันได้ไปร่วมงานที่วัด กวาด ทำความสะอาดลานวัดหรือหมู่บ้าน มีความภูมิใจและสุขใจเป็นอย่างยิ่ง รู้สึกมีความสุข เมื่อได้ยินคำชื่นชมจากชาวบ้าน..."

การที่ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีผลดังกล่าวข้างต้นนั้นเพราะในการสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบนั้น นักเรียนมีพฤติกรรมที่มีพัฒนาการดีขึ้นเรื่อยๆ จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด สังเกตโดยตรงกับพฤติกรรมนักเรียนที่แสดงออกมา ซึ่งมีการสังเกตทุกวัน ใช้ระยะเวลาในการสังเกตเป็นเวลานาน ตามเวลาที่นักเรียนใช้แบบการเรียน และผู้สังเกตมีความพร้อมในการ

ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จึงทำให้การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเป็นไปในทางที่ดีขึ้นและสามารถสร้างความตระหนักรู้ด้านความรับผิดชอบให้กับนักเรียนได้ในรูปแบบการเรียนที่กำหนดขึ้น สอดคล้องกับ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2556) ที่กล่าวว่า วิธีการประเมินพฤติกรรม (Method of Behavioral Assessment) สามารถแบ่งออกได้ 2 ด้านซึ่งด้านวิธีการประเมินโดยตรง (Observation) เป็นวิธีการหลักที่ใช้ในการประเมินพฤติกรรม โดยมีองค์ประกอบทั้งทางด้านสภาพการณ์และสถานที่ที่สังเกตพฤติกรรม จำนวนครั้งที่สังเกต ซึ่งควรสังเกตพฤติกรรมทุก ๆ วัน ความยาวนานของเวลาที่ใช้ในการสังเกต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของผู้สังเกตพฤติกรรมเป็นหลัก และด้วยนักเรียนมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เอาใจใส่และเห็นความสำคัญ คุณค่าของตนเองอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายหรือบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ จากสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ครู บุคลากรภายในโรงเรียนที่มีความต้องการพัฒนานักเรียน และเอาใจใส่นักเรียนมาอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่นักเรียนมีความเชื่อและมีอิทธิพล ทำให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมของตนเองออกมาอย่างเปิดเผย สอดคล้องกับ Luft (1970) ที่กล่าวว่า การแสดงออกถึงข้อมูลที่เกี่ยวกับตนเองที่ตนเองรู้และในขณะเดียวกันคนอื่นรู้ด้วย (Open self) หรือพฤติกรรมเจตนาที่บุคคลแสดงออกแล้วรู้ว่าตนเองแสดงพฤติกรรมอะไร มีจุดมุ่งหมายอย่างไรให้บุคคลอื่นรับรู้พฤติกรรมและเจตนาของเรา ในขณะเดียวกันเราก็รับรู้พฤติกรรมและเจตนาของผู้อื่นด้วย ซึ่งการแสดงพฤติกรรมแบบนี้เป็นบริเวณหน้าต่างบานที่ 1 คือ บริเวณที่เปิดเผย (Open Area, OA) ของทฤษฎีหน้าต่างโจฮารี่ (Johari Window) เป็นทฤษฎีเพื่อแสดงให้เข้าใจถึงการตระหนักรู้ตนของบุคคลในสถานการณ์ที่แสดงพฤติกรรมติดต่อกับบุคคลอื่น ในการสร้างรูปแบบการเรียนนั้นเพื่อแก้ปัญหาความรับผิดชอบของนักเรียน ให้นักเรียนมีความสนใจ ความตั้งใจด้วยความพากเพียรพยายาม ให้บรรลุเป้าหมายในหน้าที่ของตนเอง หรือตามภารกิจที่ตนเองได้รับมอบหมาย สอดคล้องกับ วิทย์ วิศทเวทย์และเสฐียรพงษ์ วรรณปก (2524) ที่กล่าวว่า ความรับผิดชอบคือ สิ่งที่ควบคู่ไปกับหน้าที่เป็นคนตั้งใจ ด้วยความเพียรพยายามและยอมรับผลของการกระทำนั้น ตามภารกิจในหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่พึงประสงค์

เอกสารอ้างอิง

กมล สุดประเสริฐ. (2540). *การวิจัยปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.

ฉวีวรรณ เพ็งดี. (2549). *การพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูประถมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). *พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพาณิช.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจนปัจจนึก. (2520). *จริยธรรมของเยาวชน*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ทนงศักดิ์ ประสบกิติคุณ. (2534). *การประเมินค่าความตระหนักรู้ในปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นลินี กังศิริกุล. (2547). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม“เรียนและรู้จัก..วังน้ำเขียว”*. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

บุญชม ศรีสะอาด. (2541). *การพัฒนาการสอน*. กรุงเทพฯ: ปรีดาการพิมพ์.

ประสาท อิศรปรีชา. (2523). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : กราฟฟิคอาร์ต.

ประสิทธิ์ ทองอุ่น. (2542). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ: เธิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่นมหาวิทยาลัย.

เรียม ศรีทอง. (2542). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2543). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตนเอง*. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2556). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนันท์ เหมะธุลินทร์. (2553). *การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความรู้สึกคุณค่าในตนเองของเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สุภางค์ จันทวานิช. (2549). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2537). *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.

Kemmis, S., & McTaggert, R. (1988). *The Action Research Planner* (3rd ed.). Geelong Victoria Australia: Deakin University Press.

Luft, J. (1970). *Group processes;an introduction to group dynamics* (2rd ed.). Palio Alto, CA: National Press Book.

ความคาดหวังและที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่คาดหวังต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม 2) ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ระหว่างที่คาดหวังกับที่เป็นจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สูตร ทาโร่ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 352 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างชั้นภูมิแบบเป็นสัดส่วนหลังจากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยวิธีการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นใช้สถิติค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, ทดสอบความแตกต่างใช้สถิติ pair-samples t-test โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการศึกษาพบว่า 1) ประชาชนมีความคิดเห็นที่คาดหวังต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ในภาพรวมมีความคาดหวังมาก 2) ประชาชนมีความคิดเห็นที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม พบว่า มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นจริงตามความคาดหวังน้อย 3) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ระหว่างที่คาดหวังกับที่เป็นจริงแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01.

คำสำคัญ: การดำเนินงาน/ แผนยุทธศาสตร์

Abstract

The purpose of this study was threefold. First, it aimed at examining the Level of public expectations in operating based on strategic plans of Na Yai Arm Sub- District Administrative Organization. Also, it attempted to investigate public perceptions in operating based on strategic plans of Na Yai Arm Sub-District Administrative Organization. Third, it was to compare the levels of public expectations and perceptions in operating based on strategic plans of Na Yai Arm Sub-District Administrative Organization, Na Yai Arm District, Chantaburi Province. The sampling size was calculated by Taro Yamane's formula. There were 352 participants used as a sampling group and were selected by using a stratified random sampling technique, Participants from each village were randomly selected by Simple Random Sampling. The instrument used to collect the data was a questionnaire. The statistical tests used to analyze the collected data included frequency,

*รองศาสตราจารย์ประจำวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

percentage, means, standard deviation, and to compare the levels of public expectations and perceptions used pair-sample t-test with a pre-set significant level of 0.01.

The results were as follows: The level of public expectations in operating based on strategic plans of Na Yai Arm Sub-District Administrative Organization was found at a high level. Also, it was found that the level of public perceptions in operating based on strategic plans of Na Yai Arm Sub-District Administrative Organization was found at a low level. It was shown that there were Statistically significant differences in the level of expectations and perceptions in Operating Based on Strategic Plans of Na Yai Arm Sub-District Administrative Organization among the subjects at a significant level of 0.01.

Keywords: Operating/ Strategic Plans

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี เป็นองค์กรส่วนท้องถิ่นที่ยึดถือแนวทางการบริหารการจัดการด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารการจัดการบ้านเมืองที่ดี (พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต, 2557) มีการกำหนดยุทธศาสตร์ การวางแผนยุทธศาสตร์ การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ รวมถึงการนำยุทธศาสตร์ไปใช้เพื่อกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ แผนยุทธศาสตร์จึงถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานสู่วิสัยทัศน์ เพื่อให้องค์กรมีแนวทางสู่ความสำเร็จ จึงต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ของการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม ตามแผนพัฒนาสามปี คือ “พัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจรุ่งเรือง เมืองพัฒนา นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีการนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนา 5 ยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์การบริหารส่วนตำบลนายายอามจะต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ภายใต้แนวคิดการตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่เข้าใจปัญหา ในท้องถิ่นและสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างทันเหตุการณ์ โดยมียุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้กล่าวคือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีการก่อสร้างและปรับปรุงซ่อมแซมถนนและติดตั้งป้ายบอกซอยประจำเส้นทาง ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ จัดโครงการอาหารกลางวันและนมสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดงานตามประเพณีไทย จ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้พิการ ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยติดเชื้อเอดส์ ฯลฯ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ จัดโครงการอุดหนุนศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางเกษตรตำบลนายายอาม ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดโครงการปลูกต้นไม้ และโครงการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาด้านการบริหารจัดการที่ดี จัดโครงการมอบทุนการศึกษา จัดโครงการประชุมสมาคมตำบล จัดทำแผนสามปี และจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่การทำงานและคุณภาพต่อคนในชุมชน เช่น จัดซื้อเครื่องพ่นหมอกควัน จัดซื้อไฟสามเหลี่ยม จัดซื้อกล้องวงจรปิดเป็นต้น การจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้นถือเป็นการดำเนินการสู่วิสัยทัศน์หรือทิศทางที่มุ่งสู่ความสำเร็จขององค์กร เพื่อให้การบริการ การพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างต่าง ๆ เพื่อตอบสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญและเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนเพื่อสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทุกมิติโดยคำนึงถึงประชาชนเป็นศูนย์กลางของการรับผลประโยชน์และเกิดความพึงพอใจสูงสุด แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอามก็ยังพบอุปสรรคในประเด็นของความคาดหวังและไม่ตอบสนองความต้องการของ

ประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงและทั่วถึง ซึ่งหากการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สามารถตอบสนองความต้องการจะส่งผลดีต่อความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม ตลอดจนความผาสุกและความเข้มแข็งของชุมชนที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงแต่ถ้าการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ไม่สามารถตอบสนองความต้องการจะส่งผลเสียในทางตรงข้ามดังกล่าว (แผนพัฒนาสามปี 2556 – 2558 องค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม, 2555)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยสนใจทำการวิจัยหัวข้อเรื่องความคิดเห็นที่ความคาดหวังและที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่คาดหวังและที่เป็นจริง และนำมาเปรียบเทียบระหว่างการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่คาดหวังและที่เป็นจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางการบริหารงานตามยุทธศาสตร์ขององค์กร เป็นการช่วยพัฒนาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอามให้บรรลุเป้าหมาย สามารถตรวจสอบผลการดำเนินงานในภาพรวมว่าประสบผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้หรือไม่ และนำผลที่ได้จากการวิจัยมาใช้ในการตัดสินใจกำหนดแนวทางในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น และเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่คาดหวังต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ระหว่างที่คาดหวังกับที่เป็นจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

สมมติฐานการศึกษา

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานตามยุทศาสตร์ที่คาดหวังแตกต่างจากการ

ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่เป็นจริง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ประกอบด้วยความคิดเห็นของประชาชนที่คาดหวังและที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์กรบริหารส่วนตำบลนายายอาม ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการที่ดี (แผนพัฒนาสามปี 2556 – 2558 องค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม, 2555)

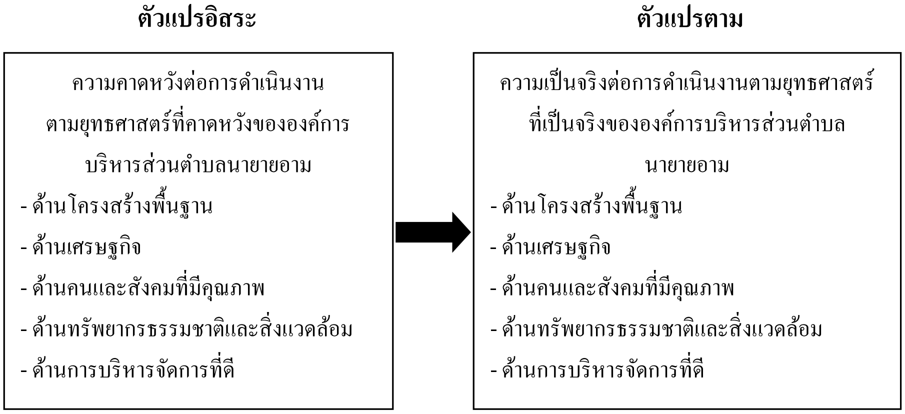

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนที่คาดหวังต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

2. เพื่อทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

3. เพื่อทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ระหว่างที่คาดหวังกับที่เป็นจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีจำนวนรวม 2,946 ครัวเรือน (แผนพัฒนาสามปี 2556 – 2558 องค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม, 2555)

2. กลุ่มตัวอย่าง จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเขต องค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีจำนวนรวม 2,946 ครัวเรือน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มประชากรด้วยการใช้สูตรท่าโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 352 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาครั้งนี้ นำมาจากจากหัวหน้าครัวเรือนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 13 หมู่ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิและวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยวิธีการจับสลาก กล่าวคือเอารายชื่อของหัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็นประชากรมาทำการกำหนดหมายเลขให้กับหน่วยแต่ละหน่วยที่มีอยู่ในบัญชีรายชื่อ เรียงลำดับกันไปโดยไม่เว้น หรือซ้ำกัน หลังจากนั้นจึงทำการจับสลากหมายเลขตามจำนวนที่ต้องการ (เฉลิมพล ศรีหงส์, 2543, หน้า 9)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaires) ขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยทำการศึกษาจากข้อมูลพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานที่ความคาดหวังกับเป็นจริง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตเนื้อหาของแบบสอบถามโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยคำถาม 6 ข้อ โดยสอบถาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยเป็นแบบปลายปิด (Close Ended Question) ให้เลือกตอบในช่องที่กำหนด

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนที่คาดหวังและเป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการที่ดี ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด (Close Ended Question) จำนวน 20 ข้อ โดยแต่ละคำถามจะมีระดับความคิดเห็น 4 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยน้อยและเห็นด้วยน้อยที่สุด

วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ตอน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี โดยใช้วิธีการประมวลผลค่าทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะข้อมูลและตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้สอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานสภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน องค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนที่คาดหวังต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรีวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับและการแปลความ

3. วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับและการแปลความ

4. ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังกับผลการดำเนินงานที่เป็นจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี โดยใช้สถิติ Pair Sample t-test โดยกำหนดระดับสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่คาดหวังต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

จากการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่คาดหวังต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ในภาพรวมมีความคาดหวังมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประจักษ์ ยงยืน (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีดอยไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทีป วงศ์ไชย (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีความคาดหวังต่อการดำเนินการพัฒนาอยู่ในระดับมาก

ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่คาดหวังต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วน

ตำบลนายายอาม มีความคาดหวังมากเป็นเพราะยุทธศาสตร์เป็นแนวทางการดำเนินงานให้บรรลุจุดหมายของหน่วยงานที่เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนานอกจากนี้ยุทธศาสตร์ที่องค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม กำหนดมานั้นหากทางองค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม มีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ได้อย่างสมบูรณ์และบรรลุภารกิจที่กำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรมในทุกด้านกล่าวคือ ในด้านพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ, ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ด้านโครงสร้างพื้นฐาน, ด้านการบริหารจัดการที่ดี และด้านเศรษฐกิจ จะส่งผลโดยตรงต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและยังส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้มีการพัฒนาที่ดีขึ้น จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่จะทำให้ประชาชนให้ความสำคัญและมีความคาดหวังสูง (กิรณา ศรีพรรณ, 2553)

2. ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

จากการวิจัย พบว่าระดับความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม พบว่ามีผลการปฏิบัติงานที่เป็นจริงตามความคาดหวังน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประจักร ยงยืน (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีดอยไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่ามีผลการปฏิบัติงานที่เป็นจริงตามความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลางและสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานพ อุบลทิพย์ (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบการรับรู้และความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรีผลการวิจัยพบว่า ประชาชนรับรู้ผลการดำเนินงานได้ระดับปานกลาง

ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่าระดับความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นจริงตามความคาดหวังน้อย เป็นเพราะการที่จะดำเนินงานให้สำเร็จตามเป้าหมายนั้นต้องประกอบไปด้วยหลายสาเหตุและหลายปัจจัย เช่นเป็นปัจจัยทางด้านงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองรวมถึงปัจจัยทางด้านบุคคลากรเช่น พนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับซึ่งจะมีความแตกต่าง หลากหลายทั้งด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องนำศักยภาพของ กำลังคนเหล่านั้นมาใช้ รวมทั้งต้องพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานนอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนซึ่งจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สำเร็จตามเป้าหมาย หากปัจจัยต่างเหล่านี้ขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสมย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานให้สอดคล้องตามที่ประชาชนคาดหวังแต่ถ้ามีการบริหารจัดการที่ดีย่อมส่งผลในทางตรงข้ามแน่นอน (ไพโรจน์ สุโพธิ์, 2555)

3. ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ระหว่างที่คาดหวังกับที่เป็นจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ระหว่างที่คาดหวังกับที่เป็นจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมพบว่าค่า Sig. เท่ากับ 0.00 แสดงว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่คาดหวังต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์กับที่เป็นจริงแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประจักร ยงยืน (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีดอยไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีความคาดหวังกับที่เป็นจริงต่อการพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กมนพรรธน์ สีมะเดื่อ (2558) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้และการคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นตามแผนยุทธศาสตร์ของเทศบาลเมืองตราด จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่าการรับรู้และการคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นตามแผนยุทธศาสตร์ของเทศบาลเมืองตราด จังหวัดตราดแตกต่างกัน

ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่าการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่คาดหวังต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์กับที่เป็นจริงแตกต่างกันโดยที่ประชาชนมีความคาดหวังมากแต่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นจริงตามความคาดหวังน้อยเป็นเพราะความคาดหวังนั้นเป็นความรู้สึกหรือความต้องการของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม ที่หากการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์เป็นไปได้ตามเป้าหมายจะส่งผลประโยชน์โดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจึงเป็นสิ่งที่ประชาชนปรารถนาจะเห็นผลความสำเร็จอย่างมาก (ชนาธิป ยี่สาร, 2554) แต่เมื่อถึงเวลาปฏิบัติแล้วเป็นจริงตามความคาดหวังน้อยเพราะตลอดเวลาที่ดำเนินการปฏิบัติจะเจอกับอุปสรรคตลอดจนปัญหาต่างๆ ที่ทำให้การดำเนินงานไม่สามารถบรรลุตามแผนได้ โดยปัญหานั้นมาจากหลายปัจจัยเช่นปัจจัยทางด้านงบประมาณ, บุคคลากร รวมถึงปัจจัยในการบริหารจัดการจึงส่งผลให้การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์สำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้น้อย หากทางองค์การบริหารส่วนตำบลนายายอามต้องการให้งานบรรลุแผนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรมีการประเมินติดตามแผนตลอดจนการดูแลปรับปรุงระบบการบริหารจัดการโดยหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จและดำเนินการแก้ไขอย่างทันท่วงทีก็จะส่งผลให้งานสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น (จักรพงษ์ ชมเชย, 2550)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา“ความคาดหวังและที่เป็นจริงต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาพบว่าประชาชนมีความคาดหวังมากแต่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นจริงตามความคาดหวังน้อยดังนั้นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนายายอามควรมีนโยบายปรับปรุงระบบการบริหารจัดการการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผลการศึกษาพบว่าการปฏิบัติงานที่เป็นจริงตามคาดหวังได้น้อยในเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนอาชีพให้กับประชาชนดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมและสร้างอาชีพให้กับประชาชนในท้องถิ่น

2. ผลการศึกษาพบว่าการปฏิบัติงานที่เป็นจริงตามคาดหวังได้น้อยในเรื่องการสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลนายายอามควรจัดกิจกรรมอบรมส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้านปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเชิงลึกยิ่งขึ้น

2. ควรทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์เพื่อจะได้ทราบปัจจัยและหาแนวทางส่งเสริมหรือแก้ไขปัจจัยที่พบเพื่อให้การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ควรทำการศึกษาวิจัยในเชิงวิเคราะห์การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติรวมถึงการบริหารโครงการและแผนขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอามเพื่อให้การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมนพรรธน์ สีมะเดื่อ. (2558). *การรับรู้และการคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นตามแผนยุทธศาสตร์ของเทศบาลเมืองตราด จังหวัดตราด*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ,มหาวิทยาลัยบูรพา.

กิตติธัช อิ่มวัฒนกุล. (2553). *ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานของ องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา*. โครงงานของการศึกษาวิศวกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา,สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

กิรณา ศริพรรณ. (2553). *การศึกษาความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองโก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม*. ปัญหาพิเศษการศึกษารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

กิติยา สยามประโคน. (2552). *ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาลของนายกเทศมนตรีตำบลโนนสุวรรณ อำเภอโนนสุวรรณ จังหวัดบุรีรัมย์*.รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

จักรพงษ์ ชมเชย. (2550). *ความคิดเห็นและความคาดหวังในการปฏิบัติงานของพนักงานที่มีต่อบริษัท กังวานโพลีเอสเตอร์ จำกัด*. ปัญหาพิเศษวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

เฉลิมพล ศรีหงษ์. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัย*. ม.ป.ท.

ชนาธิป ยี่สาร. (2554). *ความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ประจัก ยงยืน. (2554). *ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีดอยไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ประทีป วงศ์ไชย. (2555). *ความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา*. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, มหาวิทยาลัยพะเยา.

พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลกับคุณภาพการบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี. *วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 27*(1), 78-90.

ไพโรจน์ สุโพธิ์. (2555). *ความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบังค้อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*. ปัญหาพิเศษรัฐศาสตร์มหาบัณฑิต,สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

มานพ อุบลทิพย์. (2549). *การรับรู้และความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี*. ปัญหาพิเศษรัฐศาสตร์มหาบัณฑิต,สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ,วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2546). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542*. วันที่ค้นข้อมูล 20 สิงหาคม 2558. เข้าถึงได้จาก http;//www.ocsc.go.th./Good Government/ GGH.pdf

องค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม. (2558). *แผนพัฒนาสามปี 2556-2558 องค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี*. ม.ป.ท.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*

An Evaluation of the Bachelor of Education Program (5 years) in Thai Language Teaching (Revised A.D.2011), Faculty of Education,Burapha University

ดร. พรรณทิพา พรหมรักษ์
ดร.วิมลรัตน์ จตุรานนท์
พชรมณฑ์ หิงคานนท์
สุภัคมณฑน์ ขุมทรัพย์ดี
จีรสุดา เปลี่ยนสมัย
พิมสุพร สุนทรินทร์
สุรตา หวานสนิท

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) ตามรูปแบบซิปป์ (CIPP model) ในด้านบริบทด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ประชากรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน 2) อาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 5 คน 3) อาจารย์ผู้สอน จำนวน 67 คน 4) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 20 คนและครูพี่เลี้ยง จำนวน 38 คน 5) นิสิตจำนวน 38 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิตสาขาวิชาการสอนภาษาไทย การประเมินในทุกด้านมีผลประเมินเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

1) ผลการประเมินด้านบริบท ในภาพรวมของวัตถุประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหารายวิชา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.31$, $\sigma = 0.73$) โดยวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและโครงสร้างของหลักสูตรในทุกหมวดวิชามีความเหมาะสม เนื้อหารายวิชาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและความต้องการของสังคมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิชาชีพ

2) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ในภาพรวมพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.89$, $\sigma = 0.76$) การกำหนดคุณสมบัติของนิสิตกระบวนการคัดเลือกนิสิตมีความเหมาะสม อาจารย์ผู้สอนมีคุณสมบัติ มีความรู้ และประสบการณ์ในการสอนอย่างเหมาะสมในระดับมาก

*งานวิจัยนี้ได้รับทุนในการทำวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ 2558

3) ผลการประเมินด้านกระบวนการ ในภาพรวมพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (μ = 4.29, σ = 0.61) การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก

4) ผลการประเมินด้านผลผลิต ในภาพรวมพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (μ = 4.28, σ = 0.59) นิสิตมีผลการเรียนรู้ คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในระดับมาก ผู้ใช้นิสิตมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของนิสิตในระดับมาก

คำสำคัญ: หลักสูตรการศึกษาบัณฑิตสาขาวิชาการสอนภาษาไทย/ การประเมินหลักสูตร

Abstract

The purpose of this research was to study the curriculum evaluation of the Bachelor of Education Program (5 years) in Thai Language Teaching (Revised A.D.2011) by using CIPP model in context, input, process, and product. The populations of the study were categorized into 5 groups 1) 3 experts 2) 5 curriculum-board members 3) 67 instructors 4) 20 school directors and 38 teachers 5) 38 students. The instruments used in this study were questionnaires and interview form. The collect data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation and content analysis. The findings of this study were as follows:

The result of the curriculum evaluation on the Bachelor of Education Program in Thai Language Teaching indicated that the participant evaluatedall components at the high level.

1) The evaluation of the context in curriculum objectives, curriculum structure and contents were at high level. (μ = 4.31, σ = 0.73) The results found that the curriculum objectives and curriculum structure were appropriated in all areas. Subject contents appropriated to curriculum objectives and social needs and teaching career in application

2) The evaluation of the input was at high level. (μ = 3.89, σ = 0.76) Instructor's qualification, knowledge, and experience of teaching were appropriate at high level

3) The evaluation of the process was at high level. (μ = 4.29, σ = 0.61) Learning instruction and assessments were appropriate at high level

4) The evaluation of the product was at high level. (μ = 4.28, σ = 0.59) Student had learning outcomes and desired characteristics at high level. School directors and teachers were highly appropriate on student's work.

Keywords: Bachelor of Education Program in Thai Language Teaching/ curriculum evaluation

บทนำ

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการที่หลากหลายตามแนวคิดของนักการศึกษาหรือนักพัฒนาหลักสูตร โดยสรุปมีกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่ระบบการวางแผนหลักสูตรหรือออกแบบหลักสูตรหรือร่างหลักสูตร ตามองค์ประกอบของหลักสูตร และมีการตรวจสอบความสอดคล้องและเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีการปรับปรุงร่างหลักสูตรนั้นจากนั้นเป็นระบบการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งผู้สอนจะมีบทบาทสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ มีการวางแผนการสอน การจัดการเรียนการสอน และวัดผลประเมินการเรียนการสอน เพื่อนำผลมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและปรับปรุงการเรียนการสอนและนำไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป และระบบสุดท้ายเป็นระบบประเมินหลักสูตร ซึ่งมีรูปแบบในการประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรหลายท่านซึ่งการประเมินหลักสูตรมีความสำคัญต่อการตัดสินว่าหลักสูตรนั้น ๆ ว่าจะยังคงใช้ต่อไป หรือจะต้องปรับปรุง หรือยุติการใช้

รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบซิปป์ (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971) มีการประเมินหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เป็นการประเมินด้านบริบท (context) เป็นการประเมินที่เกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมของหลักสูตร เพื่อความสมเหตุสมผลของภูมิหลังที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาหลักสูตร เช่น ปรัชญา สภาพและความต้องการของสังคม นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) การประเมินด้านบริบท (Context)ได้แก่ ปรัชญาของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรและรายวิชา การประเมินด้านปัจจัยหรือตัวป้อน (Input) เป็นการประเมินผลเกี่ยวกับทรัพยากรต่าง ๆ ได้แก่ คุณวุฒิและผลงานของอาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน พื้นฐานของผู้เรียน/เงื่อนไขการรับนิสิต อาคารเรียน/ห้องเรียน/สื่อและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และงบประมาณ การประเมินด้านกระบวนการ (Process) เป็นการประเมินผลการบริหารจัดการหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผลการเรียนรู้และการจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษา และการประเมินด้านผลผลิต (Product) เป็นการประเมินผลสิ่งที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ผลการเรียนรู้สำคัญตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี) ความพึงพอใจของนิสิตต่อหลักสูตร และความพึงพอใจของผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงต่อนิสิต

หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) ซึ่งเป็นหลักสูตรหนึ่งในหลักสูตรระดับปริญญาตรี ของภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ดำเนินการจัดให้มีการเรียนการสอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 จนถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลา 5 ปี ซึ่งจะครบวงรอบการใช้หลักสูตรในปีการศึกษา 2558 และจะต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 ข้อ 8 ที่กล่าวว่า ให้สถาบันอุดมศึกษาจัดให้มีการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยทุก ๆ 5 ปี เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาและผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสาขาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์และกรอบมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภา 11 มาตรฐาน นอกจากนี้ยังเป็นการประเมินหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 (IQA) และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (TQF)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) ตามประเด็นการประเมินของ

รูปแบบซิปป์ (CIPP model) 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ตามความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหลักสูตร ได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน นิสิตรุ่นปีการศึกษา 2554 ที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูพี่เลี้ยงของนิสิตรุ่นปีการศึกษา 2554 ที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาบัณฑิตสาขาวิชาการสอนภาษาไทย ให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเกิดผลประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน และเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) ตามรูปแบบซิปป์ (CIPP model) ได้แก่ ด้านบริบทด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2. ได้ข้อมูลสำหรับการประเมินตามตัวบ่งชี้ตามกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร และตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติสำหรับการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

3. เป็นแนวทางในการประเมินหลักสูตรที่ใช้รูปแบบซิปป์ในการประเมิน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากทฤษฎี แนวคิด ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971) โดยใช้รูปแบบซิปป์ (CIPP model) ในการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อนำผลประเมินที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย โดยมีรายละเอียดดังแสดงในภาพที่ 1

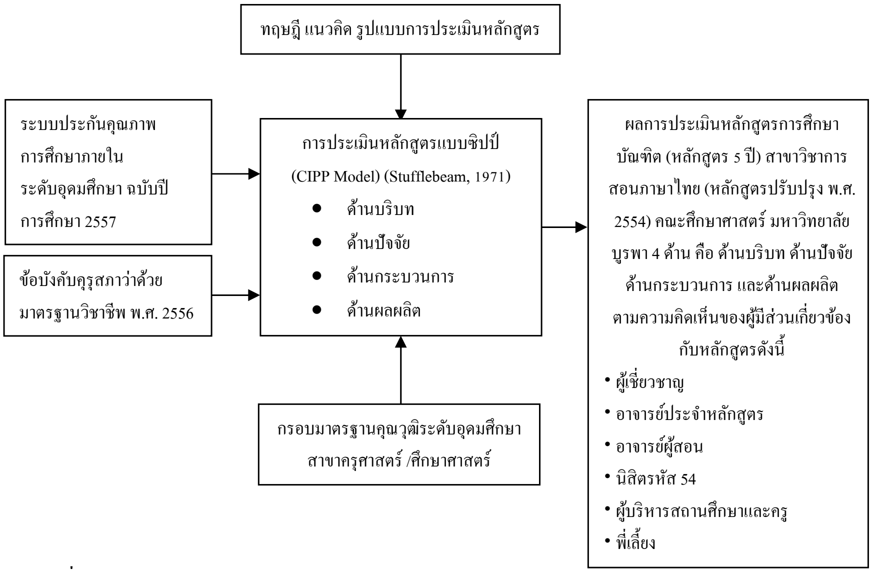

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluative Research) หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model) ซึ่งประเมินใน 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านบริบท ประกอบด้วย ปรัชญาของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร กลยุทธ์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาที่เปิดสอน
2. ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย พื้นฐานของผู้เรียน/เงื่อนไขในการรับนิสิตที่เข้าศึกษา อาคารเรียน/ห้องเรียน/สื่อวัสดุอุปกรณ์ การจัดสภาพแวดล้อม
3. ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
4. ด้านผลผลิต ประกอบด้วย คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ผลการเรียนรู้สำคัญตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี) ความพึงพอใจของนิสิตต่อหลักสูตร และความพึงพอใจของผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงต่อนิสิต

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน
2. อาจารย์ประจำหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) จำนวน 5 คน
3. อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) จำนวน 67 คน
4. ครูพี่เลี้ยงของนิสิตสาขาวิชาการสอนภาษาไทย รหัส 54 ที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา จำนวน 38 คน
5. ผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาที่นิสิตสาขาวิชาการสอนภาษาไทย รหัส 54 ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา จำนวน 20 คน
6. นิสิตรุ่นปีการศึกษา 2554 ที่กำลังฝึกปฏิบัติการสอน ณ สถานศึกษา ในหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 17 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การประเมินหลักสูตร หมายถึง การพิจารณาหลักสูตร โดยใช้ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ขอมูลอย่างมีระบบ และนำผลการสรุปมาใช้ในการตัดสินใจหาทางเลือกในการปรับปรุงหลักสูตร ในองค์ประกอบของหลักสูตรและกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร

2. การประเมินแบบซิปป์ หมายถึง การประเมินหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย การประเมินบริบทของหลักสูตร การประเมินปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต ดังนี้

2.1 การประเมินด้านบริบทของหลักสูตร หมายถึง การประเมินสภาพปรัชญาของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรและรายวิชา

2.2 การประเมินด้านปัจจัย หมายถึง การประเมิน คุณวุฒิและผลงานของอาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน พื้นฐานของผู้เรียน/เงื่อนไขการรับนิสิต อาคารเรียน/ห้องเรียน/สื่อและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และงบประมาณ

2.3 การประเมินด้านกระบวนการ หมายถึง การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผลการเรียนรู้และการจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษา

2.4 การประเมินด้านผลผลิต หมายถึง เป็นการประเมินผลสิ่งที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ผลการเรียนรู้สำคัญตาม

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี) ความพึงพอใจของนิสิตต่อหลักสูตร และความพึงพอใจของผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงต่อนิสิต

3. หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) หมายถึง หลักสูตรที่ผลิตบัณฑิตทางการศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นหลักสูตร 5 ปี สาขาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย ที่เรียนในรายวิชาตามโครงสร้างหลักสูตร 4 ปี และปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา 1 ปี ที่เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์

4. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางการศึกษา เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล ในสาขาวิชาการสอนภาษาไทย

5. อาจารย์ประจำหลักสูตร หมายถึง อาจารย์ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548 ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กำหนด มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล การทวนสอบ การปรับปรุงหลักสูตร

6. อาจารย์ผู้สอน หมายถึง อาจารย์ที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเฉพาะ (วิชาชีพครู และวิชาเอก)

7. นิสิตรุ่นปีการศึกษา 2554 หมายถึง นิสิตที่เรียนในหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ที่เริ่มเรียนชั้นปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2554 และกำลังเรียนในชั้นปีที่ 5 ปีการศึกษา 2558 และฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

8. ครูพี่เลี้ยง หมายถึง ครูในสถานศึกษาที่รับผิดชอบในการให้คำปรึกษาการวางแผนการจัดการเรียนรู้ และนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และบทบาทหน้าที่ในการเป็นครูของนิสิตรุ่นปีการศึกษา 2554 ที่ฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษานั้น

9. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรทางวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาที่นิสิตรุ่นปีการศึกษา 2554 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษานั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมิน เพื่อประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาแนวคิดในการประเมินหลักสูตร
2. การกำหนดแนวคิดในการประเมินหลักสูตรตามรูปแบบซิปป์
3. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) จำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 5 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามตามระบบการประเมินแบบซิปป์ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านบริบท ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต และคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2. ศึกษาเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรรูปแบบการประเมินหลักสูตร ระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา ฉบับปีการศึกษา 2557 ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาสาขาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

3.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตร

3.3 แบบสอบถามสำหรับอาจารย์ผู้สอน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert)

3.4 แบบสอบถามสำหรับนิสิตรหัส 54 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert)

3.5 แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูพี่เลี้ยง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert)

4. นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ความเหมาะสมและความถูกต้องของภาษา แล้วนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข

5. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามฉบับจริงที่นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญ

1. นัดหมายเวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์

2. ดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

กลุ่มที่ 2 อาจารย์ประจำหลักสูตร

1. นัดหมายเวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์

2. ดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

กลุ่มที่ 3 อาจารย์ผู้สอน

1. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์และความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

กลุ่มที่ 4 นิสิตรุ่นปีการศึกษา 2554

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

กลุ่มที่ 5 ผู้บริหารสถานศึกษา และครูพี่เลี้ยง

1. สำรวจสถานศึกษาที่นิสิตรุ่น ปีการศึกษา 2554 ปฏิบัติการสอน

2. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์และความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูล

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับจากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยการหาค่าเฉลี่ยร้อยละ และการแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์ต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจะทำการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

2. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาตามรูปแบบซิปป์ (CIPP model) ได้แก่ ด้านบริบทด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) นิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปี 5 จำนวน 38 คน เป็นเพศชาย 5 คน คิดเป็นร้อยละ 13.16 และเพศหญิง 33 คน คิดเป็นร้อยละ 86.84 ช่วงอายุ 20-22 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 63.16 และ ช่วงอายุ 23-25 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 36.84 2) อาจารย์ผู้สอนจำนวน 67 คน 3) อาจารย์ประจำหลักสูตรจำนวน 5 คน 4) ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน 5) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 20 คน และครูพี่เลี้ยงจำนวน 38 คน จากสถานศึกษา 20 โรงเรียน โดยมีรายละเอียดของผลการการประเมินในแต่ละด้านดังนี้

1. การประเมินหลักสูตรด้านบริบท

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของกลุ่มประชากรด้านบริบท แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบทของกลุ่มประชากร

ผู้ประเมิน	μ	σ	แปลผล
อาจารย์ประจำหลักสูตร	4.31	0.49	มาก
อาจารย์ผู้สอน	4.24	0.73	มาก
นิสิตรหัส 54	4.38	0.75	มาก
โดยภาพรวม	4.31	0.73	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบทโดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (μ = 4.31, σ = 0.73) โดยนิสิตรหัส 54 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อด้านบริบทสูงสุด (μ = 4.38, σ = 0.75) รองลงมาเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตร (μ = 4.31, σ = 0.49) และอาจารย์ผู้สอน (μ = 4.24, σ = 0.73)

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ประจำหลักสูตร ว่าปรัชญาของหลักสูตรมีความเหมาะสม แต่ยังไม่สะท้อนถึงผลลัพธ์ ควรเพิ่มแนวคิดปรัชญาด้านการปฏิบัติในสถานศึกษาให้มากขึ้น ในส่วนวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ควรมีการปรับปรุงเนื่องจากไม่ครอบคลุมสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ไม่ครอบคลุมตามพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย ส่วนโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชานั้นก็เหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5ปี) และแนะนำให้สร้างทีมคณาจารย์ในการสอนแบบบูรณาการ

2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของกลุ่มประชากรด้านปัจจัยนำเข้า แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้าของกลุ่มประชากร

ผู้ประเมิน	μ	σ	แปลผล
อาจารย์ประจำหลักสูตร	3.80	0.62	มาก
อาจารย์ผู้สอน	3.82	0.72	มาก
นิสิตรหัส 54	4.05	0.23	มาก
โดยภาพรวม	3.89	0.76	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.89, \sigma = 0.76$) โดยนิสิตรหัส 54 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อด้านปัจจัยนำเข้าสูงสุด ($\mu = 4.05, \sigma = 0.23$) รองลงมาเป็นอาจารย์ผู้สอน ($\mu = 3.82, \sigma = 0.72$) และอาจารย์ประจำหลักสูตร ($\mu = 3.80, \sigma = 0.62$)

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ประจำหลักสูตร ว่าอาจารย์ผู้สอนมีคุณสมบัติ มีความรู้ และความเชี่ยวชาญอย่างเหมาะสม การวัดและประเมินผลของหลักสูตรมีความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะเพิ่มเติมว่า เกณฑ์คัดเลือกนิสิต ควรเพิ่มด้านบุคลิกภาพ ทักษะพื้นฐานและเจตคติที่เหมาะสมกับการเป็นครู และควรมีการสร้างระบบและกลไกในการพิจารณาและคัดเลือกผู้สอนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ควรสร้างแบบสำรวจรายการคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การสอน งานวิจัย และความเชี่ยวชาญในการสอนวิชานั้น ๆ

3. การประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการ

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของกลุ่มประชากรด้านกระบวนการ แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการของกลุ่มประชากร

ผู้ประเมิน	μ	σ	แปลผล
อาจารย์ประจำหลักสูตร	4.28	0.50	มาก
อาจารย์ผู้สอน	4.24	0.50	มาก
นิสิตรหัส 54	4.32	0.69	มาก
โดยภาพรวม	4.29	0.61	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการโดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.29, \sigma = 0.61$) โดยนิสิตรหัส 54 มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อด้านกระบวนการสูงสุด ($\mu = 4.32, \sigma = 0.69$) รองลงมาเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตร ($\mu = 4.28, \sigma = 0.50$) และอาจารย์ผู้สอน ($\mu = 4.28, \sigma = 0.50$)

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ประจำหลักสูตรว่าการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลของหลักสูตรมีความเหมาะสม อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะว่าคณะกรรมการประจำหลักสูตร ควรมีการประชุมร่วมกันเพื่อวางแผน ควบคุมและประเมินหลักสูตร ควรมีการประสานกับคณะร่วมผลิตให้มากขึ้น ควรมีการประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร จะทำให้หลักสูตรมีคุณภาพมากขึ้น

4. การประเมินด้านผลผลิต

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของกลุ่มประชากรด้านผลผลิต แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประเมินหลักสูตรด้านผลผลิตของกลุ่มประชากร

ผู้ประเมิน	μ	σ	แปลผล
อาจารย์ประจำหลักสูตร	4.13	0.54	มาก
อาจารย์ผู้สอน	4.08	0.50	มาก
ผู้บริหารและครูพี่เลี้ยง	4.45	0.61	มาก
นิสิตรหัส 54	4.44	0.62	มาก
โดยภาพรวม	4.28	0.59	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรด้านผลผลิตโดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (μ = 4.28, σ = 0.59) โดยผู้บริหารและครูพี่เลี้ยง มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อด้านผลผลิตสูงสุด (μ = 4.45, σ = 0.61) รองลงมาเป็นนิสิต 54 (μ = 4.44, σ = 0.62) อาจารย์ประจำหลักสูตร (μ = 4.13, σ = 0.54) และอาจารย์ผู้สอน (μ = 4.08, σ = 0.50) ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอเพิ่มเติมจากผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงว่า นิสิตมีผลการเรียนรู้ตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ นิสิตมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับ และมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามรูปแบบซิปป์ ช่วยทำให้ผู้วิจัยเห็นประเด็นสำหรับการวิเคราะห์หลักสูตรตามองค์ประกอบของซิปป์ ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ด้านบริบท

ผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบทโดยภาพรวม พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วยอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน และนิสิตรหัส 54 มีความคิดเห็นว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับปรัชญาของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสมแล้วในทุกหมวดวิชา เนื้อหารายวิชามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิชาชีพและมีความทันสมัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมและบริบทของการศึกษาในขณะนั้น และเนื้อหารายวิชาที่เรียนเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในวิชาชีพซึ่งนับว่าเป็นจุดแข็งของหลักสูตรสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ด้านคุณภาพของบัณฑิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545) และไทเลอร์ (Tyler, 1969) ที่กล่าวถึง การออกแบบหลักสูตรที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการความสนใจของผู้เรียนและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมนั้น ต้องพิจารณาสิ่งที่มากำหนดหลักสูตรทั้งนี้รวมถึงด้านวิชาการและด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนและสอดคล้องกับแนวคิดของ Print (1993) ที่กล่าวว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ดีนั้นควรมีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชาติสอดคล้องกับวัฒนธรรมและต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

2. ด้านปัจจัยนำเข้า

ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวม พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก กล่าวคือคุณสมบัติของ อาจารย์ประจำหลักสูตร และ

อาจารย์ผู้สอน เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร มีประสบการณ์ในการสอน มีความรู้ความสามารถในการสอน มีประสบการณ์ในการทำวิจัย มีการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนอย่างแหมาะสม แต่ผลการประเมินโดยภาพรวมของอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน นิสิตรหัส 54 ในด้านจำนวนห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ และขนาดห้องเรียนกับจำนวนนิสิต มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากมีจำนวนห้องเรียนและห้องปฏิบัติไม่เพียงพอ และห้องมีขนาดเล็ก ไม่เหมาะสมกับจำนวนนิสิต จึงควรให้คณะมีการปรับปรุงห้องเรียนและห้องปฏิบัติการ โดยเพิ่มจำนวนห้องเรียน ห้องปฏิบัติการณ์ให้มีจำนวนมากขึ้น และขยายขนาดของห้องเรียนให้มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อจำนวนนิสิตต่อไป

3. ด้านกระบวนการ

ผลการประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการ โดยภาพรวม พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยอาจารย์ประจำหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอน มีการเตรียมการสอนล่วงหน้า มีรายละเอียดของรายวิชาและประสบการณ์ภาคสนาม ตามแบบ มคอ.3 และ มคอ.4 อย่างน้อยก่อนการเปิดสอนในแต่ละภาคการศึกษา ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สอดคล้องกับความรับผิดชอบหลักของผลการเรียนรู้ (Learning Outcome LO) มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นไปตาม มคอ.3/มคอ.4 มีจัดทำรายงานผลการดำเนินการของรายวิชา หรือประสบการณ์ภาคสนาม ตามแบบ มคอ.5 หรือมคอ.6 ภายใน 30 วัน หลังสิ้นสุดภาคการศึกษา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ของนิสิตตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ มีการพัฒนา/ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์การสอน มีการจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและทันสมัยต่อการจัดการเรียนการสอน และอาจารย์ได้รับการพัฒนาทางวิชาการ และ/หรือ วิชาชีพ ทั้งนี้เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติตามกรอบคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษา ในความคิดเห็นของนิสิตด้านกระบวนการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นิสิตมีความเห็นว่าอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถตรงกับรายวิชา มีการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี ทั้งในด้านการแนะนำรายละเอียดรายวิชาให้นิสิตทราบ มีเอกสารการสอน ใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย มีการให้กำลังใจเสริมแรงให้นิสิตอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมอย่างเหมาะสม มีเกณฑ์การวัดและประเมินผลที่เหมาะสมและยุติธรรมซึ่งเป็นข้อดีของหลักสูตรที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งมีการวัดและประเมินผลของหลักสูตรด้วยวิธีการที่หลากหลาย

4. ด้านผลผลิต

ผลการประเมินหลักสูตรด้านผลผลิต โดยภาพรวม พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ ผลการประเมินมีลักษณะ ดังนี้ มีคุณธรรม มีความกล้าหาญทางจริยธรรม มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีความอดทน ใจกว้าง สามารถทำงานร่วมกันกับผู้อื่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาและข้อโต้แย้งอย่างเหมาะสม มีสุขภาพกายและใจที่ดี ดูแลรักษาสุขภาพของตนเองและมีนิสัยรักการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่ดี มีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการปรับปรุง การทำงาน พัฒนาความสามารถ และผลงานของตนเองให้มีประสิทธิภาพคุณภาพอยู่เสมอ สรุปได้ว่าคุณภาพดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากคณาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรทุกท่านได้มีการปลูกฝังและสอดแทรกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่างๆ ในรายวิชาที่ได้รับมอบหมาย และกิจกรรมเสริมต่าง ๆ ซึ่งคุณลักษณะต่างๆ เหล่านี้จะทำให้นิสิตเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถแก้ไขสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ได้ดี ซึ่งทักษะและคุณลักษณะด้านต่างๆ ได้สอดคล้องกับความต้องการในสังคมและสอดคล้องกับปณิธานของคณะศึกษาศาสตร์ที่กล่าว

ว่าคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพามุ่งผลิตนิสิต/บัณฑิตที่มีความรู้ดี มีคุณธรรม นำสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มขอบเขต และประเด็นการประเมินให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (TQF) และระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา ฉบับปีการศึกษา 2557 (IQA)

2. ควรเพิ่มรายละเอียดขอบเขตและแนวทางการประเมินหลักสูตร (Evaluation Framework) 6 มิติ อันประกอบด้วย วัตถุประสงค์การประเมินหรือสิ่งที่จะประเมิน ตัวบ่งชี้ แหล่งข้อมูล วิธีวัดหรือเครื่องมือ วิธีวิเคราะห์ทางสถิติ และเกณฑ์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

________. (2553). *แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ฉบับสรุป*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Thai Qualifications Framework for Higher Education)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

มารุต พัฒผล. (2556). *การประเมินหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.

มาเรียม นิลพันธุ์. (2553). *การประเมินหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอน: ภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : ธเนศวรการพิมพ์.

วิไลวรรณ วิภาจักษณกุล. (2551). *การประเมินหลักสูตรของมหาวิทยาลัยราชภัฎเพชรบูรณ์*. เพชรบูรณ์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

สมชาย ธัญธนกุล. (2548). *การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิตคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*. วันที่ค้นข้อมูล 30 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก http://www.edu.nu.ac.th/misedu/research/view_research_detail.asp? TRes_id= 00-002-A-49

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545)*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 - 2559*. กรุงเทพฯ : สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักงานมาตรฐานและคุณภาพอุดมศึกษา. (2557). *คู่มือการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา ฉบับปีการศึกษา 2557*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553). *แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552 –2559). ฉบับสรุป*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

Print, M. (1993). *Curriculum Development and Design* (2nd ed.). Sydney, Australia: dbooks.

Stufflebeam, D. L. (1971). The relevance of the CIPP evaluation model for educational accountability. *Journal of Research and Development in Education*, *5*(1), 19-25.

Stufflebeam, D. L. (1971). *Education and Decision Making*. Itasca, Illinois: Peacock Publisher.

Tyler, R.W. (1969). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.

รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน*

ENHANCING MODEL AND PROCESSES OF PARTICIPATORY DEMOCRACY FOR COMMUNITY

นัยนา สถิตย์เสถียร**

ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล***

ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง ****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน 2) เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้กับชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจากชุมชนซึ่งได้รับรางวัลชุมชนประชาธิปไตยตัวอย่างในภาคตะวันออก 6 ชุมชน คือ ชุมชนนาพร้าว อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ชุมชนหนองพยอม ตำบลหนองบอนแดง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ชุมชนแพรกวิหารแก้ว อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ชุมชนหนองเสม็ดแดง ตำบลคลองปูน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ชุมชนทรัพย์ประเมิน ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี และชุมชนห้วงบอน ตำบลไม้รูด อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด และนำรูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมาปฏิบัติในชุมชนท้ายบ้าน ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน มี 4 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) ผู้นำ มีคุณลักษณะ คือ มีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย มีวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ในการบริหารงาน ให้ความสำคัญกับการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกชุมชน และการปฏิบัติอย่างจริงจัง 2) การวางแผนชุมชน คือ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์สภาพชุมชน การจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม 3) องค์กรเครือข่าย คือ การรวมกลุ่มที่เอื้อต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ องค์กรเครือข่ายด้านการเงิน องค์กรเครือข่ายด้านสังคม องค์กรเครือข่าย ด้านสวัสดิการ องค์กรเครือข่ายด้านเศรษฐกิจพอเพียง 4) ประเพณี คือ การสืบสานประเพณีในชุมชน ได้แก่ ประเพณีทั่วไปและประเพณีเฉพาะถิ่น โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

2. กระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน ประกอบด้วย 1) การประสานงานเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยมีการประสานงานแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่อง หลักประชาธิปไตย ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 3) การวางแผนชุมชน เป็นกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ได้แก่ การศึกษาชุมชน การประเมินสภาพชุมชนและการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม 4) การปฏิบัติตามแผน ดำเนินกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ในแผนชุมชน และ 5) การประเมินผลกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

Abstract

This research aimed to 1) develop a model and process of participatory democracy for community, and 2) to enhance participatory democracy to the Municipality of Bang Phra community, Sriracha, Chonburi, by Synthesising a model and process of participatory democracy based on the experiences of six awarded for democratic practice communities in the Eastern Thailand, namely Na Praom Chonburi province, Nong Phayom Chonburi province, Pragvihankhaew Chachoengsao province, Nongsametdaeng Rayong province, Subpramern Chanthaburi province and Hangbon Trat province and implemented the model and process of participatory democracy to the Thai Ban community, Bang Phra Sub-District, Sriracha District, Chonburi province.

The research findings showed the followings.

1. The model and process of participatory democracy in the studied communities required four key factors: 1) characteristics of leaders including a moral, ethical and democratic leadership style, a vision and strategy for the administration of the community, a focus on communication, both within and outside the community, and determined; 2) community planning, which covered community study, analyzing community context, and participation planning; 3) groups networking to promote the participation of citizens, including financial networks, social networks, social services networks, and sufficiency economy networks; 4) traditions which maintained the traditions of communities, including both mainstream traditions and local traditions, by promoting the participation of citizens in community .

2. The process of enhancing participatory democracy for a community included the followings. 1) coordination to promote participation, both formal and informal. 2) knowledge sharing about the principles of democracy, participatory democracy, and the model and process for enhancing participatory democracy. 3) community planning as a process to promote participation, which included community study, community assessment, and participatory planning. 4) deployment of action plan, or the implementation of the community plan. 5) evaluation of the process of participatory democracy.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากการเมืองการปกครองไทยในอดีต หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองแต่เพียงรูปแบบให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยระดับชาติ โดยไม่เชื่อมโยงกับประชาธิปไตยชุมชน ระบบราชการที่รวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางโดยไม่เข้าใจความสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น การขาดข้อมูลความรู้และขาดการใช้เหตุผลนำไปสู่การเมืองที่ด้อยพัฒนา และนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้ง (ประเวศ วะศี , 2550, หน้า 10) จากปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองของไทยปัจจุบันพบว่า สภาพปัญหาของประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งเป็นการผูกขาดอำนาจทางการเมืองโดยพรรคการเมืองเสียงข้างมาก การที่ผู้แทนไม่ทำหน้าที่ตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของประชาชนแต่มุ่งตอบสนองต่อผลประโยชน์ของกลุ่มทุน

หรือกลุ่มผู้ให้การสนับสนุนพรรคการเมืองเป็นปัญหาที่ปรากฏให้เห็นในประเทศประชาธิปไตยแทบทุกแห่ง และประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจำนวนไม่น้อย ที่ระบบการเมืองแบบตัวแทนมีจุดบกพร่องเกิดจากประชาธิปไตยแบบตัวแทน สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยมาเป็นระยะเวลา 84 ปี พบว่า ระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยยังเกิดการรัฐประหาร ปัญหาดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทุจริตคอรัปชั่นของนักการเมืองและการขาดการเรียนรู้ในเรื่องประชาธิปไตยของคนไทย สอดคล้องกับพระราชบันทึกภาษาอังกฤษของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานมายังคณะกรรมการจัดระเบียบองคมนตรี เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2470 พระองค์ได้ทรงกล่าวถึงประชาธิปไตยในประเทศสยาม Democracy in Siam (แผนพัฒนาการมืองไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2545, หน้า 266) ไว้ว่า " การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเป็นผลสำเร็จได้ยากในประเทศสยามสืบเนื่องจากอำนาจเงินและประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถคิดด้วยเหตุและผล หากประเทศไทยจะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยต้องมีการเรียนรู้และให้การศึกษาแก่ประชาชน การทดลองปฏิบัติต้องพยายามให้การศึกษาแก่ประชาชนให้รู้จักผลประโยชน์อันแท้จริง

แนวทางการปกครองแบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญเป็นประเด็นหลักใน การพัฒนาประเทศ การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมแก้ปัญหาในสังคมเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องเรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ประชาธิปไตยจากการปฏิบัติจริงจนทำให้เกิดวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่าบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การแสดงบทบาทที่เข้มแข็ง ในฐานะพลเมือง แนวคิด ความเชื่อและความสัมพันธ์แบบเดิม การพึ่งตนเองแทนการช่วยเหลือพึ่งพาจากรัฐ องค์กรชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนเพื่อช่วยเหลือตัวเองในการทำกิจกรรมในเชิงพัฒนากลุ่มอาชีพของคนในชุมชนที่ตระหนักถึงปัญหาปากท้องของตนเอง โดยมีหลักการของประชาธิปไตยมาปรับใช้ในวิถีชุมชน มีการรวมกลุ่มเพื่อการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกันเองที่ทุกคนร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการร่วมกันรับประโยชน์และร่วมกันตรวจสอบ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน (เฉลิมศักดิ์ บุญนำ, 2553, หน้า 104)

เพื่อเป็นแบบอย่างในการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมแก่ชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยคณะอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จึงจัดให้มีการคัดเลือกชุมชนหรือหมู่บ้านประชาธิปไตยตัวอย่างที่มีการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างเป็นกระบวนการและมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน พบว่า มีชุมชนและหมู่บ้านในพื้นที่ภาคตะวันออกหลายแห่งได้รับการคัดเลือกให้ได้รับรางวัลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษารูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกที่ได้รับการคัดเลือกให้ได้รับรางวัลเพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมสำหรับชุมชนหรือหมู่บ้านอื่น ๆ ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกนำไปปฏิบัติได้และเห็นสมควรนำรูปแบบที่สังเคราะห์ได้ไปปฏิบัติในชุมชน เขตพื้นที่ภาคตะวันออกที่มีความพร้อมและมีศักยภาพที่จะพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจากการสังเคราะห์ขึ้นได้ และผู้วิจัยพบว่า ชุมชนท้ายบ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี มีความเหมาะสมที่จะดำเนินการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่ มีเอกลักษณ์ของชุมชน มีการบริหารชุมชนโดยคณะกรรมการชุมชน ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง

ของสมาชิกชุมชน ทำหน้าที่เป็นผู้แทนให้แก่ประชาชนในชุมชน แก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง มีการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม และสมาคม โดยการบริหารจัดการของชุมชนเอง ผลจากการปฏิบัติการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในชุมชนดังกล่าว จะเป็นองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปเผยแพร่แก่ชุมชนอื่น ๆ ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกในการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

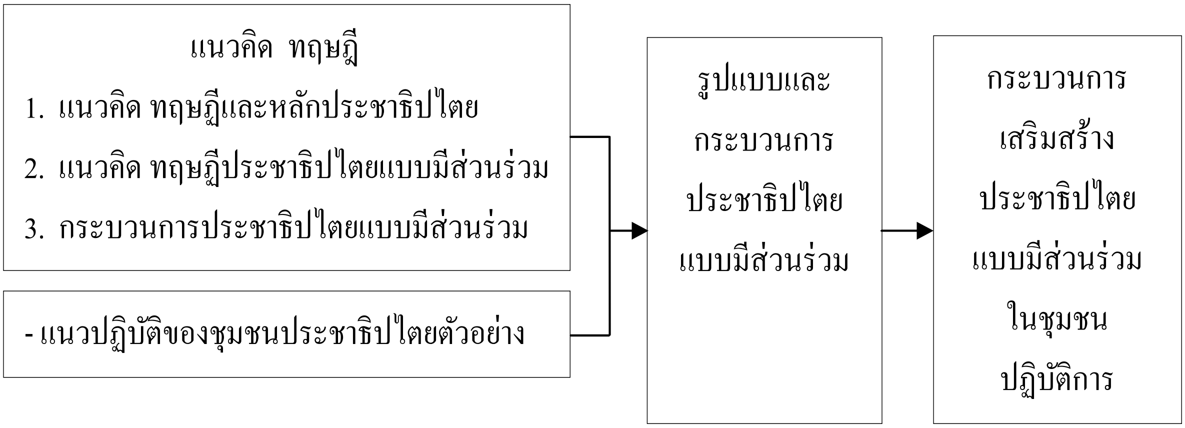

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน

2. เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้กับชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

1. ช่วยให้ประชาชนเกิดความเข้าใจกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

2. เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้กับประชาชน

3. เป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้กับชุมชนต่าง ๆ ในประเทศไทย

ขอบเขตการวิจัย กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ดังนี้

ตอนที่ 1 เลือกชุมชนประชาธิปไตยตัวอย่างของจังหวัดในภาคตะวันออก ได้แก่

1. ชุมชนนาพร้าว ตำบลสุรศักดิ์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

2. ชุมชนหนองพยอม ตำบลหนองบอนแดง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

3. ชุมชนแพรกวิหารแก้ว อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

4. ชุมชนหนองเสม็ดแดง ตำบลคลองปูน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

5. ชุมชนทรัพย์ประเมิน ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

6. ชุมชนห้วงบอน ตำบลไม้รูด อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

ตอนที่ 2 การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในชุมชนปฏิบัติการ เลือกชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่ มีวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการบริหารชุมชนโดยคณะกรรมการชุมชนและมีความเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับชุมชน อันเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ด้านการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยและเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้กับชุมชน

2. เสริมสร้างกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้กับประชาชนและชุมชน ท้ายบ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี กระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจะเป็นแบบอย่างในการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้กับชุมชนอื่น ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล

1. ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน แต่ละชุมชน จำนวนชุมชนละ 10 คน

2. ผู้นำกลุ่มหรือองค์กร แต่ละชุมชน จำนวน 10 คน

3. สมาชิกกลุ่มหรือองค์กร แต่ละชุมชน จำนวนชุมชนละ 10 คน

4. ประชาชนในแต่ละชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน จำนวน 65 คน

วิธีการศึกษา

1. สำรวจข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร บทความ ตำรา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนประชาธิปไตยตัวอย่าง จากเอกสารการสัมภาษณ์และการสังเกต เพื่อรวบรวมข้อมูลชุมชน

3. ศึกษาพัฒนา รูปแบบ กระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยการศึกษาด้วยการสังเกต และการสัมภาษณ์

4. สังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

5. สร้างรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ข้อคิดเห็น หลังจากนั้นผู้วิจัยสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการและมีอุปกรณ์และเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เช่น เครื่องเขียน กล้องถ่ายภาพ แบบบันทึกงานภาคสนาม (Field Note) เครื่องบันทึกเสียง แนวคำถามแบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบการสังเกต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้โทรศัพท์เพื่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลและเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเองตามวันและเวลาที่กำหนด

2. ในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ร่วมกิจกรรม

ต่าง ๆ ของชุมชนและจดบันทึกข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์และสอบถามผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชน ดำเนินการพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำข้อมูลการพัฒนาประชาธิปไตยของชุมชน ยึดแนวคิดเชิงพื้นที่ รวมทั้งคำนึงถึงบริบทของชุมชนที่ศึกษา โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การศึกษาที่กำหนดไว้

2. การนำเสนอข้อมูล เป็นการพรรณนาข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ โดย

ใช้วิธีการสรุปเนื้อหาและจัดทำรูปแบบและกระบวนการเป็นแผนภาพ

เพื่อสร้างความเข้าใจและลดความสับสนของการลำดับเนื้อหา

3. การหาข้อสรุป นำข้อมูลที่ศึกษามาสังเคราะห์ จัดระเบียบ หมวดหมู่ให้ชัดเจน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ต้องการพัฒนารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎี

การตรวจสอบข้อมูล

เพื่อให้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและน่าเชื่อถือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ความเที่ยงตรงของข้อมูล ดังนี้

1. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลจากเอกสารราชการ และเอกสารข้อมูลชุมชน

2. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ การสอบถามข้อมูลซ้ำเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อสรุป

3. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลโดยส่งข้อมูลย้อนกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันว่าข้อสรุปนั้นมีความถูกต้องเป็นจริงและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความครอบคลุม ความลึกซึ้ง ความอิ่มตัวของข้อมูล

ตอนที่ 2 การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้กับชุมชนปฏิบัติการ

พื้นที่ปฏิบัติการ

เลือกชุมชนท้ายบ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นชุมชนปฏิบัติการ เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่ มีเอกลักษณ์ทางศิลปะวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีความเหมาะสมในการเสริมสร้างรูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลักเป็นประชาชนในชุมชนท้ายบ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ที่สมัครใจเข้าร่วมในเวทีการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ประธานชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล และประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 จำนวน 5 คน คณะกรรมการชุมชน ที่ปรึกษาชุมชนและสมาชิกกลุ่มองค์กรเครือข่าย จำนวน 12 คน ประชาชนในชุมชนท้ายบ้าน หมู่ที่ 1 จำนวน 30 คน

การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

1. การประสานงานกับผู้นำชุมชนท้ายบ้าน เพื่อดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในชุมชนปฏิบัติการ

2. แจ้งวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการปฏิบัติการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

3. นำรูปแบบและกระบวนการที่สังเคราะห์ได้ไปปฏิบัติในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. ผู้นำ มีคุณลักษณะ คือ 1) มีคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงาน ตั้งใจมุมานะ เข้มแข็ง เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 2) มีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ วางแผนพัฒนาชุมชน และมีส่วนร่วมในการบริหารชุมชน 3) มีวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ในการบริหารงาน มีความคิดริเริ่มในการทำงานอยู่เสมอมีการทำงานเชิงรุก 4) การสื่อสาร เป็นการสื่อสารอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน 5) ปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเป็นแบบอย่างที่ดีในการเสียสละเพื่อส่วนรวม ผู้นำจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน

2. การวางแผนชุมชน ได้แก่ 1) การศึกษาชุมชน เพื่อให้เข้าใจสภาพชุมชน 2) การวิเคราะห์สภาพชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาความต้องการให้ทราบข้อมูลที่แท้จริง เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้อง 3) การจัดทำแผนชุมชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหา การเสนอโครงการ/กิจกรรมเพื่อจัดทำแผนชุมชน

3. องค์กรเครือข่าย ประกอบด้วย 1) องค์กรเครือข่ายด้านการเงิน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน 2) องค์กรเครือข่ายด้านสังคม เป็นพัฒนาการของการรวมตัวกันของประชาชนในชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน 3) องค์กรเครือข่ายด้านสวัสดิการ เป็นการสร้างหลักประกันในการดำรงชีวิต เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุขมีความมั่นคงในชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย องค์กรเครือข่ายด้านเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการรวมกลุ่มที่เอื้อต่อการส่งสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

4. ประเพณี ประกอบด้วย ประเพณีทั่วไป เป็นประเพณีร่วมที่ประชาชนถือปฏิบัติ เป็นวิถีทางที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และประเพณีเฉพาะถิ่น เป็นประเพณีที่มีเฉพาะถิ่นนั้น ๆ เป็นอัตลักษณ์ และศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชนให้เกิดความรักสามัคคี ผูกพันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมีลักษณะเป็นพิธีกรรม กิจกรรมที่ชุมชนท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ดำเนินการสืบทอดกันมายาวนาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้กระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จ

กระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชนท้ายบ้าน

1. การประสานงาน เป็นวิธีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้นำ องค์กรเครือข่ายและประชาชน เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยวิธีการสื่อสารมีหลายวิธีการทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับหลักประชาธิปไตย ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม รูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน ตามองค์ประกอบ ผู้นำ การวางแผนชุมชน องค์กรเครือข่าย และวัฒนธรรมประเพณี

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำชุมชนประชาธิปไตยตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ

3. การจัดทำแผนชุมชน ได้แก่ การเสริมสร้างให้ชุมชนได้มีการศึกษาชุมชนของตนเองอย่างรอบด้าน สามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมชุมชน จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

4. การนำแผนชุมชนไปปฏิบัติ ดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ผู้นำและประชาชนประชุมร่วมกันในการวางแผนการดำเนินโครงการ/กิจกรรม การกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ การแบ่งงานให้ฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนได้รับผิดชอบเพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5. การประเมินผลกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

5.1 การประเมินผลการประสานงาน เป็นการประสานงานที่เป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ ผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินการประสานงาน ทำให้สมาชิกมีช่องทางรับทราบข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายช่องทางและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

5.2 การประเมินผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจากการสังเกต การบันทึก และการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เข้าร่วมมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับ หลักประชาธิปไตย ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และรูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และได้รับความรู้จากวิทยากรของชุมชนประชาธิปไตยตัวอย่าง ทำให้เข้าใจถึงวิธีปฏิบัติที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

5.3 การประเมินผลการจัดทำแผนชุมชน จากการสังเกต การบันทึก และการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้นำชุมชนท้ายบ้าน คณะกรรมการชุมชน องค์กรเครือข่าย และประชาชน ให้ความสำคัญในการศึกษาชุมชน เก็บข้อมูล กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ชุมชน ร่วมคิดและจัดทำโครงการ/กิจกรรม เพื่อบรรจุลงแผนพัฒนาชุมชน

5.4 การประเมินผลการปฏิบัติตามแผนชุมชน พบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ/

กิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ 1) โครงการปรับภูมิทัศน์ชุมชน ผลของกิจกรรมทำให้ประชาชนในชุมชนตระหนักถึงความรับผิดชอบในการดูแลสิ่งสาธารณะประโยชน์ของชุมชน 2) โครงการประเพณีก่อพระเจดีย์ทราย ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการเฉพาะกลุ่มที่เป็นคณะกรรมการชุมชนและเครือข่ายชุมชน ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนเท่านั้น ส่วนใหญ่จะไปชมงานและชมพระเจดีย์ทรายที่ได้รับการตกแต่งอย่างสวยงาม 3) โครงการประเพณีแห่พญายมสงกรานต์บางพระ ประชาชนในชุมชนท้ายบ้านมีส่วนร่วมเสนอความคิดในการจัดกิจกรรม ร่วมดำเนินการ ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดงานประเพณีแห่พญายม ประชาชนพึงพอใจกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีแห่พญายม 4) ประเพณีตักบาตรเทโวโลหะนะ ประชาชนทุกครัวเรือนมีส่วนร่วมในประเพณีจำนวนมาก เนื่องจากเป็นประเพณีที่ประชาชนให้ความสำคัญ และที่ปฏิบัติมาอย่างยาวนาน 5) โครงการส่งเสริมอาชีพชุมชน ประชาชนให้ความสนใจเข้าร่วมอบรม เนื่องจากเป็นโครงการที่ทำให้ประชาชนมีอาชีพเสริม เป็นการส่งเสริมอาชีพประชาชนจึงมีความพึงพอใจ และเต็มใจเข้าร่วมโครงการ

อภิปรายผล

รูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม พบว่า

1. ผู้นำ มีคุณลักษณะ คือ 1) คุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงาน ตั้งใจมุมานะ เข้มแข็ง เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนร่วม 2) มีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย 3) มีวิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ในการบริหารงาน มีความคิดริเริ่มในการทำงานอยู่เสมอมีการทำงานเชิงรุก 4) การสื่อสาร ในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นอย่างทั่วถึง 5) ปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเป็นแบบอย่างที่ดีในการเสียสละเพื่อส่วนรวม ผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2550, หน้า 8) กล่าวว่า ผู้นำตามธรรมชาติจะมีลักษณะ 5 ประการ คือ เป็นผู้อุทิศตัวเพื่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีสติปัญญาสูง มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป สอดคล้องกับ Terrell (2007) ศึกษาความร่วมมือของชุมชนในเมืองเบอร์มิงแฮม มลรัฐอาลาบามา สหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และช่วยการรักษาไว้ซึ่งประชาธิปไตยของชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. การวางแผนชุมชน ประกอบด้วย การศึกษาชุมชน การประเมินชุมชน และการวางแผนชุมชน สอดคล้องกับ สมหมาย แจ่มกระจ่าง และคณะ (2551) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาการจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ พบว่า 1) ชุมชนมีปัญหาความต้องการด้านโครงสร้างชุมชนและด้านสังคมเพิ่มขึ้น 2) ประชาชนมีส่วนร่วมและมีความสามารถในการจัดทำแผนชุมชนได้สอดคล้องกับความต้องการ และมีแนวทางการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ 3) ประชาชนได้เรียนรู้ มีทักษะ และประสบการณ์ในการร่วมกันจัดทำแผนชุมชน และสอดคล้องกับประเวศ วะสี (2555, หน้า 16-19) กล่าวว่า การสำรวจข้อมูลชุมชนเป็นฐานของความจริงที่ทำให้เกิดพลังทางปัญญาในการทำแผนชุมชนซึ่งเป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการทุกด้านเชื่อมโยงกัน เพื่อนำเสนอสภาประชาชน หรือสภาชุมชน สภาประชาชน โดยมีการประชุมของคนทั้งหมู่บ้าน เป็นประชาธิปไตยทางตรง สภาประชาชนวิพากษ์วิจารณ์จัดทำแผนแล้วรับรองแผนชุมชนมีการขับเคลื่อนการพัฒนาตามแผนชุมชน สอดคล้องกับ Grybovych (2008) ได้เปรียบเทียบและศึกษาความแตกต่างในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการท่องเที่ยวภายในกรอบการศึกษาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการท่องเที่ยวในรัฐไอโอวา รัฐโอเรกอน และบริติชโคลัมเบีย ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การวางแผนชุมชนจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน การให้ความร่วมมือจากสมาชิก การร่วมตัดสินใจใช้การสื่อสาร การพูดจาและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างความมั่นใจในการวางแผน กระบวนการที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน เครือข่าย แสดงให้เห็นว่าการ

วางแผนประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นการสื่อสารที่มีคุณค่าสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง

3. องค์กรเครือข่าย ประกอบด้วย 1) องค์กรเครือข่ายด้านการเงิน เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน ทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 2) องค์กรเครือข่ายด้านสังคม เป็นพัฒนาการของการรวมกลุ่มในสังคมเพื่อสานต่อความสัมพันธ์และการช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อให้กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีประสิทธิภาพและนำไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม 3) องค์กรเครือข่ายด้านสวัสดิการ เป็นการสร้างหลักประกันในการดำรงชีวิต เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขมีความมั่นคงในชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย 4) องค์กรเครือข่ายด้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2554, หน้า 3) กล่าวว่า การมีกลุ่มเครือข่ายจะเป็นพลังแห่งความสุขและความสำเร็จของ คนส่วนใหญ่อยู่ในโครงสร้างหน่วยงาน ทำให้อึดอัด ทุกคนหาทางออกได้ด้วยปัญญาและจิตสำนึกของตัวเอง แล้วรวมตัวกันร่วมคิด ร่วมทำ เป็นกลุ่มและเครือข่าย ทำให้พบความสุข และความสร้างสรรค์ต่อสังคม

4. ประเพณี ประกอบด้วย

4.1 ประเพณีทั่วไป เป็นประเพณีร่วมที่ถือปฏิบัติของประชาชนคนไทยเพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีเหล่านี้ให้คงอยู่เป็นกิจกรรมร่วมของประชาชนในทุกพื้นที่ของสังคมไทย เป็นกลไกทางที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน สอดคล้องกับ Ho (1983, p. 32) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาควรเน้นคุณค่าของการวางแผนระดับท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีและทรัพยากรที่จะหามาได้ในท้องถิ่น การฝึกอบรมที่เน้นการให้ประชาชนสามารถดำเนินการพัฒนาด้วยตนเองได้ การแก้ไขปัญหาความต้องการพื้นฐาน โดยสมาชิกของชุมชน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามแบบประเพณีดั้งเดิม การใช้วัฒนธรรมและการสื่อสารที่สอดคล้องกับการพัฒนา

4.2 ประเพณีเฉพาะถิ่น เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชน เป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องด้วยประเทศไทยมีความโดดเด่นและหลากหลาย สามารถนำประเพณีเฉพาะถิ่นมาพัฒนาและใช้ประโยชน์ต่อยอดเรื่องระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อ จารีตประเพณีที่ดีงาม สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2550, หน้า 9) กล่าวว่า วัฒนธรรมชุมชนมีทุกสิ่งทุกอย่างที่จำเป็นต่อวิถีชีวิต เช่น การทำมาหากิน การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชุมชนทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน

กระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชนท้ายบ้าน ประกอบด้วย 5 กระบวนการและมีวิธีการปฏิบัติ ดังนี้

1. การประสานงาน ดำเนินการโดยการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้นำ องค์กรเครือข่ายและประชาชน เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรมในชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ และประสานใจของประชาชนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่นและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ สอดคล้องกับ Creighton (2005) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด คือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม และสอดคล้องกับ Deetz (1999) กล่าวถึงการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการทางประชาธิปไตย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนอุดมการณ์ การปรึกษาหารือร่วมกัน การสร้างความเข้าใจและการแสวงหาทางออกร่วมกัน

2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องหลักประชาธิปไตย ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตย

แบบมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยเตรียมชุมชนให้มีความพร้อมในการพัฒนาตนเองให้สามารถดำเนินกิจกรรมการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ฝึกฝนทักษะในการปกครองตนเอง ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ฝึกฝนความเป็นประชาธิปไตย การเสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการอยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดองค์ความรู้และประสบการณ์ใหม่ที่จะนำมาต่อยอดและปฏิบัติงานในชุมชน สอดคล้องกับ ทวีศักดิ์ นพเกษร (2545 , หน้า 16-17) กล่าวว่า การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยนำประสบการณ์ของสมาชิกมาแลกเปลี่ยนเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ ร่วมมือกันค้นหาปัญหาที่แท้จริง แสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดีและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงซึ่งประกอบด้วยการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การแสวงหาความรู้ ข้อมูล ทักษะที่เกี่ยวข้องเพื่อการแก้ไขปัญหา การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การสนับสนุนให้กลุ่มมีการเรียนรู้ร่วมกัน เสริมแรงและให้กำลังใจกัน ร่วมรับประโยชน์ ร่วมรับผิดชอบ

3. การวางแผนชุมชน ได้แก่ การวางแผนชุมชน เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน การวางแผนชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมที่สำคัญ มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน สอดคล้องกับ Grybovych (2008) ได้เปรียบเทียบและศึกษาความแตกต่างในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการท่องเที่ยวภายในกรอบการศึกษาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการท่องเที่ยวในรัฐไอโอวา รัฐโอเรกอน และบริติชโคลัมเบีย ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การวางแผนชุมชนจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน การให้ความร่วมมือจากสมาชิก การร่วมตัดสินใจใช้การสื่อสาร การพูดจาและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างความมั่นใจในการวางแผน กระบวนการที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน เครือข่าย แสดงให้เห็นว่าการวางแผนประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นการสื่อสารที่มีคุณค่าสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง โดยต้องเน้นการออกแบบกระบวนการที่จะช่วยเปลี่ยนจุดสนใจจากผลลัพธ์ไปสู่ความสนใจของเนื้อหา กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชนที่มีพื้นฐานอยู่กับการวางแผนและการตัดสินใจที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่สามารถเป็นไปได้จริง

4. การนำแผนชุมชนไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยร่วมดำเนินโครงการ/ กิจกรรมที่อยู่ในแผนชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบโครงการ/กิจกรรม เพื่อให้โครงการ/ กิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จ เป็นการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ มีคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชน และการส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีให้กับประชาชน สอดคล้องกับ คนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยมและคณะ (2545, หน้า 22-24) มีวิธีการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด โดยระดับการร่วมปฏิบัติเป็นระดับขั้นที่ 5 สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการเป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

5. การประเมินผล การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมเป็นการตรวจสอบโครงการ/กิจกรรม โดยให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมและการร่วมมือของทุกฝ่ายในชุมชน รับฟังความคิดเห็นของประชาชน วิธีการประเมินเปิดกว้างสามารถใช้ได้ทั้งวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) การประสานงาน 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การวางแผนชุมชน 4) การนำแผนชุมชนไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ประชาธิปไตยจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สอดคล้องกับ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2541, หน้า 306-309) กล่าวว่า วิธีการประเมินเชิงธรรมชาติและมีส่วนร่วม ทำให้ผู้ประเมินมีแนวโน้มที่จะเข้าใจปัญหาและความต้องการที่แท้จริง เพราะเปิดโอกาสให้ผู้ประเมินเข้าไปมีส่วนร่วมกับโครงการอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานพอสมควร เป็นกระบวนทัศน์การประเมินที่มุ่ง

ตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียในกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนยอมรับปรัชญาในด้านการคิดและความหลากหลายในการประเมินทางการศึกษา จึงทำให้เกิดการยอมรับในผลของการประเมิน สายฝน วิบูลรังสรรค์, รัตนะ บัวสนธ์, อรุณี อ่อนสวัสดิ์ และสำราญ มีแจ้ง (2550, หน้า 37) กล่าวถึงการศึกษาเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลการใช้รูปแบบการประเมินแบบมีส่วนร่วม ปรากฏว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประเมินส่วนใหญ่มีความพึงพอใจรูปแบบการประเมินแบบมีส่วนร่วมที่นำไปใช้เนื่องจากทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการประเมิน และทำให้พัฒนาการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปใช้

1. ควรนำรูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมไปเผยแพร่เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยให้กับประชาชนและชุมชนในภาคตะวันออก

2. ควรกำหนดนโยบายด้านการเรียนรู้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ทุกภาคส่วน ได้เรียนรู้ประชาธิปไตยที่ถูกต้อง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากระบวนการเรียนรู้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชน ประชาชน ชุมชน เพื่อเป็นกลไกส่งเสริมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงทุกกลุ่ม

2. ควรวิจัยและพัฒนา การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติจริง

3. ควรศึกษาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชนโดยนำเทคนิคและวิธีวิจัยแบบผสมผสานมาใช้จะทำให้การศึกษาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชนมีความสมบูรณ์และลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2545). *แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ปัญหา อุปสรรคและทางออก*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

เฉลิมศักดิ์ บุญนำ . (2553). สภาองค์กรชุมชนขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองเพื่อชุมชนสมานฉันท์. ใน *การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 12 "คุณภาพสังคมกับคุณภาพประชาธิปไตยไทย"* (หน้า 103-128). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า. ถวิลวดี ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2545*). วิกฤตเกษตรกร: วิกฤตสังคมไทย สู่ทางรอดในโลกใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 2). พิษณุโลก: สถาบันพัฒนาสี่แยกอินโดจีน.

ประเวศ วะสี. (2552). *การเปลี่ยนแปลงประเทศไทย องค์การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้*. เข้าถึงได้จาก http://www.prawase.com/images/ articles/bt-4150-07/090000_ PW_GR176.pdf

ประเวศ วะสี. (2554). การปฏิวัติจิตสำนึก. เข้าถึงได้จาก http://www.prawase.com/images/articles/bt-4150-07/110000_PW_GR180.pdf.

ประเวศ วะสี. (2550). *ประชาธิปไตยชุมชน: รากฐานของการเมืองสมานฉันท์และการเมืองคุณธรรม*. เข้าถึงได้จาก http://www.prawase.com/index.php/

ประเวศ วะสี. (2550). *การปฏิวัติประชาธิปไตยโดยคนทั้งมวล.* เข้าถึงได้จาก http://www.prawase.com/images/articles/bt-4150-07/070409_PW_GR147.pdf /

แผนพัฒนาการเมืองสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2545). กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

สมหมาย แจ่มกระจ่าง และคณะ. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาการจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ.*ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมหมาย แจ่มกระจ่าง. (2557). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) บูรณาการแผนชุมชนสู่การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558-2560) เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี.* ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมหวัง พิธิยานุวัตน์. (2541). *วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สายฝน วิบูลรังสรรค์ รัตนะ บัวสนธ์ อรุณี อ่อนสวัสดิ์ และสำราญ มีแจ้ง. (2550). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบมีส่วนร่วม. *วารสารวิจัยและวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา, 5*(2), 32-48.

Deetz, S. (1999). *Participatory democracy as anormative foundation for communication studies.* New York: Hampton.

Grybovych, O. (2008). *Deliberative democratic practices in tourism planning: Towards a model of participatory community tourism planning* . Iowa.

Habermas, Jurgen . (1973). *Legitimation crisis.* London: Heinemann.

Ho, H. (1983). *Strategies and Measures to Secer People' Participation in Development at the Grassroots Level.* Professional paper of ICSW, Western Pacific Regional Conference.

Terrell, T. M. (2007). *Community participation in Birmingham, Alabama: How leadership, social networks, framing and participatory democracy shape inner-city civic participation . Tennessee.*

ความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม*

Knowledge and Attitudes of Youth about the Way of Life of Thai Song Dam in Sapattana Subdistrict, Kamphaeng Saen District Nakhon Pathom Province

ทศพล สระทองยอด**

ดร.จุฑาทิพย์ ถาวรรัตน์***

ดร.อภิชาติ ใจอารีย์****

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ของวัยรุ่นเกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำ 2) ศึกษาทัศนคติของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ และ3) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ กลุ่มตัวอย่าง คือ วัยรุ่นที่มีเชื้อสายไทยทรงดำ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 300 คน โดยใช้แบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย พบว่า วัยรุ่นมีความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับทัศนคติต่อวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ พบว่า วัยรุ่นมีทัศนคติต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ปัญหาเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติ พบว่า จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ที่มีการเปิดรับค่านิยมจากต่างชาติ ไปถึงวัยรุ่นบางคนเห็นว่าวัฒนธรรมไทยทรงดำบางอย่างล้าสมัย จึงละเลยที่จะเรียนรู้ สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความรู้และทัศนคติพบว่าแนวทางการส่งเสริมต้องเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา และครูวัฒนธรรม ควรสร้างความรู้ ความเข้าใจ ปลูกฝังจิตสำนึก โดยการสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของวัยรุ่น

คำสำคัญ: ความรู้/ ทัศนคติ/ วิถีชีวิตไทยทรงดำ

---

*วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

**นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

***อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

****อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Abstract

The objectives of this research were to study: 1) the youths' knowledge related to Thai Song Dam lifestyle, 2) the youths' attitudes related to Thai Song Dam lifestyle, and 3) the problems and recommendations related to Thai Song Dam lifestyle for promote knowledge and attitudes to youths. The samples were 300 youths of Thai Song Dam in Sapattana subdistrict Kamphaeng Saen district Nakhon Pathom province. The instrument was a questionnaire and focused group. The data analyzed by frequency, percentage, means, standard deviation and content analysis.

The results showed that: 1) the knowledge of majority related to Thai Song Dam lifestyle were moderate, 2) the attitudes of majority related to Thai Song Dam lifestyle were high, and 3) the problems related to knowledge and attitudes of youths in Thai Song Dam lifestyle found that the rapidly of social change and values caused by the youths neglect Thai Song Dam lifestyle, and the recommendations related to Thai Song Dam lifestyle for promote knowledge and attitudes to youths found that the promoting must make a beginning from families, communities, schools, and cultural teachers. Moreover, must be encouraged the youths to make more learn and aware about Thai Song Dam lifestyle by promote the youths' participation.

Keywords: knowledge/ attitudes/ the way of life of Thai Song Dam

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ส่วนหนึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่อพยพมาจากประเทศใกล้เคียง ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ได้แก่ ชนชาติกะเหรี่ยง มอญ พม่า ไทยมุสลิม ไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) ลาวพวน ลาวครั่ง และไทยยวน เป็นต้น (ณัฐวุฒิ ทองดอนเอ, 2550) ไทยทรงดำมีถิ่นฐานมาจากแคว้นสิบสองจุไทในประเทศเวียดนาม ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยช่วงสมัยกรุงธนบุรี ต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (ที่ว่าการอำเภอกำแพงแสน, 2558) ไทยทรงดำจึงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีถิ่นฐานอาศัยอยู่ในหลายจังหวัดของประเทศไทย เช่น จังหวัดเพชรบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี พิจิตร ชุมพร สุราษฎร์ธานี และมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อันได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน อาชีพ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิม (สุมิตร ปิติพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ, 2540)

เมื่อชาวไทยทรงดำได้เข้ามาอาศัยในประเทศไทยยังคงดำรงชีวิตตามแบบวิถีชีวิตไทยทรงดำเรื่อยมา ซึ่งดำเนินควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและมีการผสมผสานวิถีชีวิตตามแบบไทย วิถีชีวิตของไทยทรงดำหลายอย่างมีการปรับเปลี่ยนผสมผสาน บางอย่างเลือนหาย ตามการพัฒนาประเทศทั้งการสร้างทุน การผลิตแบบใหม่ ค่านิยมและความรู้ทางวิทยาการที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการสกัดกั้นความรู้ ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชน วิถีการดำเนินชีวิตจึงปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงไป (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544) แม้ว่าชาวไทยทรงดำจะยังคงพยายามอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของตนไว้ แต่ก็ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้สอดรับกับแนวทางการพัฒนาประเทศเช่นเดียวกับคนไทย เช่น แต่เดิมของชาวไทยทรงดำทำนาปลูกข้าวเพื่อเก็บไว้ทำบุญให้กับบรรพบุรุษ ไม่ได้ปลูกเพื่อขายก็ได้เปลี่ยนจากเกษตรกรรมแบบยังชีพมาเป็นเพื่อการค้า (ณรงค์ อาจสมิติ, 2555) การประกอบอาชีพของชาวไทยทรงดำมีความหลากหลาย

เช่น รับราชการ เอกชน เกษตรกรรม รับจ้าง และอาชีพอิสระ วัฒนธรรม ประเพณี การละเล่นมีการปรับเปลี่ยนและเลือนหายไปกลายเป็นเพียงการแสดงและการสาธิต (ณรงค์ อาจสมิติ, 2555) แต่ยังมีการคงการพูดภาษาโซ่งหรือคงสำเนียงโซ่งไว้ซึ่งจะผสมด้วยภาษาไทย ส่วนภาษาเขียนหรือภาษาโซ่งแท้ ๆ นั้น มีอยู่ส่วนน้อยแทบจะไม่ค่อยได้ใช้เลยแต่จะใช้ภาษาไทยแทน ซึ่งคนรุ่นใหม่ไม่รู้จักและเขียนภาษาโซ่งไม่เป็นแล้ว (ณัฐวุฒิ ทองดอนเอ, 2550)

นครปฐมเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีชาวไทยทรงดำมาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่จำนวนมากกระจายอยู่ในอำเภอเมือง กำแพงแสน ดอนตูม สามพราน และบางเลน โดยที่อำเภอกำแพงเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่โดยเฉพาะที่ตำบลสระพัฒนาซึ่งทั้งชุมชนเป็นคนไทยเชื้อสายไทยทรงดำเกือบทั้งหมด แต่เดิมมีวิถีชีวิตตามแบบไทยทรงดำเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลง มีการดำรงชีวิตที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมไทย ประกอบมีการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติ วิถีชีวิตแบบไทยทรงดำจึงเปลี่ยนแปลงไป จากการลงสำรวจพื้นที่พบว่า มีการทำนาน้อยลงได้เปลี่ยนจากการปลูกข้าวมาเป็นการเลี้ยงกุ้ง บ้านเรือนแบบไทยทรงดำดั้งเดิมมักไม่ค่อยมีให้พบเห็น วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างเลือนหายหรือถูกปรับลดขั้นตอนลงไป การแต่งกายเป็นไปตามยุคสมัยสากล ไม่ค่อยได้สวมใส่เสื้อผ้าแบบไทยทรงดำในชีวิตประจำวัน อาหารพื้นเมืองไทยทรงดำยังคงมีแจ่วผักจุ๊บ ส่วนใหญ่รับประทานอาหารปัจจุบันที่สามารถหาซื้อได้ทั่วไป ส่วนภาษาไทยทรงดำนั้นมีการพูดภาษาโซ่งหรือภาษาไทยออกเสียงสำเนียงโซ่ง ภาษาเขียนหรืออักษรโซ่งนั้นไม่ค่อยมีแล้วใช้เขียนภาษาไทยเป็นหลัก

นอกจากนี้การดำรงชีวิตตามแบบไทยทรงดำในชุมชนยังพบเห็นว่า วัยรุ่นในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยพูดภาษาไทยทรงดำด้วยกัน เป็นเพียงผู้ใหญ่และผู้เฒ่าผู้แก่ที่พูดกันเป็นส่วนใหญ่ วัยรุ่นไม่ค่อยชอบกินอาหารไทยทรงดำ ไม่ค่อยสวมใส่ชุดไทยทรงดำหรือแต่งกายแบบไทยทรงดำ ซึ่งสามารถสะท้อนได้ว่าวิถีชีวิตไทยทรงดำกำลังถูกละเลยและเริ่มเลือนหายไปด้วยกระแสการเปลี่ยนแปลง ค่านิยม การเปิดรับวัฒนธรรมโดยที่กระแสดังกล่าวส่งผลต่อการเรียนรู้และทัศนคติของวัยรุ่น แม้ว่าปัจจุบันในชุมชนนั้นมีศูนย์วัฒนธรรมไทยดำในโรงเรียนและทางโรงเรียนได้มีหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำให้นักเรียนได้เรียนรู้และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เช่น ให้ภูมิปัญญาชาวไทยทรงดำมาถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน แต่อาจไม่เพียงพอต่อการปลูกฝังความรู้และทัศคติเกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำให้กับวัยรุ่นได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นที่มีต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำว่าวัยรุ่นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำของตนเองอย่างไร และมีทัศนคติต่อวิถีชีวิตแบบไทยทรงดำอย่างไร และข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นจากชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้เป็นใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นเพื่อให้วัยรุ่นได้มีส่วนร่วมอนุรักษ์ฟื้นฟูวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำ อีกทั้งยังเป็นการรักษาอัตลักษณ์มรดกทางสังคมของไทยทรงดำให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ของวัยรุ่นเกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

2. เพื่อศึกษาทัศนคติของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ที่เสริมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล

ประชากร คือ วัยรุ่นที่มีเชื้อสายไทยทรงดำอายุระหว่าง 11 - 25 ปี ที่อาศัยอยู่ในตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 1,105 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ วัยรุ่นที่มีเชื้อสายไทยทรงดำอายุระหว่าง 11 - 25 ปี อาศัยอยู่ในตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 300 คน คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย ตัวแทนชุมชน ตัวแทนวัยรุ่น จำนวน 10 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยเจาะจงเลือกผู้ที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน ครู 1 คน ตัวแทนชุมชน 4 คน และตัวแทนวัยรุ่นชายและหญิง 2 คน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 1 ฉบับ ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ เชื้อชาติ ศาสนา สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ และรายได้ เป็นลักษณะให้เลือกตอบ จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำ ซึ่งเป็นแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำ ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ประกอบด้วยคำถามด้าน 1) ประวัติความเป็นมา 2) ลักษณะบ้านเรือน 3) วัฒนธรรมประเพณี 4) การแต่งกาย 5) อาหาร และ 6) ภาษา โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.815 ใช้สูตรของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (KR-20) ค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป

ตอนที่ 3 ทัศนคติที่มีต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ ซึ่งเป็นแบบวัดทัศนคติเกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำ จำนวน 50 ข้อ แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scales) ประกอบด้วยเนื้อหา 1) ลักษณะบ้านเรือน 2) วัฒนธรรมประเพณี 3) การแต่งกาย 4) อาหาร และ 5) ภาษา มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.738 โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดให้เขียนตอบ ประกอบด้วยเนื้อหา 1) ลักษณะบ้านเรือน 2) วัฒนธรรมประเพณี 3) การแต่งกาย 4) อาหาร และ 5) ภาษา

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนและแปลความหมายของความรู้และทัศนคติดังนี้

ด้านความรู้

คะแนนเฉลี่ย 24.00 – 30.00 หมายความว่า ความรู้ระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 18.00 – 23.00 หมายความว่า ความรู้ระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 12.00 – 17.00 หมายความว่า ความรู้ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 6.00 – 11.00 หมายความว่า ความรู้ระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 0.00 – 5.00 หมายความว่า ความรู้ระดับน้อยที่สุด

ด้านทัศนคติ

คะแนน 4.20 – 5.00 หมายความว่า มีทัศนคติที่ดีระดับมากที่สุด

คะแนน 3.40 – 4.19 หมายความว่า มีทัศนคติที่ดีระดับมาก

คะแนน 2.60 – 3.39 หมายความว่า มีทัศนคติที่ดีระดับปานกลาง

คะแนน 1.80 – 2.59 หมายความว่า มีทัศนคติที่ดีระดับน้อย

คะแนน 1.00 – 1.79 หมายความว่า มีทัศนคติที่ดีระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลและความรู้ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์ทัศนคติด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมความรู้และทัศนคติต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคลของวัยรุ่นชาวไทยทรงดำ

วัยรุ่นชาวไทยทรงดำตำบลสระพัฒนากลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนที่เป็นเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 54.33 และ 45.67 มีเชื้อชาติไทยและนับถือศาสนาพุทธ ร่วมกับนับถือผีบรรพบุรุษ ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด อายุเฉลี่ย 14.49 ปี ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนและนักศึกษา โดยกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2,785.80 บาท มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 2 – 5 คน

ระดับความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำของวัยรุ่นชาวไทยทรงดำ

จากการวิจัย พบว่า วัยรุ่นชาวไทยทรงดำตำบลสระพัฒนา มีความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนความรู้เฉลี่ยเท่ากับ 16.98 (S.D.= 4.961) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 56.60 ของคะแนนเต็ม 30 คะแนน คะแนนสูงสุด คือ 28 คะแนน และคะแนนต่ำสุด คือ 2 คะแนน

ตารางที่ 1 ระดับความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำของวัยรุ่นชาวไทยทรงดำ

(n = 300)

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มากที่สุด (24 – 30 คะแนน)	29	9.67
มาก (18 – 23 คะแนน)	119	39.67
ปานกลาง (12 – 17 คะแนน)	103	34.32
น้อย (6 – 11 คะแนน)	47	15.67
น้อยที่สุด (0 – 5 คะแนน)	2	0.67
$\bar{X}$ = 16.98 คะแนน S.D. = 4.961 Minimum = 2 คะแนน Maximum = 28 คะแนน		

ทัศนคติต่อวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ

จากการวิจัย พบว่า วัยรุ่นชาวไทยทรงดำ ตำบลสระพัฒนา มีทัศนคติต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.52, SD = 0.502) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับทัศนคติอยู่ในระดับมากมีจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะบ้านเรือน ($\bar{X}$ = 3.65, SD = 0.521) รองลงมา คือ ด้านประเพณี ($\bar{X}$ = 3.62, SD = 0.551) ด้านภาษา ($\bar{X}$ = 3.52, SD = 0.645) และด้านการแต่งกาย ($\bar{X}$ = 3.40, SD = 0.619) ตามลำดับ ส่วนด้านอาหาร มีระดับทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.39, SD = 0.667)

ตารางที่ 2 ทัศนคติต่อวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ

(n = 300)

ทัศนคติต่อวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ	$\bar{X}$	***SD***	**ระดับทัศนคติ**
ด้านลักษณะบ้านเรือน	3.65	0.521	มาก
ด้านประเพณี	3.62	0.551	มาก
ด้านการแต่งกาย	3.40	0.619	มาก
ด้านอาหาร	3.39	0.667	ปานกลาง
ด้านภาษา	3.52	0.645	มาก
รวม	3.52	0.502	มาก

ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความรู้และทัศนคติที่ดีของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ

จากการจัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อหาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำประกอบกับข้อมูลที่พบจากแบบสอบถาม ทำให้ได้ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความรู้และทัศนคติที่ดีของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ โดยพบว่า ปัญหาเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ทั้งทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่มีการเปิดรับค่านิยมจากต่างชาติ ส่งผลให้วัยรุ่นและเยาวชนสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมต่างชาติ รวมไปถึงวัยรุ่นบางคนเห็นว่าวัฒนธรรมไทยทรงดำบางอย่างล้าสมัย เช่น การแต่งกายและภาษา จึงละเลยที่จะเรียนรู้ ประกอบกับปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต เคเบิลทีวี ทำให้วัยรุ่นและเยาวชนเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ก่อให้เกิดพฤติกรรมการเลียบแบบ ส่งผลให้วัยรุ่นและเยาวชนมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไป

“...สมัยนี้เทคโนโลยีการสื่อสารมันก้าวหน้ามาก ๆ นำเสนอวัฒนธรรมสมัยใหม่ทุกช่องทาง จนทำให้เยาวชนของเรา หันไปรับเอาวัฒนธรรมจากข้างนอกเข้ามา ทั้งการแต่งกาย ภาษา รูปแบบการดำเนินชีวิต... จริง ๆ แล้วพวกผู้ใหญ่อย่างเราเองก็ละเลยที่จะปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยทรงดำให้กับเยาวชน... ต่อไปพวกเราคงต้องพยายามสนับสนุนให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมมากขึ้น ทั้งในครัวเรือนเอง และชุมชนด้วย...”

“...สมัยนี้ไม่มีบ้านไทยทรงดำแบบดั้งเดิมแล้ว เลือนหายไปได้กว่า 40 ปี คนรุ่นใหม่เกิดไม่ทันจึงไม่รู้จัก เห็นแต่ในรูปภาพ...จะต้องมีการบอกเล่าเรื่องราวบ้านไทยทรงดำภายในครอบครัวและจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน จัดพิพิธภัณฑ์ให้ได้ศึกษาเรียนรู้...”

“...ยุคสมัยเปลี่ยนไป คนไม่ให้ความสนใจสืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทยทรงดำ คนไม่ค่อยมาร่วม ไม่รู้จักประเพณีบางอย่าง ขั้นตอนบางอย่างถูกลดลงไป... เด็ก ๆจะไม่ค่อยรู้จักขั้นตอนพิธีงานต่าง ๆว่ามีอะไรบ้าง ต้องทำอะไรบ้าง....”

“...ปัจจุบันวัยรุ่นส่วนใหญ่แต่งกายแบบสากล โดยเฉพาะนิยมแต่งกายแบบเกาหลี...ผู้เฒ่าผู้แก่จะใส่ชุดไทยทรงดำมากกว่า...ปัจจุบันประยุกต์เอาลายปักมาปักบนเสื้อผ้า กระเป๋า เพื่อบ่งบอกถึงไทยทรงดำ พ่อแม่จะต้องปลูกฝัง จะต้องบอกให้เห็นคุณค่า...”

“...วัยรุ่น เด็ก ๆ ไม่ค่อยชอบอาหารไทยทรงดำ กินไม่เป็น บางบ้านพาลูกกินแต่ลูกไม่ชอบกิน...เดี๋ยวนี้พ่อ แม่ ไม่ทำอาหารกินเอง จะซื้อแกงถุง อาหารบางอย่างหารับประทานได้ยาก เช่น เตาผำ...ที่บ้านต้องกินให้เห็นเป็นแบบอย่างและต้องชักชวนให้ลองกิน พ่อแม่จะต้องปลูกฝังพาให้กิน...”

“...บางคนไม่พูดไทยทรงดำ ไม่รู้จะพูดทำไม พูดไม่เป็น...เด็ก ๆ พอเข้าโรงเรียนจะไม่พูดไทยทรงดำ ทั้ง ๆที่ในห้องมีแต่คนไทยทรงดำ เวลาใครพูดในห้อง

เพื่อนจะหัวเราะ แต่กลับบ้านไปจะพูดไทยทรงดำกับที่บ้าน...ผู้ปกครองไม่เข้าใจไม่เห็นความจำเป็นว่าต้องให้ลูกเรียนภาษาไทยทรงดำ เรียนที่ใช้สอบดีกว่า...ที่บ้านต้องพูดเป็นแบบอย่างก่อน พ่อแม่ต้องปลูกฝัง แนะนำพาให้พูด สอนให้เห็นคุณค่า...โรงเรียนจัดสอนภาษาของไทยทรงดำ ทำหนังสือภาพ คู่มือ ดึงดูดวัยรุ่น..."
เสียงสะท้อนจากตัวแทนชุมชนในเวทีระดมความคิด

ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความรู้และทัศนคติที่ดีต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำของวัยรุ่นที่วิเคราะห์เนื้อหาจากการจัดเวทีสนทนากลุ่มและแบบสอบถาม พบว่า การส่งเสริมความรู้และทัศนคติที่ดีต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำของวัยรุ่นนั้น ต้องเริ่มจากครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา หน่วยงานส่งเสริมวัฒนธรรม เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังความตระหนัก ทัศนคติที่ดี เกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำให้แก่วัยรุ่นและส่งเสริมให้วัยรุ่นเข้ามามีส่วนร่วมและเรียนรู้ สืบสาน ในวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางดังนี้

1. ด้านสถาบันครอบครัว

1.1 ครอบครัวควรให้ความใส่ใจ และปลูกฝังจิตสำนึกวิถีชีวิตไทยทรงดำ โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ตระหนักถึงความสำคัญของไทยทรงดำอย่างถ่องแท้ ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต เพื่อให้เห็นคุณค่า ทำให้เกิดการยอมรับ

1.2 ควรปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่าง เช่น การใช้ภาษาไทยทรงดำในการสื่อสารภายในครอบครัว

1.3 สร้างการมีส่วนร่วมให้กับวัยรุ่นและเยาวชนภายในครอบครัว เช่น ในพิธีเสนเรือน ควรให้วัยรุ่นและเยาวชน เข้ามามีบทบาทในพิธี

2. ด้านชุมชน

2.1 สร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญ ในการดูแลรักษาวิถีชีวิตไทยทรงดำ ให้ดำรงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

2.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับไทยทรงดำ เช่น ประเพณีอินกอนฟ้อนแคนในช่วงวันสงกรานต์ เพื่อให้วัยรุ่นและเยาวชนมีส่วนร่วมกับชุมชน

2.3 ส่งเสริมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยทรงดำกับชุมชนใกล้เคียงโดยการใช้ศิลปวัฒนธรรมเป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์

2.4 การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ เช่น การเปิดเพลงไทยทรงดำในตอนเช้า การจัดทำปฏิทินไทยทรงดำ

3. ด้านสถานศึกษา

3.1 จัดการเรียน การสอน เกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำ เช่น ประวัติความเป็นมา ภาษา อาหาร ประเพณี และการแต่งกาย

3.2 จัดทำสื่อการเรียน การสอน ที่น่าสนใจและเข้าใจง่ายเกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำ เช่น สื่อวีดิทัศน์แบบการ์ตูน ป้ายประชาสัมพันธ์ คู่มือ รวมถึงจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานให้กับวัยรุ่นและเยาวชน

3.3 จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำ เพื่อรวบรวมประวัติความเป็นมาของไทยทรงดำ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

3.4 โรงเรียนและชุมชนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกันในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยทรงดำให้แก่นักเรียนและเยาวชนในชุม เช่น การเชิญบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาไทยทรงดำในชุมชนมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง

3.5 พัฒนาศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนในชุมชนและบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก รวมทั้งจัดกิจกรรมเกี่ยวกับไทยทรงดำอย่างต่อเนื่อง

3.6 ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำในโรงเรียนควรจัดกิจกรรมในลักษณะแสดงการสาธิต เช่น แสดงหัตถกรรม ประเพณีวัฒนธรรม เพื่อให้นักเรียน เยาวชน และคนในชุมชนได้เรียนรู้และทราบถึงรายละเอียดและขั้นตอนต่าง ๆ

4. ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำ

4.1 องค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมภายในชุมชน

โดยเข้าไปเป็นแบบอย่างในการทำกิจกรรม รวมถึงประสานความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนกับวัยรุ่นและเยาวชน

4.2 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม องค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนและชุมชนที่เกี่ยวกับไทยทรงดำ เช่น การสอนภาษา การสอนวัฒนธรรม สอนเพลงไทยทรงดำ

อภิปรายผล

ความรู้เกี่ยววิถีชีวิตไทยทรงดำของวัยรุ่นชาวไทยทรงดำ พบว่า วัยรุ่นชาวไทยทรงดำมีความรู้โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่ในประเทศไทยจึงรับเอาวัฒนธรรมไทยมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จึงทำให้วัฒนธรรมบางอย่างถูกผสมผสานไปกับวัฒนธรรมไทย แต่บางครอบครัวก็ยังคงวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะประเพณีเกี่ยวกับการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ นอกจากนี้ในช่วงระยะเวลา 10 ปี มานี้ คนในชุมชนและชุมชนชาวไทยทรงดำที่กระจายอยู่ทั่วประเทศได้พยายามร่วมกันรื้อฟื้นประเพณีและวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้สืบสานต่อไป ซึ่งสอดคล้องแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกี่ยวกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมโดยที่วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งได้ถูกนำไปใช้ในอีกสังคมหนึ่ง ซึ่งลักษณะการแพร่กระจายเป็นไปได้ทุกทิศทาง แต่จะกระจายได้มากหรือน้อยเพียงใดขึ้นกับการยอมรับสิ่งใหม่ของสังคมที่ถูกแพร่กระจายเข้าไป และขึ้นกับความรู้พื้นฐานดั้งเดิมของสังคม นอกจากนี้การรับวัฒนธรรมของผู้อื่นมาใช้เปรียบเสมือนการขอยืมมา เมื่อเวลาผ่านไปวัฒนธรรมบางอย่างไม่เป็นที่ต้องการวัฒนธรรมนั้นจะสูญหายไปเอง (ชลธิชา ศาลิคุปต, 2541) และสอดคล้องกับการศึกษาของ ยุทธศิลป์ ชูมณี (2552) ที่ศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่า วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของชาวเชียงแสนในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมโลกที่เปลี่ยนไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งการแต่งกาย ค่านิยม แล้วการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติไม่ว่าจะเป็น ในด้านต่าง ๆ เข้ามาประยุกต์กับตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ระดับการรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองไม่สูงนัก

ทัศนคติของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ พบว่า วัยรุ่นชาวไทยทรงดำมีทัศนคติต่อวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวไทยทรงดำตำบลสระสี่มุม เริ่มมีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของตนเอง ทั้งระดับครัวเรือน ระดับชุมชน และเครือข่ายชาวไทยทรงดำทั่วประเทศ โดยให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของเยาวชนมากขึ้น ให้เยาวชนเข้ามาบทบาทในกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้ปกครองและผู้ใหญ่ในชุมชน การมอบหมายให้ทำพิธีกรรมเลี้ยงผี การแต่งกายมาต้อนรับคณะศึกษาดูงาน การแสดง อินกอนฟ้อนแคน เป็นต้น ซึ่งการกระทำเหล่านี้ส่งผลให้เยาวชนในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมอันดีงามของตนเอง มีความรู้สึกภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ อดุลย์ จาตุรงคกุล และ ดลยา จาตุรงคกุล (2550) กล่าวว่า ทัศนคติเกิดจากการก่อตัวของแหล่งอิทธิพล ได้แก่ เพื่อน ครูบาอาจารย์ บิดามารดา ญาติ เพื่อนร่วมงาน และ แหล่งต่าง ๆ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ฐิติมา พุทธบูชา และจรัสพิมพ์ วังเย็น (2556) ที่ศึกษาเรื่อง การออกแบบและพัฒนาเสื้อผ้าจากการทอผ้าพื้นเมืองชาวไทยทรงดำอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ชาวไทยทรงดำอำเภอเขาย้อยทีทัศนคติต่อผ้าทอไทยทรงดำในระดับมาก ทั้งนี้เพราะมีรูปแบบและลวดลายที่แสดงเอกลักษณ์และความเชื่อของชุมชนซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติ พบว่า จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เช่น บ้านเรือน พิธีกรรม เป็นต้น จนส่งผลวัยรุ่นบางคนเห็นว่าวัฒนธรรมไทยทรงดำบางอย่างล้าสมัย จึงละเลยที่จะเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องการการศึกษาของรัชนี คุ้มสวัสดิ์ (2554)

ที่ศึกษาวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ ตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำเกิดจากกระบวนการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้ชาวไทยทรงดำต้องมีการปรับรูปแบบวิถีชีวิตโดยประยุกต์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นให้เข้ากับวิถีชีวิตดั้งเดิมของตน

สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความรู้และทัศนคติ พบว่า การส่งเสริมความรู้และทัศนคติต้องทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา และและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยควรสร้างความรู้ความเข้าใจ และปลูกฝังจิตสำนึกทัศนคติที่ดีต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ และส่งเสริมให้วัยรุ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง โดยเฉพาะกาลเล่นที่แสดงถึงวิถีชีวิตชุมชน คือ อินกอนฟ้อนแคน จากการศึกษาของ การุณย์ ด่านประดิษฐ์ (2557) พบว่า การขับร้องและบรรเลง ใช้เพลงพื้น และเพลงเซิ้ง เนื้อหาขอคำร้องกล่าวถึง การไหว้บรรพบุรุษแทนการขอพร การสู่ขวัญ คำสอนที่แฝงแง่คิด การเป่าปี่เสน พิธีกรรม คติความเชื่อเกี่ยวกับไทยทรงดำ ตั้งแต่ครั้งอยู่สิบสองปันนา ด้านส่งเสริมความสนุกสนาม คือ แคน เครื่อง ดนตรีที่ติดตัวมาตั้งแต่สิบสองปันนา เป่าลายสุดสะแนน และลายอื่น ๆ และสอดคล้องกับการศึกษาของ งามนิจ กุลกัน (2556) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยเสนอแนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นประจำทุกปีโดยร่วมมือของชุมชน เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำ การประชาสัมพันธ์ได้แก่ อินเทอร์เน็ต รถประกาศ ป้ายประกาศ หนังสือ จดหมาย ใบปลิว อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำในพื้นที่ที่มีชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่ ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อที่จะนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมความรู้และทัศนคติที่ดีของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ เพื่อเป็นการสืบสานอนุรักษ์วิถีชีวิตไทยทรงดำสืบต่อไป

2. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ อย่างไร เพื่อที่จะนำผลการวิจัยมาใช้ในการจัดทำแผนการส่งเสริมความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นต่อวิถีชีวิตไทยทรงดำ และการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวิถีชีวิตไทยทรงดำ ในแต่ละด้านด้วย

เอกสารอ้างอิง

การุณย์ ด่านประดิษฐ์. (2557). ดนตรีในวิถีชีวิตของไทยทรงดำ บ้านหัวซุกบัว ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal,* 7(2), 1385-1398.

งามนิจ กุลกัน. (2556). การจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสารกระแสวัฒนธรรม, 14*(25), 18-30.

ชลธิชา ศาลิคุปต. (2554). *เอกสารประกอบการเรียนการสอน วิชาการบริหารธุรกิจไทยในกระแสโลกาภิวัตน์.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ฐิติมา พุทธบูชา และจรัสพิมพ์ วังเย็น. (2556). การออกแบบและพัฒนาเสื้อผ้าจากการทอผ้าพื้นเมืองชาวไทยทรงดำอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

ที่ว่าการอำเภอกำแพงแสน. (2558). *ข้อมูลพื้นฐานอำเภอกำแพงแสน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม.* นครปฐม: ที่ว่าการอำเภอกำแพงแสน.

ณรงค์ อาจสมิติ. (2555). รัฐชาติ ชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ไทดำ. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา, 31*(2).

ณัฐวุฒิ ทองดอนเอ. (2550). *เอกสารประกอบการเรียนการสอน "ไทยทรงดำ".* นครปฐม: โรงเรียนวัดสระสี่มุม.

ยุทธศิลป์ ชูมณี. (2552). *อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.* http://research.crru.ac.th/RDI_FILE/520007/Article.pdf. วันที่ 20 มิ.ย. 2559.

รัชนี คุ้มสวัสดิ์. (2554). *วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุมิตร ปิติพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ. (2540). *ลาวโซ่ง : พลวัตของระบบวัฒนธรรมในรอบสองศตวรรษ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

อดุลย์ จาตุรงคกุล และดลยา จาตุรงคกุล. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *โลกภิวัฒน์กับวัฒนธรรมไทย.* กรุงเทพฯ : อมรินทร์ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน.

การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1

Development of a Model for Quality of Work life Improvement of Assistant Teachers in Primary Schools under Jurisdiction of the Office of Chonburi Primary Educational Service Area 1

ดร.สฎายุ ธีระวณิชตระกูล*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินผลการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 กลุ่มนำร่องของการใช้รูปแบบมี 3 โรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดอู่ตะเภา โรงเรียนวัดหนองน้ำเขียว และโรงเรียนบ้านคลองตะเคียน รวมจำนวนทั้งสิ้น 27 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร 12 คน และครูผู้ช่วย 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย แบบประเมินคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ซึ่งเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และ *t*-Test (Dependent-t)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานโดยรวมของครูผู้ช่วยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ของครูผู้ช่วยในสังกัดจำนวน 112 คน พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อศิษย์ ด้านสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน และด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน ตามลำดับ

2. รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้ช่วย ประกอบด้วยกิจกรรมการพัฒนา 10 โมดูล ได้แก่ 1) การส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ดีในที่ทำงาน 2) การส่งเสริมขวัญและกำลังใจ 3) การส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีกับผู้บังคับบัญชา 4) การส่งเสริมทักษะการมอบหมายงาน 5) การส่งเสริมทักษะการให้ข้อมูลป้อนกลับ 6) การสร้างเสริมความสมดุลของชีวิต 7) การสร้างเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 8) การสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู 9) การสร้างเสริมการจัดการความเครียดในตนเอง และ 10) การสร้างเสริมสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน

3. ผลการใช้รูปแบบ พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วย 15 คนจาก 3โรงเรียนนำร่องของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 หลังการใช้รูปแบบเป็นเวลา 7 เดือน พบว่ามีระดับคุณภาพชีวิตสูงขึ้นกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ/ คุณภาพชีวิตการทำงาน/ครูผู้ช่วย/ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

ABSTRACT

The purposes of this study were to develop and evaluate a model for quality of work life improvement of assistant teachers in primary schools under jurisdiction of the Office of Chonburi Primary Educational Service Area 1. The pilot study was conducted with 3 schools: 1) Anuban-WatUtapao School, 2) Wat Nongnamkeaw School, and 3) Ban Klongtakian School. The pilot sample included 27 persons consisting of 12 administrators and 15 assistant teachers. Research instruments for the data collection were: 1) a five-level rating scale questionnaire for quality of work life assessment, and 2) a semi – structure interview. Percentage, mean ($\bar{X}$), standard deviation (*SD*), and dependent t-Test were statistical devices for the data analysis.

The findings revealed as follows:

1. The overall level of quality of work life of 112 assistant teachers in primary schools under jurisdiction of the Office of Chonburi Primary Educational Service Area 1 was rated at a high level with the highest average score of the three aspects as the following: Teacher spirituality, Good relationship with colleague, and Motivation enhancement, respectively.

2. The model for quality of work life improvement covered 2 target groups: administrators and teacher assistants. Ten modules of development activities consisted of: 1) Promotion of good workplace environment, 2) Promotion of work morale 3) Promotion of good relationship with supervisors, 4) Promotion of assignment skills, 5) Promotion of feedback skills, 6) Enhancement of total life space, 7) Motivation enhancement, 8) Enhancement of teacher spirituality, 9) Enhancement of self-stress management, and 10) Enhancement of good relationship with colleagues.

3. The result of model implementation found that overall of quality of work life for 15 assistant teachers of 3 schools in pilot study after using model for 7 months were found significantly higher than before using model at .05 level. ($p< .05$) and highly satisfied on the model of quality of work life improvement.

บทนำ

ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านการปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้รอบใหม่ (พ.ศ. 2555 ถึง พ.ศ.2559) เร่งปรับปรุงกลไกให้การจัดการศึกษาให้เป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพในการปรับตัวของคนในประเทศ โดยรูปแบบการใช้ชีวิตภายใต้สังคมยุคใหม่มีความซับซ้อนมากขึ้น ภายใต้กฎเกณฑ์ที่มีข้อกำหนดมากมายเพิ่มขึ้นทำให้การทำงานเต็มไปด้วยความเร่งร้อนในสภาพชีวิตประจำวัน อีกทั้งความผันผวนทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้ล้วนนำไปสู่ความเสี่ยงเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557) ฉะนั้น การบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูในปัจจุบันจึงต้องปรับตัวและมุ่งให้ความสนใจไปที่คุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Work Life: QWF) ของครูมากขึ้นเรื่อย ๆ สืบเนื่องจากการทำงานมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าการทำงานเป็นส่วน

หนึ่งของชีวิตที่ปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมใด ๆ คาดกันว่ามนุษย์ได้ใช้เวลาถึงหนึ่งในสามของชีวิตเป็นอย่างน้อยอยู่ในที่ทำงาน (ผจญ เฉลิมสาร, 2558) โดยพลวัตรของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมยุคปัจจุบันทำให้มาตรการในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและความสุขของคนไทยที่เคยใช้ได้ผลในทศวรรษที่ผ่านมามีประสิทธิภาพไม่เพียงพอต่อการดูแลคุณภาพชีวิตและความสุขของคนไทยในยุคนี้ (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2555) รวมทั้งครูไทยนับวันยิ่งพบว่า มีปัญหาความสุขในการประกอบวิชาชีพครูลดลง (ดิเรก พรสีมา และคณะ, 2546)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานจะเป็นการจูงใจให้ครูทำงานอย่างมีความสุข นำไปสู่การเกิดผลสัมฤทธิ์และผลิตภาพในการทำงานที่ดีอย่างยั่งยืน (Cascio, 2006) สอดคล้องกับบลูสโตนที่ กล่าวว่า คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นการสร้างสรรค์บรรยากาศที่ทำให้บุคลากรได้รับความพึงพอใจในการทำงานสูงขึ้น (Bluestone, 1977) แต่ทั้งนี้คุณภาพชีวิตการทำงานมีความเป็นพลวัตรในตัวเองตามบริบทและลักษณะขององค์การ รวมถึงความคาดหวังของคนที่ทำงานในองค์การนั้น ๆ จากผลการวิจัยของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณภาพเยาวชนได้สำรวจตัวแทนครูจากทั่วประเทศพบว่า มีภาระการสอนในชั้นเรียนเฉลี่ยอยู่ที่ 4 ชั่วโมง/วัน และถูกกดดันจนเริ่มไม่มีความสุขกับการทำงานเนื่องมาจากต้องแบกรับภาระต่าง ๆ นอกชั้นเรียนที่มากขึ้นเรื่อย ๆ (ไกรยส ภัทราวาท, 2558) โดยกลุ่มที่คาดว่าจะมีความเสี่ยงต่อปัญหาคุณภาพชีวิตการทำงาน คือ กลุ่มครูผู้ช่วย เพราะเพิ่งเข้ามาบรรจุเป็นข้าราชการได้ไม่นาน และอยู่ในช่วงที่ต้องปรับตัวเตรียมรับการประเมินจากการพัฒนาอย่างเข้มตลอด 2 ปี

สำหรับในพื้นที่จังหวัดชลบุรีในบริบททางการจัดการศึกษาพบว่ามีความกดดันเรื่องภาวะการณ์แข่งขันทางสังคม ตลอดจนความคาดหวังของผู้ปกครองที่คาดหวังคุณภาพการศึกษาที่เกิดกับบุตรหลานของตนเองในระดับที่สูงมาก ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยเฉพาะกลุ่มครูผู้ช่วยที่เพิ่งได้บรรจุเข้ามาไม่นาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1, 2558) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการทำการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางของการนำไปปรับใช้สำหรับการบริหารงานบุคคลเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสังกัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาวการณ์ด้านคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1
3. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสถานศึกษานำร่องของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาในการกำหนดองค์ประกอบของตัวแปรตาม (คุณภาพชีวิตการทำงาน) สังเคราะห์มาจากแนวคิดหลักของ Walton (1974) Huse & Cumming (1985) Dessler (2000) และนักวิชาการคนอื่น ๆ อีกหลายคน นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานเพื่อศึกษากับครูผู้ช่วยในพื้นที่ศึกษา ครอบคลุมทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้บังคับบัญชา

(ข้อ 2.1- ข้อ 2.5) และส่วนที่เกี่ยวข้องกับครูผู้ช่วยเอง โดยตรง (ข้อ 2.6- ข้อ 2.10) ดังนี้

2.1 การเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในที่ทำงาน

2.2 การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้ครู

2.3 การเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับครู

2.4 การเสริมสร้างทักษะการมอบหมายงาน

2.5 การเสริมสร้างทักษะการให้ข้อมูลป้อนกลับ

2.6 การเสริมสร้างความสมดุลของชีวิตในภาพรวม

2.7 การเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน

2.8 การเสริมสร้างจิตวิญญาณของความเป็นครูเพื่อศิษย์

2.9 การเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน

2.10 การเสริมสร้างทักษะการจัดการความเครียดในตนเอง

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้ช่วยที่ปฏิบัติงานอยู่ในปีการศึกษา 2557 ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 จำนวน 120 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้ช่วยในสถานศึกษานำร่องในสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 กลุ่มนำร่อง จำนวน 15 คน จาก 3 สถานศึกษานำร่อง (แบ่งเป็นขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ ขนาดละ 1 แห่ง) ครอบคลุมครบ 3 อำเภอในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยเลือกมาทำการทดลองเพื่อประเมินผลการใช้รูปเพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

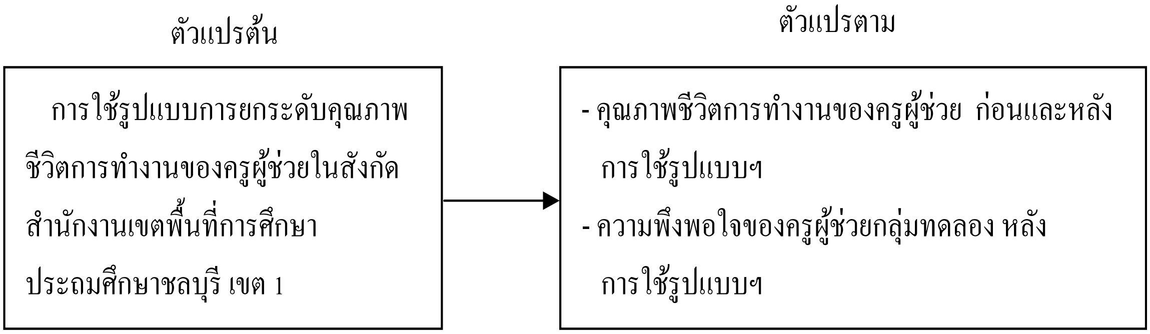

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

สมมติฐานของการวิจัย

หลังการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 กับครูผู้ช่วยในสถานศึกษานำร่อง จะมีระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสูงขึ้นกว่าก่อนการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ เรียงตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ ดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นศึกษาสภาวการณ์ด้านคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยมาแล้วได้ค่าคุณภาพเครื่องมือวิจัยตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และสำหรับการสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการ์ดบัตรคำจำนวน 10 สี แต่ละสีแทนแต่ละองค์ประกอบของการวัดคุณภาพชีวิตการทำงานที่ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ เก็บข้อมูลจากครูผู้ช่วยที่ปฏิบัติงานอยู่ในปีการศึกษา 2557 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ทั้งหมด ทั้งนี้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วย Card Technique ผู้วิจัยจะทำการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 10 กลุ่มย่อย โดยมีผู้ช่วยผู้วิจัยประจำกลุ่มทั้ง 10 กลุ่มเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูล

ระยะที่ 2 ขั้นพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหามาแล้ว และแบบบันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกจากการสังเกตและลงพื้นที่ ร่วมกับอุปกรณ์ประกอบการเก็บข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง วิดีโอ เก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ (Best Practices) จำนวน 3 แห่ง และจากผู้เชี่ยวชาญในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชน จำนวน 7 คน แล้วจึงทำการสังเคราะห์เพื่อยกร่างรูปแบบการวิจัยและนำไปตรวจสอบความเหมาะสมเป็นไปกับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 คน ด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมเป็นไปได้ของร่างรูปแบบที่จะนำไปศึกษาผลการใช้

ระยะที่ 3 ขั้นประเมินผลการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในโรงเรียนนำร่องของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบวัดระดับคุณภาพชีวิตการทำงานก่อนและหลังการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 (กลุ่มนำร่อง) และแบบประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างหลังจากเสร็จสิ้นการใช้รูปแบบ โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เก็บข้อมูลจากครูผู้ช่วยในสถานศึกษากลุ่มนำร่อง 3 แห่ง จำนวนครูผู้ช่วยรวม 15 คน

แผนการทดลองใช้ในโรงเรียนนำร่องจำนวน 3 แห่ง โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

ใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่มเพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

โดยกำหนดชั้นตามขนาดโรงเรียน จาก 3 โรงเรียน กระจายครบทั้ง 3 ขนาด ได้แก่ ขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ตามจำนวนนักเรียน โดยกำหนดให้แต่ละโรงเรียนมีที่ตั้งกระจายไปใน 3 อำเภอของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ประกอบด้วย

โรงเรียนที่ 1 คือ โรงเรียนอนุบาลวัดอู่ตะเภา (โรงเรียนขนาดใหญ่) ที่ตั้ง ณ อ.เมือง จ.ชลบุรี

โรงเรียนที่ 2 คือ โรงเรียนวัดหนองน้ำเขียว (โรงเรียนขนาดกลาง) ที่ตั้ง ณ อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี

โรงเรียนที่ 3 คือ โรงเรียนบ้านคลองตะเคียน (โรงเรียนขนาดเล็ก) ที่ตั้ง ณ อ.หนองใหญ่ จ.ชลบุรี

โดยผู้วิจัยได้ทำการติดต่อกับผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าวเพื่อให้ตอบรับยินดีให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมโครงการ เป็นเวลาประมาณ 7 เดือน (เดือนกันยายน 2558 –เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2559) แบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงแรกเป็นกิจกรรมการพัฒนาด้วยกระบวนการอบรมตามคู่มือการพัฒนา ระหว่างเดือนกันยายน – ตุลาคม พ.ศ.2558 ช่วงที่ 2 เป็นการให้สถานศึกษาได้ดำเนินการพัฒนาต่อยอดจากคำแนะนำและแนวปฏิบัติที่ได้รับการพัฒนาไปครบตามคู่มือแล้วเป็นระยะเวลา 1 ภาคเรียน (พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 – มีนาคม พ.ศ.2559) และช่วงสุดท้ายเป็นการสรุปผลโครงการในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2559 เพื่อเขียนรายงานผลการวิจัย

แผนการทดลองในการศึกษาผลการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ได้ใช้แผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pre-Test & Post-Test Design) ดำเนินการอบรมและพัฒนาโดยผู้วิจัยร่วมกับผู้บริหารและครูต้นแบบของสถานศึกษาต้นแบบ หรือผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในเรื่องดังกล่าวมาทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ตามคู่มือการพัฒนาที่ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมเป็นไปได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาแล้ว โดยมีจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในสถานศึกษานำร่องรวม 27 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 12 คน และกลุ่มครูผู้ช่วย จำนวน 15 คน โดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตดำเนินการจากต้นสังกัด และได้รับความยินยอมจากผู้บริหารและครูผู้ช่วยของสถานศึกษานำร่องทั้ง 3 แห่ง เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาวการณ์ด้านคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 93 ของประชากร (N) ทั้งหมดจากจำนวนครูผู้ช่วย 120 คน จำแนกตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เป็นเพศชาย 16 คน และเพศหญิง 96 คน การนำเสนอข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1.1 ข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อวัดระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้าน พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อศิษย์ ($\bar{X}$ = 4.41) ด้านสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ($\bar{X}$ = 4.08) และด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน ($\bar{X}$ = 3.82) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางมีเพียง 2 ด้าน คือ ด้านสมดุลชีวิตในภาพรวม ($\bar{X}$ = 3.33) และด้านสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน ($\bar{X}$ = 3.29)

1.2 ข้อมูลจากการสังเคราะห์บัตรคำ โดยเป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคบัตรคำ (Card Technique) โดยให้ครูผู้ช่วยได้พรรณนาสะท้อนปัญหาและความรู้สึกของตนที่มีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานที่ประสบพบอยู่ มาเขียนพรรณนาลงไปในบัตรคำ ที่แยกเป็น 10 สี ตามองค์ประกอบทั้ง 10 ของคุณภาพชีวิตการทำงาน แล้วจึงนำมาสังเคราะห์ประเด็นแยกตามบัตรคำทั้ง 10 สี พบว่า ครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 มีปัญหาคุณภาพชีวิตการทำงานที่ประสบอยู่คล้ายคลึงกัน

โดยผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นสำคัญที่พบความถี่สูงสุดจากผลการสังเคราะห์รายด้านละ 2 ประเด็น ดังนี้

1.2.1 ปัญหาสภาพแวดล้อมในโรงเรียน พบว่า ปัญหาสำคัญใน 2 ประเด็นแรกที่พบความถี่สูงสุด ได้แก่ 1) ปัญหาเรื่องการขาดสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำการเรียนการสอน และ 2) ปัญหาจากมลภาวะทางอากาศที่มาจากกลิ่นและฝุ่นละออง

1.2.2. ปัญหาการขาดขวัญกำลังใจจากผู้บังคับบัญชา พบว่า ปัญหาสำคัญใน 2 ประเด็นแรกที่พบความถี่สูงสุด ประกอบด้วย 1) ปัญหาเรื่องผู้บังคับบัญชาขาดการเสริมแรงบวกจากผู้บังคับบัญชา 2) ผู้บังคับบัญชาขาดความยุติธรรม เป็นกลาง

1.2.3 ปัญหาสัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา พบว่า ปัญหาสำคัญใน 2 ประเด็นแรกที่พบความถี่สูงสุด ประกอบด้วย 1) ความไม่เป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชา และ 2) ความไม่ยุติธรรมโดยเลือกปฏิบัติกับผู้ใต้บังคับบัญชา

1.2.4 ปัญหาการมอบหมายงานจากผู้บังคับบัญชา พบว่า ปัญหาสำคัญใน 2 ประเด็นแรกที่พบความถี่สูงสุด ได้แก่ 1) การมอบหมายงานที่ไม่ตรงกับความถนัด และ 2) งานที่มอบหมายมานั้นยังอธิบายขอบข่ายและเป้าประสงค์ของงานไม่ชัดเจนเพียงพอเนื่องจากบางครั้งงานด่วนมาก

1.2.5 ปัญหาการให้ข้อมูลป้อนกลับ พบว่า ปัญหาสำคัญใน 2 ประเด็นแรกที่พบความถี่สูงสุด ประกอบด้วย 1) เรื่องการให้ข้อมูลย้อนกลับที่มีเนื้อหาวกวน ซ้ำซ้อน และ 2) การให้ข้อมูลย้อนกลับที่ไม่ชัดเจนเพียงพอ

1.2.6 ปัญหาการขาดสมดุลชีวิต พบว่า ปัญหาสำคัญในใน 2 ประเด็นแรกที่พบความถี่สูงสุด ประกอบด้วย 1) การมีเวลาพักผ่อนที่ไม่เพียงพอในแต่ละวันเนื่องจากภาระงานที่ได้รับมอบหมายมากเกินไป และ 2) การไม่มีเวลาให้ครอบครัว

1.2.7 ปัญหาการขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พบว่า ปัญหาสำคัญใน 2 ประเด็นแรกที่พบความถี่สูงสุด ประกอบด้วย 1) ภาระงานมาก และเร่งรีบเกินไป ทำให้ขาดความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ของงานได้เพียงมุ่งเน้นทำเสร็จให้ทันเท่านั้น และ 2) การได้สอนไม่ตรงสาขาที่จบมา

1.2.8 ปัญหาเรื่องจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า ปัญหาสำคัญใน 2 ประเด็นแรกที่พบความถี่สูงสุด ประกอบด้วย 1) ปัญหาจากการมีภาระงานอื่นที่ไม่ใช่การสอนมากเกินไป และ 2) ปัญหาจากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน

1.2.9 ปัญหาเรื่องการจัดการความเครียดในตนเอง พบว่า ปัญหาสำคัญใน 2 ประเด็นแรกที่พบความถี่สูงสุด ประกอบด้วย 1) ภาระงานที่มากเกินไป ไม่กระจาย และให้งานเร่งรีบ และ 2) เพื่อนร่วมงานที่แบ่งกลุ่ม แบ่งพรรคแบ่งพวก

1.2.10 ปัญหาเรื่องการขาดสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน พบว่า ปัญหาสำคัญใน 2 ประเด็นแรก ที่พบความถี่สูงสุด ประกอบด้วย 1) การนินทา พูดลับหลัง จ้องจับผิด ไม่มีความจริงใจ และ 2) การโยนงาน เกี่ยงงาน เอาเปรียบผู้ร่วมงาน

2) ผลการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

2.1 ผลการศึกษาถอดบทเรียนจากการศึกษา Best Practices จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูของสถานศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ในการเป็น Best Practices ตามการแนะนำของบุคคลอ้างอิง เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสังกัด จากสถานศึกษา 3 แห่งของภาคตะวันออก ประกอบด้วย 1) โรงเรียนบ้านโป่งสะเก็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 2) โรงเรียนวัดดอนทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทราเขต 1 และ 3) โรงเรียนมณีวรรณวิทยา โรงเรียนเอกชน จังหวัดระยอง ผลการสังเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม พบว่า แนวทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยจากการศึกษา Best Practices ที่มีความสอดคล้องตรงกันมีประเด็น ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความถี่ของแนวทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยจากการศึกษา Best Practice

แนวทางที่ใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน	ความถี่
1. การพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงาน	3
2. การสร้างวัฒนธรรมความเป็นพี่เป็นน้องภายในโรงเรียน	3
3. การมอบหมายงานตามความถนัดและส่งเสริมโอกาสต่อยอด	3
4. การเสริมสร้างความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและการเรียนรู้	3
5. การมีส่วนร่วมกับชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม	3
6. การมีระบบ Coaching อย่างเป็นกัลยาณมิตร	3

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า แนวทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยที่สถานศึกษา Best Practices ทั้ง 3 แห่งได้มีการใช้ที่สอดคล้องตรงกัน 6 ประเด็นข้างต้น ซึ่งพบว่าทุกสถานศึกษามีการดำเนินการกับครูผู้ช่วย/ครูใหม่ในสังกัดเหมือนกัน ดังนั้น รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานที่จะนำไปใช้กับครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จะมีความครอบคลุมตามแนวทางที่ได้สังเคราะห์มาร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่จะนำเสนอในส่วนถัดไป

2.2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อสังเคราะห์แนวคิดในการนำไปกำหนดเป็นรูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานที่เหมาะสม กับครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้มีคำแนะนำและข้อคิดที่น่าสนใจซึ่งผู้วิจัยจะนำไปต่อยอดพัฒนาเป็นรูปแบบของงานวิจัย โดยสรุปข้อค้นพบสำคัญเป็นรายบุคคล ดังนี้

1) รศ.ดร.มนตรี แย้มกสิกร อดีตคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ม.บูรพา และกรรมการบริหารคุรุสภา เสนอให้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานต้องเน้นการส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ความเป็นวิชาชีพ โดยผลักดันให้ครูใหม่เข้ามาเรียนรู้ร่วมกับครูเก่าและการสร้างระบบพี่เลี้ยงทางวิชาการ โดยมุ่งที่งานสอนในชั้นเรียนเป็นหลักเพื่อให้เป็นครูมืออาชีพได้อย่างแท้จริง

2) นายเริงศักดิ์ มหาวินิจฉัยมนตรี รองผู้ว่าราชการ จ.ชลบุรี ผู้กำกับดูแลงานด้านการศึกษา เสนอให้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานต้องเน้นการคัดเลือกครูที่เข้ามาตั้งแต่แรกต้องค้นหาคนที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครู ปรารถนาที่จะเป็นครูโดยแท้ พยายามปลูกฝังให้มีความรู้สึกรักลูกศิษย์ เห็นคุณค่าของงาน มีสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชนและหล่อหลอมให้รักในความเป็นชลบุรี

3)นายสุรสิทธิ์ นิติวุฒิวรลักษณ์ รองนายกองค์กรบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ผู้กำกับดูแลงานด้านการศึกษา เสนอให้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานต้องเน้นการประสานวัฒนธรรมของคนต่างวัยระหว่างครูเก่ากับครูผู้ช่วยที่เป็นครูใหม่ให้สอดประสานกลมกลืน โดยมีผู้บริหารระดับกลาง หรือระดับหัวหน้างานเป็นคนที่คอยเชื่อม เป็นโซ่ข้อกลางระหว่างครูเก่ากับครูใหม่

4) รศ.ดร.สมาน อัศวภูมิ ประธานหลักสูตรครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เสนอให้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานต้องเน้นกิจกรรมการบริหารสุขภาพ การบำรุงรักษาคุณภาพชีวิตการทำงาน เน้นในเรื่องของสุขภาพกายและใจ เพราะคุณภาพชีวิตการทำงานย่อมมาจากสุขภาพกายและใจที่ดีครอบคลุมทั้งเรื่องของอาหาร อารมณ์ ออกกำลังกาย

5) รศ.ดร.จิณณวัตร ปะโคทัง อดีตผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ จ.บุรีรัมย์ เสนอให้

รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานต้องเน้นการบริหารให้ได้ใจคน แล้วคนทำงานร่วมด้วยแล้วมีความสุขคุณภาพชีวิตจึงจะเกิดได้ ตัวของผู้บริหารต้องมีศิลปะอย่างมากในการ สร้างแรงจูงใจ บริหารให้ได้ใจต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครูผู้ช่วย เน้นการสร้างทีมงาน และการเกิดวัฒนธรรมแบบพี่ ๆ น้อง ๆ คนในครอบครัวเดียวกัน

6) ดร.วรเทพ ภูมิภักดีพรรณ อุปนายกฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สมาคมอาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย เสนอให้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานต้องเน้นการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานบุคคลให้คล่องตัว ยืดหยุ่นได้มากกว่าที่เป็นอยู่ เอาใจใส่คุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยอย่างพิถีพิถัน เพราะหากเกิดสิ่งไม่พึงประสงค์มาแล้ว จะกลายเป็นการเริ่มต้นอาชีพของเขาที่ลดทอนพลังในการทำงานลงไปอย่างมากมาย แต่เงื่อนไขคือคุณภาพชีวิตการทำงานต้องดีด้วย

7) ดร.วสันต์ นาวเหนียว ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 เสนอให้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานต้องเน้นให้ครูผู้ช่วยสามารถทำงานวิชาการให้ดีไปพร้อมกันด้วย โดยเสนอให้ใช้ระบบ Coaching จากครูที่เป็นประจำการอยู่ก่อนที่จะเป็นพี่เลี้ยงให้กับคนรุ่นน้อง รวมทั้งให้ผู้บริหารใช้ฐานอำนาจจากการมีเครือข่ายเช่นในชุมชน โดยมีกลยุทธ์การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อช่วยดูแลความเป็นอยู่ให้ครูผู้ช่วยที่เพิ่งมาใหม่

หลังจากได้สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำมาพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูผู้ช่วยในสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี 1 รายละเอียดของรูปแบบเป็นไปตามข้อค้นพบที่ได้จากการถอดบทเรียนจาก Best Practice และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ออกมาเป็น 10 โมดูลตามองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานซึ่งใช้เป็นกรอบของงานวิจัยในครั้งนี้ โดยโมดูลที่ 1- โมดูลที่ 5 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บังคับบัญชา และโมดูลที่ 6 – โมดูลที่ 10 กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูผู้ช่วยกลุ่มตัวอย่าง รายละเอียดของแต่ละโมดูลจะประกอบด้วยกลยุทธ์ที่แตกต่างกันไปตามผลการวิเคราะห์ที่ได้ รายละเอียด ดังนี้

โมดูลที่ 1 สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน มีด้วยกัน 3 กลยุทธ์ คือ 1)บ้านพักเป็นฐาน บริบาลสบายใจ 2) โรงเรียนเป็นฐาน บริหารแบบได้ใจ และ 3) ชุมชนเป็นฐาน บริการประทับใจ

โมดูลที่ 2 การเสริมขวัญกำลังใจ มีกลยุทธ์อยู่ 2 ประการ คือ 1) เหมือนพี่เหมือนน้องครองใจ และ 2) ชี้แนะนำทางสร้างผลงาน

โมดูลที่ 3 สัมพันธภาพที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา มี จำนวน 1 กลยุทธ์ คือ คนกันเองอย่าได้ถือตัว เราคือคนในครอบครัวเดียวกัน

โมดูลที่ 4 ทักษะการมอบหมายงาน มี 2 กลยุทธ์ คือ 1) มอบงานมุ่งได้ผล มองคนให้ตรงงาน และ 2) เทคนิคการสอนงานสื่อสารอย่างเข้าใจ

โมดูลที่ 5 การให้ข้อมูลป้อนกลับ มี 1 กลยุทธ์ คือ การเป็น Commentator มืออาชีพ

โมดูลที่ 6 การสร้างสมดุลชีวิต มี 2 กลยุทธ์ คือ 1) การแบ่งเวลาการทำงานกับเวลาส่วนตัว และ 2) การบริหารเวลาหลังจากเสร็จภารกิจ

โมดูลที่ 7 การเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มี 1 กลยุทธ์ คือ Work Smart อย่างครูมืออาชีพ

โมดูลที่ 8 จิตวิญญาณความเป็นครู มี 3 กลยุทธ์ คือ 1) ค่าของคน ของคนเป็นครู 2) เพราะครูคือผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่ และ 3) ครูเพื่อศิษย์

โมดูลที่ 9 การจัดการความเครียดในตนเอง มี 1 กลยุทธ์ คือ ปล่อยวางให้เป็น

โมดูลที่ 10 สัมพันธภาพที่ดีกับผู้ร่วมงาน มี 3 กลยุทธ์ คือ 1) ฉลาดชม คารมดี มองผู้อื่นในเชิงบวกเสมอ 2) รักยาวให้บั่น รักสั้นให้ต่อ (เป็นนักฟังที่ดี) และ 3) หยิบยื่นน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูล

หลังจากที่สังเคราะห์รูปแบบครบทั้ง 10 โมดูลแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำร่างรูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับข้าราชการครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ไปตรวจสอบความเหมาะสมเป็นได้จากการสนทนากลุ่ม

กับผู้ทรงคุณวุฒิโดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดหัวข้อและประเด็นการสนทนาโดยทำหน้าที่เป็นผู้นำการเสวนาด้วยตนเองที่คณะศึกษาศาสตร์ เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2558 ระหว่างเวลา 09.00 น. – 12.00 น. โดยผู้วิจัยได้นำเสนอร่างรูปแบบและวิธีการดำเนินการให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้วิพากษ์ และประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบ พบว่า มีความเหมาะสมและมีความเป็นได้อยู่ในระดับมากทุกโมดูล แต่มีข้อสังเกตบางประการจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ได้ไปปรับปรุงเพิ่มเติม แล้วจึงนำไปศึกษาผลการใช้กับโรงเรียนนำร่องทั้ง 3 แห่ง ต่อไป

ประเมินผลการใช้รูปแบบ

ส่วนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในโรงเรียนนำร่องของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

การทดสอบ	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (*n*)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	*t*	*p*
หลังการใช้รูปแบบ	15	4.25	.45		
ก่อนการใช้รูปแบบ	15	3.87	.83	2.92*	.05

*$p < .05$

จากตารางที่ 16 พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับข้าราชการครูผู้ช่วยในโรงเรียนนำร่องของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 หลังการใช้รูปแบบมีค่าเฉลี่ย 4.25 สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบที่มีค่าเฉลี่ย 3.87 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนด (ค่า t คำนวณมีค่า 2.92 มากกว่าค่า t ตาราง ณ df 14 ระดับค่าวิกฤติที่ .05 ค่า t ตารางมีค่าเท่ากับ 1.76)

ส่วนที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการนำร่องของการใช้รูปแบบ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยรายด้านที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุด 3 อันดับแรกได้แก่ โมดูลที่ 8 การเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู โมดูลที่ 7 การเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และโมดูลที่ 1 สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน ตามลำดับ

การอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาวการณ์ด้านคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดชลบุรีเป็นศูนย์กลางความเจริญของภูมิภาคตะวันออก ซึ่งมีความพร้อมทางทุนพื้นฐานทางสังคมสูงและยังมีปัจจัยดึงดูดให้คนอยากจะเข้ามาอยู่ที่จังหวัดชลบุรีมาก รวมถึงปัจจัยความขยายตัวของเมือง มีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งของภาครัฐและเอกชนตอบสนองเอื้ออำนวยต่อคุณภาพชีวิตของผู้ที่มาทำงาน ประกอบกับครูผู้ช่วยแม้จะอยู่ในช่วงทดลองงานแต่ก็ถือว่าได้บรรจุรับราชการแล้วมีศักดิ์และสิทธิในความเป็นข้าราชการแล้ว ทำให้มีความรู้สึกว่างานที่ทำอยู่มีความมั่นคง มีความปลอดภัย มีโอกาสที่จะได้รับความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นครู คศ.1 ในเวลาอีก 2 ปีข้างหน้า แต่สำหรับประเด็นคุณภาพชีวิตการทำงานด้านสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน ซึ่งพบว่า อยู่ในระดับปานกลางและมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมในที่ทำงานจะครอบคลุมถึงความพร้อมด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งถือเป็นปัจจัย 4 และความต้องการขั้นพื้นฐานในขั้นแรกตามทฤษฎีความต้องการ 5 ขั้นของมาสโลว์ที่มีความเป็นรูปธรรมประเมินจับต้องได้ง่าย ซึ่งครูผู้ช่วยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากสถานศึกษาขนาดเล็กที่ยังมีข้อจำกัดด้านความพร้อมทางทรัพยากร โดยเฉพาะด้านอาคารสถานที่เช่นบ้านพักครูซึ่งมีไม่เพียงพอ และจะต้องจัดสรรตามลำดับมาก่อนจะได้สิทธิก่อน และสำหรับประเด็นด้านทักษะการมอบหมายงานที่พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนมีความจำเป็นต้อง

มอบหมายงานไว้ล่วงหน้าเพื่อทำภาระงานของบุคลากรในแผนปฏิบัติการประจำปีที่ต้องทำก่อนเปิดปีการศึกษาใหม่ ซึ่งช่วงนั้นโรงเรียนยังไม่ทราบว่าจะได้บุคลากรคนใดมาบรรจุเป็นครูผู้ช่วยที่โรงเรียน จึงทำให้การมอบหมายงานที่รอไว้ให้ครูผู้ช่วยที่จะมาบรรจุอาจไม่สอดคล้องกับความถนัดของครูผู้ช่วยคนนั้น

2. ผลการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ที่พบว่า รูปแบบของงานวิจัยที่จะนำไปทดลองใช้กับกลุ่มนำร่องได้ออกแบบมาทั้งสิ้น 10 โมดูล ครอบคลุม 2 กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บังคับบัญชา และครูผู้ช่วย ทั้งนี้เนื่องจากการยกระดับคุณภาพชีวิตจะต้องดำเนินการควบคู่กันทั้งปัจจัยภายนอกที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน นั่นคือ ผู้บังคับบัญชาของครูผู้ช่วยและปัจจัยที่มาจากตัวของครูผู้ช่วยเอง สอดคล้องกับแฮกแมนและซัลเทิ้ล (Hackman & Suttle, 1977) ได้เสนอแนวทางที่จะทำให้โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานให้ได้ผลจะต้องดำเนินการและได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 2 ฝ่ายสำคัญ ได้แก่ ฝ่ายบริหารที่ต้องกำหนดประเด็นคุณภาพชีวิตการทำงานไว้ในเป้าประสงค์ของการบริหารงานบุคคลเพื่อจัดทำเป็นนโยบายต่อไป และฝ่ายของตัวผู้ปฏิบัติงานเอง ซึ่งจะต้องให้ความร่วมมือ สนับสนุนและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากฝ่ายบริหารที่เป็นไปในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัย และรักษาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

3. ผลการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในโรงเรียนนำร่องของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในโรงเรียนนำร่องของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 หลังการใช้รูปแบบ ครูผู้ช่วยมีระดับคุณภาพชีวิตสูงขึ้นกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยในสถานศึกษาในกลุ่มนำร่องที่พัฒนาขึ้นมาตามข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ยึดออกแบบตามผลการศึกษาสภาวการณ์ด้านคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วยในพื้นที่ซึ่งให้น้ำหนักในการพัฒนาแต่ละโมดูลแตกต่างกันไป แล้วออกแบบกิจกรรมการพัฒนาที่ยึดตามผลลัพธ์จากการถอดบทเรียนของบุคคลที่ประสบความสำเร็จมาเป็นวิธีการดำเนินการ เน้นการจูงใจทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรมผ่านกิจกรรมการจูงใจจากภายนอกที่ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ดูแล และจากภายในที่มาจากการปรับทัศนคติตามมุมมองการรับรู้เชิงบวก ดำเนินการควบคู่กันทั้งปัจจัยที่มาจากผู้บังคับบัญชาและตัวของครูผู้ช่วยเองประกอบกับรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นได้ดำเนินการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนโดยศึกษารวบรวมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมเป็นไปได้ของรูปแบบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นอกจากนี้ยังได้มีการให้แนวทางปฏิบัติที่ได้ส่งเสริมให้กลุ่มตัวอย่างได้นำไปทดลองปฏิบัติเอง รวมทั้งส่งเสริมให้ได้รู้จักการตรวจสอบ ปรับปรุง พัฒนาร่วมกับการ Coaching ในสถานศึกษาขณะทำงานตามปกติ และมีการนิเทศติดตามผลเพื่อเยี่ยมเยียนและใช้ระบบการสื่อสารพูดคุยผ่าน Line group ทำให้เกิดความตื่นตัวและเกิดเห็นประโยชน์ของการปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครูผู้ช่วยที่ได้เข้าร่วมโครงการที่ได้ให้ความสนใจและให้ความร่วมมือกับทุกกิจกรรมตามรูปแบบของงานวิจัยนี้ มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเอง ซึ่งเน้นการใช้กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้เชิงรุกที่นำไปสู่การเปิดใจและปรับตัวจนบรรลุผลตามสมมติฐานของการวิจัยได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ควรนำกิจกรรมตามรูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานจากงานวิจัยนี้ไปประยุกต์เป็นกิจกรรมเสนอแนะ

ของการบริหารงานบุคคลเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน โดยเชื่อมโยงไปกับงานปกติของทั้งผู้บริหารและตัวของครูผู้ช่วยเอง ให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง และเน้นการใช้บุคคลต้นแบบมาถ่ายทอดประสบความสำเร็จในเชิงปฏิบัติด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเชิญชวนให้ได้นำไปปฏิบัติตาม

2. ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 ควรกำหนดเป้าหมายของการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยในสังกัดโดยมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพชีวิตการทำงาน และคุณภาพของการปฏิบัติงาน (โดยเฉพาะงานวิชาการ) ควบคู่กันไป โดยให้ถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันทั้งตัวของครูผู้ช่วยเอง และผู้บังคับบัญชาของครูผู้ช่วยทุกคน และทุกระดับที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษานโยบายการบริหารงานบุคคลที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ช่วย โดยนำรูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานตามผลการวิจัยในครั้งนี้ไปต่อยอดเพื่อจัดทำเป็นนโยบายสำหรับการบริหารงานบุคคลในภาพรวมของทั้งประเทศต่อไป

2. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพกับกรณีศึกษาของครูผู้ช่วยที่มีระดับคุณภาพชีวิตการทำงานกลุ่มสูงและต่ำ เพื่อค้นหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการมีระดับคุณภาพชีวิตการทำงานที่แตกต่างกันไป เพื่อนำไปปรับปรุงรูปแบบการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสำหรับครูผู้ช่วยให้มีความครอบคลุมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ไกรยส ภัทราวาท. *คลี่ตารางชีวิตครูไทยใน 1 ปี*. วันที่ค้นข้อมูล 13 มีนาคม พ.ศ.2558 เข้าถึงจากจากhttp://www.kroobannok.com/74146

ผจญ เฉลิมสาร. (2558). *คุณภาพชีวิตการทำงาน*. วันที่ค้นข้อมูล 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2558 เข้าถึงจากจากwww.m- society.go.th/article_attach/3338/3646.doc

ดิเรก พรสีมา และคณะ. (2546). *รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาวิชาชีพครู*. วันที่ค้นข้อมูล16 มีนาคมพ.ศ. 2558. จาก http://www.onec.go.th/Act/627/

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ.(2555). *คุณภาพชีวิตการทำงานและความสุข*. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านการปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้รอบใหม่ พ.ศ.2555-พ.ศ.2559*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 (2558) *รายงานการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาโดยใช้จังหวัดเป็นฐาน. (เอกสารอัดสำเนา)*

Bluestone, L. (1977). Implementing quality-of-work life programs. *Management Review*, 3 (6), 44.

Casio, W. F. (2006). *Managing human resources: Productivity, quality of work life, profits.* New York: McGraw-Hill.

Dessler, G. (2000). *Human Resource Management*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Hackman, J. R., & Suttle, J. L. (1977). *Work design: Improving life at work*: *Behavioral science approaches to organizational change*. Santa Monica, CA: Goodyear.

Huse, E. F., & Cumming, E. A. (1985). *Behavior in Organization: A Systems Approach to Managing.*New York: West Plublishing Company.

Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper and Row Publishers.

Walton, Richard. (1974). Improving the Quality of Work Life. *Harvard Business Review.*May-June, 12-16.

_______. (1974). Quality of working life. *What is it ? Sloan Management Review*, *3*(2), 12.

การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

An Evaluation of the Bachelor of Education Program (5 Years CURRICULUM) in EARLY CHILDHOOD EDUCATION (Revised A.D. 2011), Faculty of Education, Burapha University

ดร.เชวง ซ้อนบุญ*
ผศ.ดร.ศิรประภา พฤทธิกุล*
ผศ.ณฐมนต์ คมขำ*
ดร.สุกัลยา สุเฌอ*
อ.กัลยาณี อินต๊ะสิน*

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยใช้กรอบของการประเมิน 3 มิติ ได้แก่ 1) การประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 2) มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และ 3) รูปแบบซิปป์ 4 ด้าน ได้แก่ บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวน 190 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูพี่เลี้ยง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบข้อมูลและการจัดกลุ่มข้อมูล ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) ตามกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 พบว่า องค์ประกอบที่ 2 บัณฑิต อยู่ในระดับดีมาก องค์ประกอบที่ 6 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้และองค์ประกอบที่ 4 อาจารย์ อยู่ในระดับดี องค์ประกอบที่ 3 นักศึกษาและองค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลาง โดยสรุปภาพรวมทั้ง 6 องค์ประกอบอยู่ในระดับดี

2. ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 พบว่า ผลการดำเนินงานผ่านเกณฑ์จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ จากตัวบ่งชี้ที่ดำเนินการทั้งหมด 11 ตัวบ่งชี้ คิดเป็นร้อยละ 100

*อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

3. ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) ตามรูปแบบซิปป์ พบว่า 3.1) ผลการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการโดยผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมและมีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง 3.2) ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านบริบทโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านปัจจัยนำเข้าและด้านกระบวนการของหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3.3) ผลการประเมินหลักสูตรด้านผลผลิต จำแนกเป็น 3.3.1) ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านคุณลักษณะพึงประสงค์ของนิสิตจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 3.3.2) ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านผลการเรียนรู้สำคัญของหลักสูตรจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การประเมินหลักสูตร/ การศึกษาปฐมวัย

Abstract

This study aimed at evaluating the bachelor of education program (5 years curriculum) in Early Childhood education (Revised A.D. 2011), Faculty of Education, Burapha University following the Internal Quality Assurance system at program level 2014, the Thai Qualifications Framework for Higher Education 2009, and CIPP evaluation model included context, input, process and product. A total number of 190 were experts, the curriculum committee, academic staffs, students, school directors and mentors. The data were collected through a questionnaire survey and structured interviews and statistically analysed by mean, standard deviation, data comparison and coding. The findings revealed that:

1. An evaluation of the bachelor of Education program (5 years curriculum) in early childhood education (revised A.D. 2011), following the internal quality assurance at program level 2014 showed that, component 2, Graduates, was excellent. Component 6, Learning facilities and component 4, Academic staffs were considered good. Also, component 3, Students and component 5, course curriculum were average, as a whole, six components were good.

2. An evaluation of the bachelor of Education program (5 years curriculum) in Early Childhood education (revised A.D. 2011), showed that the performance met the criteria of the internal quality assurance at program level 2014 as for 11 indicators of Thai Qualification Framework 2009. All 11 indicators were 100 percent operated.

3. An evaluation of the bachelor of Education program (5 years curriculum) in early childhood education (revised A.D. 2011), following the CIPP evaluation model showed that 3.1) The context, input and process evaluated by experts stated both decent aspects and recommendations for improving course curriculum. 3.2) An analysis of satisfaction level in context was overall excellent. Input and process of the course curriculum were good. 3.3) Product evaluations were 3.3.1) an analysis of satisfaction level in students' desired characteristics from stakeholders was good and 3.3.2) an analysis of satisfaction level in course curriculum learning outcome from stakeholders was good.

Keywords: curriculum evaluation/ early childhood education

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นสถาบันทางการศึกษาที่มุ่งผลิตบัณฑิตและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับสายศึกษาศาสตร์ให้มีคุณภาพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติมายาวนาน ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ณ ซอยประสานมิตร จังหวัดพระนคร ในปีพ.ศ. 2492 ซึ่งได้รับการยกฐานะเรื่อยมาจนกระทั่งเป็นมหาวิทยาลัยบูรพา มีฐานะเป็นมหาวิทยาลัยเอกเทศ และคณะศึกษาศาสตร์ได้รับการจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2534 มีฐานะเป็นคณะวิชาที่เป็นรูปแบบจนถึงปัจจุบัน ได้จัดการศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกหลายหลักสูตร

สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยเป็นสาขาวิชาหนึ่งที่เปิดสอนในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และมีการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบตลอดระยะเวลาในรอบทศวรรษที่ผ่านมา จนกระทั่งในปัจจุบันได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554 โดยมีปรัชญาของหลักสูตรที่เชื่อในหลักการเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้สภาวะแวดล้อมและการจัดการที่เหมาะสมจะสามารถหล่อหลอมและพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นคนดีและมีคุณภาพของสังคม มีอัตลักษณ์ทางศาสตร์การศึกษาปฐมวัย เป็นผู้ตระหนักในคุณค่าและผลกระทบของวิชาชีพต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ เป็นผู้ร่วมรณรงค์เพื่อปกป้องสิทธิและสวัสดิภาพของเด็ก มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้และการวิจัย

หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554 เปิดรับนิสิตเข้าศึกษาตั้งแต่ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2554 ถึงปัจจุบันซึ่งจะครบวงรอบการใช้หลักสูตรในปีการศึกษา 2558 ดังนั้น จึงควรมีการประเมินหลักสูตรเพื่อการพัฒนาหลักสูตรอย่างเหมาะสมต่อไป ดังที่สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1983) กล่าวว่าเป้าหมายที่สำคัญของการประเมินหลักสูตรไม่ใช่เพื่อพิสูจน์แต่เป็นไปเพื่อการพัฒนา นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ได้กล่าวถึง การดำเนินการใช้หลักสูตรระยะหนึ่งแล้ว ควรมีกระบวนการในการประเมินหลักสูตรโดยการนำข้อมูลจากการวัดในแง่มุมต่างๆ มาใช้ในการพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับคุณภาพหลักสูตร อีกทั้ง มารุต พัฒผล (2558) ได้กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรเป็นการตรวจสอบผลการนำหลักสูตรไปใช้ ประสิทธิภาพของกระบวนการใช้ และตรวจสอบความสอดคล้องของปรัชญาและวัตถุประสงค์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา จึงกำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ด้วยความมุ่งหมายให้ประชาชนได้รับข้อมูลคุณภาพการศึกษาที่เชื่อถือได้ เกิดความเชื่อมั่นและสามารถตัดสินใจเลือกใช้บริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน ป้องกันและคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเสมอภาค อีกทั้งผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาต้องมุ่งบริหารจัดการศึกษาสู่คุณภาพและมาตรฐานอย่างจริงจัง ซึ่งมีผลให้การศึกษามีพลังที่จะพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 ข้อ 8 กล่าวว่า ให้สถาบันอุดมศึกษาจัดให้มีการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยทุกๆ 5 ปี เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาและผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสาขาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และเป็นไปตามมาตรฐานและตัวชี้วัดการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ และกรอบมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภา 11 มาตรฐาน

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุง การนำหลักสูตรไปใช้ และสุดท้ายเป็นระบบประเมินหลักสูตร ซึ่งเป็นการประเมินที่มีความสำคัญต่อการตัดสินว่าหลักสูตรนั้น ๆจะยังคงใช้ต่อไป หรือจะต้องปรับปรุง หรือยุติการใช้ รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบซิปป์ (CIPP Model) ของ สตัฟเฟิลบีมและคณะ (1971) เป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบหนึ่งที่มีนิยมใช้ในการวิจัยอย่างกว้างขวาง เช่น การประเมินหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2542 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (กรอุษา ศรีสุวรรณ์, 2552) การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร (อิศเรศ พิพัฒน์มงคลพร และคณะ, 2556) การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) มหาวิทยาลัยบูรพา (คมสัน ตรีไพบูลย์ และคณะ, 2558)

รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบซิปป์ เป็นกระบวนการต่อเนื่องครอบคลุมกระบวนการจัดการเรียนการสอนและประเมินทั้งความก้าวหน้า (Formative evaluation) และประเมินสรุปรวม (Summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินแบบนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง มีการประเมินหลักสูตรอย่างเป็นระบบ มุ่งประเมินองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การประเมินด้านบริบท (Context) เป็นการประเมินเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมของหลักสูตร 2) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นการประเมินเกี่ยวกับทรัพยากรต่าง ๆ 3) การประเมินด้านกระบวนการ (Process) เป็นการประเมินเกี่ยวกับการบริหารจัดการและกระบวนการใช้หลักสูตร 4) การประเมินด้านผลผลิต (Product) เป็นการประเมินเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดจากการใช้หลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554 ได้ดำเนินการใช้มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 จนถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลา 4 ปี ซึ่งหลักสูตรนี้ได้ผ่านการประเมินในภาพรวมโดยสภามหาวิทยาลัยบูรพาและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาก่อนที่จะมีการนำหลักสูตรไปใช้ แต่ตลอดเวลาที่มีการใช้หลักสูตรยังไม่ได้มีการประเมินหลักสูตรเพื่อพิจารณาคุณภาพของหลักสูตร และยังไม่ได้มีการประเมินหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 รวมทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยตามกระบวนการประเมินในรูปแบบซิปป์ ประกอบด้วยการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ตามความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหลักสูตร เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเกิดผลประโยชน์สูงสุดกับนิสิตซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 (Internal Quality Assurance: IQA)

2. เพื่อประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Thai Qualification Framework: TQF)

3. เพื่อประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามรูปแบบซิปป์ (CIPP

model) 4 ด้าน ได้แก่ การประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ ซึ่งประเมินใน 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านบริบท ประกอบด้วย ปรัชญา วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ โครงสร้างและรายวิชา

2. ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย คุณวุฒิและผลงานของอาจารย์ประจำหลักสูตร พื้นฐานและเงื่อนไขในการรับผู้เรียน อาคารสถานที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์ การจัดสภาพแวดล้อม และงบประมาณ

3. ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โครงการและกิจกรรมเสริมหลักสูตร การประเมินผลการเรียนรู้ และการจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษา

4. ด้านผลผลิต ประกอบด้วย คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ผลการเรียนรู้สำคัญตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี)

ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษากับประชากรจำนวน 190 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยทุกชั้นปี ผู้บริหารสถานศึกษา และครูพี่เลี้ยง

ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ทำการวิจัย

กระบวนการดำเนินการวิจัยอยู่ในระหว่างเดือนมีนาคม - เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558

กรอบแนวคิดการวิจัย

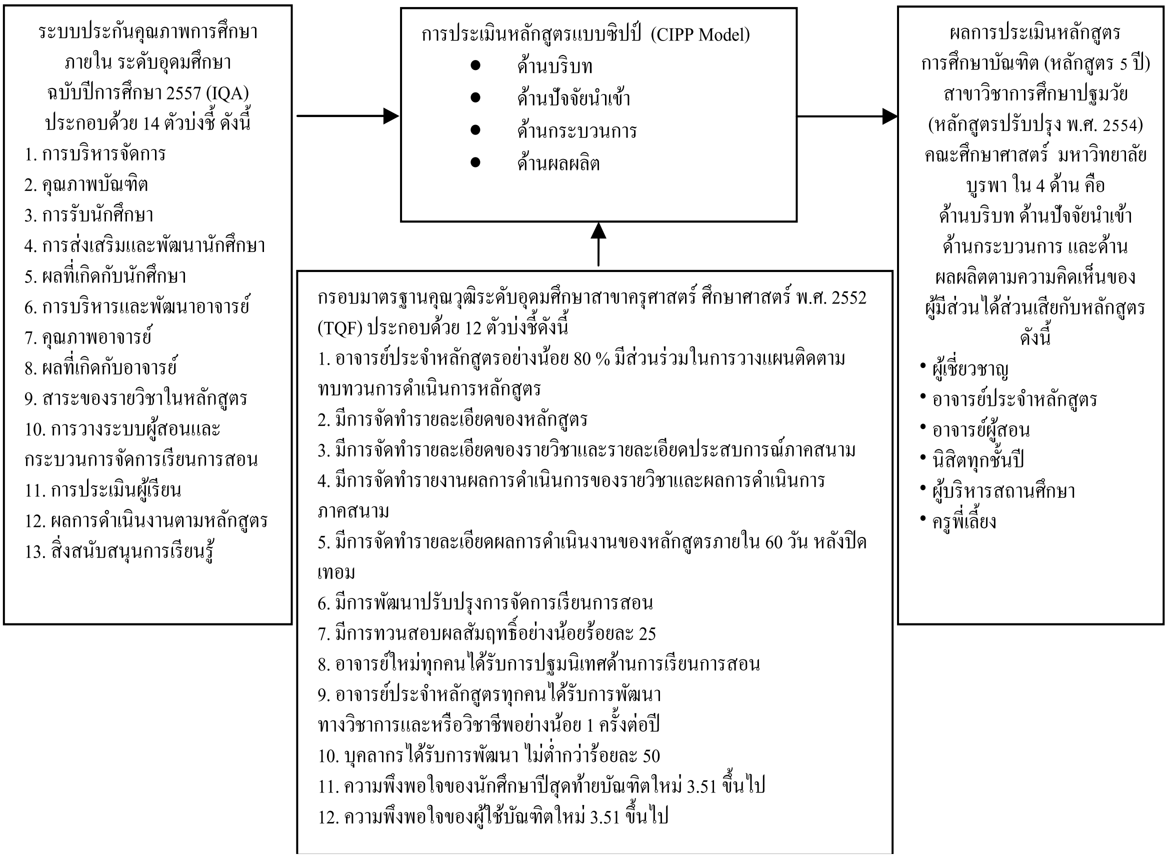

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นเป็นการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluative Research) โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยแบบสำรวจ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษากับประชากรจำนวน 190 คน สามารถจำแนกประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็น 7 กลุ่ม ซึ่งได้มาจากวิธีการกำหนดแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน กำหนดโดยการพิจารณาคุณสมบัติด้านวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรและการประเมินผล การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และการศึกษาปฐมวัย

2. อาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 5 คน กำหนดโดยการคัดรายชื่ออาจารย์ประจำจากเอกสารหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

3. อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร จำนวน 63 คน กำหนดโดยการคัดรายชื่ออาจารย์ผู้สอนตามรายวิชาที่เปิดในหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยบูรพา

4. นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 5 จำนวน 26 คน กำหนดโดยการคัดรายชื่อนิสิตรหัส 54 ที่กำลังศึกษาในหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยบูรพา

5. นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 161 คน กำหนดโดยการคัดรายชื่อนิสิตรหัส 55-58 ที่กำลังศึกษาในหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

6. ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน กำหนดโดยการคัดรายชื่อผู้บริหารสถานศึกษาที่นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยรหัส 54 ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

7. ครูพี่เลี้ยงจำนวน 26 คน กำหนดโดยการคัดรายชื่อครูพี่เลี้ยงของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยรหัส 54 ที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สามารถสรุปขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาเอกสารหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย และเอกสารเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร รูปแบบการประเมินหลักสูตร ระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา ฉบับปีการศึกษา 2557 และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาสาขา ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 5 ชุด ประกอบด้วย 2.1) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญ 2.2) แบบสัมภาษณ์สำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตร 2.3) แบบสอบถามสำหรับอาจารย์ผู้สอน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert) 2.4) แบบสอบถามสำหรับนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert) 2.5) แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูพี่เลี้ยง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert)

3. นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ความเหมาะสมและความถูกต้องของภาษา แล้วนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข

4. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามฉบับจริงที่นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 190 คน จำแนกเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มอาจารย์ประจำหลักสูตร กลุ่มอาจารย์ผู้สอน กลุ่มนิสิตชั้นปีที่ 5 กลุ่มนิสิตชั้นปีที่ 1- 4 กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา และกลุ่ม

ครูพี่เลี้ยง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ คือ ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์และความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นัดหมายเวลาและสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์หรือแบบสอบถามขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล สถานที่ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โรงเรียนบ้านห้วยกะปิ โรงเรียนอนุบาลชลบุรี โรงเรียนอนุบาลวัดกลางดอน โรงเรียนอนุบาลพนัสศึกษาลัย โรงเรียนวัดเตาปูน และโรงเรียนวัดมโนรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จำแนกเป็น ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ จากนั้นทำการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์ต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามในส่วนที่เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการเปรียบเทียบข้อมูลและการจัดกลุ่มข้อมูล นำเสนอเชิงบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557

ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 พบว่า องค์ประกอบที่ 2 บัณฑิต อยู่ในระดับดีมาก องค์ประกอบที่ 6 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้และองค์ประกอบที่ 4 อาจารย์ อยู่ในระดับดี องค์ประกอบที่ 3 นักศึกษาและองค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลาง โดยภาพรวมทั้ง 6 องค์ประกอบอยู่ในระดับดี สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 หลักสูตรการศึกษา บัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) ตามกรอบการประกัน คุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	คะแนน	ระดับคุณภาพ
1. การกำกับมาตรฐาน	1.1 การบริหารจัดการหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรโดย สกอ.	ผ่าน	ผ่าน
2. บัณฑิต	2.1 คุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ	4.41	ดีมาก
	2.2 การได้งานทำหรือผลงานวิจัยของผู้สำเร็จการศึกษา	4.88	ดีมาก
เฉลี่ยคะแนนองค์ประกอบที่ 2		4.65	ดีมาก
3. นักศึกษา	3.1 การรับนักศึกษา	**3.00**	ปานกลาง
	3.2 การส่งเสริมและพัฒนานักศึกษา	3.00	ปานกลาง
	3.3 ผลที่เกิดกับนักศึกษา	3.00	ปานกลาง
เฉลี่ยคะแนนองค์ประกอบที่ 3		**3.00**	ปานกลาง
4. อาจารย์	4.1 การบริหารและพัฒนาอาจารย์	3.00	ปานกลาง
	4.2 คุณภาพอาจารย์	4.44	ดีมาก
	4.3 ผลที่เกิดกับอาจารย์	4.00	ดี
เฉลี่ยคะแนนองค์ประกอบที่ 4		3.81	ดี
5. หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน	5.1 สาระของรายวิชาในหลักสูตร	2.00	น้อย
	5.2 การวางระบบผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอน	2.00	น้อย
	5.3 การประเมินผู้เรียน	3.00	ดี
	5.4 ผลการดำเนินงานหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา	4.00	ดี
เฉลี่ยคะแนนองค์ประกอบที่ 5		2.75	ปานกลาง
6. สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	6.1 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	4.00	ดี
เฉลี่ยคะแนนองค์ประกอบที่ 6		4.00	ดี
โดยรวมทั้ง 6 องค์ประกอบ		3.44	ดี

ตอนที่ 2 ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552

ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) พบว่า มีผลการดำเนินงานผ่านเกณฑ์ของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ จากจำนวนตัวบ่งชี้

ที่ดำเนินการทั้งหมดในปี พ.ศ.2557 จำนวนทั้งหมด 11 ตัวบ่งชี้ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยจำนวนตัวบ่งชี้ที่ต้องดำเนินการผ่านเฉพาะตัวบ่งชี้ที่ 1-5 ดำเนินการผ่านจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ สรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552

ตัวบ่งชี้	ดัชนีบ่งชี้ผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicators)	เป็นไปตามเกณฑ์	ไม่เป็นไปตามเกณฑ์
1)	อาจารย์ประจำหลักสูตรอย่างน้อยร้อยละ 80 มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อวางแผน ติดตาม และทบทวนการดำเนินงานหลักสูตร	✓	
2)	มีรายละเอียดของหลักสูตร ตามแบบ มคอ.2 ที่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ หรือมาตรฐานคุณวุฒิสาขา/สาขาวิชา	✓	
3)	มีรายละเอียดของรายวิชา และรายละเอียดของประสบการณ์ภาคสนามตามแบบ มคอ.3 และ มคอ.4 อย่างน้อยก่อนการเปิดสอนในแต่ละภาคการศึกษาให้ครบทุกรายวิชา	✓	
4)	จัดทำรายงานผลการดำเนินการของรายวิชา และรายงานผลการดำเนินการของประสบการณ์ภาคสนามตามแบบ มคอ.5 และ มคอ.6 ภายใน 30 วัน หลังสิ้นสุดภาคการศึกษาที่เปิดสอนให้ครบทุกรายวิชา	✓	
5)	จัดทำรายงานผลการดำเนินการของหลักสูตร ตามแบบ มคอ.7 ภายใน 60วัน หลังสิ้นสุดปีการศึกษา	✓	
6)	มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ของนิสิตตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ ที่กำหนดใน มคอ.3 และมคอ.4 (ถ้ามี) อย่างน้อยร้อยละ 25 ของรายวิชาที่เปิดสอนในแต่ละปีการศึกษา	✓	
7)	มีการพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์การสอนหรือการประเมิน ผลการเรียนรู้จากผลการประเมินการดำเนินงานที่รายงานใน มคอ.7 ปีที่แล้ว	✓	
8)	อาจารย์ใหม่ทุกคนได้รับการปฐมนิเทศหรือคำแนะนำด้านการจัดการเรียนการสอน	✓	
9)	อาจารย์ประจำหลักสูตรทุกคนได้รับการพัฒนาทางวิชาการ และ/หรือวิชาชีพ อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง	✓	
10)	จำนวนบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอนได้รับการพัฒนาวิชาการ และ/หรือวิชาชีพ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ต่อปี	**ไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากไม่มีบุคลากรสนับสนุนประจำสาขาวิชา**	
11)	ระดับความพึงพอใจของนิสิตปีสุดท้าย/บัณฑิตใหม่ที่มีต่อคุณภาพหลักสูตร เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 3.51 จากคะแนนเต็ม 5.0	✓	
12)	ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตใหม่ เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 3.51 จากคะแนนเต็ม 5.0	✓	
	รวมตัวบ่งชี้ในปีนี้	11	
	จำนวนตัวบ่งชี้ที่ดำเนินการผ่านเฉพาะตัวบ่งชี้ที่ 1-5	ดำเนินการผ่าน จำนวน 5 ตัวบ่งชี้	
	ร้อยละของตัวบ่งชี้ที่ 1-5	100	
	จำนวนตัวบ่งชี้ในปีนี้ที่ดำเนินการผ่าน	11	
	ร้อยละของตัวบ่งชี้ทั้งหมดในปีนี้	100	

ตอนที่ 3 ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ ตามรูปแบบซิปป์ (CIPP model)

ผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการโดยผู้เชี่ยวชาญมีทั้งในส่วนที่เหมาะสมและข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง ซึ่งสรุปได้ดังตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านบริบทโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านปัจจัยนำเข้าและด้านกระบวนการของหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสรุปได้ดังตารางที่ 4 นอกจากนี้ผลการประเมินหลักสูตรด้านผลผลิต จำแนกเป็นผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านคุณลักษณะพึงประสงค์ของนิสิตจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านผลการเรียนรู้สำคัญของหลักสูตรจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสรุปได้ดังตารางที่ 5 ตามลำดับดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการโดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
บริบทของหลักสูตร	
ปรัชญา	ในภาพรวมมีความเหมาะสม มีความสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ กลยุทธ์การสอน และสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู แต่ปรัชญายังไม่สะท้อนถึงผลลัพธ์ ควรเน้นการเป็นครู เพิ่มปรัชญาการปฏิบัติตามแนวประสบการณ์เป็นฐาน (Experiential-based) และสมรรถภาพเป็นฐาน (Competency-based) และเน้นเรื่องของการปฏิบัติในสถานศึกษาให้มากขึ้น
วัตถุประสงค์ทั่วไป	ควรมีการปรับปรุง เนื่องจากไม่ครอบคลุมสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ไม่ครอบคลุมตามพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย ควรสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภาและเพิ่มอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์
คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์	ควรมีการปรับปรุง โดยการอธิบายให้ชัดเจนมากขึ้น ในทุกสมรรถนะควรมีการระบุเรื่องความรู้ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะ โดยเฉพาะสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ สมรรถนะด้านการสื่อสารและสมรรถนะด้าน ไอซีที (ICT) นอกจากนี้ควรพิจารณาเพิ่มการเตรียมความพร้อมด้านอื่น ๆ ในการออกไปเป็นครู หน้าที่และงานอื่น ๆ นอกจากงานสอนนิสิตในหลักสูตร
โครงสร้างหลักสูตร	มีความเหมาะสม สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แต่ควรปรับลดจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเอก ควรเพิ่มรายวิชาในหมวดวิชาชีพครูบังคับ ในรายวิชาลักษณะการวัดประเมินผล การวิจัย การประเมินโครงการ การประกันคุณภาพ รายวิชาบูรณาการเนื้อหาความรู้ในวิชาเอกกับวิธีสอน (Pedagogy Content Knowledge) และควรเพิ่มการสร้างทีมในการสอนรายวิชาแบบบูรณาการ
ปัจจัยนำเข้า	
การคัดเลือกนิสิต	การกำหนดเกณฑ์คัดเลือกมีความเหมาะสม แต่ควรเพิ่มด้านบุคลิกภาพ ทักษะพื้นฐานและเจตคติที่เหมาะสมกับการเป็นครู ดังนั้นจึงควรมีการพิจารณากระบวนการสื่อสารและเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครู โดยการเขียนเรียงความ หรือการจัดตั้งศูนย์การประเมินผล (Assessment Center) เพื่อให้ได้นิสิตที่มีบุคลิกภาพ เจตคติเหมาะสมกับวิชาชีพครู
การคัดเลือกอาจารย์ผู้สอน	ควรมีการสร้างระบบและกลไกในการพิจารณาและคัดเลือกผู้สอนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ควรสร้างแบบสำรวจรายการคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน งานวิจัย และความเชี่ยวชาญในการสอนวิชานั้น ๆ ควรจัดอาจารย์ผู้สอนให้ตรงกับความเชี่ยวชาญ

รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
บริบทของหลักสูตร	
ปรัชญา	ในภาพรวมมีความเหมาะสม มีความสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ กลยุทธ์การสอน และสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู แต่ปรัชญายังไม่สะท้อนถึงผลลัพธ์ ควรเน้นการเป็นครู เพิ่มปรัชญาการปฏิบัติตามแนวประสบการณ์เป็นฐาน (Experiential-based) และสมรรถภาพเป็นฐาน (Competency-based) และเน้นเรื่องของการปฏิบัติในสถานศึกษาให้มากขึ้น
กระบวนการ	
กระบวนการจัดการหลักสูตร	คณะกรรมการประจำหลักสูตรควรมีการประชุมร่วมกันเพื่อวางแผน ควบคุมและประเมินหลักสูตร ควรมีการประสานกับคณะร่วมผลิตให้มากขึ้น ควรมีการประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร กระบวนการจัดการหลักสูตรต้องเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณระดับอุอมศึกษาและการรายงานผลการดำเนินงานหลักสูตรตามแบบ มคอ.7 และการประกันคุณภาพ

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้ประเมิน	ด้านบริบท			ด้านปัจจัยนำเข้า			ด้านกระบวนการ		
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
อาจารย์ประจำหลักสูตร	4.84	0.10	มากที่สุด	3.98	0.28	มาก	4.66	0.19	มากที่สุด
อาจารย์ผู้สอน	4.47	0.29	มาก	4.04	0.27	มาก	4.63	0.24	มากที่สุด
นิสิตชั้นปีที่ 5	4.64	0.28	มากที่สุด	3.52	0.31	มาก	4.31	0.24	มาก
นิสิตชั้นปีที่ 1–4	4.17	0.13	มาก	3.46	0.23	ปานกลาง	4.01	0.12	มาก
โดยภาพรวม	4.53	0.25	มากที่สุด	3.62	0.21	มาก	4.40	0.26	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจด้านบริบทของหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยอาจารย์ประจำหลักสูตรและนิสิตชั้นปีที่ 5 มีความพึงพอใจอยู่ระดับมากที่สุด ขณะที่อาจารย์ผู้สอน และนิสิตชั้นปีที่ 1–4 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ส่วนความพึงพอใจด้านปัจจัยนำเข้าของหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอนและนิสิตชั้นปีที่ 5 มีความพึงพอใจในระดับมาก ขณะที่นิสิตชั้นปีที่ 1–4 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ ความพึงพอใจด้านกระบวนการของหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยอาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ขณะที่นิสิตทุกชั้นปีมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 5 ความพึงพอใจด้านคุณลักษณะพึงประสงค์ของนิสิตและด้านผลการเรียนรู้สำคัญตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี) ของหลักสูตรจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้ประเมิน	คุณลักษณะพึงประสงค์ของนิสิต			ผลการเรียนรู้สำคัญตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิฯ								
				หมวดวิชาศึกษาทั่วไป			หมวดวิชาชีพครู			หมวดวิชาเฉพาะ		
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
อาจารย์ประจำหลักสูตร	4.44	0.28	มาก	4.28	0.35	มาก	4.38	0.08	มาก	4.37	0.18	มาก
อาจารย์ผู้สอน	4.18	0.36	มาก	4.24	0.32	มาก	4.30	0.09	มาก	4.35	0.18	มาก
ผู้บริหารและครูพี่เลี้ยง	4.27	0.21	มาก	4.27	0.17	มาก	4.12	0.19	มาก	4.31	0.22	มาก
นิสิตชั้นปีที่ 5	4.33	0.18	มาก	4.25	0.14	มาก	4.10	0.20	มาก	4.17	0.36	มาก
นิสิตชั้นปีที่ 1–4	4.17	0.13	มาก	4.01	0.10	มาก	3.95	0.09	มาก	3.97	0.11	มาก
โดยภาพรวม	4.26	0.11	มาก	4.21	0.10	มาก	4.17	0.15	มาก	4.23	0.15	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจด้านคุณลักษณะพึงประสงค์ของนิสิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยผลการประเมินจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 5 กลุ่ม อยู่ในระดับมากเท่ากัน ในขณะที่ผลการประเมินจากอาจารย์ประจำหลักสูตรมีความพึงพอใจมากที่สุด รองลงมาคือ นิสิตชั้นปีที่ 5 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูพี่เลี้ยง อาจารย์ผู้สอน และนิสิตชั้นปีที่ 1-4 ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจด้านผลการเรียนรู้สำคัญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกหมวดวิชา โดยผลการประเมินจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 5 กลุ่ม อยู่ในระดับมากเท่ากันทุกหมวดวิชา หมวดวิชาเฉพาะมีความพึงพอใจมากที่สุด รองลงมาคือ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาชีพครูตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามกรอบประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 พบว่ามีผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาจำแนกตามราย องค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 2 บัณฑิต อยู่ในระดับดีมาก เนื่องจากมีการบริหารจัดการหลักสูตรระดับปริญญาตรีเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรที่กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สำนักมาตรฐานและคุณภาพอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2556) และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร พ.ศ. 2558 ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์ 4 ข้อ ทางสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยมีอาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 5 คน ซึ่งมีคุณวุฒิในระดับตรงกับสาขาวิชาที่เปิดสอน อีกทั้งอาจารย์ประจำหลักสูตรมีคุณวุฒิปริญญาเอก 4 คน ปริญญาโท 1 คน ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์จำนวน 2 คน อาจารย์มีผลงานทางวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารที่อยู่ฐานข้อมูล TCI และมีการบริหารจัดการของภาควิชาการจัดการเรียนรู้ และคณะศึกษาศาสตร์ ที่คอยกำกับ ติดตาม การบริหารจัดการหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมีการปรับปรุงหลักสูตรตาม

รอบระยะเวลาที่กำหนด โดยดำเนินงานให้เป็นไปตามตัวบ่งชี้ผลการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพหลักสูตรและการเรียนการสอนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สิ่งที่เป็นข้อสังเกตคือองค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน พบว่าสาระของรายวิชาในหลักสูตร การวางระบบผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ควรมีการปรับปรุง/พัฒนาให้เห็นผลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

2. ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า มีการดำเนินงานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เมื่อกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้พัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานและคุณภาพอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2556) และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์ (มคอ.1) ผ่านการเห็นชอบจากสภามหาวิทยาลัย และรับทราบจาก สกอ. จากนั้นได้มีการนำหลักสูตรมาใช้ในปีการศึกษา 2554 อีกทั้งมีผลการดำเนินงานผ่านเกณฑ์ของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ จากจำนวนตัวบ่งชี้ที่ดำเนินการทั้งหมดในปี พ.ศ.2557 จำนวนทั้งหมด 11 ตัวบ่งชี้ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยจำนวนตัวบ่งชี้ที่ดำเนินการผ่านเฉพาะตัวบ่งชี้ที่ 1-5 ดำเนินการผ่านจำนวน 5 ตัวบ่งชี้

3. ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามรูปแบบซิปป์ สามารถอภิปรายผลการวิจัยจำแนกองค์ประกอบในการวิเคราะห์หลักสูตร ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ดังนี้

3.1 ด้านบริบท พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรด้านบริบทโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและมาก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน นิสิตทุกชั้นปี) มีความคิดเห็นว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับปรัชญาของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสมในทุกหมวดวิชา เนื้อหารายวิชามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการความสนใจ ของผู้เรียน และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิชาชีพและมีความทันสมัยซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมและบริบทของการศึกษาในขณะนั้น และเนื้อหารายวิชาที่เรียนเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในวิชาชีพซึ่งนับว่าเป็นจุดแข็งของหลักสูตรสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ด้านคุณภาพของบัณฑิตซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2545) และไทเลอร์ (Tyler, 1969) ที่กล่าวถึง การออกแบบหลักสูตรที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการความสนใจของผู้เรียนและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมนั้น ต้องพิจารณาสิ่งที่มากำหนดหลักสูตรทั้งนี้รวมถึงด้านวิชาการและด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนและสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรินท์ (Print,1993) ที่กล่าวว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ดีนั้นควรมีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชาติสอดคล้องกับวัฒนธรรมและต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของทาบา (Taba,1962, p. 422) ที่กล่าวว่าเนื้อหาของหลักสูตรเป็นสาระของความรู้และประสบการณ์จากการเรียนรู้วิชานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นรายละเอียดที่จะนำมาถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการของหลักสูตร อย่างไรก็ตามผลการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะว่าควรเพิ่มรายวิชาบูรณาการเนื้อหาความรู้ในวิชาเอกกับวิธีสอน (Pedagogical content knowledge) และเพิ่มรายวิชาวิจัย การวัดและประเมินผล และรายวิชาประกันคุณภาพ

3.2 ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ความพึงพอใจด้านปัจจัยนำเข้าของหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คุณสมบัติของอาจารย์ประจำหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร มีประสบการณ์ในการสอน มีความรู้ความสามารถในการสอน มีประสบการณ์ในการทำวิจัย รวมถึงคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีกลไกลในการพัฒนาอาจารย์อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในด้านการจัดการเรียนการสอน แต่ผลการประเมินโดยภาพรวมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน นิสิตชั้นปีที่ 5 และนิสิตชั้นปีที่ 1–4) ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียน และห้องปฏิบัติการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากมีจำนวนไม่เพียงพอ มีขนาดไม่เหมาะสมกับจำนวนนิสิตซึ่งขณะนี้ทางคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ก็ได้มีโครงการปรับปรุงและพัฒนาในด้านนี้ โดยการก่อสร้างอาคารใหม่ซึ่งจะช่วยให้มีจำนวนห้องเรียน ห้องปฏิบัติการต่าง ๆเพิ่มขึ้น มีความเหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนนิสิตต่อไป

3.3 ด้านกระบวนการ พบว่า ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยอาจารย์ประจำหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ขณะที่นิสิตทุกชั้นปีมีความพึงพอใจในระดับมาก อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี เป็นระบบและเป็นขั้นตอนในทุกด้าน ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและทันสมัยต่อการจัดการเรียนการสอน มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม ยุติธรรม และสอดคล้องกับความรับผิดชอบหลักของผลการเรียนรู้ (Learning Outcome: LO) มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ของนิสิตตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ มีการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์การสอน อาจารย์ได้รับการพัฒนาทางวิชาการและวิชาชีพ สอดคล้องกับกรอบคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 รวมทั้งสอดคล้องกับ เสริมศรี ไชยศร; สุรพล บัวพิมพ์; และสุนทรี คนเทียง (2543) และปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2545) ได้กล่าวถึงลักษณะของหลักสูตรที่ดีว่าต้องสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลของหลักสูตรมีความเหมาะสม ชัดเจนและระบุได้ว่าผู้เรียนจะมีคุณลักษณะและคุณภาพอย่างไร

3.4 ด้านผลผลิต พบว่า ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูพี่เลี้ยง นิสิตทุกชั้นปี) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ ผลการประเมินควรมีลักษณะดังนี้ มีคุณธรรม มีความกล้าหาญทางจริยธรรม มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีความอดทน ใจกว้าง สามารถทำงานร่วมกันกับผู้อื่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาและข้อโต้แย้งอย่างเหมาะสม มีสุขภาพกายและใจที่ดี ดูแลรักษาสุขภาพของตนเองและมีนิสัยรักการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่ดี มีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการปรับปรุงการทำงาน พัฒนาความสามารถ และผลงานของตนเองให้มีประสิทธิภาพคุณภาพอยู่เสมอ คุณภาพดังกล่าวเกิดจากอาจารย์ผู้สอนได้ให้การอบรมสั่งสอน มีการปลูกฝังและสอดแทรกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่าง ๆ โดยการบูรณาการและการหล่อหลอมรวมกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนควรกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นิสิต สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura, 1977) และคิดว่าจะมีประโยชน์ต่อตนเอง เมื่อได้ลองปฏิบัติตามพฤติกรรมของตัวแบบแล้วรู้สึกว่าเป็นสิ่งดี หรือเหมาะสมกับตนเอง ก็จะปฏิบัติจนกลายเป็นนิสัยหรือบุคลิกภาพประจำตัว

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อการประเมินหลักสูตรในระหว่างการใช้หลักสูตร และตามวงรอบของการใช้

หลักสูตรอย่างต่อเนื่องเพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพต่อไป

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ในทุกสาขาวิชาที่มีการผลิตบัณฑิต

3. ผลการวิจัยการประเมินหลักสูตรโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ ช่วยให้ได้เห็นข้อดีและข้อควรปรับปรุงของหลักสูตรในองค์ประกอบต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้นเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพเหมาะสมต่อไป ผลการประเมินเตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร พ.ศ. 2557 ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้รองรับการตรวจสอบจากคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ทั้งในระดับหลักสูตร และระดับคณะ และนำมาพัฒนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรอุษา ศรีสวรรณ์. (2552). *การประเมินหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต พ.ศ.2542 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการอุดมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. พ.ศ. 2542 และที่ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Thai Qualifications Framework for Higher Education) (TQF:HED)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

คมสัน ตรีไพบูลย์. (2558). การประเมินหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 26*(3), 41-52.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2545). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

มารุต พัฒผล. (2558). *การประเมินหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอน: ภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : ธเนศวรการพิมพ์.

เสริมศรี ไชยศร และคณะ. (2543). หลักเกณฑ์และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในระดับปริญญาตรี. ใน*รายงานการวิจัย* (หน้า 54-57) กรุงเทพฯ : ทบวงมหาวิทยาลัย.

อิศเรศ พิพัฒน์มงคลพร และคณะ. (2556). การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Print, M. (1993). *Curriculum Development and Design* (2nd ed.). Sydney, Australia: dbooks.

Stufflebeam D. L. et al. (1971). Education and Decision Making. Itasca, Illinois: Peacock Publisher.

Stufflebeam, D. L. (1983). The CIPP Model for program evaluation. In G. F. Madaus, M. S. Scriven & D. L. Stufflebeam (Eds.), *Evaluation models: Viewpoints on educational and human service evaluation* (pp.117-142). Boston: Kluwer-Nijhoff.

Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

Tyler, R.W. (1969). Basic Principles of Curriculum and Instruction. Chicago : University of Chicago Press.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา*

THE FACTORS EFFECTING A DECISION-MAKING OF THE ADMINISTRATOR OF BUDDHIST CHARITABLE SCHOOL

วิไลลักษณ์ เพชรเอี่ยม**

ดร.นุชนรา รัตนศิระประภา***

ดร.นพดล เจนอักษร****

ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์*****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และ 2) ผลการยืนยันปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ขั้นตอนที่ 3 การยืนยันผลการวิจัย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจำนวน 92 แห่ง ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารและครูหัวหน้ากลุ่มสาระรวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 276 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาประกอบด้วย 5 ปัจจัยหลัก 4 ปัจจัยย่อย คือ 1) ปัจจัยด้านบริบทและมุมมองของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 ปัจจัยย่อยคือ 1.1) ปัจจัยด้านบริบทของสถานศึกษา และ 1.2) ปัจจัยด้านมุมมองของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ปัจจัยด้านอำนาจหน้าที่และภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 2 ปัจจัยย่อยคือ 2.1) ปัจจัยด้านอำนาจหน้าที่และ 2.2) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ 3) ปัจจัยด้านอคติและความเหมาะสม 4) ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร และ 5) ปัจจัยด้านสภาพปัญหาภายในองค์กร

---

*ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

**นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

****ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

*****ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ทั้ง 5 ปัจจัย ได้รับการตรวจสอบยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์และมีความถูกต้อง ครอบคลุม สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการ และแนวคิดตามกรอบการวิจัย

คำสำคัญ : ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ/ โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

Abstract

The purposes of this research were to study : 1) the factors effecting decision making of the administrator of Buddhist charitable school and 2) the confirmation the decision making elements of the administrator of Buddhist charitable school. The 3 steps of this research operation were 1) studying the factors effecting the decision making of the administrator of Buddhist charitable school, 2) analyzing the components of factors effecting decision making of the administrator of Buddhist charitable school and 3) comfirm the findings. The sample were 92 Buddhist charitable schools. The data were collected from the directors, deputy directors and teachers, totally 276 respondents. The research instruments were a unstructured interview and a opinionnaires. The statistics used for analysis the data were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, exploratory factor analysis, and content analysis.

The results were as follows:

1. The factors effecting the decision-making of the administrator of the Buddhist charitable school is composed of 5 factors: 1) the context of the school administrator's perspective which is composed of 2 sub factors : 1.1) school context 1.2) school administrator's perspective 2) authority and leadership which composed of 2 sub factors : 2.1) authority factor 2.2) leadership factor 3) prejudice and suitability 4) the vision of the executive and 5) organization problems.

2. Factors affecting the decision of the administrator of the Buddhist charitable school of 5 factors has been confirmed by experts. It was found that it is appropriate, possibility to use, accuracy and covered in accordance with the theories, principles and concepts in research framework.

Keyword : Factors Effecting Ddcision Making/ Buddhist Charitable School

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ถือว่าเป็นพื้นฐานอันสำคัญของการพัฒนาและเป็นเครื่องชี้นำสังคม ผู้ได้รับการศึกษาจึงเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ด้วยความสำคัญของการศึกษาดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐให้จัดการศึกษาแก่ประชาชนไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ในมาตรา 80 (3) ได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีการศึกษาแห่งชาติ กฎหมาย เพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้า

ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (ราชกิจจานุเบกษา, 2550 หน้า 23-24) แม้ว่าการศึกษาของไทยได้ดำเนินการมานานแล้วก็ตามและได้รับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขมาตลอด แต่ยังมีปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษา และการบริหารการศึกษาหลายประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 หน้า 1-2) กล่าวคือ คุณภาพการจัดการศึกษายังไม่เป็นที่น่าพอใจ โดยคุณภาพการศึกษาของประชากรไทยโดยเฉลี่ยต่ำลง และมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน จึงไม่สามารถที่จะแข่งขันกับประเทศอื่นในเวทีโลกได้

ในการบริหารโรงเรียน สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ต้องกระทำอยู่ตลอดเวลาและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ คือ การตัดสินใจ โดยเฉพาะผู้บริหาร เพราะงานทุกอย่างของสถานศึกษาจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นสำคัญ (สุเมธ เดียวอิศเรศ, 2527, หน้า 107) เพราะการตัดสินใจจะปรากฏอยู่ทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหารโดยเฉพาะการบริหารโรงเรียนซึ่งมีปัญหาต่าง ๆ ให้ต้องตัดสินใจอยู่ตลอดเวลา แม้บางครั้งอาจต้องขอข้อมูลจากผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องอภิปรายปัญหาร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือแม้แต่ต้องยกปัญหาบางอย่างให้คณะหรือกลุ่มบุคคลอื่นในการร่วมตัดสินใจแทน แต่ผลของการตัดสินใจขั้นสุดท้ายก็ยังคงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้น การตัดสินใจจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญกับผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างมาก ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงกระบวนการตัดสินใจในองค์กร ประโยชน์ของโมเดลการตัดสินใจ ความหยั่งลึก วิจารณญาณ และความคิดสร้างสรรค์ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ การบริหารกระบวนการตัดสินใจตลอดจนเทคโนโลยีที่ใช้ในการตัดสินใจและวัฒนธรรม จริยธรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดกว้างไกลมีสภาวะความเป็นผู้นำกล้าคิดกล้าเปลี่ยนแปลงกล้าทำและกล้าตัดสินใจตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางมีความสามารถในการจัดการประสานประโยชน์กับทุกฝ่ายเพื่อผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งผู้บริหารที่มีคุณลักษณะดังกล่าวจะสามารถทำให้การศึกษาเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะ ความรู้ ความเข้าใจในการตัดสินใจ ทำให้มีการตัดสินใจที่ผิดพลาดเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการขาดหลักการและเหตุผล การบิดเบือนความจริงเพื่อผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง การถูกอิทธิพลครอบงำ การไม่มีข้อมูลอย่างเพียงพอ และการตัดสินใจด้วยความรีบร้อนเกินไป ซึ่งการตัดสินใจที่ผิดจะส่งผลเสียหายหลายประการให้กับองค์กร ดังนั้นการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากจะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษา การมีส่วนร่วมกับชุมชน การวางแผนหลักสูตรและการเรียนการสอน การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล ฯลฯ จะเห็นได้ว่า การตัดสินใจของผู้บริหารในสถานศึกษามีส่วนสำคัญต่อการบริหารงานทุกประเภท และการตัดสินใจของผู้บริหารก็เป็นสิ่งสำคัญหนึ่งต่อความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กร ซึ่งหากผู้บริหารตัดสินใจผิดพลาด ก็จะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อการปฏิบัติงานต่าง ๆ ในสถานศึกษา ผู้บริหารต้องใช้ความระมัดระวังและมีหลักการที่ชัดเจนในการตัดสินใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้อย่างแท้จริง

โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งซึ่งได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2488 ซึ่งได้จัดการเรียนการสอนแบบเดียวกับโรงเรียนสามัญทั่วไปขณะเดียวกันก็มีจุดเน้นที่ต้องการให้นักเรียนนั้นมีคุณธรรมจริยธรรมโดยมีจุดประสงค์มุ่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมซึ่งนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องโดยการควบคุมกายวาจาใจให้อยู่ในกรอบคุณธรรมจริยธรรม

และวัฒนธรรมอันดีงามไม่เบียดเบียนตนเองและบุคคลอื่นสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมตลอดจนมีลักษณะของความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีเพื่อการดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (พระไพศาล สุทฺธจิตฺโต, 2554, หน้า 152) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่วัดหรือมูลนิธิวัดจัดตั้งขึ้นก็เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง และบางแห่งมีนักเรียนพระภิกษุสามเณรเรียนร่วมด้วยนอกจากการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วพระภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศอาทิตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษามัธยมศึกษาด้วย (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 10) นอกจากนี้ในด้านหลักการที่จะพัฒนาโรงเรียนทั้งด้านบริหารและวิชาการนั้นปรากฏว่าทางด้านวิชาการได้ผลเป็นที่น่าพอใจส่วนทางด้านบริหารเช่นจัดให้มีการบริหารโรงเรียนในรูปคณะกรรมการจัดการโรงเรียนโดยตั้งองค์กรกลาง “สภาโรงเรียนราษฎร์ของวัดเพื่อการกุศล” อย่างไรก็ตามการพัฒนาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้ายั่งยืนนั้นจะหวังเพียงการสนับสนุนจากงบประมาณที่เป็นเพียงเงินอุดหนุนอย่างเดียวเท่านั้นไม่เป็นการพอเพียงผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูซึ่งเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติงานในโรงเรียนจำเป็นที่ต้องมีแนวความคิดและหลักการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลกด้วยจึงจะทำให้การพัฒนาโรงเรียนประสบผลสำเร็จได้ (อุดม ชำนิ, 2553, หน้า 5)

ดังนั้น การตัดสินใจของผู้บริหารจึงเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารโรงเรียนซึ่งในการตัดสินใจนั้นจะต้องผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจ เนื่องจากการตัดสินใจของผู้บริหารมีผลต่อองค์กรโดยรวม ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องเลือกแต่กิจกรรมที่จะนำไปสู่ผลดี ให้ผลทางบวกต่อการพัฒนาของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและระมัดระวังไม่ให้เกิดผลทางลบโดยมิได้ตั้งใจ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ความไว้วางใจ ความศรัทธาและความรู้สึกที่เป็นที่พึ่งของบุคคลทั้งปวง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

2. เพื่อทราบผลยืนยันปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แบบของการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (mixed methodology) โดยขั้นตอนแรกเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และขั้นตอนสุดท้ายเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ที่มีแบบแผนการวิจัยในลักษณะการศึกษาแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว ตรวจสอบสภาวการณ์ไม่มีการทดลอง (the one shot, non-experimental design

2. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร รองผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ของกลุ่มโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 113 แห่ง

3. กลุ่มตัวอย่าง กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางประมาณการขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 92 แห่ง จากทั้งหมด 113 แห่ง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ มี 3 ชุด ได้แก่

4.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) ซึ่งได้จากการค้นคว้าศึกษาเอกสาร งานวิจัย วรรณกรรมต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

4.2 แบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้ แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และตำแหน่งในปัจจุบัน โดยกำหนดการตอบเป็นแบบเลือกตอบ (check list)

ตอนที่ 2 การถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามแบบของ ลิเคิร์ท (Likert scale) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง จำนวน 7 ฉบับ

4.3 แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ (questionnaire) พิจารณาเกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์ และข้อคิดเห็นอื่น ๆ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อแจ้งผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มโรงเรียนเอกชนการกุศลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยทุกขั้นตอน

5.2 การเก็บข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionaire) ผู้วิจัยจัดส่งและรับคืนทางไปรษณีย์

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ

1. ผลการวิเคราะห์กรอบแนวคิดของการวิจัยเพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์จากเอกสารแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

1.2 การวิเคราะห์จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

1.3 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 7 คน

1.4 สรุปตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และตำแหน่งในปัจจุบัน ด้วยการหาค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)

2.2 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*)

2.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) เพื่อสกัดตัวแปรให้เหลือตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบสำคัญด้วยการสกัดปัจจัย (Principal Component Analysis : PCA) วิเคราะห์ด้วยการหมุนแกนแบบตั้งฉาก (orthogonal rotation) โดยใช้วิธีการหมุนแกนปัจจัยด้วยวิธี แวริแมกซ์ (varimax rotation)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ผลการยืนยันปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์การตรวจสอบยืนยันปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน

การกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

2.2 การวิเคราะห์การแสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา พิจารณาเกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสม การนำไปใช้ประโยชน์ ความเป็นไปได้ และข้อคิดเห็นอื่นๆ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การหาค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 5 ปัจจัย ได้แก่

1.1 ด้านมุมมองและบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมี 2 ปัจจัยย่อย คือ

1.1.1 มุมมองของผู้บริหารสถานศึกษา

1.1.2 บริบทของผู้บริหารสถานศึกษา

1.2 ด้านอำนาจหน้าที่และภาวะผู้นำ ซึ่งมี 2 ปัจจัยย่อย คือ

1.2.1 อำนาจหน้าที่ของผู้บริหาร และ

1.2.2 ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

1.3 ด้านอคติและความเหมาะสม

1.4 ด้านวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร

1.5 ด้านสภาพปัญหาภายในองค์กร

2. ผลการยืนยันปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

ผลการตรวจสอบการยืนยันปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โดยวิธีอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ผลการตรวจสอบยืนยันพบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิส่วนมากมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเป็น พหุองค์ประกอบ มีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ปัจจัย คือ ด้านมุมมองและบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านอำนาจหน้าที่และภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านอคติและความเหมาะสม ด้านวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร และด้านสภาพปัญหาภายในองค์กร ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นสอดคล้องกันว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนของวัดในพระพุทธศาสนา มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

ปัจจัยที่ 1 บริบทและมุมมองของผู้บริหารสถานศึกษา

การบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาที่มีคุณภาพนั้น สถานศึกษาจำต้องมีการกำหนดเป้าหมายสำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพได้ มาตรฐานทางการศึกษาของชาติที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น สร้างความเข้าใจ และทำความเข้าใจในความเป็นวิถีแห่งสังคมและวัฒนธรรมไทย ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการภายใต้หลักการการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานนั้น มุ่งเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยให้ครู นักเรียน เจ้าหน้าที่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและพันธมิตรของ

สถานศึกษาได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อการดำเนินงานของสถานศึกษาผ่านภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อสร้างความสมดุลในความสำเร็จของการบริหารจัดการสถานศึกษา อีกทั้งผู้บริหารต้องมีความรู้ความสามารถเพียงพอต่อการตัดสินใจและการบริหารงานในสถานศึกษา การประชาสัมพันธ์ข่าวสารภายในโรงเรียน การให้ความร่วมมือของชุมชน ผู้ปกครอง และ สถานการณ์ปัจจุบันมีผลกระทบต่อระดับความร่วมมือของครูและผู้บริหารสถานศึกษา ความสำเร็จของสถานศึกษา ดังเช่น บรอส (Bross, 1965, p. 201) กล่าวว่า ผู้บริหารส่วนมากมีวิธีการเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากหลายสิ่งโดยอาศัยความพอใจและใช้ราคาเป็นหลัก หรือใช้ความนิยมของคนทั่วไปเป็นแนวทาง ฯลฯ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการที่ไม่มีระบบแน่นอนในทางวิชาการหรือวงการธุรกิจจะเลือกตามความชอบความต้องการอย่างเดียวกันไม่ได้จะต้องดูด้วยว่าถ้าเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วสิ่งนั้นจะให้ประโยชน์มากกว่าสิ่งอื่นๆ จริงหรือไม่ และจะมีผลเสียประการใดตามมา การตัดสินใจเลือกนั้นถ้าจะให้ดีมีระบบต้องสามารถเปรียบเทียบสิ่งที่จะเลือกนั้นออกมาเป็นตัวเลขให้ได้ ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นของที่วัดได้หรือวัดค่าไม่ได้ก็ตามตัวเลขที่ใช้เปรียบเทียบนั้นอาจเป็นรูปคะแนนน้ำหนักหรือจำนวนเงินจำนวนหน่วยซึ่งมีการชี้วัดชัดเจนก่อนนำมาพิจารณา อย่างไรก็ตาม โฮกแลนด์ (Hoagland, 1986, p. 350) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูอาจารย์ที่มีอายุประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของโรงเรียนแตกต่างกันมีทัศนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างกัน

ปัจจัยที่ 2 อำนาจหน้าที่และภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นในการที่จะให้ความร่วมมือทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่ผู้นำต้องการ ซึ่งคุณลักษณะความเป็นผู้นำนี้ไม่มีเฉพาะผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าเท่านั้น แต่บุคคลทุกอาชีพ ทุกสถานภาพก็สามารถมีภาวะผู้นำได้ตามเวลา โอกาส สถานที่ การบริหารการศึกษากับภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กันคือ การบริหารการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำเพื่อช่วยให้การบริหารการศึกษาเป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้น ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษาจึงหมายถึงคุณลักษณะของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารการศึกษาในการควบคุม นำพาครูหรือบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาเช่นผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน องค์กร มาร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังเช่น จูนิเปอร์ (Juniper, 1976, p. 180) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญและแสดงออกถึงความสามารถของภาวะผู้นำ ผู้นำบางคนได้รับการยอมรับนับถืออย่างสูง แต่ผู้นำบางคนได้รับคำติเตียนว่าเป็นผู้ไม่กล้าตัดสินใจและสั่งการแบบทำไปเฉพาะวันหนึ่งๆ เท่านั้น ความสำคัญของการตัดสินใจของผู้นำมีผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมาก หากผู้นำทำการตัดสินใจได้ถูกต้องย่อมได้รับการยกย่องและยอมรับ

ปัจจัยที่ 3 อคติและความเหมาะสม

ผู้นำนั้น มีหน้าที่ต้องตัดสินเรื่องราวต่างๆ ต้องจัดการข้อพิพาท ต้องแบ่งผลประโยชน์ระหว่างฝ่ายต่างๆ จึงต้องมีการตัดสินใจ ที่มีอคติน้อยที่สุด จึงจะเกิดความเป็นธรรม และได้รับการยอมรับ จากทุกๆฝ่าย เนื่องจาก อคติ เป็นอกุศลที่อยู่ภายในจิตใจเราเอง จึงเป็นสิ่งที่รู้และสังเกตได้ค่อนข้างยาก เพราะคนทั้งหลายย่อมเข้าข้างตัวเอง ผู้บริหารจึงต้องรู้จักรับฟังความเห็นจากคนรอบข้าง ซึ่งจะสังเกตพฤติกรรมที่อาจเกิดจากอคติของเราได้ เมื่อมีหลักธรรมมะดังกล่าวแล้ว จึงนำไปสู่ ศรัทธา คือ เชื่อผู้นำ ยินดีกระทำตามด้วยความรักและนับถือ เมื่อมีขวัญและกำลังความขยันขันแข็ง ก็ตามมา เรียกว่า เกิดความวิริยะอุตสาหะ พร้อมกันนั้นผู้บริหารจึงพัฒนาปัญญาควบคู่ไปด้วย การกุมหัวใจคนไว้ได้ อุปสรรค ใดก็พ่ายแพ้ในที่สุด แน่นอนว่าผู้บริหารทำให้ทุกคนรักศรัทธาไม่ได้ แต่ถ้าคนส่วนใหญ่เชื่อมั่นก็เพียงพอ ดังเช่น ปราชญา กล้าผจัญและสมศักดิ์ คงเที่ยง (หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา, 2542, หน้า 118) กล่าวว่า

การตัดสินใจบางครั้งก็มีความขัดแย้งกันในความคิดเห็นของคนแต่ละคนในด้านความรู้ ความคิด มุมมองของแต่ละคน ทองใบ สุดชารี กล่าวว่าการตัดสินใจเป็นความจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจ เพราะหากผู้บริหารมีความเฉียบคมในการตัดสินใจ นั่นคือ การตัดสินใจที่เหมาะสมและทันเวลาจะนำมาซึ่งผลประโยชน์มากมายขององค์กร และไทรฟอส (Tryfos, 2001, p. 85) ได้กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับวิธีการในการกำหนดเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีจากการตัดสินใจ โดยปัญหาในการตัดสินใจนั้นอาจมีผลมาจากสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่สามารถคาดการณ์ได้ ซึ่งการตัดสินใจจะต้องพิจารณาประกอบกับปัญหาเพื่อใช้ในการพิจารณาเหตุการณ์ที่เป็นไปได้รวมถึงการสุ่มตัวอย่างมารวมกันเพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่ถูกต้อง

ปัจจัยที่ 4 วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร

วิสัยทัศน์ (vision) เป็นภาพฝันที่วาดไว้เพื่อไปให้ถึง วิสัยทัศน์ที่ดีมีพลังและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้คน วิสัยทัศน์ ไม่ใช่สภาพการณ์ที่เป็นรูปธรรม สามารถวัดผลได้เหมือนกับเป้าหมาย (goals) หรือวัตถุประสงค์ (objectives) ไม่ใช่กลวิธีหรือเทคนิคเฉพาะ แต่วิสัยทัศน์จะมีลักษณะเป็นสภาพการณ์ทั่วไปกว้าง ๆ เป็นคุณค่าที่ประกาศให้รู้กันทั่วไปว่า องค์การหรือหน่วยงานมีความมุ่งมั่นอย่างไรมีแรงบันดาลใจอย่างไร มีบูรณาการอย่างไร และจะมีการควบคุมความพยายามในองค์การอย่างไร อาจจะกล่าวโดยสรุปว่า วิสัยทัศน์เป็นสิ่งบอกให้รู้ว่า ความมุ่งหมายขององค์การคืออะไร จะต้องทำภารกิจ (mission) อย่างไรจึงจะบรรลุความมุ่งหมายนั้น ผู้บริหารยุคใหม่ต้องรู้จักนำแนวคิดใหม่ ๆ ทางการบริหารการศึกษามาใช้ในการบริหาร ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เหมาะสมกับโลกในยุคปัจจุบัน ดังเช่น แฮมมอด, คีนีย์ และไรฟา (Hammond, Keeney, & Raiffa, 1998, p. 214) ได้พูดถึงการตัดสินใจว่ามีความสำคัญเนื่องจากมันบ่งบอกถึงความฉลาดที่เกิดขึ้นหลังจากการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจที่ซับซ้อนเป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะและวิทยาศาสตร์ของการตัดสินใจซึ่งเป็นขั้นตอนที่สามารถเข้าถึงได้ เป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นที่สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจสู่ การตัดสินใจส่วนบุคคลให้กับครอบครัวตัดสินใจที่จะตัดสินใจใด ๆ

ปัจจัยที่ 5 สภาพปัญหาภายในองค์กร

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปรารถนาแต่เป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยงพ้น ตราบใดที่มนุษย์ยังมีชีวิตอยู่และอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม เมื่อไม่สามารถจะหลีกหนีจากความขัดแย้งได้ จึงควรจะต้องรู้จักและเข้าใจความขัดแย้ง แปลงสภาพความขัดแย้งให้เป็นประโยชน์ ในการที่ผู้บริหารจะใช้วิธีการบริหารความขัดแย้งให้ความขัดแย้งอยู่ในระดับที่เหมาะสม และส่งผลให้องค์การมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้บริหารต้องมีวิธีการหรือมีแนวทางในการบริหารความขัดแย้ง ความขัดแย้ง

เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ บางครั้งอาจเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ความขัดแย้งอาจคุกคามต่อความรู้สึกของบุคคลได้ แต่ในขณะเดียวกันอาจเป็นปัจจัยในทางบวกที่ช่วยพัฒนาลักษณะส่วนตัวของบุคคลนั้นได้เช่นกัน ความขัดแย้งจะมีผลดีหรือผลเสียย่อมขึ้นอยู่กับความขัดแย้งนั้น ๆ จะช่วยเสริมสร้างผลผลิตหรือทำลายมากน้อยเพียงใด สำหรับในสถานศึกษาซึ่งเป็นองค์การความเป็นอาชีพกับความเป็นระบบราชการอยู่ด้วยกัน จึงมีความขัดแย้งพื้นฐานนอกเหนือจากบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งมีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ซึ่งในการตัดสินใจบางครั้งก็มีความขัดแย้งกันในความคิดของคนแต่ละคนในด้านความรู้ ความคิด มุมมองของแต่ละคน ความขัดแย้งต่าง ๆ เกิดได้หลายชนิดคือ ความขัดแย้งกันในด้านการรู้ความเข้าใจในปัญหานั้น มุมมองในปัญหาแตกต่างกัน ความโกรธ ความไม่พอใจต่าง ๆ ดังนั้น ในการตัดสินใจจึงต้องคำนึงถึงตัวงานมากกว่าตัวบุคคล ดังเช่น ปราชญา กล้าผจัญและสมศักดิ์ คงเที่ยง (หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา, 2542, หน้า 109) กล่าวว่า การตัดสินใจบางครั้งก็มีความขัดแย้งกันในความคิดเห็นของคนแต่ละคนในด้านความรู้ ความคิด มุมมองของแต่ละคน

2. ผลการยืนยันปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

ผลการตรวจสอบการยืนยันปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โดยวิธีอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้รูปแบบการการยืนยันโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น จำนวน 5 คน ผลการตรวจสอบยืนยันพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเป็นพหุองค์ประกอบ มีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ปัจจัย คือ ด้านมุมมองและบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านอำนาจหน้าที่และภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านอคติและความเหมาะสม ด้านวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร และด้านสภาพปัญหาภายในองค์กร ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนของวัดในพระพุทธศาสนา มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับปัจจัยหลัก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 สนับสนุนบุคลากรในโรงเรียนให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม มากยิ่งขึ้น

1.2 สถานศึกษาควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เพื่อให้ระดับสายบังคับบัญชาและขั้นตอนการตัดสินใจเป็นไปอย่างมีระบบ

1.3 ผู้บริหารควรสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับบุคลากร ให้โอกาสและอิสระในการทำงานเพื่อให้เกิดอิสระในการร่วมตัดสินใจ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนามาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (part analysis) เพื่อความสัมพันธ์ของปัจจัย

2.2 ทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบและพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

2.3 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนตามการรับรู้ของคณะกรรมการบริหารโรงเรียนและผู้ปกครอง

เอกสารอ้างอิง

ปราชญา กล้าผจัญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. (2542). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระไพศาล สุทฺธจิตฺโต (โนทายะ). (2554). *การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. เข้าถึงได้จาก http://www.mua.go.th/users/hecommission/doc/law/Constitution2550.pdf

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *สภาพและปัญหาการบริหารและจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : วี.ที.ซี คอมมิวนิเคชั่น.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ฉบับสรุป*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สุเมธ เดียวอิศเรศ. (2527). *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : รุ่งวัฒนาการพิมพ์.

อุดม ชำนิ. (2553). สำนักงานกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา. พะเยา: โรงเรียนพินิจประสาธน์ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยาว์.

Dean, J. F. (1976). *Decision Making for School Collage*. Great Britain: A. Wheaton & Co. Exeter.

Hoagland, L. J. (1986). Principals' and teacher' perceptions of teacher participation in the decision-making processes in public secondary school with an without a collective bargaining contrace. *Dissertation Abstracts International*, 350.

Irwin, B. D. J. (1965). *Design for decision*. Toronto: Collier-Macmillan Canada.

Hammond, J. S., Keeney, R. L., & Raiffa, H. (1998). *Smart Choices: A Practical Guide to Making Better Decisions*. Cambridge: Harvard Business Review Press.

Tryfos, P. (2001). *Decision theory*. Ryerson: McGraw-Hill.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น : กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตในภาคตะวันออก*

FACTORS EFFECTING THE PUBLIC MINDS OF LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS: A CASE STUDY OF DEMONSTRATION SCHOOLS IN THE EASTERN REGION

อารีวรรณ คูหเพ็ญแสง**

ดร.สุรีพร อนุศาสนนันท์***

ดร.สมพงษ์ ปั้นหุ่น****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับ จิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 2) เพื่อสร้างสมการทำนายความเป็นผู้มีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและ 3) เพื่อศึกษาปรากฏการณ์เชิงตัวแปรที่สามารถทำนาย ความเป็นผู้มีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสาธิตในภาคตะวันออก จำนวน 282 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไป แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน และแบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสาธารณะ วิเคราะห์ค่าความตรง และความเชื่อมั่นของเครื่องมือเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม SPSS ในการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis)

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตนเอง สำหรับตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ส่งผลต่อ

พฤติกรรมการมีจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปรอื่นที่เหลือไม่พบนัยสำคัญทางสถิติ โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายตัวแปรพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ร้อยละ 35.60 และสามารถสร้างสมการถดถอยพหุคูณ เพื่อทำนายพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ดังนี้

*วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย วัดผลและสถิติการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยวัดผลและสถิติการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สมการถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบ

$\overline{PM}$ = 2.150 + .353**(SELF) + .009 (FUTR) + .008 (PAR_M) – .033 (REAS) – .053*(STRC) – .019 (NEGL) + .067 (TEA_M) + .004 (REL_T) + .036 (FRI_M) – .064 (REL_F) + .025 (IMP_M) + .099*(MD_NEWS)

สมการถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน

$\bar{Z}_{PM} = .444^{**}Z_{SELF} + .014\ Z_{FUTR} + .012\ Z_{PAR_M} - .056\ Z_{REAS} - .111^{*}Z_{STRC} - .036\ Z_{NEGL} + .116\ Z_{TEA_M} + .007\ Z_{REL_T} + .061\ Z_{FRI_M} - .110\ Z_{REL_F} + .049\ Z_{IMP_M} + .161^{*}Z_{MD_NEWS}$

คำสำคัญ : จิตสาธารณะ/ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะ/ การวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอนระดับลดหลั่น

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the relationship among factors and public mind of lower secondary students 2) to construct a predictive equation of public mind of lower secondary students, and 3) to study the predictability of the variables in predicting the public mind of lower secondary students. The sample consisted of 282 lower secondary students of demonstration schools in the eastern region. The research instrument was questionnaire asking on students' demographical data, factors influencing students' public mind, and students' public mindedness. All sub-scales questions met the requirement of validity and reliability. Data were analyzed by descriptive statistic and multiple regression analysis.

The results indicated that factors those significantly affected the public mind of lower secondary students consisted of 3 variables, they were self-efficacy, strict family rearing and mass media consumption. Other variables were not significantly affected the students public mind. All variables could predict the public mind of student for 35.60 %.

The regression equation of raw scores was

$\overline{PM}$ = 2.150 + .353**(SELF) + .009 (FUTR) + .008 (PAR_M) – .033 (REAS) – .053*(STRC) – .019 (NEGL) + .067 (TEA_M) + .004 (REL_T) + .036 (FRI_M) – .064 (REL_F) + .025 (IMP_M) + .099*(MD_NEWS)

The regression equation of standard scores was

$\bar{Z}_{PM} = .444^{**}Z_{SELF} + .014\ Z_{FUTR} + .012\ Z_{PAR_M} - .056\ Z_{REAS} - .111^{*}Z_{STRC} - .036\ Z_{NEGL} + .116\ Z_{TEA_M} + .007\ Z_{REL_T} + .061\ Z_{FRI_M} - .110\ Z_{REL_F} + .049\ Z_{IMP_M} + .161^{*}Z_{MD_NEWS}$

Keyword: Public Mind/ Factors Effecting the Public Mind/ Hierarchical Stepwise Regression

บทนำ

โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ซึ่งกระแสการเร่งพัฒนาและเศรษฐกิจที่บีบรัด ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของ คนในสังคมไทยให้เกิดการแข่งขัน มีค่านิยมทางวัตถุสูง เกิดการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและวัตถุ ดังนั้นความสำนึกต่อส่วนรวม จึงลดลงทุกวัน ความเจริญทางด้านวัตถุเพิ่มขึ้น ทำให้สังคมมีค่านิยมให้ความสำคัญต่อการแสวงหาเงินทองอำนาจมากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมจึงเสื่อมโทรมลงเกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจึงควรเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงมี การกล่าวถึงคำว่า “จิตสาธารณะ” มากขึ้น เพื่อเป็นแนวคิดต่อตนเองอันจะสร้างประโยชน์ ก่อให้เกิดการพัฒนาแก่สังคม การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมจริยธรรมประการหนึ่ง ที่ต้องการให้มีหรือเกิดขึ้นในสังคมไทย เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้น ในสังคม ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546) ได้กำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ไว้ 3 มาตรฐาน 11 ตัวบ่งชี้ โดยตัวบ่งชี้จิตสาธารณะอยู่ในมาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก โดยคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตัวบ่งชี้คือกำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และการพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว ทักษะทางสังคมคุณธรรม จิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ ซึ่งต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะโดยให้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) กำหนด “จิตสาธารณะ” ไว้เป็น 1 ใน 8 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่สถานศึกษาต้องเน้น นอกจากนี้ยังให้สถานศึกษาต้องมีชั่วโมงให้เด็กทำกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ รวม 165 ชั่วโมง โดยในประถมศึกษาปีที่ 1-6 จะต้องทำกิจกรรม 60 ชั่วโมง มัธยมศึกษาตอนต้น 45 ชั่วโมง และมัธยมศึกษาตอนปลาย 60 ชั่วโมง โดยหวังให้นักเรียนได้ซึมซับสิ่งดี ๆ จากการทำกิจกรรมและเป็นนิสัยติดตัวไปจนโต เพราะถ้าสังคมมีคนที่มีจิตสาธารณะมาก ๆ มีความเห็นอกเห็นใจกัน จะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จากการศึกษาสถานภาพคุณธรรมของเยาวชนไทย โดยสำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา (สกศ.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ระหว่างวันที่ 10-18 มีนาคม พ.ศ. 2550 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง นักศึกษาและนักเรียน ทั่วประเทศ จำนวน 2,788 คน พบว่าคุณธรรมของเยาวชนไทยที่ควรเร่งปลูกฝัง 10 อันดับแรก ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสุภาพ/ความมีสัมมาคารวะ ความกตัญญู การมีจิตสำนึกที่ดี ความสามัคคี ความมีเหตุผล และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และกลุ่มคนที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้าน คุณธรรมและจริยธรรมมากที่สุดคือ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา ซึ่งบุคคลและสถาบันที่มีอิทธิพลและเป็นแรงจูงใจให้เยาวชนเป็นคนดีมีคุณธรรมมากที่สุด ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ สื่อต่าง ๆ

และสถานศึกษา (สุขุม เฉลยสุข, 2550) นอกจากนี้ยัง พบว่า ปัญหาการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับน้อยทุกด้าน ซึ่งจิตสาธารณะเป็น 1 ใน 8 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่สถานศึกษาจะต้องเร่งพัฒนา (สุธิรา เภาสระคู, 2557)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของ เจษฎา หนูรุ่น (2551) ชนะศึก นิชานนท์ (2544) พรพรหม พรรคพวก (2550) ปฏิมากร ศิริเตชะ (2549) สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี (2547) ซึ่งทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านต่างๆ ในรูปแบบที่แตกต่างกัน พบว่า ครอบครัว ครูอาจารย์ เพื่อน และสื่อมวลชน มีผลต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูรา (Bandura) โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สาเหตุเพราะจากการศึกษาพบว่า กลุ่มนักเรียนนักศึกษาเป็นกลุ่มที่มีคุณธรรมต่ำที่สุด (ศูนย์คุณธรรม, 2550) ประกอบกับมีงานวิจัยที่ทำการศึกษากับนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น น้อยมาก ทำให้ยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มนี้ นอกจากนั้น นักเรียนในกลุ่มโรงเรียนสาธิตยังเป็นกลุ่มที่น่าสนใจ เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการเป็นโรงเรียนสาธิต เพื่อเป็นแหล่งฝึกปฏิบัติ ทดลอง ค้นคว้าศาสตร์ทางการสอนทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อพัฒนานวัตกรรม เป็นต้นแบบผู้นำทางวิชาการ ดังนั้นโรงเรียนสาธิตจึงเป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน สามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นเด็กที่เก่งและกล้าแสดงออก มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะ โดยผู้วิจัยศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะด้วยการวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอนระดับลดหลั่น (Hierarchical stepwise regression) ซึ่งมีจุดเด่น คือ มีการจำแนกกลุ่มของตัวแปรอิสระออกเป็นกลุ่ม ๆ แล้วศึกษาวิเคราะห์ว่า แต่ละกลุ่มมีผลต่อตัวแปรตามหรือไม่ เมื่อมีตัวแปรอีกกลุ่มหนึ่งเพิ่มเข้ามา ในการวิเคราะห์สมการถดถอยที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยวิธีนี้ จะได้สมการถดถอยที่ถูกต้องตามทฤษฎีและมีความสัมพันธ์กับกรอบแนวคิดการวิจัยที่วางไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

2. เพื่อสร้างสมการทำนายความเป็นผู้มีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของ เจษฎา หนูรุ่น (2551) ชนะศึก นิชานนท์ (2544) พรพรหม พรรคพวก (2550) ปฏิมากร ศิริเตชะ (2549) สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี (2547) ซึ่งทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านต่าง ๆ ในรูปแบบที่แตกต่างกัน พบว่า ครอบครัว ครูอาจารย์ เพื่อน และสื่อมวลชน มีผลต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูรา (Bandura, 1977, 1986) ที่กล่าวว่า ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ในลักษณะร่วมกำหนดซึ่งกันและกัน

จากการศึกษานิยามความหมายและองค์ประกอบจิตสาธารณะของ ชาย โพธิสิตา (2540) และ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, ประทีป จินหงี่ และทัศนา ทองภักดี (2547) ซึ่งแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวม ในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียนในวิสัย ที่ตนสามารถทำได้

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1

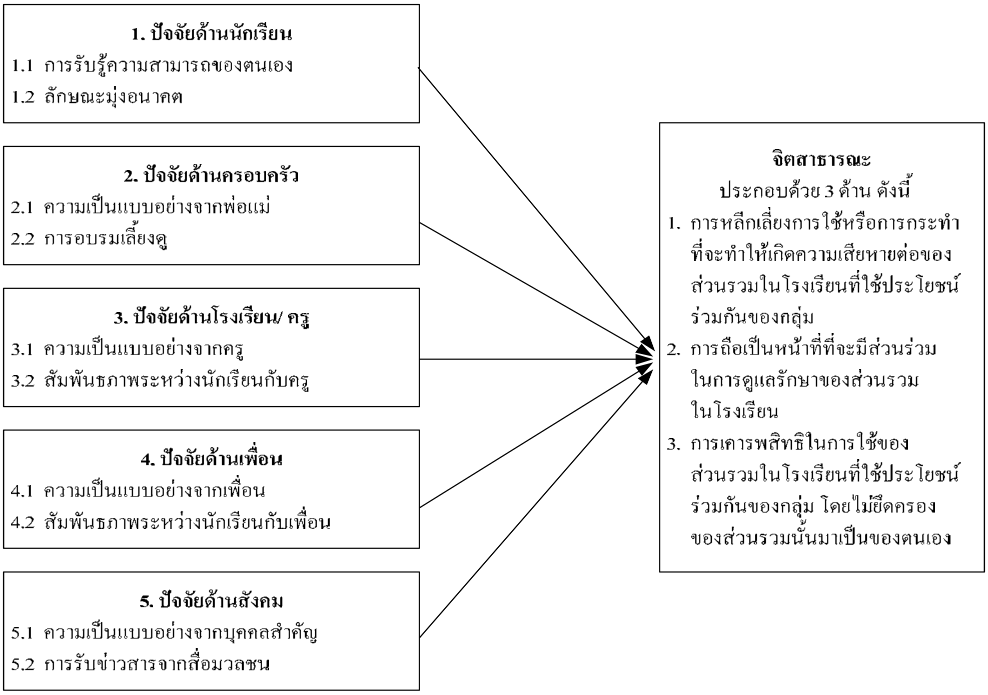

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต ในภาคตะวันออก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 949 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนจำนวน 282 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีของ ชูเมคเกอร์และโลแมกซ์ แฮร์ แบล็ค บาบิน และแอนเดอร์สัน (Schumacker & Lomax, 1996; Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) โดยใช้อัตราส่วนตัวแปรทำนายต่อกลุ่มตัวอย่างเป็น 1:20 เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียน โดยผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบสอบถามของ ณัฐณิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550) มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 60 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .88

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดย ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบสอบถามของ พรพรหม พรรคพวก (2550) มี

ลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .91

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ในช่วงเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม พ.ศ. 2558 โดยแจกแบบสอบถามไปจำนวน 360 ฉบับ ได้แบบสอบถามคืนมาเป็นฉบับที่สมบูรณ์จำนวน 282 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 78.33

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient)

3. สร้างสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน เพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอนระดับลดหลั่น (Hierarchical stepwise regression)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมด พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์คู่ใดมีค่ามากกว่า .80 เมื่อพิจารณาจากค่า Tolerance พบว่า มีค่าระหว่าง .56-.77 และค่า VIF มีค่าระหว่าง 1.29 - 1.79 แสดงว่าการวิเคราะห์ครั้งนี้ไม่มีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity) ดังนั้นจึงทำ การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอนระดับลดหลั่น (Hierarchical stepwise regression) โดยผู้วิจัยคัดเลือกตัวแปรใส่เข้าในสมการตามลำดับก่อนหลังตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยนำตัวแปรปัจจัยด้านนักเรียน เข้าสมการเป็นชุดที่ 1 เนื่องจากเป็นปัจจัยภายใน เป็นสำนึกที่เกิดจากภายในของแต่ละบุคคล นำตัวแปรปัจจัยด้านครอบครัวเข้าสมการเป็นชุดที่ 2 เนื่องจากครอบครัวเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุดและมีอิทธิพลต่อตัวนักเรียน นำตัวแปรปัจจัยด้านโรงเรียน/ ครูและปัจจัย ด้านเพื่อนเข้าสมการเป็นชุดที่ 3 เนื่องจากเป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลรองลงมาจากครอบครัว และตัวแปรปัจจัยด้านสังคม นำเข้าสมการเป็นชุดสุดท้าย เนื่องจากเป็นสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เป็นตัวแบบสัญลักษณ์ซึ่งมีอิทธิพลรองลงมาจากตัวแบบที่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิด ซึ่งจากขั้นตอน ที่กล่าวมาข้างต้น ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 2

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยและค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอนระดับลดหลั่นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ตัวแปร	r	Step I			สัดส่วนการเพิ่ม/ลด	Step II			สัดส่วนการเพิ่ม/ลด	Step III			สัดส่วนการเพิ่ม/ลด	Step IV			สัดส่วนการเพิ่ม/ลด
		B	SE B	β		B	SE B	β		B	SE B	β		B	SE B	β	
SELF	.536	.413	.044	.520**	-0.030	.396	.046	.498**	-0.042	.377	.048	.475**	-0.046	.353	.048	.444**	-0.065
FUTR	.250	.026	.037	.039	-0.844	.025	.038	.037	-0.051	.027	.038	.041	0.108	.009	.038	.014	-0.659
PAR_M	.284					.054	.041	.079	-0.722	.037	.042	.053	-0.329	.008	.043	.012	-0.774
REAS	.171					-.021	.037	-.036	-1.211	-.032	.038	-.055	-0.528	-.033	.037	-.056	-0.018
STRC	-.107					-.053	.027	-.111*	-0.037	-.056	.027	-.117*	-0.054	-.053	.027	-.111*	0.051
NEGL	-.101					-.028	.031	-.051	0.495	-.025	.030	-.046	0.098	-.019	.030	-.036	0.217
TEA_M	.254									.073	.037	.125	-0.508	.067	.037	.116	-0.072
REL_T	.219									.006	.038	.010	-0.954	.004	.038	.007	-0.300
FRI_M	.298									.057	.034	.099	-0.668	.036	.034	.061	-0.384
REL_F	.205									-.044	.035	-.076	-1.371	-.064	.035	-.110	-0.447
IMP_M	.295													.025	.030	.049	-0.834
MD_NEWS	.394													.099	.039	.161*	-0.591
R				.537				.557				.579				.596	
R^2				.289				.310				.335				.356	
Adjust R^2				.283				.295				.311				.327	
R^2change				.289				.021				.025				.020	
F				56.591				2.136				2.594				4.227	
Constant				2.192				2.327				2.184				2.150	
Durbin-Watson										**1.919**							

**p < .01, *p < .05, เครื่องหมายลบ (-) แสดงทิศทางของปริมาณของอิทธิพล

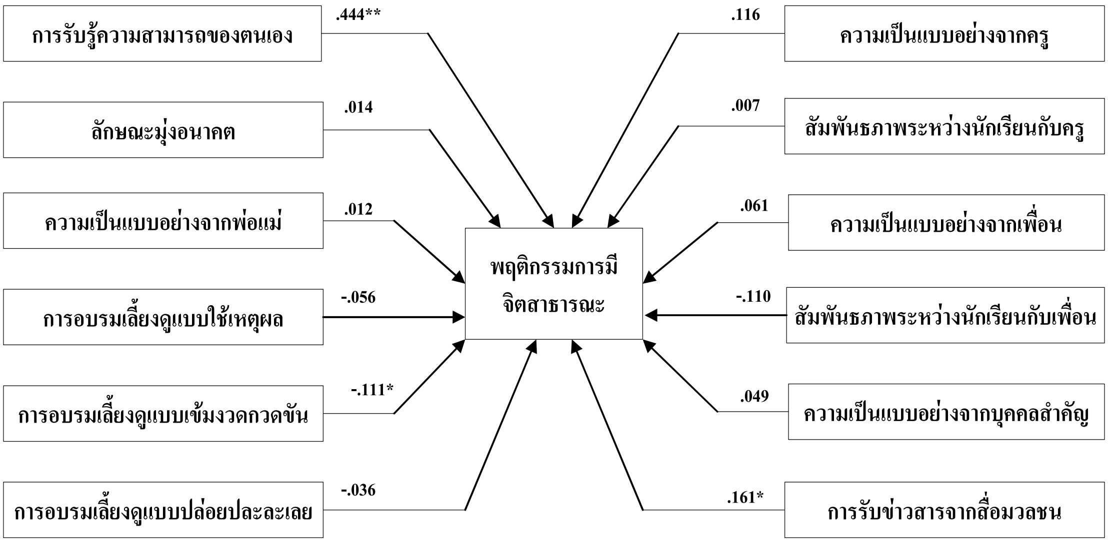

**$p < .01$, *$p < .05$

ภาพที่ 2 โมเดลแสดงอิทธิพลทางตรงของตัวแปรอิสระต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

จากตารางที่ 1 และภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 3 ตัวแปรได้แก่ ตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตนเอง การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียน มีจำนวน 9 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรลักษณะมุ่งอนาคต ความเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่ การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ความเป็นแบบอย่างจากครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ความเป็นแบบอย่างจากเพื่อน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และความเป็นแบบอย่างจากบุคคลสำคัญ

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า ตัวแปรที่มีค่าสูงสุดคือ ตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตนเอง มีค่าเท่ากับ .444 ซึ่งส่งผลทางบวกต่อการมีพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียน นั่นคือ ถ้านักเรียนสามารถรับรู้ความสามารถของตนเองได้มากก็จะมีพฤติกรรมจิตสาธารณะสูง ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยรองลงมา คือ ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน มีค่าเท่ากับ -.111 ซึ่งส่งผลทางลบต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะ นั่นคือ ถ้านักเรียนถูกอบรมเลี้ยงดูมาแบบเข้มงวดกวดขันสูง ก็จะมีพฤติกรรมจิตสาธารณะต่ำ และตัวแปรสุดท้าย คือ ตัวแปรการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย เท่ากับ .161 ซึ่งส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะ นั่นคือ ถ้านักเรียนรับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่นำเสนอเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะมากก็จะส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมจิตสาธารณะสูง

จากการวิจัยพบว่า ตัวแปรทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายตัวแปรพฤติกรรมการมี จิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ร้อยละ 35.60 และสามารถสร้างสมการถดถอยพหุคูณเพื่อทำนายพฤติกรรม

การมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ดังนี้

สมการถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบ

$\overline{PM}$ = 2.150 + .353** (SELF) + .009 (FUTR) + .008 (PAR_M) – .033 (REAS) – .053* (STRC) – .019 (NEGL) + .067 (TEA_M) + .004 (REL_T) + .036 (FRI_M) – .064 (REL_F) + .025 (IMP_M) + .099* (MD_NEWS)

สมการถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน

$\bar{Z}_{PM} = .444^{**} Z_{SELF} + .014 Z_{FUTR} + .012 Z_{PAR_M} - .056 Z_{REAS} - .111^{*} Z_{STRC} - .036 Z_{NEGL} + .116 Z_{TEA_M} + .007 Z_{REL_T} + .061 Z_{FRI_M} - .110 Z_{REL_F} + .049 Z_{IMP_M} + .161^{*} Z_{MD_NEWS}$

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยมีประเด็นอภิปรายดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การรับรู้ความสามารถของตนเอง ส่งผลทางบวกต่อจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ แบนดูรา (Bandura, 1986) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองในแต่ละบุคคลมีผลต่อการกระทำของบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคล มีการรับรู้ถึงความสามารถของตนเองสูงก็มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โกศล มีความดี (2547) ณัฐณิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550) และพรพรหม พรรคพวก (2550) พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ เมื่อบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงก็จะมีจิตสาธารณะสูงขึ้นด้วย

การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ส่งผลทางลบต่อจิตสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากครอบครัวเป็นหน่วยสังคมกลุ่มแรกที่ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน ปลูกฝังและกล่อมเกลาพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพให้เป็นไปตามบทบาทและความคาดหวังของสังคม ความรัก ความอบอุ่น ความใกล้ชิดระหว่าง พ่อ แม่ ลูก จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้บุคคลเกิดจิตสาธารณะต่อสังคมส่วนรวม (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร, 2543; สื่อพลัง, 2542; สุพจน์ ทรายแก้ว, 2546) นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูยังเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดวัยเด็ก ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กในปัจจุบันและศักยภาพการกระทำในอนาคต พฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลส่วนหนึ่งจึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ ด้วยเหตุนี้การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ก็เนื่องมาจากการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์มาตั้งแต่ในวัยเด็ก ทั้งนี้หากนักเรียนได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ก็จะทำให้นักเรียนมีโอกาสที่จะทำงานเพื่อสังคมได้น้อย ไม่กล้าคิดไม่กล้าตัดสินใจและไม่มั่นใจในตนเอง จึงทำให้มีจิตสาธารณะค่อนข้างต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาริสา รัฐปัตย์ (2532) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ผลการศึกษาพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน มีความสัมพันธ์ทางลบกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ดังนั้นหากต้องการพัฒนานักเรียนให้มีจิตสาธารณะที่สูงขึ้น นอกจากจะพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองแล้ว พ่อแม่ผู้ปกครองก็ควรอบรมเลี้ยงดูลูกให้พอเหมาะยึดทางสายกลางไม่ตึงหรือ หย่อนจนเกินไป ก็จะทำให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาจิตสาธารณะของตนเองให้สูงขึ้นได้

การรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ส่งผลทางบวกต่อจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 เนื่องจากสื่อเป็นตัวแบบสัญลักษณ์ที่ทำหน้าที่ในการสร้างพฤติกรรมใหม่ หรือเสริมสร้างพฤติกรรมที่มี

อยู่แล้วให้ดีขึ้น และทำหน้าที่ยับยั้งการเกิดพฤติกรรมในกรณีที่ผู้สังเกต เห็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (Bandura, 1986) และยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีส่วนในการขัดเกลาความเชื่อ แบบอย่างความประพฤติ เจตคติ ค่านิยม และจิตสำนึกที่ถูกต้องให้แก่คนในสังคม (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร, 2543; สื่อพลัง, 2542; สุพจน์ ทรายแก้ว, 2546) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนะศึก นิชานนท์ (2544) และ สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี (2547) ที่พบว่า กระบวนการหล่อหลอมจากสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณลักษณะที่พึงปรารถนา ของชายและหญิงไทย ตามการรับรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และกระบวนการที่เอื้อ ต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า การรับข่าวสาร จากสื่อมวลชนส่งผลทางบวกต่อจิตสาธารณะ นั่นคือ หากนักเรียนได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับ จิตสาธารณะจากสื่อต่าง ๆ ในระดับสูงก็จะส่งผลให้นักเรียนมีจิตสาธารณะสูง ดังนั้นหาก ต้องการให้นักเรียนมีจิตสาธารณะที่สูงขึ้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องก็ควรนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ จิตสาธารณะที่นำเสนอทางสื่อต่าง ๆ มาให้นักเรียนได้เรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรม จิตสาธารณะที่สูงขึ้น

2. ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ร้อยละ 75.89 เป็นนักเรียนที่มีจิตสาธารณะอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเนื่องจาก กลุ่มประชากรเป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตในเขตภาคตะวันออก ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่อบอุ่น พ่อแม่มีเวลาเพียงพอในการอบรมสั่งสอนลูก ๆ และมีความพร้อมในการส่งเสริมลูกในด้านต่าง ๆ (ผกาพันธ์ อินต๊ะแก้ว, 2552)

3. ในการสร้างสมการถดถอยพหุคูณเพื่อทำนายพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนนั้น สามารถอธิบายได้เพียงร้อยละ 35.60 ทั้งนี้อาจเนื่องจากการตั้งนิยามไม่ชัดเจนทำให้การตั้งคำถามไม่ตรงประเด็น ข้อคำถามบางข้อเป็นข้อคำถามเชิงลบซึ่งอาจทำให้นักเรียนสับสน ในการตอบแบบสอบถาม และกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งมีความอดทนน้อย ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในการตอบแบบสอบถาม เนื่องจากข้อคำถามมีจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การรับรู้ความสามารถของตนเอง ส่งผลทางบวกต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้นควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง เนื่องจากการรับรู้ความสามารถของตนเองมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในการเลือกทำกิจกรรม การใช้ความพยายาม และความอดทนในการทำงาน

1.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ส่งผลทางลบต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ดังนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองควรปรับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรให้เหมาะสม ไม่เข้มงวดกวดขันจนเกินไป เนื่องจากนักเรียนจะเติบโตไปเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันแรกที่มีส่วนปลูกฝังความคิดเหล่านี้

1.3 การรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ส่งผลทางบวกต่อการมีจิตสาธารณะ ของนักเรียน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำเสนอข้อมูล ควรเพิ่มหรือแทรกประเด็นที่เกี่ยวกับการปลูกฝังการมีจิตสาธารณะทั้งทางตรงและทางอ้อมให้มากขึ้นและกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความซึมซับ ควรมีการควบคุมระยะเวลาในการเปิดรับสื่อด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสมและคอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับสื่อที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐควรเข้ามามีบทบาทในการควบคุมเนื้อหาที่นำเสนอทางสื่อต่าง ๆ อาจมีการออกกฎหมายและลงโทษอย่างจริงจัง

1.4 โรงเรียนควรจัดรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนา จิตสาธารณะของนักเรียน อาจเน้นการเรียนการสอนที่เป็นลักษณะของกิจกรรมที่ส่งเสริมและปลูกฝังจิตสาธารณะให้กับนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะแตกต่างจากการศึกษาครั้งนี้ เช่น ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอุดมศึกษา หรือโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดอื่น ๆ เป็นต้น

2.2 เนื่องจากตัวแปรปัจจัยที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ทำนายได้ค่อนข้างน้อย ดังนั้น จึงน่าจะได้มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม เพื่อค้นหาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียน โดยเฉพาะตัวแปรปัจจัยด้านโรงเรียน/ ครู ซึ่งเป็นตัวแปรที่สามารถจัดกระทำได้ในทางปฏิบัติ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือจัดกิจกรรม เพื่อประโยชน์ในการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อกระตุ้นหรือพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนต่อไป

2.3 ควรศึกษาตัวแปรปัจจัยต่าง ๆ ในรูปโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Path analysis) เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อ พฤติกรรมจิตสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.* กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

โกศล มีความดี. (2547). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ.* วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เจษฎา หนูรุ่น. (2551). *ปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

ชนะศึก นิชานนท์. (2544). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของคุณลักษณะที่พึงปรารถนาของชายและหญิงไทยตามการรับรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาย โพธิสิตา. (2540). *รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ: ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร.* นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ณัฐณิชากร ศรีบริบูรณ์. (2550). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปฏิมากร ศิริเตชะ. (2549). *ปัจจัยทางจิตสังคม ลักษณะทางจิต และลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ผกาพันธ์ อินต๊ะแก้ว. (2552). รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มโรงเรียนสาธิต ธรรมชาติและพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละช่วง. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พรพรหม พรรคพวก. (2550). *ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพตะวันออก กรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร. (2543). *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา.* กรุงเทพ ฯ : เดือนตุลาคม.

มาริสา รัฐปัตย์. (2532). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, ประทีป จินงี่ และทัศนา ทองภักดี. (2547). รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ: การศึกษาระยะยาว. ใน *วันสถาปนาสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ครบรอบ 49 ปี* (หน้า 1-16). กรุงเทพ ฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สวนดุสิตโพล. *คุณธรรมของเยาวชนไทยที่ควรเร่งสร้าง/ ปลูกฝัง.* เข้าถึงได้จาก http://www.ryt9. com/s/sdp/118726

สื่อพลัง. (2542). จิตสำนึกสาธารณะเส้นทางสู่ประชาสังคม. *วารสารสื่อพลัง, 7*(3), 9-12.

สุขุม เฉลยสุข. (2550). วิกฤตคุณธรรม เยาวชนไทยไร้คุณธรรม ใครช่วยแก้. *วารสารวิทยาจารย์, 106*(13), 70-71.

สุธิรา เภาสระคู. (2557). การพัฒนาระบบการบริหารงานการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารการศึกษาและ การพัฒนาสังคม, 10*(1), 203-204.

สุพจน์ ทรายแก้ว. (2546, มกราคม-มิถุนายน). จิตสำนึกสาธารณะ: การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง. *วารสารเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์, 4*(1), 45-57.

สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี. (2547). *ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา วิจัยการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory.* Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1986). *Social foundation of thought and action: A social cognitive theory.* Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (1996). *A beginner's guide to structural equation modeling.* Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

การศึกษาความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการของนิสิต ที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*

A Study of the Students' Satisfaction, Needs and Problems upon the Information Data Service from Public Relations Media of Faculty of Education, Burapha University

ดร.อุทิศ บำรุงชีพ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการ ของนิสิตที่มีต่อการรับบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 375 คน ซึ่งได้มาโดยคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t-test, F-test และ Scheffe'

ผลการวิจัย พบว่า 1) นิสิตมีความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความพึงพอใจอันดับสูงสุด คือ การได้รับการบริการข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อใหม่ 2) นิสิตมีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าสภาพปัญหาระดับมากที่สุด คือ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน เรื่องข่าวสารมีปริมาณน้อยและไม่ทันต่อเหตุการณ์ของการให้บริการข้อมูลข่าวสาร 3) ด้านความต้องการโดยรวมมีความต้องการระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการระดับมากที่สุดคือด้านการบริการข้อมูลข่าวสารกิจกรรมการเรียนการสอน และ กิจกรรมทางการศึกษา ผ่านสื่อใหม่ 4) นิสิตที่มีเพศต่างกันมีความพึงพอใจ มีสภาพปัญหา และความต้องการไม่แตกต่างกัน 5) นิสิตที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจ และความต้องการต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์แตกต่างกัน แต่มีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาในการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ไม่แตกต่างกัน 6) ผลการทดสอบความแตกต่างสภาพปัญหาของนิสิต จำแนกตามระดับการศึกษาเป็นรายคู่พบว่า นิสิตระดับการศึกษาต่างกันนั้นมีสภาพปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ และความต้องการของนิสิต ที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ จำแนกตามระดับการศึกษาเป็นรายคู่พบว่า ความต้องการนิสิตระดับปริญญาโทมีความแตกต่างกับค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาเอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ/ สภาพปัญหา/ ความต้องการ/ การบริการข้อมูลข่าวสาร/ สื่อประชาสัมพันธ์

---

*งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยประเภทสถาบันตามความเร่งด่วนของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ปีงบประมาณ 2557

**อาจารย์ ประจำภาควิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The objective of this research was to study the student's satisfaction, problems and needs upon the information data service from public relations media of Faculty of Education, Burapha University. The samples group in this study of 375 selected from the method of Taro Yamane sample. The statistics used for analyzing the data were percentage, mean, standard deviation, *t-test* , F-test and Scheffe'

The results showed that; 1) the student's overall satisfaction in the information data service from public relations media were at the high level ; when considered by aspects, namely to receive news releases via new media services with the highest level. 2) the student's overall problems were at the high level ; when considered by aspects, namely the public relation via mass media about the data information low level , modernization and timeliness of data information service with the highest level. and 3) the student's overall needs were at the high level ; when considered by aspects, namely to data information service about learning activities, teaching and educational activities via new media with the highest level. 4) There is dissimilarity on gender aspect; the students of different genders reported not different levels of satisfaction, problems and needs. 5) There is also dissimilarity on the aspect of different educational level reported different levels of satisfaction and needs, but the opinion upon problems was not different. 6) The study to paired-testing found that the students of different educational levels the problems were not significantly different . Furthermore the needs of students in the information data service from public relations media by the level of the pair that the needs for master's degree students have differences of opinion with the doctoral students level of statistical significance .05.

Keywords: Satisfaction/ Problems/ Information data service/ Public relations media

บทนำ

มิติของศตวรรษที่ 21 การบริการข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศที่เป็นประโยชน์แก่นิสิตนักศึกษาด้วยสื่อประชาสัมพันธ์เป็นภารกิจสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาอีกภารกิจหนึ่ง โดยให้นิสิตมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ หรือสื่อที่ไม่ต้องมีส่วนร่วม โดยสามารถแบ่งประเภทตามลักษณะของสื่อประชาสัมพันธ์ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 7 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อมวลชน สื่อตั้งแสดง สื่อโทรทัศน์ สื่อกิจกรรม และสื่อใหม่ ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาแต่ละประเภทและรูปแบบของสื่อประชาสัมพันธ์นั้นก็จะส่งผลและแรงจูงใจในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ต่างกัน ดังผลงานวิจัยของ กิรากร อภิสรากรกุล (2550, หน้า 109) ที่ระบุว่า ประเภทและรูปแบบของสื่อประชาสัมพันธ์มีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นแสดงให้เห็นว่า สื่อประชาสัมพันธ์นั้นมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจในการนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ประโยชน์ของผู้รับสาร ดังนั้นนักประชาสัมพันธ์ หรือนักเทคโนโลยีการศึกษาต้องพิจารณาว่าจะเลือกสื่อใด และจะใช้สื่อนั้นอย่างไร โดยต้องทราบเกี่ยวกับคุณลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันของสื่อ ศักยภาพทางเทคนิคของสื่อธรรมชาติด้านอารมณ์ของสื่อ เหตุผลความพึงพอใจในการเปิดรับสื่อ (อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโฆษิต, 2542, หน้า 17)

จากบทบาทของสื่อประชาสัมพันธ์ และข้อมูลข่าวสารส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องมีระบบและกลไกในการให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนานิสิตซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา องค์ประกอบที่ 3 กิจกรรมการพัฒนานักศึกษา ที่ต้องมีการให้บริการข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายรูปแบบ ตามหลักเกณฑ์การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 ซึ่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ ปีงบประมาณ พ.ศ.2554-2558 โดยวางระบบกลไกด้านข้อมูลข่าวสารด้วยสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความหลากหลาย (หน่วยแผนงาน งานคลังและแผน, 2554, หน้า 39-51) ด้วยการดำเนินการเผยแพร่ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ 7 ประเภท ได้แก่ 1) สื่อบุคคล คือช่องทางในการนำข้อมูลข่าวสาร ไปบอกกล่าวหรือชี้แจงให้ทราบด้วยคำพูดในรูปแบบต่าง ๆ ในการถ่ายทอดให้นิสิตได้เข้าใจ และมีความรู้ ตลอดจนเพื่อชักจูงให้เกิดความเชื่อคล้อยตามในสาระที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ 2) สื่อสิ่งพิมพ์ คือ เป็นช่องทางในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านตัวอักษร และภาพนิ่ง ซึ่งมีความคงทนถาวร โดยสื่อสิ่งพิมพ์ที่คณะฯ สามารถวางแผน และเตรียมการผลิต และเผยแพร่ได้เอง เช่น วารสารศึกษาศาสตร์ วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม เป็นต้น 3) สื่อตั้งแสดง คือ การนำเสนอข้อมูล เนื้อหาสาระ ผ่านวัสดุและอุปกรณ์ทั้งภาพนิ่งและเคลื่อนไหวที่สามารถนำมาตั้งแสดง นำเสนอ เพื่อให้ดูน่าสนใจ และกระตุ้นการรับรู้แก่ผู้พบเห็น 4) สื่อมวลชน คือ ตัวกลางในการบอกกล่าวหรือชี้แจงให้ทราบ ตลอดจนสร้างความเข้าใจอันดี หรือแก้ไขความเข้าใจผิด เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับคณะศึกษาศาสตร์ ไปยังประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขวาง รวดเร็ว 5) สื่อโสตทัศน์ คือ ช่องทางในการประชาสัมพันธ์ ผ่านอุปกรณ์ที่ใช้เสียง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เพื่อเสนอข้อมูลหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อนิสิต เช่น เสียงตามสาย จอแสดงภาพดิจิทัล เป็นต้น 6) สื่อกิจกรรม คือ สถานการณ์ให้ผู้รับสารได้มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับเหตุการณ์นั้น ๆ โดยอาจจัดกิจกรรมตามวาระสำคัญ ๆ หรือตามเทศกาล และ 7) สื่อใหม่ คือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อดิจิทัลซึ่งสามารถแพร่กระจายข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็ว มีขอบข่ายที่กว้างไกล ผู้รับสารสามารถมีปฏิสัมพันธ์ได้ง่ายในรูปแบบการสื่อสารแบบสองทาง ดัดแปลงเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารได้ง่าย เชื่อมต่อกันได้ง่าย ผ่าน เทคโนโลยีทางด้านสื่อสารและคมนาคม ซึ่งคณะศึกษาศาสตร์ ได้บูรณาการนำสื่อใหม่มาใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ สื่อเว็บไซต์ Facebook เป็นต้น

การบริการงานประชาสัมพันธ์ ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ดังกล่าวเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบว่าต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้ผลการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ตามที่ต้องการ มีสภาพปัญหาอย่างไรซึ่งจำเป็นต้องอาศัยวิธีระบบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลป้อนกลับ (Luppicini, 2005, p. 108) ในการปรับปรุงพัฒนางานประชาสัมพันธ์ ให้นิสิตได้รับข้อมูลข่าวสารเพื่อนำไปเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับลักษณะการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารงานประชาสัมพันธ์ ของคณะศึกษาศาสตร์ ที่ต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวสารประชาสัมพันธ์ด้านพัฒนานิสิตตามตัวบ่งชี้ที่ 1.5 การบริการนักศึกษา ได้แก่ ทุนกู้ยืมการศึกษา แหล่งทุนศึกษาต่อ การบริการจัดหางาน แหล่งข้อมูลฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การเตรียมความพร้อมเพื่อการทำงานเมื่อสำเร็จการศึกษา ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่จำเป็นแก่นิสิตปัจจุบันและศิษย์เก่า (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558) ยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเท่าที่ควรนำไปสู่ปัญหาตามมาที่จะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนิสิต เช่น การพลาดโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม การยื่นเอกสารหลักฐานในการดำเนินธุรกรรมพัฒนานิสิตล่าช้า หรือการไม่ปฏิบัติตามระเบียบด้านวินัยนิสิตต่าง ๆ ดังเช่น งานวิจัยของ เสริมศรี สามารถกิจ

(2551) ที่ได้ศึกษาวิจัยและพบว่านิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ได้แสดงความคิดเห็นว่า ข้อมูลไม่ทันสมัย ควรมีการปรับปรุงข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นปัจจุบันตลอดเวลา และควรเพิ่มการรองรับการเข้าใช้งานในบางช่วงเวลาโดยเฉพาะเวลาลงทะเบียน รวมทั้งสื่อประชาสัมพันธ์น้อย ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานบริการข่าวสารแก่นิสิตผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตรงความต้องการกับกลุ่มเป้าหมายนิสิตผู้รับสาร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความพึงพอใจ สภาพปัญหาและความต้องการของนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ของคณะศึกษาศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาระบบกลไกการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อนิสิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานด้านสื่อประชาสัมพันธ์แก่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และคณะศึกษาศาสตร์สถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ตามตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ลงทะเบียนเรียนในปีการศึกษา 2557 ซึ่งมีประชากรรวม 5,894 คน (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2557)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 375 คน หลังจากนั้นสุ่มตัวอย่างแบ่งตามระดับการศึกษาโดยใช้วิธีแบ่งแบบชั้นภูมิ และในแต่ละชั้นภูมิจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน และสุ่มอย่างง่าย

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพของนิสิต คือ เพศ และระดับการศึกษา

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจ โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ตอน ประกอบด้วยแบบสอบถามแบบเลือกตอบ จำนวน 4 ตอน และปลายเปิด 1 ตอน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยขั้นตอนการสร้างเครื่องมือมีดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ และกรอบแนวทางในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 ได้มีตัวบ่งชี้ที่ 3.1 ที่ต้องมีระบบและกลไกการให้คำปรึกษาและบริการด้านข้อมูลข่าวสารแก่นักศึกษา และกลยุทธ์ที่ 1, 2, 13 และ 15 ตามแผนยุทธศาสตร์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2554-2558

4.2 สร้างข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจ สภาพความต้องการ และสภาพปัญหาของนิสิตในการรับบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยแบบสอบถามมี 5 ตอน ได้แก่

4.2.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นสถานภาพของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประกอบด้วยชั้นปี ระดับการศึกษา และเพศ

4.2.2 ตอนที่ 2, 3, 4 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการ ของนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยแบ่งระดับความพึงพอใจเป็น 5 ระดับ แบบ Likert Scale

4.2.3 ตอนที่ 5 เป็นคำถามปลายเปิดในประเด็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการของนิสิตในการรับบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของคณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของคำถามและการใช้ภาษาเพื่อนำมาปรับปรุงให้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์จากนั้นนำทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากร จำนวน 30 คน เพื่อคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นหรือความเที่ยง ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ เท่ากับ 0.98 จึงนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ตอบแบบสอบถาม ทั้งหมด 375 คน มีดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง (คน)	ร้อยละ
เพศชาย	87	23.20
เพศหญิง	288	76.80
รวม	375	100.00
ระดับปริญญาตรี	249	66.40
ระดับปริญญาโท	96	25.60
ระดับปริญญาเอก	30	8.00
รวม	375	100.00

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจตามความคิดเห็นของนิสิต ที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่านิสิตมีความคิดเห็นโดยรวมพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.77, *SD*= 0.78) ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของคณะศึกษาศาสตร์ด้านความพึงพอใจสูงที่สุด 3 อันดับแรก จากจำนวน 12 ข้อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแบบประเมินความพึงพอใจของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ ที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์สูงสุด

ประเด็นสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์	*N* = 375		
	$\bar{X}$	*SD*	ระดับ ความพึงพอใจ
อันดับที่ 1 การได้รับการบริการข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ผ่านสื่อใหม่	4.01	0.83	มาก
อันดับที่ 2 ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับนิสิตที่ได้รับการบริการข้อมูลข่าวสาร	3.97	0.75	มาก
อันดับที่ 3 ความชัดเจนและความน่าเชื่อถือของข่าวสาร	3.96	0.68	มาก

ตอนที่ 3 ด้านสภาพปัญหาตามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยนิสิตมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 3.54, SD = 0.95) และสื่อประชาสัมพันธ์ที่นิสิตคิดเห็นว่ามีปัญหามากที่สุดคือ การบริการข่าวสารผ่านสื่อมวลชนในระดับมากที่สุด ซึ่งปัญหาของสื่อมวลชนสูงสุด 3 อันดับแรก จากจำนวน 18 ข้อ ดังตาราง

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแบบสอบถามสภาพปัญหา ของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ ที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์สูงสุด

ประเด็นสอบถามด้านสภาพปัญหาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์	***N* = 375**		
	$\overline{X}$	***SD***	**ระดับความพึงพอใจ**
อันดับที่ 1 ความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ของการให้บริการข้อมูลข่าวสาร	3.82	0.94	มาก
อันดับที่ 2 ความต่อเนื่องของการให้บริการข้อมูลข่าวสาร	3.80	0.92	มาก
อันดับที่ 3 ความสะดวกในการเข้าถึงเพื่อรับบริการข้อมูลข่าวสาร	3.79	0.95	มาก

ตอนที่ 4 ด้านความต้องการของนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่านิสิตมีความคิดเห็นโดยรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 3.75, SD = 0.78) ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ผลความคิดเห็นความต้องการของนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของคณะศึกษาศาสตร์ โดยความต้องการสูงที่สุด 3 อันดับแรก จากจำนวน 63 ข้อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแบบสอบถามความต้องการ ของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ ที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์สูงสุด

ประเด็นสอบถามด้านความต้องการที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์	***N* = 375**		
	$\overline{X}$	***SD***	**ระดับความพึงพอใจ**
อันดับที่ 1 การบริการข้อมูลข่าวสารกิจกรรมการเรียนการสอน และ กิจกรรมทางการศึกษา ผ่านสื่อใหม่	4.01	0.73	มาก
อันดับที่ 2 การบริการข้อมูลข่าวสารกฎระเบียบข้อบังคับ ของมหาวิทยาลัย ผ่านสื่อใหม่	3.95	0.81	มาก
อันดับที่ 3 ความต้องการข้อมูลข่าวสารทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาความสะดวกในการเข้าถึงเพื่อรับบริการข้อมูลข่าวสาร ผ่านสื่อใหม่	3.94	0.84	มาก

จากตารางสรุปผลการวิจัยพบว่าลำดับสูงสุด 3 อันดับแรกในแต่ละด้านสรุปได้ว่า ความพึงพอใจสูงสุดคือ การบริการข้อมูลข่าวสารกิจกรรมการเรียนการสอน และ กิจกรรมทางการศึกษา ผ่านสื่อใหม่ ($\overline{X}$ = 4.01, SD = 0.83) อยู่ในระดับมาก สภาพปัญหาสูงสุด คือ ความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ของการให้บริการ ข้อมูลข่าวสาร ($\overline{X}$ = 3.82, SD = 0.94) และด้านความต้องการสูงสุด คือการบริการข้อมูลข่าวสารกิจกรรมการเรียนการสอน และ กิจกรรมทางการศึกษา ผ่านสื่อใหม่ ($\overline{X}$ = 4.01, SD = 0.73)

4. ผลการรวบรวมความคิดเห็นเพิ่มเติมของนิสิตจากการตอบแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปได้ดังนี้

4.1 ด้านความพึงพอใจตามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้แก่ มีกิจกรรมการสัมมนา อบรมอย่างต่อเนื่อง และมีวารสารศึกษาศาสตร์ ที่มีการจัดพิมพ์และอยู่ในฐานข้อมูล TCI

4.2 ด้านสภาพปัญหา ได้แก่ ข้อมูลบางครั้งไม่มีการปรับปรุงทำให้ข้อมูลเก่าไป ไม่ทันสมัย และขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุก

4.3 ด้านความต้องการ ควรมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการศึกษาวิชาชีพครูที่ทันสมัยและสืบค้นได้ รวมทั้งควรมีการส่งข้อมูลข่าวสารไปยังสถานศึกษาในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออก ควรปรับข้อมูลสารสนเทศเว็บไซต์ให้เป็นปัจจุบัน อยากให้มีนักประชาสัมพันธ์มาให้ข้อมูลและตอบคำถามเกี่ยวกับการพัฒนานิสิต อยากให้มีห้องนิทรรศการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ประวัติความเป็นมาของคณะศึกษาศาสตร์ และผลงานของคณาจารย์และนิสิตคณะศึกษาศาสตร์

5. การเปรียบเทียบความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามเพศ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ *t-test* ดังตารางที่ 5-7

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานของการเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามสถานภาพด้านเพศ

ความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา	เพศ				*t*	*p*
	ชาย *N* = 87		หญิง *N* = 288			
	$\bar{X}$	*SD*	$\bar{X}$	*SD*		
1. ความพึงพอใจที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์	3.80	0.61	3.76	0.55	0.62	0.53
2. สภาพปัญหาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์	3.49	0.79	3.56	0.71	-0.93	0.47
3. ความต้องการที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์	3.75	0.54	3.75	0.55	0.00	0.99

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ จำแนกตามสถานภาพด้านเพศชาย หญิง พบว่าความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. การเปรียบเทียบความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Anova) ดังตารางที่ 6, 7, 8

ตารางที่ 6 ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความพึงพอใจที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามระดับการศึกษา

ประเด็นความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	*df*	*SS*	*MS*	*F*	*P*
ความพึงพอใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	2.98	1.49	4.68	0.01*
	ภายในกลุ่ม	372	118.28	0.31		
	รวม	374	121.26			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตจำแนกตามระดับการศึกษาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์จากตารางที่ 6 พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีความพึงพอใจต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 7 ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างด้านสภาพปัญหาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามระดับการศึกษา

ประเด็นความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	*df*	*SS*	*MS*	*F*	*P*
สภาพปัญหา	ระหว่างกลุ่ม	2	0.34	0.17		
	ภายในกลุ่ม	372	201.67	0.54	0.31	0.73*
	รวม	374	202.00			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบสภาพปัญหาของนิสิต จำแนกตามระดับการศึกษาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์จากตารางที่ 7 พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีสภาพปัญหาต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ไม่แตกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 8 ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความต้องการที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามระดับการศึกษา

ประเด็นความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	*df*	*SS*	*MS*	*F*	*P*
ความต้องการ	ระหว่างกลุ่ม	2	1.87	0.93		
	ภายในกลุ่ม	372	109.04	0.29	3.18	0.04*
	รวม	374	110.91			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความต้องการของนิสิต จำแนกตามระดับการศึกษาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์จากตารางที่ 8 พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีความต้องการต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 9 ทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยสภาพปัญหาของนิสิต จำแนกตามระดับการศึกษาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์

ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	ปริญญาตรี **3.50**	ปริญญาโท **3.55**	ปริญญาเอก **3.62**
ปริญญาตรี	3.49	-	0.06	0.13
ปริญญาโท	3.55	-	-	0.07
ปริญญาเอก	3.62	-	-	-

$*p < .05$

จากตารางที่ 9 ทดสอบความแตกต่างสภาพปัญหาของนิสิต ที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์จำแนกตามระดับการศึกษาเป็นรายคู่ด้วยวิธี Scheffe' พบว่า นิสิตที่มีระดับการศึกษาต่างกันนั้นมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ตารางที่ 10 ทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยความต้องการของนิสิต จำแนกตามระดับการศึกษาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์

ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	ปริญญาตรี **3.78**	ปริญญาโท **3.66**	ปริญญาเอก **4.02**
ปริญญาตรี	3.78	-	0.12	0.24
ปริญญาโท	3.66	-	-	0.36*
ปริญญาเอก	4.02	-	-	-

$*p < .05$

จากตารางที่ 10 ทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยความต้องการของนิสิต ที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์จำแนกตามระดับการศึกษาเป็นรายคู่ด้วยวิธี Scheffe' พบว่า ค่าเฉลี่ยความต้องการด้านการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ของนิสิตระดับปริญญาโทมีความแตกต่างกับค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาเอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ค่าเฉลี่ยความต้องการของนิสิตระดับปริญญาเอก ($\bar{X}$ = 4.02) สูงกว่านิสิตระดับปริญญาโท ($\bar{X}$ = 3.66)

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอนำเสนอการอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ความพึงพอใจตามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่าโดยรวมพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นั่นแสดงให้เห็นว่า การให้บริการข้อมูลประชาสัมพันธ์ตรงกับความต้องการและเป็นไปตามที่ผู้บริการมีความคาดหวังกับคุณภาพการบริการของคณะฯ ดังคำกล่าวของ จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2546 หน้า 22-25) ที่ระบุว่า ความพึงพอใจของผู้รับบริการ การให้บริการที่ดีต้องมีเป้าหมายอยู่ที่ผู้รับบริการเป็นสำคัญโดยผู้ให้บริการต้องถือเป็นหน้าที่โดยตรงที่จะต้องพยายามกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะผู้ใช้บริการย่อมมีจุดมุ่งหมายของการมารับบริการ และคาดหวังให้มีการตอบสนอง

ความต้องการนั้น นอกจากนี้ความพึงพอใจของนิสิตในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก ผ่านสื่อใหม่ พึงพอใจมากเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากเข้าถึงได้ง่ายและอาจเป็นเพราะเป็นสื่อที่นิสิตสามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นผ่านสื่อใหม่ได้รวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2558 พบว่า การเข้าใช้งานอินเทอร์เน็ตของคนไทยในการรับรู้ข่าวสาร สืบค้นข้อมูลมากที่สุดร้อยละ 62.2 และกิจกรรมผ่านสื่อใหม่สังคมออนไลน์ คิดเป็นสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ 82.7 (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2558) นอกจากนี้จากการวิเคราะห์เนื้อหา ความคิดเห็นเพิ่มเติมของนิสิต พบว่านิสิตให้ข้อเสนอแนะว่า คณะศึกษาศาสตร์มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายแต่ยังขาดความต่อเนื่อง (ความถี่ = 64) ซึ่งมากเป็นลำดับที่ 1 และข่าวสารไม่ทันสมัย (ความถี่ = 43) เป็นลำดับที่ 2 นั่นแสดงให้เห็นว่า การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์นั้นต้องมีช่องทางให้ผู้รับสารมีทางเลือกเพื่อให้สื่อที่ตรงกับความต้องการของผู้รับสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกรย์มี (Graeme, 2010) ที่กล่าวว่า ส่วนมากในการรับรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ของประชาชนในนิวซีแลนด์ต้องมีความอย่างต่อเนื่อง และมีการใช้สื่อที่หลากหลายโดยพิจารณาจากประสบการณ์เป็นส่วนหนึ่ง

2. ด้านสภาพปัญหาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ พบว่านิสิตมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยสภาพปัญหาการบริการข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนมากที่สุดในประเด็นเรื่องข่าวสารปริมาณน้อย ความต่อเนื่องและทันต่อเหตุการณ์ นั่นแสดงให้เห็นว่า สภาพปัญหาของการสื่อสารผ่านช่องทางสื่อมวลชนควรต่อเนื่อง ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเปิดรับ เป็นขั้นแรกในการเลือกช่องทางการสื่อสารบุคคลจะ เลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารจากแหล่งสารที่มีอยู่ด้วยกันหลากหลาย และเข้าถึงง่าย ซึ่งสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ควรประชาสัมพันธ์ต่อเนื่อง ตามแนวคิดของ Klapper (ศิวัช จันทนาสุภาภรณ์, 2554, หน้า 9) ที่การนำเสนอผ่านสื่อมวลชนควรต่อเนื่อง และต้องมีสิ่งกระตุ้นให้นิสิตได้รับรู้ในการติดตามชม นอกจากนี้จากการวิเคราะห์เนื้อหา ความคิดเห็นเพิ่มเติม พบว่า ข้อมูลบางครั้งไม่มีการปรับปรุงข้อมูลทำให้ข้อมูลเก่าไป (ความถี่ = 32) เว็บไซต์ของคณะฯ ข้อมูลคุณวุฒิและชื่อคณาจารย์ในเว็บไซต์ของคณะควรตรวจสอบให้ถูกต้องและข้อมูลควรมีการ Update อย่างต่อเนื่อง (ความถี่ = 14) ควรมีรายการโทรทัศน์หรือบทความวิทยุที่เกี่ยวข้องกับศึกษาศาสตร์ ทางสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง (ความถี่ = 10) ซึ่งปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและยังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ในการใช้สื่อประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร ดังที่ เสรี วงษ์มณฑา (2546, หน้า 29-30) กล่าวว่าหลักการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้บรรลุเป้าหมายนั้น ต้องเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายตามที่ต้องการ และใช้ความถี่ที่เหมาะสมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และสื่อประชาสัมพันธ์นั้นต้องมีการใช้อย่างต่อเนื่องในระยะเวลาที่พอเหมาะ และเพียงพอ

3. ด้านความต้องการตามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ พบว่า ความคิดเห็นโดยรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ผลความคิดเห็นความต้องการของนิสิตที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ ของคณะศึกษาศาสตร์ โดยความต้องการมากที่สุด คือ ด้านการบริการข้อมูลข่าวสารกิจกรรมการเรียนการสอน จากสื่อใหม่ ได้แก่ สื่อเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งความต้องการ ดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สื่อใหม่ยังได้รับความนิยมเนื่องจากนิสิตมีสมาร์ทโฟนทำให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย ดังงานวิจัยของ ปีเตอร์ และจอห์น (Peter & John, 2011, pp. 6-42) ที่พบว่า สื่อใหม่ทั้งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ SMS มีแนวโน้มการยอมรับด้วยสื่อใหม่กำลังได้รับการยอมรับในการรับรู้มากยิ่งขึ้น และอาจเกิดจากปัจจัยที่เข้ามากับการใช้ประโยชน์จากสื่อหรือช่องทางในการรับสารมีรายละเอียดดังนี้ (Katz et al., 1973) ที่ระบุว่า ความต้องการเกิดจาก ปัจจัยจากสภาพทางสังคมและ

ลักษณะทางจิตวิทยาของผู้รับสาร ทำให้มนุษย์มีความต้องการแตกต่างกันไป และปัจจัยจากความต้องการและความคาดหวังการใช้สื่อของผู้รับสาร ที่แตกต่างกันทำให้แต่ละคนคาดคะเนว่าสื่อแต่ละประเภทจะสนองตอบความต้องการในการรับสารได้แตกต่างกัน นอกจากนี้จากการวิเคราะห์เนื้อหาความคิดเห็นเพิ่มเติมของนิสิต พบว่า มีข้อเสนอแนะโดย อยากให้มีนักประชาสัมพันธ์ มาให้ข้อมูลและตอบคำถามเกี่ยวกับคณะศึกษาศาสตร์ โดยมีเจ้าหน้าที่ในการประสานงาน (ความถี่ 14) และต้องการให้คณะรายการโทรทัศน์เกี่ยวกับวิชาชีพครู (ความถี่ 8) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นอกจากสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ และอื่น ๆ แล้ว นิสิตยังให้ความสำคัญกับสื่อบุคคลซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับนิสิตได้ทันที ดังนั้น นักประชาสัมพันธ์จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์องค์กรได้เป็นอย่างดีและเป็นสื่อสารสองทาง ที่สามารถเปิดโอกาสให้พูดคุยซักถามได้

4. เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจ สภาพปัญหา และความต้องการของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ จำแนกตามสถานภาพด้านเพศ พบว่า นิสิตที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากคณะศึกษาศาสตร์มีช่องทางในการสื่อสารที่หลากหลายและให้นิสิตได้มีทางเลือก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จอย ทองกล่อมสี (2550, หน้า 88-136) ที่พบว่า ประชาชนที่มีเพศ สถานภาพสมรส การศึกษา รายได้ต่างกัน มีการรับรู้ข่าวสารไม่แตกต่างกัน

นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความพึงพอใจ และความต้องการของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามระดับการศึกษาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีความพึงพอใจ และความต้องการต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ คามิน จันทร์คามคำ (2546, หน้า 48-100) ประชากรที่แสดงความคิดเห็นมีระดับการศึกษาต่างกันมีความต้องการและความพึงพอใจในการใช้ข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศสาธารณสุขโดยรวมแตกต่างกัน และจากการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบสภาพปัญหา จำแนกตามระดับการศึกษาที่มีต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีสภาพปัญหาต่อการบริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งนั่นเป็นเพราะที่นิสิตในแต่ละระดับการศึกษาพบปัญหาอุปสรรคในการรับข่าวสารจากคณะศึกษาศาสตร์ ที่คล้ายคลึงกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่

1.1 ควรหาแนวทางในการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กรผ่านสื่อมวลชนให้มีความต่อเนื่อง

1.2 ควรประชาสัมพันธ์ให้นิสิตได้รับรู้และติดตามรับชมรับฟังหรืออ่านจากสื่อหนังสือพิมพ์โดยอาจมีการทำกฤตภาคและสรุปประชาสัมพันธ์ทุกเดือนผ่านเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์

1.3 ควรส่งเสริมพัฒนาให้มีการวางแผนประชาสัมพันธ์เชิงรุก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ เพื่อการใช้ประโยชน์งานพัฒนานิสิตจากการบริการข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อประชาสัมพันธ์

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มและปัจจัยที่ส่งผลต่อของการใช้บริการข้อมูลข่าวสาร และศึกษาวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลในอีกมิติหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

กิรากร อภิสรากรกุล. (2550). *สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการยอมรับของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คามิน จันทร์คามคำ. (2546). *สภาพการดำเนินงาน ความต้องการใช้ และแนวทางพัฒนาข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศสาธารณสุข ในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, สถาบันราชภัฏสกลนคร.

จอย ทองกล่อมสี. (2550). *กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ การรับรู้ข่าวสาร และภาพลักษณ์ของคณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจิตวิทยาบริการ. ใน *เอกสารสอนชุดวิชาจิตวิทยาการบริการหน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มหาวิทยาลัยบูรพา. (2557). *สถิตินิสิตของมหาวิทยาลัยบูรพาแบ่งแยกตามคณะ*. วันที่ค้นข้อมูล 21 กุมภาพันธ์ 2557, เข้าถึงได้จาก http://reg.buu.ac.th

ศิวัช จันทนาสุภาภรณ์. (2554). *ทัศนคติที่มีต่อการเปิดรับสื่อออนไลน์บนเครือข่ายสังคมออนไลน์: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2554). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

_______. (2558). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557*. กรุงเทพ ฯ : ภาพพิมพ์

เสริมศรี สามารถกิจ. (2551). *ความคิดเห็นของนิสิตปริญญาตรี ที่มีต่อระบบบริการการศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มหาวิทยาลัยบูรพา*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา

เสรี วงศ์มณฑา. (2546). *สื่อประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ : ธนธัชการพิมพ์

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2558). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ในประเทศไทย ปี 2558: Thailand Internet User Profile 2015*. กรุงเทพ ฯ : ส่วนงานดัชนีและสำรวจสำนักยุทธศาสตร์ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

หน่วยแผนงาน งานคลังและแผน. (2554). *แผนยุทธศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2554-2548 (ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 7)*. ชลบุรี: สำนักงานคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโฆษิต. (2542). *การเขียนในสื่อต่าง ๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพ ฯ : ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Graeme, D. S. (2010). Media perceptions of public relations in New Zealand. *Journal of Communication Management*, *14*(1), 4-31.

Katz, E., Gurevitch, M., & Haas, H. (1973). On the use of the mass media for important things. *American Sociological Review*, *38*, 164-181.

Luppicini, R. (2005). A Systems Definition of Educational Technology in Society. *Educational Technology & Society*, *8*(3), 103-109.

Peter, J. D., & John R. R. (2011) Comparing perceptions of marketing communication channels. *European Journal of Marketing*, *45*(1/2), 6-42.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Third edition. New York: Harper and Row Publication

การสร้างหลักสูตรอบรมความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Creating Training Courses Industrial Safety and Accident Prevention to Develop Learning of Students Industrial Technology Education Faculty of Education Burapha University

ดร.เกรียงศักดิ์ บุญญา*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การสร้างหลักสูตรอบรมความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1. เพื่อสร้างหลักสูตรอบรมความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม 2. เพื่อศึกษาผลการอบรมความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรมของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาจำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 3 ชนิด คือ 1. แบบทดสอบก่อน-หลังการฝึกอบรม มีลักษณะเป็นข้อคำถามชนิดปรนัย 4 ตัวเลือกจำนวน 20 ข้อ มีค่าความยากอยู่ ระหว่าง 0.500 – 0.700 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.333 –0.800 และค่าความเชื่อมั่น โดยใช้ค่า สัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบัค ซึ่งมีค่า = 0.907 2. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม มีองค์ประกอบตามแนวคิดของ Taba (1962: 214) 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา ประสบการณ์การเรียน และการประเมินผล มีค่า E1 = 80.50 และค่า E2 = 81.00 3. แบบประเมินหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม มีค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่า สัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบัค = 0.928 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเริ่มดำเนินการดังนี้ 1. ทำการทดสอบผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยแบบทดสอบก่อน-หลังการฝึกอบรม 2. ดำเนินการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม 3. ทำการทดสอบผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมด้วยแบบทดสอบก่อน-หลังการฝึกอบรม 4. ทำการประเมินผลการฝึกอบรมด้วยแบบประเมินผล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1. คะแนนจากแบบทดสอบ การทดสอบผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยแบบทดสอบก่อน-หลังการฝึกอบรม และผลการประเมินจากแบบประเมิน นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. ทำการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้การทดสอบทีแบบไม่อิสระ (dependent t-test) 3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ค่า IOC ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบัค และการหาประสิทธิภาพบทเรียน จะใช้คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหรือกิจกรรมระหว่างอบรมมาคำนวณร้อยละซึ่งจะเรียกว่า Event1 หรือ E1 มาเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยในรูปของ

*อาจารย์ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ร้อยละจากการทำแบบทดสอบหลังอบรมซึ่งจะเรียกว่า Event 2 หรือ E2 โดยนำมาเปรียบเทียบกันในรูปแบบ E1/E2 เกณฑ์ที่ใช้วัดกำหนดมาตรฐานไว้ 80/80

สรุปผลการวิจัย

1. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม มีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา ประสบการณ์การเรียน และการประเมินผล ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร โดยการทดลองใช้หลักสูตร จำนวน3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1. นำไปทดลองใช้กับนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา รุ่น 57 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 3 คน พบว่า นิสิตรุ่น 57 มีผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ครั้งที่ 2. นำไปทดลองใช้กับนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา รุ่น 57 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 20 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 พบว่า มีค่า E1 = 78.75 และค่า E2 =81.00 และครั้งที่ 3. นำไปทดลองใช้กับนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา รุ่น 58 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 20 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 พบว่า มีค่า E1 =80.50 และค่า E2 = 81.00 และผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมฯ จากผู้เข้ารับการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก

2. ผลการพัฒนานิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา โดยใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม พบว่า ผู้เข้ารับการพัฒนาทั้งหมด 20 คน เป็นเพศชาย 17 คน (ร้อยละ85.00) เพศหญิง 3 คน (ร้อยละ15.00) ผู้เข้ารับการอบรมผ่านเกณฑ์ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 100

คำสำคัญ : หลักสูตรอบรม/ ความปลอดภัย

Abstract

The study entitled “Creating the Training Course on Industrial Safety and Accident Prevention for Students studying Industrial Technology Education at the Faculty of Education, Burapha University” has two main objectives – 1) to develop a study course concerning safety and accident prevention in the Industry; and 2) to evaluate the result of the safety and accident prevention training program displayed by students studying Industrial Technology Education, at the Faculty of Education, Burapha University. The participants in this study were 20 students studying at the Faculty of Education, Burapha University. Random sampling technique was used to identify the participant. The researcher developed 3 instruments to collect data and use in this study. They were 1) a pretest and posttest multiple-choice which had its difficulty level between 0.500 to 0.700, its discrimination between 0.333 to 0.800 and its reliability score of the coefficient alpha at 0.907; 2. Lessons and curriculum concerning Safety and Accident Prevention in the Industry the training course curriculum was organized with Taba’s models : objectives, content, learning experience and evaluation (1962: 214); and 3. The training satisfactory evaluation form. The researcher conducted and collected data himself starting from asking his participants to complete their pretest; providing them with treatment (designed training program); asking them to complete their posttest and the evaluation form. After the data was collected, mean and standard deviation were used to compute.

Also the dependent t-test was used to evaluate the differences in means between pretest and posttest score. To analyze the quality of the training instrument, the researcher asked experts in the field to verify their content validity and checked the IOC score. Difficulty level, Discrimination level, Reliability level were scrutinized by the use of coefficient alpha. the test of E1 and E2 score were also performed and reported in this study.

It was found in this study that

1. The development of Safety and Accident Prevention in the Industry Training program which contain all 4 elements 1) objectives; 2) content; 3) Learning Experiences; and 4) Evaluation, produced high effective result, in other words, the result meat all designed objectives. This was approved after trying out 3 times – a group of 3 students studying in Batch 57 in Industrial Technology Education major, at the Faculty of Education, Burapha University in their first semester, a group of 20 students at the same batch in their second semester (E1 = 78.75 and E2 =81.00); and a group of students studying in Batch 58 in their second semester (E1 =80.50 and E2 = 81.00.) It was also found that participants/trainees' satisfactory level was high.

2. The study reported that all 20 participants who are 17 male (85.00 percent) and 6 female (15 percent) passed all criteria set in the objectives.

Keywords : Training Courses/ Safety

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาและส่งเสริมการลงทุนโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมมีการขยายการลงทุนอย่างมากมายจนธุรกิจอุตสาหกรรมเติบโตอย่างรวดเร็ว การทำงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมเป็นชีวิตการทำงานในรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก และนับวันสถานประกอบการอุตสาหกรรมในประเทศไทยจะมีจำนวน เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องมาจากภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และเข้ามามีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศมากยิ่งขึ้น เมื่อสถานประกอบการเพิ่มขึ้นความต้องการแรงงานที่จะเข้าไปทำงานก็ต้องมีเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทำให้แรงงานจากภาคเกษตรกรรมปรับเปลี่ยนตนเองไปเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลให้จำนวนผู้ที่เข้าไปใช้ชีวิตการทำงานอยู่ในสถานประกอบการอุตสาหกรรมมีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การจ้างแรงงานภายในประเทศที่มีจำนวนมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความเจริญของชาติโดยรวม

การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมจะส่งผลในด้านบวกให้เกิดความก้าวหน้าและความเจริญ พร้อมทั้งสร้างแรงงานในประเทศเป็นจำนวนมากก็ตาม การขยายตัวทางอุตสาหกรรมนั้นก็ส่งผลในด้านลบด้วยเช่นกัน ปัญหาต่างๆ ในชีวิตการทำงานที่ลูกจ้างหรือพนักงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมต้องเผชิญในปัจจุบันนั้นมีอยู่มาก ทั้งทางด้านการทำงานและปัญหาความปลอดภัยโดยที่การปฏิบัติงานภายในโรงงานอุตสาหกรรมนั้นอาจก่อให้เกิดอันตราย หมายถึง การเกิดอุบัติเหตุในการทำงานซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บแก่ผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงทำให้เกิดการเสียหายแก่ทรัพย์สิน ความสูญเสียเนื่องจากการเกิดอุบัติเหตุเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาในระบบอุตสาหกรรม เพราะทำให้เกิดผลเสียมากมายโดยแบ่งเป็นความสูญเสียในรูปของต้นทุน ค่าใช้จ่ายทางตรง และค่าใช้จ่ายทางอ้อม

(วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2541 หน้า 5) ค่าใช้จ่ายทางตรงประกอบด้วย ค่ารักษาพยาบาล ค่าทดแทน ค่าประกันภัย ส่วนค่าใช้จ่ายทางอ้อมประกอบด้วย การเสียเวลาทำงานของพนักงาน ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานลดลง เสียเวลาทำงานของผู้ควบคุมงาน เสียค่าใช้จ่ายเพื่อฝึกอบรมพนักงานใหม่ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตเสียหาย เสียเวลาทำงานเพราะต้องซ่อมเครื่องจักร ผลผลิตได้รับความเสียหายจนใช้การไม่ได้ ได้รับความเสียหายเนื่องจากส่งงานไม่ทันกำหนด เสียค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายประจำโดยไม่เกิดงานตลอดจนครอบครัวของพนักงานที่ได้รับอุบัติเหตุสูญเสียรายได้ที่เคยมี และถ้าหากว่าพนักงานที่ได้รับอุบัติเหตุรายนั้นได้รับอุบัติเหตุจากการทำงานร้ายแรงจนถึงขั้นพิการจะทำให้พนักงานผู้นั้นช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ต้องเป็นภาระของคนรอบข้างหรือลุกลามจนกลายมาเป็นปัญหาสังคม ดังนั้น ปัญหาความปลอดภัยของพนักงานในสถานประกอบการจึงเป็นปัญหาใหญ่ที่ทุกฝ่ายควรตระหนักและร่วมกันพิจารณาหาแนวทางป้องกันมิให้ปัญหาดำรงอยู่ พร้อมทั้งควรมีแนวทางป้องกันเพื่อลดความสูญเสียดังกล่าว

อุบัติเหตุเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่มีใครคาดคิด ไม่มีการวางแผนล่วงหน้าและควบคุมไม่ได้ เช่น การตกจากที่สูง การถูกวัตถุหนีบหรือกระแทกอวัยวะเป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกิดความสูญเสียต่อผู้ประสบอุบัติเหตุบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย อุบัติเหตุในการทำงานเป็นเหตุการณ์ไม่คาดคิดที่เกิดขึ้นในขณะทำงาน เช่น การบาดเจ็บ การกระแทกหรือบดของเครื่องจักร การถูกสิ่งของหล่นทับ เป็นต้น กวิณช์ตา อภิธนาดล (2546, หน้า 38) อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นแต่ละครั้ง จะส่งผลให้พนักงานที่ปฏิบัติงานทุกคนรู้สึกกังวลและกลัว หากว่าบริษัทปล่อยให้อุบัติเหตุเกิดขึ้นโดยไม่มีการแก้ไขและป้องกัน จะทำให้พนักงานสูญเสียความมั่นใจจนอาจถึงขั้นขาดความเอาใจใส่ในการทำงานในที่สุด นอกจากนี้ ปัญหาด้านความปลอดภัยเป็นปัญหาระดับโลก มีองค์การกรรมกรระหว่างประเทศ (International Labor Organization = ILO) เป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์การสหประชาชาติซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2462 โดยมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ มีสมาชิกอยู่ 158 ประเทศ (เกรียงศักดิ์ บุญญา, 2554, หน้า 2) ทำหน้าที่ส่งเสริมให้เกิดความปลอดภัยในการทำงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม การยอมรับสิทธิแรงงานและสิทธิมนุษยชน เป็นผู้กำหนดมาตรฐานแรงงานในรูปของอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศซึ่งเป็นข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเกี่ยวกับสิทธิแรงงานขั้นพื้นฐาน เสรีภาพในการจัดตั้งสมาคมและสิทธิในการรวมตัวกันของคนงาน การร่วมเจรจาต่อรอง การขจัดการใช้แรงงานบังคับ การได้รับโอกาสและการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งมาตรฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน นโยบายการจ้างงาน การบริหารแรงงาน กฎหมายแรงงาน แรงงานสัมพันธ์ สภาพแวดล้อมการทำงาน การบริหารจัดการ ความมั่นคงทางสังคม สถิติแรงงาน ความปลอดภัยอาชีวอนามัยในการทำงาน นอกจากนี้ ยังส่งเสริมพัฒนาการของลูกจ้างทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและองค์กรลูกจ้างรวมทั้งให้การอบรมและคำปรึกษาแก่องค์การดังกล่าวภายใต้กลไกหรือระบบขององค์การสหประชาชาติ นอกจากนี้ ปัญหาความปลอดภัยยังเป็นปัญหาที่ทางรัฐบาลไทยให้ความสำคัญโดยมีหน่วยงาน ต่าง ๆ มากมายทั้งภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนภายในประเทศที่ทำหน้าที่ ดูแลการป้องกันอุบัติเหตุ อันตรายเพื่อความปลอดภัยในการทำงานในสถานประกอบการ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการสร้างหลักสูตรอบรมความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาเนื้อหารายวิชาการเรียนการสอนความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในโรงงานอุตสาหกรรมในระดับปริญญาตรี ให้นิสิตได้รับความรู้อย่างถูกต้องและนำไปใช้อย่างถูกวิธีและประกอบอาชีพอย่างปลอดภัยปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพอีกทั้งข้อมูลงานวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาให้กับสถานประกอบการในการ

ป้องกันอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้นกับพนักงานรวมถึงสถานประกอบการสามารถเพิ่มประสิทธิผลการผลิตที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างหลักสูตรอบรมความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม
2. เพื่อศึกษาผลการอบรมความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรมของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้วิจัยนำเสนอขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

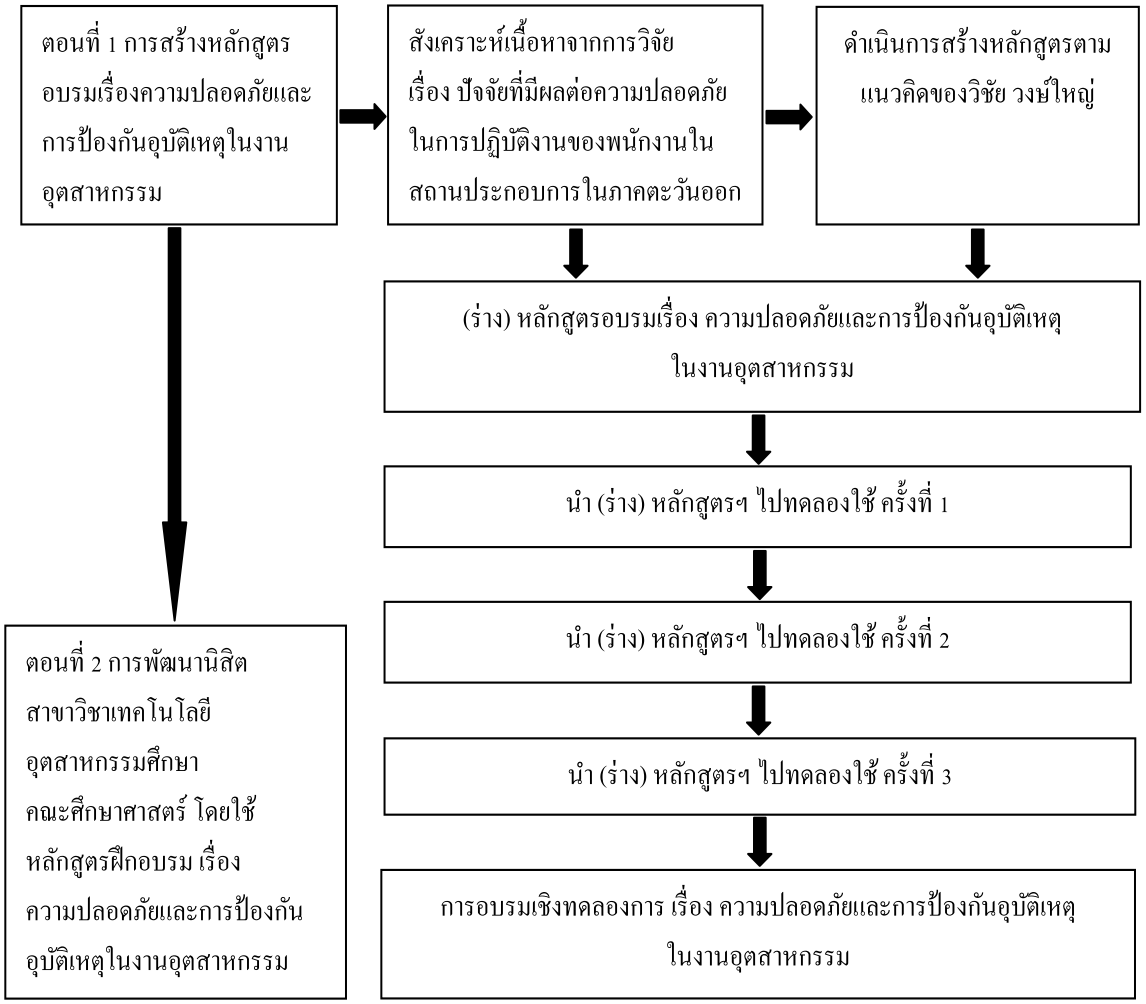

ภาพที่ 1 กรอบวิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอขั้นตอนโดยละเอียดเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การสร้างหลักสูตรอบรมเรื่องความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม

ตอนที่ 2 การพัฒนานิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ โดยใช้หลักสูตรอบรม เรื่องความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม นำเสนอ

รายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 การสร้างหลักสูตรอบรม เรื่องความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างหลักสูตรอบรมตามแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 23) ที่ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร (Integrated Curriculum Development) โดยแบ่งกระบวนการการพัฒนาหลักสูตรเป็น 3 ระบบ คือ ระบบร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้งานและระบบการประเมินหลักสูตร ซึ่งทั้งสามระบบนี้ จะต้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ดังนี้

1. ระบบการร่างหลักสูตร มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 สิ่งกำหนดหลักสูตร คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ สิ่งกำหนดทางวิชาการ ทางสังคม เทคโนโลยีและอุตสาหกรรม

1.2 รูปแบบหลักสูตร ประกอบด้วย โครงสร้างและองค์ประกอบหลักสูตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพรวมและมาตรฐานทางการศึกษาของแต่ละหลักสูตร

1.3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขบางส่วนก่อนนำไปใช้จริง

1.4 การปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้งาน จะต้องจัดทำระบบข้อมูลที่ชัดเจน รวมทั้งการสังเคราะห์ข้อมูลอย่างถูกต้อง

2. ระบบการใช้งานหลักสูตร มีองค์ประกอบดังนี้

2.1 การขออนุมัติหลักสูตร โดยเสนอประธานหลักสูตรเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ เพื่อให้ความเห็นชอบหลักสูตรเมื่อได้รับการอนุมัติแล้วจึงจะรับสมัครผู้เรียนและดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้

2.2 การวางแผนการใช้งานหลักสูตร เมื่อหลักสูตรได้รับการอนุมัติเรียบร้อยแล้ว

2.3 ดำเนินการใช้หลักสูตร เริ่มตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ การเตรียมความพร้อมของนิสิตสาขาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และจัดเตรียมงบประมาณ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดจนการจัดตารางสอน

3. ระบบการประเมินหลักสูตร มีกระบวนการ ดังนี้

3.1 การวางแผนการประเมินหลักสูตร ในการประเมินหลักสูตรในส่วนด้านใดบ้าง เช่น การประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินย่อย แต่ละระบบ เช่น ระบบการเรียนการสอนผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน หรือประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

3.2 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล การจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล การกำหนดข้อมูลอะไรบ้างที่สำคัญในการตัดสินใจ การจัดระบบข้อมูลช่วยจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และสังเคราะห์ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้การรายงานข้อมูล การจัดทำรายงานและการนำเสนอข้อมูลจะช่วยในการพิจารณาว่าหลักสูตรนี้มีคุณค่าตรงตามวัตถุประสงค์ หรือต้องปรับปรุงอะไรบ้าง

ส่วนเนื้อหาที่ใช้ในการสร้างหลักสูตรอบรมเรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรมเป็นเนื้อหาที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัยของ เกรียงศักดิ์ บุญญา (2554, หน้า 273) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของพนักงานในสถานประกอบการในภาคตะวันออก พบว่า แรงงานมีความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สถานประกอบการต้องมีการจัดระบบการเตรียมความพร้อมด้านความปลอดภัย ดังนี้

1. การบริหารความปลอดภัย สำหรับนโยบายด้านความปลอดภัยที่ดีและเด่นชัด ผู้บริหารองค์การจะ

ต้องเป็นผู้กำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยให้ชัดเจน เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และประชาสัมพันธ์ให้รับทราบกันอย่างทั่วถึง ลักษณะของนโยบายจะต้องไม่กว้างเกินไปแต่ต้องใช้ได้ครอบคลุมผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ จะต้องเขียนให้ชัดเจน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและมีความเป็นรูปธรรมเพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้

2. การกระทำที่ไม่ปลอดภัยของบุคคล ปฏิบัติงานโดยไม่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง บำรุงรักษาซ่อมแซมเครื่องจักรโดยไม่หยุดเครื่องถอดเซฟการ์ดหรือเครื่องป้องกันออกแล้วไม่ใส่เข้าที่หรือจงใจไม่ใช้ทำงานหรือใช้เครื่องจักรเร็วกว่าอัตราที่กำหนดไม่ใส่เครื่องป้องกันอันตรายส่วนบุคคลขณะปฏิบัติงานเล่นตลกคะนอง หยอกล้อกันในขณะปฏิบัติงานไม่ปฏิบัติตามกฎความปลอดภัยสวมใส่ชุดทำงานไม่รัดกุมหรือใส่เครื่องแต่งกายมีเครื่องประดับที่เอื้ออำนวยให้เกิดอุบัติเหตุใช้เครื่องมือที่ชำรุด หรือใช้ไม่ถูกวิธีและไม่เหมาะกับงาน

3. สภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัย อุปกรณ์การผลิต เครื่องจักร อยู่ในสภาพชำรุดไม่มีเซฟการ์ดฝาครอบ เครื่องกั้น หรือเครื่องป้องกันอันตรายอื่น ๆ โครงสร้างอาคารไม่มั่นคง แข็งแรงขาดการวางแผนจัดระเบียบรักษาความสะอาดในโรงงาน การจัดกองวัสดุสิ่งของไม่เป็นระเบียบและไม่ถูกต้องการจัดสารเคมีที่เป็นพิษ วัสดุระเบิด วัตถุไวไฟไม่เหมาะสม และไม่ถูกวิธี สถานที่ทำงานไม่ปลอดภัย เช่น แสงสว่างมีเพียงพอ ไม่มีระบบการระบายอากาศ ไม่มีระบบการเตือนภัยที่เหมาะสม เป็นต้น

สรุป จากข้อมูลดังกล่าวเนื้อหาที่ใช้ในการอบรมเรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรมประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความปลอดภัย

2. หลักการป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดจากการกระทำที่ไม่ปลอดภัยของบุคคล

3. หลักการป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดจากสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัย

ตอนที่ 2 การพัฒนานิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยใช้หลักสูตรอบรม เรื่องความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม

ผู้วิจัยทำการพัฒนานิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยใช้หลักสูตรอบรม เรื่องความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม โดยการจัดอบรมเชิงทดลองและดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

-ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 107 คน

-กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 20 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างตามเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย (Purposive Sampling) ดังนี้ รับสมัครนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการวิจัย มีความสนใจและมีเวลาสำหรับการเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้

ตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในขั้นตอนนี้ แบ่งเป็น 2 ชนิดคือ

1. ตัวแปรอิสระ คือ การพัฒนานิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ด้วยการฝึกอบรม แบ่งเป็น 2 วิธีคือ 1) ก่อนการฝึกอบรม และ 2) หลังการฝึกอบรม

2. ตัวแปรตาม มี 2 ตัวแปร คือ

2.1 คะแนนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมและก่อนการฝึกอบรม

2.2 ผลการประเมินการฝึกอบรม

ตารางที่ 1 แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลพื้นฐาน (เพศ)	ค่าความถี่	ค่าร้อยละ
ชาย	17	85
หญิง	3	15
รวม	20	100

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 85.00 เพศหญิง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00

เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 3 ชนิด คือ

1. แบบทดสอบ ก่อน-หลังการอบรม มีลักษณะเป็นข้อคำถามชนิดปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

2. หลักสูตรอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม มีองค์ประกอบตามแนวคิดของ Taba (1962, p. 214) 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ (Objectives) เนื้อหาวิชา (Content) ประสบการณ์การเรียน (Learning Experiences) และการประเมินผล (Evaluation)

3. แบบประเมินหลักสูตรอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 เป็นการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด

แบบแผนการทดลอง

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pre-test Post-test Design เอมอร สงวนดี (อ้างถึงใน แขก มูลเดช, 2555, หน้า 126) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงแบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	Pre-test	Treatment	Post – test
กลุ่มทดลอง	T1	x	T2

เมื่อ T1 หมายถึง การสอบก่อนการทดลอง (Pre – test)

X หมายถึง การทดลองโดยใช้หลักสูตรอบรม

T2 หมายถึง การสอบหลังการทดลอง (Post – test)

สรุปผลการวิจัย

1. หลักสูตรอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม มีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ (Objectives) เนื้อหาวิชา (Content) ประสบการณ์การเรียน (Learning Experiences) และการประเมินผล (Evaluation) ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร โดยการทดลองใช้หลักสูตร จำนวน 3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1. นำไปทดลองใช้กับนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา รุ่น 57 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 3 คน พบว่า นิสิตรุ่น 57 มีผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ครั้งที่ 2. นำไปทดลองใช้กับนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา รุ่น 57 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาจำนวน 20 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 พบว่า มีค่า E1 = 78.75 และค่า E2 =81.00 และครั้งที่ 3. นำไปทดลองใช้กับนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา รุ่น 58 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 20 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558

ตารางที่ 3 การหาประสิทธิภาพคะแนนผู้ข้ารับการอบรมทดลองใช้กับนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา รุ่น 58 จำนวน 20 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 (E1/E2)

ผู้เข้าอบรม (20 คน)	คะแนนก่อน ครั้ง 1 (10 คะแนน)	คะแนนก่อน ครั้ง 2 (10 คะแนน)	คะแนนก่อน ครั้ง 3 (10 คะแนน)	คะแนนก่อน ครั้ง 4 (10 คะแนน)	คะแนนหลัง ครั้ง 1 (10 คะแนน)	คะแนนหลัง ครั้ง 2 (10 คะแนน)	คะแนนหลัง ครั้ง 3 (10 คะแนน)	คะแนนหลังครั้ง 4 (10 คะแนน)	คะแนนก่อนการอบรม (20 คะแนน)	คะแนนหลังการอบรม (20 คะแนน)
เฉลี่ย	4.70	4.30	4.90	4.70	8.05	8.00	7.95	8.20	8.30	16.20
E1 = 80.50					E2 = 81.00					

จากตารางที่3 พบว่า การหาประสิทธิภาพการอบรม จะใช้คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหรือกิจกรรมระหว่างอบรมมาคำนวณร้อยละซึ่งจะเรียกว่า Event1 หรือ E1 มาเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยในรูปของร้อยละจากการทำแบบทดสอบหลังอบรมซึ่งจะเรียกว่า Event 2 หรือ E2 โดยนำมาเปรียบเทียบกันในรูปแบบ E1/E2 เกณฑ์ที่ใช้วัดกำหนดมาตรฐานไว้ 80/80

ประสิทธิภาพผู้ข้ารับการอบรม มีผลคะแนนในระหว่างการอบรม E1=80.50 และประสิทธิภาพผู้เข้ารับการอบรม มีผลคะแนนหลังการอบรม E2=81.00

2. ผลการพัฒนานิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยใช้หลักสูตรอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม พบว่า ผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 100

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนการอบรมและหลังการอบรมจำแนกตามกิจกรรม

กิจกรรมที่	ประเมินผล	$\bar{X}$	*N*	*SD*	*t*	*df*	*Sig*
1.	ก่อนอบรม	4.70	20	1.260	12.674	19	.000
	หลังอบรม	8.05	20	.605			
2.	ก่อนอบรม	4.30	20	1.342	11.103	19	.000
	หลังอบรม	8.00	20	.649			
3.	ก่อนอบรม	4.90	20	.641	12.990	19	.000
	หลังอบรม	7.95	20	.686			
4.	ก่อนอบรม	4.70	20	1.031	14.226	19	.000
	หลังอบรม	8.20	20	.616			
สรุปรวม	ก่อนอบรม	8.30	20	2.079	16.073	19	.000
	หลังอบรม	16.20	20	1.673			

จากตารางที่ 4 พบว่าคะแนนโดยภาพรวมและรายกิจกรรมหลังอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผลการประเมินหลักสูตรอบรมฯจากผู้เข้ารับการอบรม

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินหลักสูตรอบรม ฯ

ข้อที่	ข้อความ	$\bar{X}$	*SD*	ระดับความคิดเห็น
	ด้านหลักสูตร			
1.	เนื้อหาวิชาการอบรม	3.70	.723	มาก
2.	สื่อที่นำมาใช้ในการอบรม	3.75	.966	มาก
3.	เวลาที่ใช้ในการอบรม	3.60	.882	มาก
4.	วันที่ใช้ในการอบรม	3.25	.966	ปานกลาง
	ด้านวิทยากร			
5.	เทคนิคการถ่ายทอดของวิทยากร	4.25	.716	มาก
6.	การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม	3.15	.812	ปานกลาง
7.	ความชัดเจนในการถ่ายทอดเนื้อหา	4.00	.794	มาก
	ด้านการเข้าร่วมการอบรม			
8.	ความยากง่ายของเนื้อหาการอบรม	3.50	.512	ปานกลาง
9.	ความรู้ที่ได้รับจากการอบรม	4.25	.638	มาก
10.	บรรยากาศในการอบรม	4.10	.788	มาก
	เฉลี่ยรวม	3.75	.780	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินหลักสูตรอบรมฯของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา รุ่น 58 จำนวน 20 คน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

หลักสูตรอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม มีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ (Objectives) เนื้อหาวิชา (Content) ประสบการณ์การเรียน (Learning Experiences) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างหลักสูตรโดยยึดตามแนวคิดของ Taba (1962, p. 214)) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมี 4 ประการคือ วัตถุประสงค์ (Objectives) เนื้อหาวิชา (Content)ประสบการณ์การเรียน (Learning Experiences) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดที่มีความคลอบคลุมเนื้อหามากที่สุด และทำให้การนำหลักสูตรไปใช้เพื่อการเรียนรู้ เข้าใจหลักสูตรได้ง่ายและเรียนรู้ทั้งระบบครบวงจร ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรอบรมนั้นมีแนวคิดของนักวิชาการที่ทั้งเหมือนและแตกต่างกัน ดังนั้นผู้พัฒนาหลักสูตรอบรมจึงสามารถเลือกพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดที่สอดคล้องกับบริบทของเรื่องที่ต้องการอบรมให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ดังนี้

แขก มูลเดช (2555, บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ มีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ (Objectives) เนื้อหาวิชา (Content) ประสบการณ์การเรียน (Learning Experiences) และการประเมินผล (Evaluation) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการพัฒนาทั้งหมด 30 คน ผู้เข้ารับการอบรมผ่านเกณฑ์จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100

วัลลภ พัฒนพงศ์ (2554, บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมนักพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะอาชีพโดยไม่เน้นการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมของนักวิชาการคนใดคนหนึ่ง แต่เลือกองค์ประกอบที่สอดคล้องมาใช้ในการดำเนินการสร้างหลักสูตร

ผลการประเมินหลักสูตรอบรม ฯ จากผู้เข้ารับการอบรม พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาตรงกับความสำคัญมากต่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จากผลงานวิจัยของ เกรียงศักดิ์ บุญญา (2554, หน้า 273) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของพนักงานในสถานประกอบการในภาคตะวันออก พบว่า สรุปผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารภาคอุตสาหกรรมที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย คือ ด้านแรงงานมีความสำคัญต่อการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการพัฒนาอุตสาหกรรม สถานประกอบการต้องมีการจัดระบบการเตรียมความพร้อมด้านความปลอดภัย ได้แก่ 1. การบริหารความปลอดภัย 2. การกระทำที่ไม่ปลอดภัยของบุคคล และ3. สภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัย

สุบงกช เครื่องคำ (2546, หน้า 48) กล่าวว่า ในการจัดระบบความปลอดภัย ในการป้องกันอุบัติเหตุนั้นมิได้จำกัดอยู่เพียงแต่การระวัง ในการเสี่ยงอันตรายต่อสภาพการทำงานที่ไม่เหมาะสมและเครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนเครื่องกลเท่านั้น แต่จุดประสงค์ใหม่ของการจัดให้มีความปลอดภัยนั้นจำเป็นจะต้องคำนึงถึงทุก ๆ จุดทั่วทั้งโรงงาน ขนาดและลักษณะของโรงงานเองก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดระบบความปลอดภัยด้วย ซึ่งในการที่จะจัดให้มีความปลอดภัยในสถานประกอบการหรือภายในโรงงานให้สมบูรณ์และถูกต้องนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือ เพื่อมีการรับผิดชอบร่วมกันระหว่างหัวหน้าคนงาน ผู้ควบคุมงาน ตลอดจนตัวคนงานเองและฝ่ายจัดการ ก็จะต้องให้ความร่วมมือด้วย เพื่อที่จะให้งานด้าน

การรักษาความปลอดภัยและการจัดระบบความปลอดภัยนี้ เป็นไปโดยถูกต้องและเหมาะสมการ

การอบรมเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอบรม วัตถุประสงค์ของการอบรมแต่ละครั้งอาจไม่เหมือนกัน หากเป็นบุคคล อาจเพื่อการประกอบอาชีพที่ต้องการ หรืออาจเพื่องานที่รับผิดชอบในสังคม แล้วแต่ความจำเป็น หากเป็นองค์กร ความต้องการและวัตถุประสงค์ก็เป็นขององค์กรหรือองค์กรกับบุคลากรร่วมกัน ฉะนั้นการอบรมจึงเป็นความจำเป็นของหลายฝ่ายเพื่อให้พนักงานในสถานประกอบการ มีความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความรู้ความเข้าใจหลักวิธีการในเรื่องความปลอดภัย การทำงานเป็นทีม รับฟังความคิดเห็นจากผู้บังคับบัญชา จากเพื่อนร่วมงาน มีความรอบรู้ และประสบการณ์ในการดำเนินงาน ปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี มีความเข้าใจในงานหน้าที่ต่าง ๆ โดยเน้นความปลอดภัยที่สำคัญต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลให้เพื่อนร่วมงานยึดเป็นแบบอย่างการทำงานที่ปลอดภัย และเรียนรู้ที่จะปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ พร้อมที่จะปรับปรุงสิ่งที่เคยบกพร่องในครั้งแรกและปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป

ดังนั้นเนื้อหาที่นิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้เข้าอบรมโดยใช้หลักสูตรอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม สามารถนำไปใช้ในการทำงานได้จริง และเนื้อหาที่นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรในครั้งนี้เป็นเนื้อหาที่ได้จากการสังเคราะห์จากงานวิจัย จึงทำให้เนื้อหามีความชัดเจนตรงตามความต้องการ และเหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรมซึ่งจากผลการประเมิน พบว่า ผู้เข้าอบรมมีผลประเมินผ่านการอบรม มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในด้านความปลอดภัยในการทำงานโดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าก่อนการอบรมสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรรณพงษ์ บุญรอด (2547,บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การสร้างโปรแกรมฝึกอบรมด้านการจัดการความปลอดภัยในการทำงานสำหรับพนักงานที่ปฏิบัติงานในโรงซ่อมบำรุงอุปกรณ์ภาคพื้น บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) พบว่า พนักงานที่ผ่านการฝึกอบรม มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในด้านความปลอดภัยในการทำงานโดยเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธาทิพย์ โคบาล (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี พบว่า การที่พนักงานได้รับการฝึกอบรมก่อนเข้าทำงานมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุในการทำงาน

ฉะนั้นการอบรมพัฒนานิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยใช้หลักสูตรอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม เพื่อสร้างให้นิสิตเกิดการพัฒนาการเรียนรู้มีความพร้อมในด้านการปฏิบัติงาน นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความปลอดภัยมาใช้เป็นแนวทางการสร้างความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน มีความรู้ความสามารถในเรื่องหลักการป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดจากการกระทำที่ไม่ปลอดภัยของบุคคล เข้าใจและมีแนวทางในการป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดจากสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัย การอบรมดังกล่าวจะสร้างให้นิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ฯ มีบุคลิกภาพการเป็นผู้นำที่ดี ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน และปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี มีความเข้าใจในงานหน้าที่ต่าง ๆ โดยเน้นความปลอดภัย ซึ่งส่งผลการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานที่ปลอดภัย การอบรมเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ฯ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น เพื่อหาแนวทางในการสร้างสรรค์รวมทั้งทุ่มเทให้กับการงานในหน้าที่เพื่อให้งานมีคุณภาพ และเกิดความปลอดภัยสูงสุด ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอบรม รวมทั้งการเกิดทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน การมีทัศนคติที่ดีต่องานทำให้การปฏิบัติงานเข้มแข็งมุ่งมั่นให้งานสำเร็จลุล่วง แม้ว่างานจะหนักใช้เวลามากเพียงไร ก็ไม่เป็นอุปสรรคถ้าตระหนักถึงความปลอดภัยเป็นหลัก โดยมั่นตรวจสอบการปฏิบัติงานที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และนโยบาย

ของสถานประกอบการโดยเฉพาะเรื่องความปลอดภัย หรือจะเรียกกันง่ายๆ ว่า มีใจรักงาน การสร้างหลักสูตรอบรม เรื่อง ความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในงานอุตสาหกรรม ครั้งนี้ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ คะแนนของผู้เข้ารับการอบรมหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม ผลการอบรมนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พัฒนาการเรียนรู้เรื่องความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในโรงงานอุตสาหกรรม นิสิตได้รับความรู้อย่างถูกต้องและนำไปใช้อย่างถูกวิธี เพื่อประกอบอาชีพหลังจากสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีอย่างปลอดภัย ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้นำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาให้กับสถานประกอบการในการป้องกันอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้นกับพนักงานรวมถึงสถานประกอบการสามารถเพิ่มประสิทธิผลการผลิตที่มีคุณภาพ และเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในโรงงานอุตสาหกรรม หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อสร้างบัณฑิตให้มีคุณภาพมีความปลอดภัยในการปฏิบัติงานสู่ภาคอุตสาหกรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กวิณช์ตา อภิธนาดล. (2546). *พฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุในการทำงานของคนงานโรงงานทำเฟอร์นิเจอร์พื้นที่เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสุขศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เกรียงศักดิ์ บุญญา. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของพนักงานในสถานประกอบการในภาคตะวันออก.* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

แขก มูลเดช .(2555). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้.* คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

วัลลภ พัฒนพงศ์. (2554). *การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมนักพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะอาชีพ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร.* บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพ ฯ : สุวีริยาสาส์น.

สรรณพงษ์ บุญรอด. (2547). *การสร้างโปรแกรมฝึกอบรมด้านการจัดการความปลอดภัยในการทำงานสำหรับพนักงานที่ปฏิบัติงานในโรงซ่อมบำรุงอุปกรณ์ภาคพื้นบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน).* วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา,บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

สุธาทิพย์ โคบาล. (2546). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาสุขศึกษา,บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุบงกช เครื่องคำ. (2546). *การจัดการเพื่อป้องกันอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานในโรงงานผลิตเสื้อผ้า: กรณีศึกษาบริษัท ไทยโปรดักอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาอาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Therory Practice*. New York: McMillan.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*

The Development of Learning Model to Promote Scientific Problem-Solving Ability for Seventh Grade Students

ภูรินทร์ แตงน้อย**

ดร.ชนินันท์ พฤกษ์ประมูล***

ดร.ณสรรค์ ผลโภค****

ดร.สมสรรญก์ วงษ์อยู่น้อย*****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ฯ ที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนที่ศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนแห่งหนึ่งในสังกัดเทศบาลเมืองชัยนาท จำนวน 30 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เรื่อง บรรยากาศ และลมฟ้าอากาศ จำนวน 20 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น วิเคราะห์ผลโดยการวิเคราะห์คะแนนจุดตัดของความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และประเมินจากการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างความสนใจและนำเสนอมโนทัศน์ 2) ขั้นอธิบายและทดสอบความถูกต้องของมโนทัศน์ 3) ขั้นจัดโครงสร้างความรู้และขยายความรู้ 4) ขั้นตระหนักรู้ปัญหาและตั้งสมมติฐาน 5) ขั้นสืบค้นข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล 6) ขั้นสรุปผล นำเสนอผลงานและประเมินค่า

2. นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสูงกว่าคะแนนจุดตัด

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการเรียนรู้/ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมือง/ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์

---

*ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**นิสิตหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

***อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

****อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*****อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

The purposes of this research were: 1) to develop the learning model to promote scientific problem-solving ability for seventh grade students and 2) to study the effectiveness of learning model to promote scientific problem-solving ability for seventh grade students. The samples used in this study were 30 students who were studying in seventh grade in academic year 2015 of a municipal school in Chai Nat province, Thailand. Purposive sampling was applied for identifying the samples. The concept used in this research were atmosphere and weather for 20 hours. The research instrument of this study was the scientific problem-solving ability test developed by researcher. The research data were analyzed using cutting score of scientific problem-solving ability of students and comparing pre-test and post-test of students' scores of scientific problem-solving ability. The results of the study were as follows:

1. The learning model to promote scientific problem-solving ability was composed of six steps; 1) engagement and concept presentation 2) explanation and concept checking 3) knowledge organization and elaboration 4) problem awareness and writing hypothesis 5) investigating and analyzing data and 6) making conclusion, presentation and evaluation.

2. The students who learned with the learning model had problem-solving ability score after learning higher than before, and higher than the cutting score at a significant level of .05.

Keywords Learning Model/ Municipal School/ Scientific Problem-Solving Ability

บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงไปจากโลกในอดีตเป็นอย่างมาก ทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ระบบเศรษฐกิจของโลกที่เชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียว การเงินทั่วโลกที่ส่งผลกระทบถึงกัน รวมทั้งประเด็นสิ่งแวดล้อมซึ่งกำลังกลายเป็นปัญหาระดับโลก (คณะอนุกรรมการกิจการเพื่อการสื่อสารสังคม และ คณะกรรมการเครือข่ายพลังเยาวชนเพื่อการปฏิรูป, 2554) ดังนั้นการรอบรู้สาระวิชาต่าง ๆ และการมีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตจึงมีความจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2557) โดยเฉพาะความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของบุคคลและสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (วิสุทธิ์ ตรีเงิน, 2553) ทำให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และการวิจัย ส่งผลให้สังคมมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเยาวชนให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เพื่อสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้ที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาได้อย่างฉับไวและเหมาะสมจะสามารถเผชิญกับภาวะสังคมที่วุ่นวายได้อย่างเข้มแข็งมั่นคง เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและได้รับความเชื่อถือจากสังคม (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2551) จากทฤษฎีพัฒนาการทางด้านการคิดของ เพียเจต์ พบว่าเด็กในวัย 11-15 ปี (Klausmeier & Goodwin, 1975) เป็นวัยที่สามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างดี ซึ่งตรงกับช่วงอายุของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และเนื้อหาเรื่อง บรรยากาศ และลมฟ้าอากาศ จัดเป็นเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นประเด็น

สำคัญประเด็นหนึ่งที่นักเรียนต้องได้รับการจัดการเรียนรู้ (ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2557)

จากการศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศและลมฟ้าอากาศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนในโรงเรียนแห่งหนึ่ง สังกัดเทศบาลเมืองชัยนาท ก่อนทำการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนกลุ่มดังกล่าวมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ในระดับน้อยถึงปานกลาง (Thaengnoi, Pruekpramool, Phonphok & Wongyounoi, 2016) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองชัยนาท โดยใช้เนื้อหา เรื่อง บรรยากาศและลมฟ้าอากาศ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้ากับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

วิธีการวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองชัยนาท ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน แห่งหนึ่งสังกัดเทศบาลเมืองชัยนาท อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 1 ห้องเรียน 30 คน โดยวิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศและลมฟ้าอากาศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้นจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีหลักการหรือทฤษฎีรองรับ และอาศัยประสบการณ์ ความรอบคอบ และความคิดสร้างสรรค์ในการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ รวมถึงก่อนนำไปใช้จริงต้องมีการทดสอบคุณภาพและปรับปรุงเพื่อให้มั่นใจว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากที่สุด

2. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์เป็นความสามารถของบุคคลในการใช้มโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์เพื่อแก้ปัญหา (Gagné. 1970; Good. 1973) ดังนั้น การส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ต้องส่งเสริมให้นักเรียนได้เชื่อมโยงมโนทัศน์ใหม่กับมโนทัศน์เดิมหรือจัดโครงสร้างทางปัญญา ซึ่งกาเย่ (Gagné, 1985) ได้จัดลำดับการเรียนรู้ตามความซับซ้อนของความรู้ที่เพิ่มขึ้น โดยขั้นตอนก่อนเกิดมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์เป็นรูปแบบพื้นฐานของการรับรู้ ได้แก่ การเรียนรู้สัญญาณ การเรียนรู้สิ่งเร้า-การตอบสนอง การเรียนรู้เชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง การเชื่อมโยงทางภาษา และ การเรียนรู้ความแตกต่าง และหลังจากนักเรียนได้เรียนรู้มโนทัศน์แล้วนักเรียนจะต้องเรียนรู้กฎซึ่งเกิดจากการศึกษาความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์

ตั้งแต่ 2 มโนทัศน์ขึ้นไปเพื่อนำมาสร้างกฎเกณฑ์ และองค์ความรู้ สำหรับนำไปใช้แก้ปัญหาได้

3. คะแนนจุดตัด (Cutting Score) ตามแนวคิดของเบอร์ก (Berk, 1976) ทำได้โดยการแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ยังไม่ได้รับการจัดการเรียนรู้ เรียกว่า กลุ่มไม่รอบรู้ และกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แล้ว เรียกว่า กลุ่มรอบรู้ ให้นักเรียนทั้งสองกลุ่มทำแบบทดสอบ จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาเขียนกราฟ ซึ่งเมื่อพิจารณาคะแนนสอบของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม จะพบว่ามีคะแนนคาบเกี่ยวกัน และจุดที่ฟังก์ชันทั้งสองตัดกัน จะเป็นคะแนนพยากรณ์ที่แบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มรอบรู้จริง (True Master :TM) กลุ่มไม่รอบรู้จริง (True Non Masters :TN) กลุ่มรอบรู้ไม่จริง (False Masters :FM) และกลุ่มไม่รอบรู้ไม่จริง (False Non Masters :FN) การวิเคราะห์หาคะแนนจุดตัด จะใช้ความน่าจะเป็นมาช่วยในการตัดสิน เพื่อให้ได้คะแนนพยากรณ์ที่ดี โดยใช้สัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรง (Validity of Coefficient) ซึ่งเป็นค่าที่ชี้ให้เห็นว่า คะแนนจุดตัดที่ใช้สามารถจำแนกกลุ่มนักเรียนได้ดีเพียงใด

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ตามแนวคิดลำดับขั้นการเรียนรู้ของกาเย่ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์จะเกิดขึ้นได้นั้น นักเรียนต้องมีมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานมาก่อน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ 5 รูปแบบ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสร้างมโนทัศน์ของบรูเนอร์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสร้างมโนทัศน์ของจอยส์และวีล การจัดการเรียนรู้โดยใช้การนำเสนอมโนทัศน์กว้างล่วงหน้า การจัดการเรียนรู้โดยใช้วงจรการเรียนรู้ และวิธีสอนแบบวัฏจักรสืบเสาะหาความรู้ พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นสร้างความสนใจและนำเสนอมโนทัศน์ 2) ขั้นอธิบายและทดสอบความถูกต้องของมโนทัศน์ และ 3) ขั้นจัดโครงสร้างความรู้และขยายความรู้ จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ จำนวน 7 รูปแบบ ได้แก่ วิธีสอนแบบแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ วิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กระบวนการฝึกทักษะการแก้ปัญหา การสอนแบบโครงงาน และการจัดการเรียนรู้โดยใช้การแก้ปัญหา พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตระหนักรู้ปัญหา 2) ขั้นตั้งสมมติฐานและกำหนดปัญหา 3) ขั้นทดลองและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 4) ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล 5) ขั้นสรุปผลและประเมินค่าเพื่อเลือกวิธีแก้ปัญหา และ 6) ขั้นนำเสนอและประเมินผล จากลำดับขั้นการเรียนรู้ของกาเย่ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนจะเกิดขึ้นได้ นักเรียนต้องมีมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องก่อนจึงจะสามารถนำมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์มาเชื่อมโยงแล้วจัดเป็นองค์ความรู้สำหรับนำไปใช้แก้ปัญหาได้ ดังนั้น รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ จึงประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ส่งเสริมมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ และ ส่วนที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เมื่อนำข้อมูลจากการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ มาพิจารณาร่วมกับข้อมูลจากการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ได้ ดังภาพที่ 1

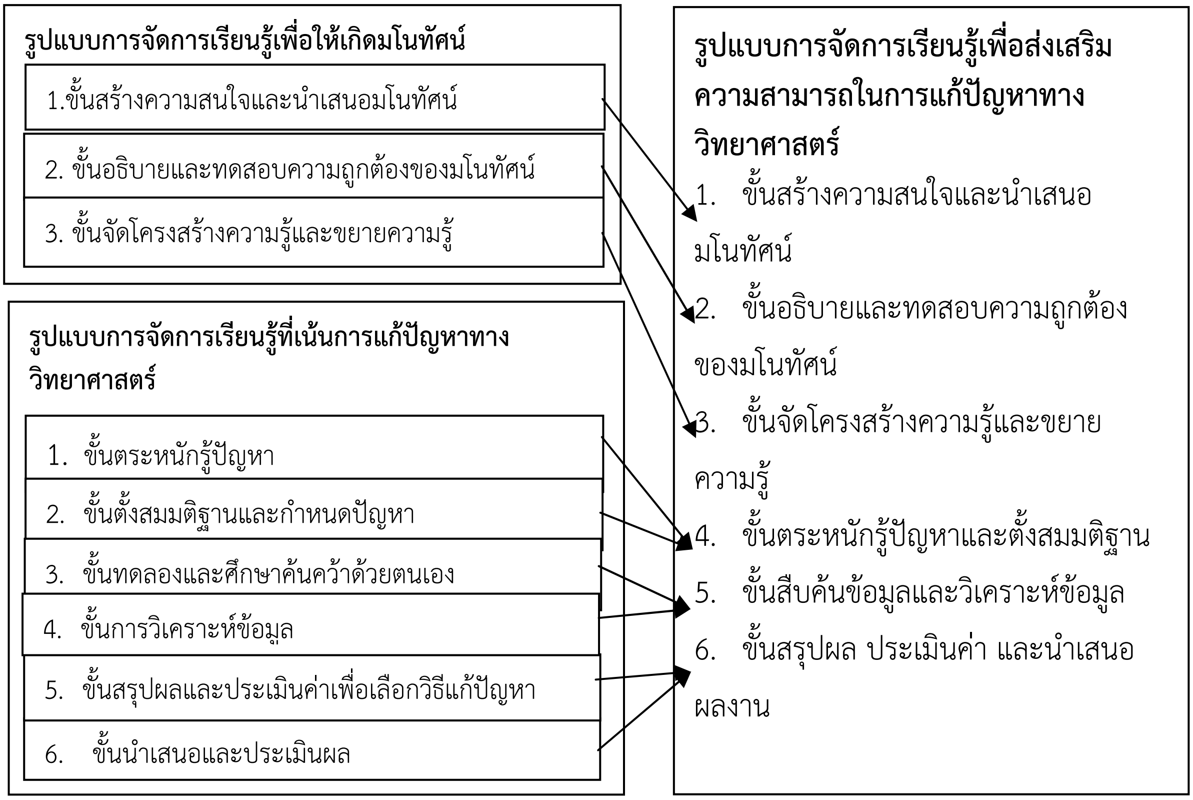

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์

จากภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ที่สังเคราะห์ขึ้น ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1-3 เป็นส่วนของการส่งเสริมมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ และส่วนที่ 2 ได้แก่ ขั้นตอนที่ 4-6 เป็นส่วนส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจประเมิน ความเหมาะสม และความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ กับประเด็นที่กำหนด ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ค่าความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ กับประเด็นที่กำหนด มีค่าระหว่าง 0.80-1.00 และมีค่าความเหมาะสมระหว่าง 3.60 – 4.20 มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

2. เครื่องมือประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศและลมฟ้าอากาศ จำนวน 6 แผน ใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง บรรยากาศ 12 ชั่วโมง และเรื่องลมฟ้าอากาศ 8 ชั่วโมง รวมเวลาในการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 20 ชั่วโมง ผลการประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ ฯ กับกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า ค่าความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0.80-1.00 ในทุกหัวข้อการประเมิน สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

3. เครื่องมือสำหรับประเมินประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า มีค่าความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.67 – 1.00 *และมีค่าความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ มีค่าระหว่าง* 3.60 – 4.00 สามารถนำไปใช้ได้ จากนั้นนำแบบวัดฯ ไปทดลองใช้โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 คน แล้วนำมาหาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก *ผลการทดสอบพบว่า ความยากง่ายของแบบวัด ฯ รายข้อมีค่าระหว่าง* 0.33 – 0.63 *อำนาจจำแนกของแบบวัด ฯ รายข้อมีค่าระหว่าง* 0.27 – 0.67 ค่าความเชื่อมั่น โดยส่วนที่เป็นปรนัยแบบเลือกตอบใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2538) *มีค่า* 0.81 ส่วนที่เป็นอัตนัยใช้หลักสถิติในรูปสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2538) มีค่า 0.83

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ฯ ที่พัฒนาขึ้น กับกลุ่มศึกษานำร่อง (Pilot Study) คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนแห่งหนึ่งในสังกัดเทศบาลเมืองชัยนาท ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 20 คน ใช้เวลาในการสอน สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง จำนวน 20 ชั่วโมง โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design)

ขั้นตอนที่ 4 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ฯ ที่พัฒนาขึ้นไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนแห่งหนึ่งในสังกัดเทศบาลเมืองชัยนาท อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 1 ห้องเรียน 30 คน

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ฯ ที่พัฒนาขึ้น โดยการวิเคราะห์คะแนนคะแนนจุดตัดของความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และประเมินจากการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ฯ

ผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นสร้างความสนใจและนำเสนอมโนทัศน์ ผู้สอนนำเสนอประเด็นเพื่อให้นักเรียนสนใจใคร่รู้ โดยสิ่งที่นำเสนอต้องมีเนื้อหาหรือนำไปสู่มโนทัศน์ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ 2) ขั้นอธิบายและทดสอบความถูกต้องของมโนทัศน์ นักเรียนแบ่งกลุ่มเพื่อศึกษามโนทัศน์ โดยหลังจากได้ทำการศึกษาแล้วนักเรียนต้องอธิบายมโนทัศน์ที่ได้ศึกษาแล้ว โดยการให้คำนิยาม หรืออธิบายคุณลักษณะของมโนทัศน์พร้อมกับยกตัวอย่างเพิ่มเติม โดยผู้สอนเป็นผู้ตรวจสอบมโนทัศน์ ของนักเรียนว่าถูกต้องหรือไม่ หากนักเรียนยังมีมโนทัศน์คลาดเคลื่อนจะต้องกลับไปทบทวน ศึกษามโนทัศน์ที่นำเสนอในขั้นสร้างความสนใจและนำเสนอมโนทัศน์อีกครั้งแล้ว โดยผู้สอนจะให้คำแนะนำในการศึกษาเพื่อให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์ที่ถูกต้อง 3) ขั้นจัดโครงสร้างความรู้และขยายความรู้ นักเรียนแต่ละกลุ่มนำมโนทัศน์ที่ได้เรียนรู้ไปเชื่อมโยงกับมโนทัศน์หรือความรู้เดิมที่มีอยู่ เพื่อจัดโครงสร้างทางปัญญา 4) ขั้นตระหนักรู้ปัญหาและตั้งสมมติฐาน นักเรียนแต่ละกลุ่มระดมสมองรวบรวมปัญหาจากเหตุการณ์ ประเด็น หรือสถานการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ จากนั้นทำการคัดกรองและระบุปัญหาหลัก เพื่อตั้งสมมติฐาน และวางแผนดำเนินการแก้ปัญหา 5) ขั้นสืบค้นข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล นักเรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามแผนที่ได้วางไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และสรุปเป็นคำตอบหรือวิธีการที่ใช้ในการแก้ปัญหานั้น 6) ขั้นสรุปผล นำเสนอผลงาน และประเมินค่า นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปสิ่งที่เรียนรู้นั้นว่านำไปแก้ปัญหาได้อย่างไร จากนั้น

นำเสนอผลงานในชั้นเรียน แล้วร่วมกันอภิปรายถึงวิธีการได้มาซึ่งคำตอบว่าวิธีการใดเหมาะสมที่สุด พร้อมเหตุผลประกอบ หลังจากนั้นนักเรียนแต่ละคนประเมินผลงานของตนเองและเพื่อนตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้การหาคะแนนจุดตัดของความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เป็นดังภาพที่ 2

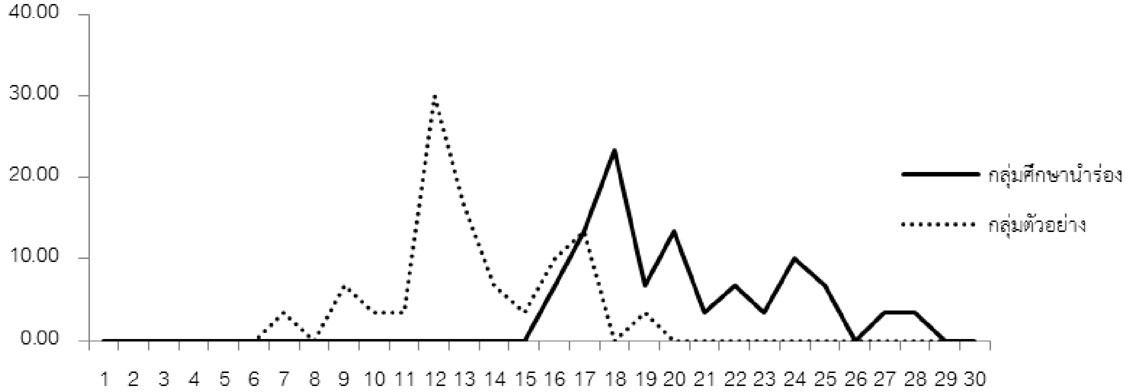

ภาพที่ 2 *จุดตัด*ของคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียน

จากภาพที่ 2 พบว่าจุดตัดมี 1 จุด คือ 17 คะแนน แต่ในการพิจารณาหาจุดตัด เป็นการพิจารณาค่าความน่าจะเป็นสูงสุดที่จะเป็นจุดตัดที่ดีที่สุด ดังนั้นจึงนำคะแนนในช่วงใกล้เคียงกับจุดตัดมาพิจารณาร่วมด้วย โดยนำคะแนน 16, 17 และ 18 คะแนน มาทดสอบค่าความน่าจะเป็นสูงสุดในการตัดสินได้อย่างถูกต้องของคะแนนเกณฑ์ (P(TM) + P(TN)) ค่าความน่าจะเป็นสูงสุดในการตัดสินไม่ถูกต้องของคะแนนเกณฑ์ (P(FN) + P(FM)) และค่า*สัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของคะแนนเกณฑ์ ผลการทดสอบดังตารางที่* 1

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบคะแนนจุดตัดของคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์

คะแนน	P(TM) + P(TN)	P(FN) + P(FM)	Phi Coefficient
16	0.87	0.13	0.76
17*	0.89	0.11	0.78
18	0.88	0.12	0.72

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าความน่าจะเป็นสูงสุดในการตัดสินได้อย่างถูกต้องของคะแนนเกณฑ์มีค่าสูงที่สุด เท่ากับ 0.89 ค่าความน่าจะเป็นสูงสุดในการตัดสินไม่ถูกต้องของคะแนนเกณฑ์มีค่าต่ำที่สุด เท่ากับ 0.11 และ*ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของคะแนนเกณฑ์*มากที่สุด เท่ากับ 0.78 ซึ่งตรงกับคะแนน 17 คะแนน ดังนั้นจึงมีความน่าจะเป็นสูงสุดที่คะแนน 17 คะแนนจะเป็นจุดตัดที่ดีที่สุด

2. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระจากกัน (t-test for dependent samples) ผลเป็นดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	*N*	$\overline{X}$	*SD*	*t*	*p*
ก่อนเรียน	30	13.23	2.76	24.730	0.000*
หลังเรียน	30	20.63	3.47		

$^*p < .05$

จากตาราง 2 พบว่าคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การเปรียบเทียบผลคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนกับคะแนนจุดตัด โดยการทดสอบค่าทีแบบการทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม (One sample t-test) ผลเป็นดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนกับคะแนนจุดตัด

N		*SD*	*Cutting Point*	*df*	*t*	*p*
30	20.63	0.12	17	29	24.730	0.000*

$^*p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าคะแนนจุดตัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ โดยการประเมินจากความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังจากเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าคะแนนจุดตัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น โดยผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมในระดับดีมาก และมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้จัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สังเคราะห์ขึ้นประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นสร้างความสนใจและนำเสนอมโนทัศน์ 2) ขั้นอธิบายและทดสอบความถูกต้องของมโนทัศน์ 3) ขั้นจัดโครงสร้างความรู้และขยายความรู้ 4) ขั้นตระหนักรู้ปัญหาและตั้งสมมติฐาน 5) ขั้นสืบค้นข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล และ 6) ขั้นสรุปผล นำเสนอผลงาน และประเมินค่า ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สังเคราะห์ขึ้นนี้ ใน 3 ขั้นตอนแรกเป็นส่วนของการส่งเสริมมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ และใน 3 ขั้นตอนสุดท้ายเป็นส่วนของการส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ของ กาเย่ (Gagné, 1985) ที่กล่าวว่าความสามารถในการแก้ปัญหาของบุคคลจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความรู้ ความคิด และประสบการณ์เดิม

ดังนั้น นักเรียนจึงต้องมีมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องก่อนจึงจะสามารถสร้างกฎแล้วนำไปใช้แก้ปัญหาได้ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความหมายของ ออซูเบล (Ausubel, 1963) และทฤษฎีพัฒนาทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner, 1963) ที่เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่คนเราสามารถสร้างมโนทัศน์ และจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา โดยหากนักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่ หรือมโนทัศน์ใหม่กับความรู้เดิมที่มีอยู่ นักเรียนจะสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายและสามารถนำความรู้ไปใช้ในอนาคตได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริญญา บาลธนะจักร (2554) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การเปลี่ยนแปลงมโนมติ เรื่องสารในชีวิตประจำวันของนักเรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งพบว่า การที่นักเรียนมีมโนมติทางวิทยาศาสตร์คลาดเคลื่อนจะเป็นอุปสรรคในการเชื่อมโยงความรู้ และการใช้แหล่งเรียนรู้ที่ใกล้ตัวนักเรียน จะช่วยพัฒนาการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของนักเรียนกับความรู้ใหม่ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแวซิส (Wasis, 2016) ที่กล่าวว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นหนึ่งในจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้ทุกวิชาในโรงเรียน โดยการแก้ปัญหานั้นเป็นกระบวนการจัดองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหา นักเรียนที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาจึงต้องมีความสามารถในการเชื่อมโยงมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ที่ความถูกต้องก่อน จากนั้นต้องฝึกนักเรียนให้รู้จักเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ พิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าจุดตัด เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นการส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ซึ่งสังเคราะห์มาจาก รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ โดยนักเรียนได้เรียนรู้มโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง ได้ฝึกการเชื่อมโยงมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ที่ได้เรียนรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมของนักเรียน ฝึกคิดวิเคราะห์สิ่งที่เป็นปัญหาของสถานการณ์ที่กำหนดให้ ทบทวนความรู้เดิมเพื่อใช้ในการตั้งสมมติฐาน ใช้กระบวนการทำงานแบบกลุ่มในการร่วมกันคิดและอภิปราย ร่วมมือกันศึกษา ค้นคว้า วางแผนดำเนินการแก้ปัญหา ฝึกการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปเป็นคำตอบหรือวิธีการที่จะแก้ปัญหา ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ และเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในห้องกับชีวิตประจำวันได้ (Dewey, 1910) ประกอบกับเนื้อหาเรื่องบรรยากาศ และ ลมฟ้าอากาศ เป็นเรื่องในชีวิตประจำวันของนักเรียน เช่น เมฆ ฝน การเกิดพายุฤดูร้อน และการเกิดลูกเห็บ เป็นต้น ส่งผลให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ จากผลการวิจัยของ แสงเดือน เจริญฉิม (2552) ซึ่งทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สร้างเสริมมโนทัศน์และการแก้ปัญหาในวิชาฟิสิกส์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า การให้นักเรียนขยายความรู้ด้วยการนำมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้กับประสบการณ์ใหม่ ๆ หรือประสบการณ์ในชีวิตจริงผ่านการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ จะช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์นั้นมากขึ้น เกิดความตระหนักในคุณค่าของมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ และเกิดความภาคภูมิใจต่อความสามารถและความสำเร็จของตนเองโดย การนำเสนอผลงานของนักเรียนแต่ละกลุ่มทำให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนในชั้นเรียน การร่วมกันอภิปรายถึงวิธีการได้มาซึ่งคำตอบว่าวิธีการใด

เหมาะสมที่สุด จะช่วยฝึกนักเรียนให้รู้จักการคิดวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย เพื่อสรุปหาวิธีที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ (Wheatley, 1991) และการประเมินผลงานของตนเองและเพื่อน รวมทั้งคำแนะนำจากครูผู้สอน จะทำให้นักเรียนเห็นพัฒนาการของตนเองในการทำงาน รู้จุดที่ต้องแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น รวมทั้งครูผู้สอนจะสามารถเข้าใจนักเรียนได้มากขึ้นว่านักเรียนมีความเข้าใจมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์หรือไม่ สามารถเชื่อมโยงความรู้และอภิปรายเพื่อสรุปเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้หรือไม่ รวมทั้งช่วยให้ครูผู้สอนสามารถให้คำแนะนำกับนักเรียนได้อย่างตรงประเด็น และสามารถนำผลการประเมินไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ทิวัตถ์ มณีโชติ, 2552) ทั้งนี้เมื่อผลงานหรือคำตอบของนักเรียนได้รับการคัดเลือกว่ามีความเหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหา จะช่วยให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และมีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมครั้งต่อไปมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ครูควรให้ความสำคัญกับมโนทัศน์เดิมของนักเรียนซึ่งจะมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนต่อไป โดยต้องให้คำแนะนำกับนักเรียนเมื่อพบว่านักเรียนบอก เล่า หรืออธิบายมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ตามความเข้าใจของตนเองแล้วมโนทัศน์นั้นคลาดเคลื่อน เพื่อให้นักเรียนปรับเปลี่ยนแนวคิดเดิมให้มีความถูกต้องก่อนไปสู่กิจกรรมในขั้นต่อไป

ก่อนที่นักเรียนแต่ละกลุ่มจะอภิปรายถึงวิธีการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของตนเองและเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ ครูควรอธิบายให้นักเรียนเข้าใจก่อนการอภิปรายว่าวิธีการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์อาจมีได้หลายวิธี การอภิปรายครั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ที่หลากหลาย และการพิจารณาเลือกใช้วิธีการใดนั้น นักเรียนต้องมีเหตุผลในการเลือก เช่น เป็นวิธีการที่แก้ปัญหาได้เร็ว ตรงประเด็น และใช้เวลาน้อย เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์ เปรียบเทียบและประเมิน หาวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และเกิดความภาคภูมิใจเมื่อวิธีการของกลุ่มตนเองได้รับการเลือกว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด

ควรมีการศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนเชิงคุณภาพ เป็นกรณีศึกษาเพื่อสะท้อนถึงพัฒนาของผู้เรียนในการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น หรืออาจนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ไปใช้กับนักเรียนที่มีบริบทแตกต่างกันออกไปเพื่อศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

คณะอนุกรรมการกิจการเพื่อการสื่อสารสังคมและคณะกรรมการเครือข่ายพลังเยาวชนเพื่อการปฏิรูป. (2554). *คู่มือฉบับพกพา "ปฏิรูปการศึกษาไทย"*. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการกิจการเพื่อการสื่อสารสังคม.

ทิวัตถ์ มณีโชติ. (2552). *การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน*. นครราชสีมา: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2551). *การพัฒนาการคิด*. กรุงเทพฯ : 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ.(2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

วิสุทธิ์ ตรีเงิน. (2553). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ด้วยโครงงานวิทยาศาสตร์. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 24(72), 69-78.

ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. (2557). *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*, QA NEWS 1(303), เข้าถึงได้จาก http://www.qa.kmutnb.ac.th/qa_news/2557/QANEWS303_25570101.pdf

สิริญญา บาลธนะจักร์. (2554). การเปลี่ยนแปลงมโนมติ เรื่อง สารในชีวิตประจำวันของนักเรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*วารสารศึกษาศาสตร์ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 5*(4), 102.

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2557). *อภิวัฒน์การเรียนรู้สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย*. กรุงเทพ ฯ : สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิสชิ่ง.

แสงเดือน เจริญฉิม. (2552). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างเสริมมโนทัศน์และการแก้ปัญหาในวิชาฟิสิกส์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Ausubel, D. P. (1963). *The Psychology of Meaningful Verbal Learning*. New York : Grune & Stratton.

Berk, R. A. (1976). Determination of Optional Cutting Scores in Criterion-Referenced Measurement. *The Journal of Experimental Education*, *45*(2), 4-9.

Bruner, F. J. (1963). *The Process of Education*. New York: Alfred A. Knopf, Inc, and Random House.

Dewey, J. (1910). *How We Think*. New York: D.C. Health.Gagné, R. M. (1970). *The Conditions of Learning*. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Gagné, R. M. (1985). *The Conditions of Learning and Theory of Instruction* (3rd ed.).New York: Holt, Rinehart & Winston.

Good, C. V. (1973). *Dictionary for Education* (3rd ed.). New York: McGraw Hill.

Klausmeier, H. J., & Goodwin, W. (1975). *Learning and Human Abilities: Educational Psychology* (4th ed.). New York: Harper & Row.

Thaengnoi, P., Pruekpramool, C., Phonphok, N., & Wongyounoi, S. (2016). Proceedings of the 4th International Conference for Science Educators and Teachers, Thailand, 510-516.

Wasis, D. D. (2016, July). Teaching and Learning Process: Thinking and Problem Solving. *The Online Journal of New Horizons in Education*, 6(3), 121-129.

Wheatley, G. H. (1991). Constructivist Perspective on Science and Mathematics Learning. *Science Education, 75*(1), 9-21.

การประเมินผลหลักสูตร สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์

An Evaluation of The Industrial Technology Education Curriculum in The Department of Education Vocational and Social Development, Faculty of Education

ดร.ไชยยันต์ ถาวระวรณ์*

ดร.เมธี ธรรมวัฒนา*

ดร.มานพ แจ่มกระจ่าง**

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อประเมินหลักสูตรสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ ให้มีความครอบคลุมของหลักสูตร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย อาจารย์ จำนวน 6 คน ผู้สำเร็จการศึกษา จำนวน 69 คน นิสิต จำนวน 52 คน และผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างของผู้สำเร็จการศึกษา จำนวน 28 คน รวมทั้งสิ้น 155 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามด้วยมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. การประเมินด้านบริบท พบว่าในด้านวัตถุประสงค์ โครงสร้าง และเนื้อหาหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก

2. การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่าในด้านความพร้อมของอาจารย์ ความพร้อมของนิสิต ความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน และความพร้อมของอาคารสถานที่ โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความพร้อมของอาจารย์ตามความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

3. การประเมินด้านกระบวนการ พบว่าในด้านการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการวัดผลและประเมินผลรายวิชา โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากและมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน ตามความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

4. การประเมินด้านผลผลิต พบว่าในด้านคุณลักษณะของนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก

5. การประเมินคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก

คำสำคัญ : การประเมินผล/ หลักสูตร

*อาจารย์ประจำภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**รองศาสตราจารย์ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

This research aimed to evaluate Industrial Technology Education Curriculum of The Department of Education Vocational and Social Development; Faculty of Education by using CIPP Model. Evaluation method evaluated 4 aspects of evaluation : context, input, process and product. The 155 samples comprised of 6 instructors, 69 graduates, 52 students and 28 administrators and employers. The instrument used for gathering data was a five rating questionnaire. The data obtained were then analyzed by percentage, means and standard deviation

Findings of the study were as follows :

1. The context evaluation showed that curriculum objectives, structure and subject matter, as a whole, were rated at highly appropriate

2. The input evaluation showed that instructor's readiness, students,teaching aids and buildings and ground, as a whole, were rated at the highly appropriate, when each aspect was considered, it was found that instructor's readiness, according to the opinions of instructors was the highest appropriate.

3. The process evaluation showed that instruction, teaching aids, co-curriculum activities and evaluation, as a whole, were rated at high and highest appropriate, when each aspect was considered, it was found that instruction, was rated at the highest level of appropriation.

4. The product evaluation showed that characteristics of students as a whole, were rated at highly appropriate.

5. The evaluation of characteristics of graduates by administrators and their employers showed that the graduates, as a whole, were rated at highly appropriate.

Keywords : Evaluation/ Curriculum

บทนำ

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพที่ดีต่อชีวิตและสังคม ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันสืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฉะนั้นการพัฒนาการศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (จีระ หงส์ลดารมภ์, 2532, หน้า 1) ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษา จะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพ ในมาตรา 47 ถึง 51 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับให้มีการประเมินผลการจัดการศึกษา และให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา และจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด

ในการจะทำให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ควรต้องให้ความสำคัญกับการกำหนด นโยบายลงสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพทั้งครูและผู้เรียน รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้เข้าใจกระบวนการของหลักสูตร การนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ การประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อนำมา

ตัดสินคุณค่าหรือคุณภาพของหลักสูตรนั้น การประเมินผลหลักสูตรจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ได้ผลตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใด มีปัญหา หรืออุปสรรคใดบ้างจะได้แก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาต่อไป (ธำรง บัวศรี, 2532, หน้า 9 และใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 10) การใช้หลักสูตรเป็นวิธีดำเนินการในการนำสิ่งที่กำหนดไว้ในเอกสารหลักสูตรไปจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย ซึ่งกระบวนการที่สำคัญคือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ และการสอนของครู (สุมิตร คุณานุกร, 2548, หน้า 7-8)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2533 และจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2534 ซึ่งยกฐานะมาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางแสน ทั้งนี้คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีประวัติความเป็นมาเริ่มตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ณ ซอยประสานมิตร อำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร เมื่อปีพ.ศ.2492 จากนั้นได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ในปีพ.ศ.2497 ต่อมาได้ขยายวิทยาเขตออกไปอีก 2 แห่ง คือ วิทยาเขตปทุมวัน และวิทยาเขตบางแสน ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 นับเป็นจุดเริ่มต้นของคณะศึกษาศาสตร์และวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสนได้รับการพัฒนามาเป็นระยะจน กระทั่งในปี พ.ศ.2517 วิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสนได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยศรีนคริน ทรวิโรฒ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ.2517 ส่งผลให้วิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสนเปลี่ยนฐานะเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางแสน และปี พ.ศ.2533 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ.2533 ขึ้น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางแสน จึงได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยบูรพา และได้ประกาศจัดตั้งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาขึ้น เพื่อดำเนินการผลิตบัณฑิตสายศึกษาศาสตร์ และที่เกี่ยวข้องจนถึงปัจจุบัน (แผนยุทธศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ปีงบประมาณ พ.ศ.2554 - 2558) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีการจัดการศึกษาทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ตลอดจนเป็นแหล่งรวมขององค์ความรู้ด้านศึกษาศาสตร์ มีคณาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาสูงมาก เพราะมีการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการวิจัยรวมถึงการใช้การวิจัยเป็นฐานในการเรียนรู้ ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก อีกทั้งคณะมีนโยบายสนับสนุนการวิจัยตามวิสัยทัศน์ที่มุ่งสู่การเป็นคณะ และมหาวิทยาลัยวิจัย ซึ่งการวิจัยนั้นเป็นภารกิจสำคัญที่อาจารย์จะต้องทุ่มเทการสอนมากขึ้น และแม้ว่าปัจจุบันอาจารย์มีโอกาสทำวิจัย หรือขอรับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากทั้งแหล่งทุนภายใน และภายนอกมากกว่าในอดีต แต่การผลิตงานวิจัยของอาจารย์มีไม่มากพอจึงจำเป็นต้องเร่งผลักดันการวิจัย และนวัตกรรมให้มากขึ้น ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม เป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีหน้าที่ผลิตบัณฑิตคณะศึกษาศาสตร์ ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยสิ่งสำคัญการผลิตบัณฑิตคือ “หลักสูตร” เนื่องด้วยหลักสูตรนั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียน ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นแนวทางหรือเป็นตัวกำหนดทิศทางในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร จึงจำเป็นที่จะต้องกระทำอย่างระมัดระวัง เพราะการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนของการตัดสินใจหาทางเลือกที่เหมาะสมจนเป็นระบบขั้นตอนที่สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อปรับปรุงคุณภาพของผู้เรียนได้สมบูรณ์ (วิชัย ดิสสระ ,2542, หน้า 31) และการประเมินหลักสูตรจึงเป็นระบบที่สำคัญระบบหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาบัณฑิตให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งการประเมินดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงคุณค่าและสภาพที่เป็นจริงของหลักสูตร เพื่อนำผลที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งการประเมิน

หลักสูตรนั้นต้องมีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

จากรายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) พบว่าคุณภาพแรงงานไทยยังมีช่องว่างระหว่างระดับความสามารถด้านต่าง ๆ กับความหวังของสถานประกอบการ ซึ่งจะเพิ่มขีดความสามารถนั้น ๆ ได้ จำเป็นต้องมีการจัดการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความสามารถให้กับแรงงานในสถานประกอบการ นอกจากนั้นการฝึกอบรมเฉพาะทางในประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดบุคลากรและหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุน (รายงานสัมมนา “คุณภาพแรงงานไทย”, 2551) ซึ่งต้องอาศัยสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องในการสร้างสรรค์บุคลากรทางด้านการฝึกอบรมทางเทคนิคที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาแรงงานไทยให้มีขีดความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการการศึกษาในระดับอาชีวศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเพราะเป็นการผลิตกำลังคนที่ส่งผลต่อภาคการผลิตโดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมที่ยังขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้เฉพาะทางในการถ่ายทอดความรู้และการจัดการฝึกอบรมด้านเทคนิค ดังนั้นการเปิดสอนหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา จึงเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนดังกล่าวโดยตรง เพราะจะทำให้การผลิตกำลังคนในระดับอาชีวศึกษามีประสิทธิภาพทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

เนื่องด้วยประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การจัดการศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี(ต่อเนื่อง) ของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2533 โดยให้สถาบันอุดมศึกษารับผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เข้าศึกษาในหลักสูตรระดับปริญญาตรี (4 ปี) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 เป็นต้นไป และใช้ระบบการเทียบโอนผลการเรียนผู้เข้าศึกษาการจัดการศึกษาหลักสูตรระดับปริญญาตรีและเนื่องจากหลักสูตรนี้ได้เริ่มใช้มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2540 โดยตลอดระยะเวลาการใช้หลักสูตรคณะกรรมการบริหารหลักสูตรได้มีการดำเนินงานพัฒนาและปรับปรุงอยู่เสมอทุก 5 ปี ซึ่งปัจจุบันได้ครบรอบของการปรับปรุงหลักสูตรแล้ว จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับเป็นการปรับปรุงให้หลักสูตรอยู่ในรูปแบบตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี

ดังนั้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญและเป็นผู้สอนในหลักสูตรสาขาวิชานี้ จึงสนใจประเมินผลหลักสูตรสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินตามแบบจำลองซิปป์ (CIPP Model) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งด้านบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิตของหลักสูตร และใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีทั้งระบบ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อประเมินหลักสูตรสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ ให้มีความครอบคลุมของหลักสูตร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท (context) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (input) ด้านกระบวนการ (process) และด้านผลผลิต (product)

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอน นิสิตปัจจุบัน บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา และผู้บังคับบัญชาหน่วยงานที่ผู้สำเร็จการศึกษาระหว่างปีการศึกษา 2555-2558

2. ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการประเมินโดยยึดตามแบบจำลองซิปป์ (CIPP Model) ซึ่งประกอบด้วยการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท (context) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (input) ด้านกระบวนการ (process) และด้านผลผลิต (product)

3. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ สาขาวิชาที่ศึกษา, บริบท, ปัจจัยเบื้องต้น, กระบวนการ และผลผลิต

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นในหลักสูตร 4 ด้าน ประกอบด้วย

3.2.1 ด้านบริบท ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาหลักสูตร

3.2.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ ผู้สอน อุปกรณ์การเรียนการสอน ตำรา และสถานที่เรียน

3.2.3 ด้านกระบวนการ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

3.2.4 ด้านผลผลิต ได้แก่ คุณลักษณะของนิสิต

4. การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการประเมินโดยการใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความเหมาะสม โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับหลักสูตรสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา

เกณฑ์ในการให้คะแนนในตอนที่ 2 โดยใช้วิธีของ Likert Scale ซึ่งในแต่ละประเด็นที่สอบถามความพึงพอใจจะมี 5 ระดับ โดยให้เลือกตอบเพียงระดับเดียวด้วยการทำเครื่องหมาย ü ลงในช่องน้ำหนักของตารางประเด็นความคิดเห็น และกำหนดน้ำหนักคำตอบแต่ละข้อมีค่าคะแนนความคิดเห็น (ยุทธ ไกยวรรณ์, 2545, หน้า 141-142)

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดในประเด็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ศึกษา ได้แก่

1.1 อาจารย์ผู้สอน สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา จำนวน 6 คน

1.2 นิสิตปัจจุบัน สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ระหว่างปีการศึกษา 2557 – 2558 จำนวน 67 คน

1.3 บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ระหว่างปีการศึกษา 2555 – 2556 จำนวน 94 คน

1.4 ผู้บังคับบัญชาหน่วยงานของผู้สำเร็จการศึกษาปฏิบัติใน ระหว่างปีการศึกษา 2555 – 2556 จำนวน 32 คน

2. ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ในการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจากจำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan แห่งมหาวิทยาลัย Texas (1970 : 608 – 609) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 อาจารย์ผู้สอน สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา จำนวน 6 คน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 6 คน

2.2 นิสิตปัจจุบัน สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ระหว่างปีการศึกษา 2557 – 2558 จำนวน 56 คน มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 52 คน

2.3 บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ระหว่างปีการศึกษา 2555 – 2556 จำนวน 76 คน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 69 คน

2.4 ผู้บังคับบัญชาหน่วยงานของผู้สำเร็จการศึกษาปฏิบัติใน ระหว่างปีการศึกษา 2555 – 2556 จำนวน 28 คน มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 28 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. สำรวจรายชื่อ ที่อยู่ปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2. จัดเตรียมแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ให้เพียงพอกับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

3. จัดส่งแบบสอบถาม และกำหนดให้ผู้ตอบส่งกลับคืน

4. สำรวจจำนวนแบบสอบถาม และพิจารณาความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

5. นำแบบสอบถามประมวลผลข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

6. สรุปผล เขียนรายงานผลการวิจัยและจัดทำเล่มสมบูรณ์

การจัดกระทำข้อมูล

1. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัสให้คะแนนตามน้ำหนักคะแนนแต่ละข้อ และบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

2. นำผลการคำนวณมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามรูปแบบการประเมินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน คัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ตามเกณฑ์ นำมาวิเคราะห์ข้อมูล

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายปิดด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

3. สำหรับแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยนำมาจัดกลุ่มคำถาม แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. อาจารย์ผู้สอนเป็นเพศชายทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ100.00 ส่วนใหญ่อายุ 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 50.00 มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ คิดเป็นร้อยละ 66.60 และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำการสอน 16 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 50.00

2. ผู้สำเร็จการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นชาย คิดเป็นร้อยละ 88.40 และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 49.30

3. นิสิต ส่วนใหญ่เป็นชาย คิดเป็นร้อยละ 84.60 เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2557 คิดเป็นร้อยละ 53.85 และส่วนใหญ่เรียนกลุ่มวิชาเทคโนโลยีการผลิต คิดเป็นร้อยละ 51.92

4. ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง ส่วนใหญ่เป็นชาย คิดเป็นร้อยละ 82.10 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.30 และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพบริษัท,ห้าง,ร้าน คิดเป็นร้อยละ 78.60

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา นิสิต และผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลการประเมินด้านบริบทของหลักสูตร ประกอบด้วยประเด็นวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร ตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา และนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ความคิดเห็นของอาจารย์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการปัจจุบัน ($\overline{X}$ = 4.67) จำนวนหน่วยกิตที่ต้องเรียนตลอดหลักสูตรมีความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.67) และเนื้อหารายวิชาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\overline{X}$ = 4.67) รองลงมาอยู่ใน

ระดับมากทุกข้อคำถาม สำหรับความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิตเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร ประกอบด้วยประเด็นความพร้อมของอาจารย์ ความพร้อมของนิสิต ความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน และความพร้อมของอาคารสถานที่ ตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต ประเด็นความพร้อมของอาจารย์ ตามความคิดเห็นของอาจารย์โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X} = 4.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ อาจารย์มีการเตรียมการสอนและเตรียมสื่ออุปกรณ์ไว้ล่วงหน้า ($\overline{X} = 4.67$) อาจารย์มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่รับผิดชอบ ($\overline{X} = 4.83$) อาจารย์ทำการสอนครบถ้วนตามรายละเอียดรายวิชา ($\overline{X} = 4.67$) และอาจารย์มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และอธิบายได้ชัดเจน เข้าใจง่าย ($\overline{X} = 4.83$) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ จำนวนอาจารย์เพียงพอกับการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X} = 3.83$) สำหรับความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ในประเด็นความพร้อมของนิสิต ตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา และนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สำหรับประเด็นความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน ตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ส่วนใหญ่ข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีข้อคำถามเพียง 1 ข้อคำถามตามความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ อุปกรณ์การเรียนการสอนเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X} = 3.45$)

ส่วนประเด็นความพร้อมของอาคารสถานที่ ตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการประเมินด้านกระบวนการของหลักสูตร ประกอบด้วยประเด็นการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการวัดผลและประเมินผลรายวิชา ตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา และนิสิต ประเด็นการจัดการเรียนการสอน ตามความคิดเห็นของอาจารย์ โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\overline{X} = 4.72$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนต้องมีความถนัด ความชำนาญ และตรงตามสาขาวิชาที่สอน ($\overline{X} = 4.67$) อาจารย์ผู้สอนเลือกใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับนิสิตและเนื้อหาวิชาที่สอน ($\overline{X} =4.83$) อาจารย์ผู้สอนมีความตั้งใจและเข้าสอนตรงเวลา ($\overline{X} = 4.83$) อาจารย์ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์การเรียนรู้และขอบข่ายเนื้อหาวิชาก่อนสอน ($\overline{X} = 4.83$) และการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมให้นิสิตนำความรู้ทักษะไปประกอบอาชีพ ($\overline{X} = 4.67$) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนจัดทำแผนการสอนรายวิชาที่สอน ($\overline{X} = 4.50$) สำหรับความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

สำหรับประเด็นสื่อการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ส่วนประเด็นการวัดผลและประเมินผลรายวิชา ตามความคิดเห็นของอาจารย์ โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\overline{X} = 4.50$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การวัดผลการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชามีความเที่ยงตรงและตรวจสอบได้ ($\overline{X} = 4.67$) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การสอบวัดผลแต่ละรายวิชามีความสอดคล้อง

กับเนื้อหาวิชาเรียน ($\bar{X}$ = 4.50) และวิธีการวัดผลและประเมินผลมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ($\bar{X}$ = 4.33) สำหรับความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

4. ผลการประเมินด้านผลผลิตของหลักสูตร ประกอบด้วยคุณลักษณะของนิสิต ตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา และนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ความคิดเห็นของอาจารย์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การศึกษาหลักสูตรนี้ส่งผลให้นิสิตสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปวิเคราะห์และตัดสินใจในงานที่รับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 4.83) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การศึกษาหลักสูตรนี้ทำให้นิสิตมีความพึงพอใจ ($\bar{X}$ = 4.33) การศึกษาหลักสูตรนี้ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ($\bar{X}$ = 4.33) และเนื้อหารายวิชาในหลักสูตรสามารถให้ความรู้ตรงกับความต้องการของนิสิต ($\bar{X}$ = 4.50) สำหรับความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ส่วนผลการประเมินคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการแก้ปัญหาด้วยหลักการและเหตุผล ($\bar{X}$ = 4.29) มีความสามารถประยุกต์ความรู้ ทักษะจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้ ($\bar{X}$ = 4.29) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และผู้อื่น ($\bar{X}$ = 4.18) มีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับผู้ร่วมงาน ($\bar{X}$ = 4.18) มีความรอบรู้ ความเข้าใจในงานที่รับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 4.07) มีความประพฤติดี มีระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ($\bar{X}$ = 4.02) เป็นต้น

อภิปรายผล

การประเมินผลหลักสูตรสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านบริบทของหลักสูตร ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร และความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต ทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก จากการศึกษาพบว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร ตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อความคิดเห็นของอาจารย์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 3 ข้อคำถาม และความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต ทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากหัวหน้าภาคการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม และคณะกรรมการประจำหลักสูตรได้พิจารณาจัดทำหลักสูตรให้มีเนื้อหาวิชาที่กำหนดในหลักสูตร ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ทำให้นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เพียงพอที่จะปฏิบัติงานได้ และกำหนดเนื้อหารายวิชาในหลักสูตรที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการทางด้านการศึกษา ทำให้นิสิตสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ ไปปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณี กาญจนวงศ์ (2552) ได้ศึกษาการประเมินผลหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต และหลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการลงทุน และการจัดการความเสี่ยงทางการเงิน คณะบริหารธุรกิจ พ.ศ.2552 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรและศึกษาแนวทางการดำเนินงานของหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพรรณนา จากการศึกษาพบว่า ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก เนื้อหาของหลักสูตรมีความทัน

สมัยและเหมาะสมมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาวรรณ พุทธสงกรานต์ (2540, หน้า 119) พบว่า เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณี มงคลรุ่งเรือง (2540) ได้ทำการประเมินหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต พ.ศ. 2533 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โดยใช้รูปแบบการประเมินซิปป์ ผลการวิจัยพบว่า การประเมินด้านบริบทเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร ประกอบด้วยความพร้อมของอาจารย์ ความพร้อมของนิสิต ความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน และความพร้อมของอาคารสถานที่ จากการศึกษาพบว่า ความพร้อมของอาจารย์ ความพร้อมของนิสิต ความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน และความพร้อมของอาคารสถานที่ตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา และนิสิต ประเด็นความพร้อมของอาจารย์ตามความคิดเห็นของอาจารย์ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนประเด็นความพร้อมของนิสิต ความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน และความพร้อมของอาคารสถานที่ ความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษาและนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารของคณะศึกษาศาสตร์และภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคมส่งเสริมให้คณะศึกษาศาสตร์ มีสภาพแวดล้อมบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน และมีวัสดุ อุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนประจำห้องเรียนอย่างเพียงพอ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของนิสิตอย่างเต็มศักยภาพ และอาจารย์ได้ทุ่มเทปฏิบัติงานสอนอย่างเต็มความสามารถ มีการเตรียมการสอน เตรียมสื่อการสอน ตลอดจนมีคู่มือตำราเรียนสอดคล้องกับเนื้อหารายวิชา จึงส่งผลให้ผลการประเมินหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรางค์ รูปบูชากร (2537) ผลการวิจัยพบว่า การสอนให้ได้ผลดีนั้นผู้สอนต้องทุ่มเททั้งจิตใจและร่างกาย เลือกสรรวิธีสอนที่ดีเหมาะสมตามเนื้อหาวิชา เน้นการฝึกปฏิบัติให้มาก รวมทั้งการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน เพื่อช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับความพร้อมของนักเรียน มีความตั้งใจต่อการศึกษาใฝ่หาความรู้ ทำให้เกิดทักษะในวิชาชีพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชฎาวัลย์ รุณเลิศ (2552) ได้ศึกษาการประเมินผลหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปของวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนาภิเษก โดยใช้ทฤษฎีแบบจำลองการประเมินแบบซิปป์ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สอน ผู้เรียน ผู้สำเร็จการศึกษา ผู้บังคับบัญชา เกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาวิชาการศึกษาทั่วไปของวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าด้านปัจจัยเบื้องต้นประกอบด้วยความเหมาะสมของหลักสูตรในด้านอาจารย์ผู้สอนอยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมของหลักสูตรในด้านผู้เรียนอยู่ในระดับมาก และความเหมาะสมของสื่อการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

3. ด้านกระบวนการของหลักสูตร ประกอบด้วยการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการวัดผลและประเมินผลรายวิชา

จากการศึกษาพบว่าการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการวัดผลและประเมินผลรายวิชา ตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา และนิสิตประเด็นการจัดการเรียนการสอนตามความคิดเห็นของอาจารย์ โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อความคิดเห็นของอาจารย์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ข้อคำถาม สำหรับความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษา และนิสิตโดยรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ส่วนประเด็นสื่อการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการวัดผลและประเมินผลรายวิชา ความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา

และนิสิตโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารคณะศึกษาศาสตร์ และภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคมมีนโยบายให้อาจารย์ผู้สอนจัดทำแผนการสอนรายวิชา งานวิจัย ตั้งใจสอนและเข้าสอนตรงเวลา สนับสนุนการใช้สื่อการสอนและส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทำให้สอดคล้องกับความต้องการของนิสิต และการวัดผลและประเมินผลรายวิชาให้อาจารย์มีการประเมินผลการเรียนการสอนตามสภาพจริง สอดคล้องกับมาตรฐานและเนื้อหารายวิชาที่เรียนตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร จึงส่งผลให้ผลการประเมินหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชัย ตั้งศุภพรชัย (2546) ได้ศึกษาการประเมินผลหลักสูตรบริหารศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร พ.ศ.2539 วัตถุประสงค์ศึกษาและประเมินผลหลักสูตรใน 4 ด้าน คือ ประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต รูปแบบการประเมินผลประยุกต์การใช้รูปแบบการประเมินผลแบบจำลอง ซิปป์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ด้านการประเมินกระบวนการส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และมีข้อเสนอให้ควรมีการพัฒนาด้านกิจกรรมนักศึกษามากกว่านี้ และสอดคล้องกับ วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 103) กล่าวว่าสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนคือช่วยให้บทเรียนน่าสนใจ ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น ช่วยทุ่นเวลาในการสอนของครู ช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์ต่างๆ ของผู้เรียน เป็นต้น และสอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 26) กล่าวว่าการประเมินผลการสอน เป็นกระบวนการที่แสวงหาวิธีการเรียนการสอนเพื่อไปเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนให้ปรากฏทั้งด้านความรู้ทักษะความชำนาญตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และการประเมินผลทั้งหลายควรมีการกำหนดเกณฑ์ให้ชัดเจนว่าจะประเมินอะไร ต้องการให้ได้สิ่งใดจากการประเมิน

4. ด้านผลผลิตของหลักสูตร

จากการศึกษาพบว่าด้านผลผลิตของหลักสูตรประกอบด้วยคุณลักษณะของนิสิตตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา และนิสิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ความคิดเห็นของอาจารย์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ข้อคำถาม และความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษา และนิสิต ทุกข้อคำถามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากภาควิชาการอาชีวศึกษา และพัฒนาสังคม และคณะกรรมการประจำหลักสูตรได้กำหนดหลักสูตรที่มีเนื้อหาทางวิชาชีพที่ครอบคลุม และอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และตั้งใจทุ่มเทปฏิบัติงานสอนอย่างเต็มความสามารถ ทำให้นิสิตได้รับความรู้ ทักษะประสบการณ์นำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้ผลการประเมินหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร ตรีนภา (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการประกันภัยและการบริหารความเสี่ยง พ.ศ.2552 โดยใช้ทฤษฎีแบบจำลองการประเมินแบบซิปป์ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาการประกันภัยและการบริหารความเสี่ยง พ.ศ. 2552 ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถาม และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ด้านผลผลิตของหลักสูตรในภาพรวมนักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณี มงคลรุ่งเรือง (2540, หน้า 100-106) ได้ทำการประเมินหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต พ.ศ. 2533 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ผลการวิจัยการประเมินด้านผลผลิตพบว่า ผลสัมฤทธิ์เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการปฏิบัติ

งานทางสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ วุฒิภาวะการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ส่วนในด้านคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างต่อผู้สำเร็จการศึกษา โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการประจำหลักสูตรได้จัดทำโครงสร้าง เนื้อหาหลักสูตรได้ถูกต้อง ครบถ้วน มีประสิทธิภาพและนโยบายของคณะศึกษาศาสตร์และภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม ได้เน้นถึงความพร้อมของอาจารย์ สื่อการสอนและอาคารสถานที่ อาจารย์ผู้สอนมีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ทางวิชาชีพ จึงทำให้นิสิตได้รับความรู้ มีความพร้อมในการปฏิบัติงานทั้งด้านวิชาชีพและคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นที่พอใจของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง ส่งผลให้ผลการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2548, หน้า 67) ได้ศึกษาการศึกษาความต้องการกำลังคนของสถานประกอบการในเขตชายฝั่งทะเลตะวันออก วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการกำลังคนและคุณลักษณะการทำงานของกำลังคนตามความต้องการของสถานประกอบการ ศึกษาแนวโน้มความต้องการกำลังคนที่สถานประกอบการต้องการในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระดับประกาศนียบัตรเทคโนโลยีชั้นสูง (ปทส.) และระดับปริญญาตรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า สถานประกอบการต้องการคุณลักษณะของกำลังคนที่ไม่ทุจริตต่อหน้าที่เพื่อตนเองหรือผู้อื่นอันดับแรกและรองลงมาคือให้ความสำคัญของเวลาในการปฏิบัติงาน ตั้งใจทำงานในหน้าที่สามารถแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นอย่างสุขุม เสนอความคิดและเหตุผลมีประโยชน์ต่องาน มีทักษะในสาขาวิชาที่เรียนและสอดคล้องกับงานวิจัยของอาภากร บุญสม (2536, หน้า 95) ได้ศึกษาการประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาเลขานุการของสถาบันเทคโนโลยี พ.ศ.2530 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษามีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพของผู้สำเร็จการศึกษา แต่ก็มีความคาดหวังที่ต้องการจะได้ผู้สำเร็จการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับ ปรีชา สัมฤทธิ์ผล (2548, หน้า 128) พบว่าผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษาเล็งเห็นถึงความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาว่ามีประสิทธิภาพ ผู้สำเร็จการศึกษามีความพึงพอใจในลักษณะงาน เพราะได้ทำงานหรือศึกษาต่อตรงตามสาขาที่ได้เรียนมาส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยการประเมินผลหลักสูตร มีข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างโดยสรุปดังนี้

1. เพิ่มเติมเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมเพื่อปลูกฝังให้นิสิตมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

2. เพิ่มรายวิชาเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการและเป็นประโยชน์ต่อนิสิตตลอดจนสนองความต้องการของตลาดแรงงาน

3. เพิ่มเติมเนื้อหาที่ให้นิสิตมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

4. เพิ่มเติมรายวิชาการใช้เครื่องมือต่าง ๆทำให้สามารถนำไปปฏิบัติในงานอุตสาหกรรมได้

5. เพิ่มเติมกิจกรรมการศึกษาดูงานในสถานประกอบการ

6. จัดให้มีการฝึกงานในหน่วยงานอื่น

7. เพิ่มเติมรายวิชาที่สำคัญและครอบคลุมทางด้านวิชาชีพมากขึ้น

8. เพิ่มเติมรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวางแผนหรือการวิเคราะห์

9. ควรมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ชัดเจนในการวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติ

10. ควรเชิญวิทยากร ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาบรรยายและสาธิต

เอกสารอ้างอิง

ชฎาวัลย์ รุณเลิศ. (2552). *การประเมินผลหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปของวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนาภิเษก.*

ธำรง บัวศรี. (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพ ฯ : ธนธัชการพิมพ์.

นิภาวรรณ พุทธสงกรานต์. (2540). *การประเมินหลักสูตรศิลปศาสตร์บัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษสื่อสารธุรกิจ พุทธศักราช 2532 มหาวิทยาลัยศรีปทุม*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *วิธีการสร้างสถิติสำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพ ฯ : สุวีริยาสาส์น.

________. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพ ฯ : สุวีริยาสาส์น.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2548). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพ ฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยุทธ ไกยวรรณ. (2545). *พื้นฐานการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพ ฯ : สุวีริยาสาส์น.

วรรณี กาญจนวงศ์. (2552). *การประเมินผลหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ) และหลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการลงทุนและการจัดการความเสี่ยงทางการเงิน (หลักสูตรนานาชาติ).* กรุงเทพ ฯ : คณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2545). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพ ฯ : สุวีริยาสาส์น.

รุจิร์ ภู่สาระ. (2551). *การพัฒนาหลักสูตรตามแนวปฏิรูปการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพ ฯ : บุ๊คพอยท์ม.

สันต์ ธรรมบำรุง. (2545). *หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: นรสิงห์.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2548). *การศึกษาความต้องการกำลังคนของสถานประกอบการในเขตชายฝั่งทะเลตะวันออก.*

สุภาพร ตรีนภา. (2552). *การประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาการประกันภัยและการบริหารความเสี่ยง พุทธศักราช 2552*. กรุงเทพ ฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุมิตร คุณานุกร. (2544). *หลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

สุวรรณี มงคลรุ่งเรือง. (2540). *การประเมินหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต พุทธศักราช 2533.* มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

อนุชัย ตั้งศุภพรชัย. (2546). *การประเมินผลหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร พุทธศักราช 2539.*

อุทุมพร ทองอุไร. (2544). *การประเมินทางการศึกษา*. กรุงเทพ ฯ : ปรีชาการพิมพ์.

อุไร อภิชาติบันลือ และคณะ. (2548). *การประเมินผลหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต*. สาขาวิชาบริหารอาชีวะและเทคนิคศึกษา. กรุงเทพ ฯ : ภาควิชาบริหารเทคนิคศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา การจัดการน้ำเสียในคลองบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

Participation of Stake Holders for Quality Environment Management : A Case Study Waste Water Management in Bang Bua Canal , Bangkhen, Bangkok

ปรีชา ปิยจันทร์*

บทคัดย่อ

การศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดการน้ำเสีย กรณีศึกษาการจัดการน้ำเสียในคลองบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคส่วนต่าง ๆ อันประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนในชุมชนริมคลองบางบัว 10 ชุมชน อันประกอบด้วย ชุมชนสามัคคีร่วมใจ วรวีวัฒนา บางบัว รุ่นใหม่พัฒนา ร้อยกรอง ร่วมใจพัฒนาใต้ ร่วมใจพัฒนาเหนือ บ้านบางเขน อุทิศนุสรณ์ คลองหลุมไผ่ จำนวน 315 ครัวเรือน อีกทั้งมีการประชุมกลุ่มย่อยหรือประชุมเฉพาะกลุ่ม (Focused group) กับภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสียในคลองบางบัว จำนวน 15 คน และมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่มีส่วนป้องกันและแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำ

ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า สาเหตุของการเกิดปัญหาน้ำเสียในคลองบางบัว สาเหตุหลักมาจากการขาดจิตสำนึกของประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะการทิ้งขยะหรือของเหลือใช้ใน ลำคลอง การปล่อยน้ำทิ้งของสถานประกอบการต่างๆ รวมทั้ง หอพัก อพาร์ทเม้นท์ หน่วยงานราชการในพื้นที่ รวมทั้งภาคครัวเรือนต่างๆ

เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสียให้เป็นรูปธรรม ภาคส่วนต่าง ๆ ควรดำเนินการในภารกิจหรือรับผิดชอบต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรม โดยภาคครัวเรือนจะต้องดำเนินการในกิจกรรมการงดทิ้งขยะของเหลือใช้ในคูคลอง การส่งเสริมหรือได้รับความรู้ความเข้าใจต่อการป้องกันและแก้ไขคุณภาพน้ำในคลอง ภาคผู้ประกอบการต้องมีระบบบำบัดน้ำเสียเพื่อบำบัดน้ำเสียให้ได้มาตรฐานน้ำทิ้งตามกฎหมาย ทั้งนี้ภาคประชาชนและภาครัฐที่ทำหน้าที่กำกับดูแลจะต้องคอยตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ส่วนภาครัฐก็ต้องมีการสร้างกระบวนการคิดหรือการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนเกิดจิตสำนึกที่ดีต่อการดูแลควบคุมหรือแก้ไขปัญหาน้ำเสียในคลอง ควรมีกิจกรรมหรือโครงการที่ทำให้เกิดการแข่งขันและมีรางวัลแก่โครงการดีเด่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสีย อีกทั้งมีการดำเนินการในระดับนโยบายเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสียลงคลอง เช่น การรื้อถอนบ้านเรือนที่รุกล้ำในคลอง การทำถนนริมคลอง การทำเขื่อน ริมคลอง เป็นต้น

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การจัดการน้ำเสีย

* อาจารย์ประจำ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

Abstract

The data necessary for this research were collected from the concerning sectors about the wastewater management at Klong Bang Bua, Bangkhen District, Bangkok Metropolis. The data necessary for this research were collected from the heads, or the representatives of the households in ten communities along Klong Bang Bua. These communities were: Samakkhiruamjai; Woraweewatthana; Bang Bua; Runmaiphatthana; Roikrong; Ruamjaiphatthanatai; Ruamjaiphatthananua; Ban Bangkhen; Uthitnusorn; Klong Lumphai which were consisted of 315 households. Besides, the data were received from buzz groups and focused groups with the concerning sectors on the prevention and wastewater management at Klong Bang Bua, and from the in-depth interview persons in- charge of the prevention and wastewater management.

The result of the study revealed that the major causes of the wastewater in Klong Bang Bua were not only the lack of awareness of people in the community, especially the discharge of garbage and leftover into the canal., but various organizations and establishments including lodgings, apartments, government offices in the area and households also discharged wastewater into the waterways.

In order to have a practical wastewater management, the concerning segments should practically manage tasks and responsibilities towards wastewater management. That is to say, the households should organize activities and campaigns against discharging garbage and leftovers into the waterway. They should be encouraged and provided information about the prevention and wastewater treatment. Besides, for the business sectors, they should have the wastewater treatment system to treat wastewater according to the wastewater quality standards stipulated by law. In any case, the civic and the government sectors who were in charge of the controlling had to monitor the situation consecutively. On the other hand, the government sector had to manipulate the thinking process and sustain the people awareness towards the supervision or monitoring the wastewater situation. It was also suggested that the activities or campaigns in order to raise people awareness should be arranged. Finally, at the policy-making level, they should execute the protection and wastewater management process, for example, demolition lodgings intruded into the public waterways, and building roadways and embankments along the canals.

Keywords : Participation / Stake Holders / Wastewater Management

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาน้ำเสียกับคลองในเขตกรุงเทพมหานครนับเป็นปัญหาที่หลายภาคส่วนพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา แต่จากสภาพความเป็นจริงพบว่าสภาพน้ำในคลองยังมีสีดำ บางคลองมีกลิ่นเหม็นเน่า การใช้ชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ริมคลองนอกจากมีการบุกรุกพื้นที่คลองเพื่อการปลูกสร้างบ้านพักอาศัยซึ่งส่งผลต่อการลดลงของพื้นที่ผิวน้ำในการฟอกตัวเองตามธรรมชาติเพื่อฟื้นฟูคุณสมบัติของน้ำกลับพบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ริมคลองไม่เคยสนใจว่าคลองที่ผ่านหน้าบ้านของตนเองจะมีความสกปรกอย่างไร เนื่องจากชีวิตประจำวันในปัจจุบันไม่ได้ใช้น้ำคลองเพื่อการบริโภคหรืออุปโภคแต่อย่างไร ทุกหลังคาเรือนได้ใช้น้ำประปาที่รัฐได้บริการให้ คลองจึงเป็นเพียงแหล่งรองรับน้ำทิ้งจากครัวเรือนจึงส่งผลให้คูคลองในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งมีผู้กล่าวว่าเป็นเมืองแห่งเวนิสตะวันออกมีสภาพที่แย่ลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแท้ที่จริงหากประชาชนที่อาศัยอยู่ริมคลองมีส่วนร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญหรือมีความตระหนักอย่างจริงจังคูคลองหน้าบ้านจะเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อเพื่อการอยู่อาศัย ชุมชนริมน้ำก็จะเป็นชุมชนที่ใครๆ ก็อยากแสวงหาต่อไป คลองในเขตบางเขนก็เช่นเดียวกันในสภาพปัจจุบันก็มีลักษณะเหมือนกับคลองอื่นๆ ทั้งที่จากรายงานของสำนักงานเขตบางเขน (มปป.) ชี้ให้เห็นว่าสำนักงานเขตบางเขนเป็นหน่วยงานหนึ่งของกรุงเทพมหานครที่มีอายุกว่า 100 ปี เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์แห่งการปกครองไทยซึ่งเป็นตำนานที่เล่าขานและจารึกไว้ในฐานะเป็นสมรภูมิแห่งประชาธิปไตย มีอนุสาวรีย์พิทักษ์รัฐธรรมนูญเป็นอนุสรณ์สถาน อีกทั้งพระเจดีย์ศรีมหาธาตุ ปูชนียสถานที่สำคัญแห่งวัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นวัดที่สร้างขึ้นเป็นเป็นอนุสรณ์สถานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยและสถานที่สำคัญในพื้นที่ สถานที่สำคัญอีกหลายแห่งในเขตบางเขน เป็นแหล่งเรียนรู้บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมท้องถิ่นที่มีคุณค่า

วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นบางเขนเป็นวิถีชีวิตที่มีความเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตในอดีต วิถีชีวิตยุคก่อนปัจจุบัน และวิถีชีวิตในปัจจุบัน โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเปลี่ยนแปลงตามลำดับที่เกิดจากการขุดคลองเพื่อให้ประชาชนเดินทางค้าขายขึ้นลง เดินเรือได้สะดวกรวดเร็ว และการตัดถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ทำให้วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นบางเขนปรับเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยในอดีตพื้นที่บางเขนมีสภาพเป็นป่ารกชัฏ เป็นที่อยู่อาศัยของช้างป่าและสัตว์นานาชนิด แต่ด้วยมีพระราชโองการจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ให้ขุดคลองมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนเดินทางค้าขายขึ้น-ลง เดินเรือได้สะดวกรวดเร็ว เมื่อเกิดคลองขึ้นการเดินทางสะดวก ในเวลาต่อมาจึงเกิดการหักล้างถางป่าทำเป็นที่พักค้างแรม และด้วยบริเวณบางเขนมีการขุดคลองตัดกัน จึงทำให้เกิดสี่แยกคลอง เรียกว่า “สี่แยกบางเขน” มีลักษณะเป็นชุมทางของเรือที่ผ่านมาทั้งสองคลองจึงเป็นจุดกำเนิดของชุมชนสี่แยกบางเขน ที่เป็นที่แลกเปลี่ยนซื้อขายจากเรือที่มาจากลำคลองทั้งสอง เกิดการตั้งบ้านเรือนขึ้น และเกิดตลาดจนเป็นตลาดใหญ่

ตลาดบางเขนในยุคอดีตเป็นตลาดใหญ่ทางตอนเหนือของกรุงเทพฯ เรียกว่า “ตลาดบางเขน” ซึ่งเป็นสถานที่ค้าขายสำคัญ เนื่องจากเป็นชุมทางของเรือทั้งสองคลอง จากการเริ่มต้นที่มีพระราชโองการให้ขุดคลองขึ้นเพื่อเดินทาง ในเวลาต่อมาเกิดการตั้งที่อยู่อาศัย ประกอบอาชีพและพัฒนามาเป็นการแลกเปลี่ยนและตลาดค้าขาย จึงมีการตั้งถิ่นฐานใหม่ของคนไทยและชาวจีนบริเวณสี่แยกคลองบางเขน มีการสร้างโรงสีข้าวจากชาวนาที่ตั้งถิ่นฐานเดิม มีโรงเจ หน่วยงานราชการภายในตลาดบางเขน

วิถีชีวิตยุคก่อนปัจจุบันมีการเปลี่ยนไปจากเดิมเมื่อมีการตัดถนนเพื่อการคมนาคมและเพื่อทดแทนการเดินทางทางน้ำ คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) แต่เดิมถนนมีความร่มรื่นตลอดสองข้างทาง

มีต้นจามจุรีใหญ่ (ต้นก้ามปู) ให้ร่มเงา (ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงต้นเดียวซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปี บริเวณสะพานสุกรนาคเสนีย์) ภายหลังเมื่อการคมนาคมทางถนนโดยรถยนต์เริ่มสะดวกมากขึ้น และมีการตัดถนนสายรองต่อเชื่อมกับถนนสายหลัก จึงมีประชาชนและหน่วยงานราชการไปตั้งอยู่ใกล้เส้นทาง และต่อมาในปี พ.ศ.2483 ได้มีการสร้างวัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร ในตอนนั้นเรียกว่า วัดประชาธิปไตย และมีการสร้างที่ว่าการอำเภอบางเขนแห่งใหม่อยู่ตรงข้ามวัด จากเดิมที่ชุมชนบางเขนตั้งอยู่อาศัยริมทางน้ำและชุมชนสี่แยกคลองชุมทางของเรือ เมื่อมีการตัดถนนและเกิดสี่แยกถนน จึงเกิดการตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้เส้นทางและชุมชนใหม่ โดยมีวัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นศูนย์กลางชุมชน

วิถีชีวิตในปัจจุบันเขตบางเขนเป็น 1 ใน 50 เขตของพื้นที่กรุงเทพมหานคร วิถีชีวิตของคนบางเขนมีความเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการขุดคลองและการตัดถนนโดยยังคงมีหลักฐานและร่องรอยของวิถีชีวิตในอดีต วิถีชีวิตยุคก่อนปัจจุบัน จนถึงวิถีชีวิตในปัจจุบัน วิถีชีวิตของคนบางเขนใหม่เป็นวิถีที่ผูกพันกับถนนหนทาง และการทำมาค้าขายเกาะยึดติดอยู่กับที่ มีเขตมีแดน ซึ่งแตกต่างจากแต่เดิม วิถีชีวิตของคนบางเขนเก่าเป็น วิถีชีวิตที่ผูกพันกับคลองและสายน้ำ มีการสัญจรแลกเปลี่ยนและทำมาค้าขายที่ชุมทางของเรือที่ผ่านมาจากทั้งสองคลอง

ในปัจจุบันการคมนาคมของเขตบางเขนมีถนนสายหลัก 5 สาย ประกอบด้วย ถนนพหลโยธิน แจ้งวัฒนะ รามอินทรา วัชรพล และถนนสุขาภิบาล 5 และมีคลองที่เชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น โดยมีคลองหลัก 3 คลอง คือคลองบางบัว คลองพระยาสุเรนทร์ และคลองหนองผักชี ซึ่งคลองเหล่านี้นับได้ว่าผูกพันกับวิถีชีวิตของประชาชนในเขตบางเขนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากประชาชนในปัจจุบันได้ให้ความใส่ใจในการดูแลรักษาให้คลองเหล่านี้มีคุณภาพน้ำที่ดีย่อมส่งผลต่อความมีคุณค่าของการก่อเกิดวิถีชีวิตในยุคปัจจุบันของประชาชนในชุมชนบางเขน แต่จากการสำรวจเบื้องต้นของสภาพคลองบางบัวซึ่งเป็นคลองสายหนึ่งในสายหลักดังกล่าวเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2554 ดังภาพที่ 1-5 จะเห็นได้ว่าสภาพน้ำในคลองมีสีดำ อีกทั้งประชาชนที่อยู่ใกล้ริมฝั่งคลองยังมีการทิ้งขยะมูลฝอยลงในคลองด้วย นอกจากนี้ถังรองรับขยะของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดเก็บ (กทม.) ขยะมีการล้นถังทำให้ขยะบางส่วนหล่นในคลองหรือแหล่งน้ำซึ่งส่งผลต่อคุณภาพน้ำในที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการดูแลรักษาคุณภาพน้ำในคลองของประชาชนขาดการเอาใจใส่ที่จริงจัง หรือขาดกระบวนการ

ภาพที่ 1-2 สภาพน้ำที่มีสีดำของคลองบางบัว และขยะมูลฝอยในคลองจากบ้านเรือนริมฝั่งคลอง ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2554

ภาพที่ 3-4 ถังพักรองรับขยะมูลฝอยชุมชนบางบัว มีการล้นถังทำให้มีขยะมูลฝอยบางส่วนหล่นในคลอง

ภาพที่ 5 สภาพบ้านพักอาศัยที่บุกรุกในคลอง และเป็นต้นเหตุของการทิ้งขยะมูลฝอยลงในแหล่งน้ำ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำในคลองที่ส่งผลต่อความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

จากสภาพของชุมชนที่อยู่ริมน้ำมีกิจกรรมในการดำรงชีวิตที่หลากหลายส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพน้ำในคลองบางบัว ซึ่งส่งผลต่อความเป็นอัตลักษณ์ของตัวเองของชุมชนในเขตบางเขนที่มีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับแหล่งน้ำหรือคูคลองในอดีต ผู้วิจัยจึงมีความสนใจต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่ริมคลองและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องว่าได้มีส่วนในการร่วมรับผิดชอบดูแลเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำและปัญหาขยะมูลฝอยในคลองซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพน้ำโดยตรง ซึ่งหากกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนริมฝั่งคลองและภาคส่วนต่าง ๆ มีการจัดการเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนก็จะส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนริมคลองในที่สุดก็จะเอื้อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ดีขึ้นด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่ส่งผลต่อคุณภาพน้ำของคลองบางบัว

2. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำของคลองบางบัว

3. เพื่อจัดทำข้อเสนอหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนริมคลองและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมต่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาคุณภาพน้ำ

4. ตัวแบบเพื่อเป็นแนวคิดในการศึกษา

ผู้วิจัยได้ใช้ตัวแบบในการศึกษาที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) โดยข้อเท็จจริงของปัญหาที่พบในพื้นที่ประชาชนในพื้นที่รู้สึกว่าเป็นปัญหาหรือไม่ โดยปัญหาดังกล่าวประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขอย่างไร ทั้งนี้การแก้ปัญหานั้นจะต้องเกิดจากความริเริ่มความร่วมมือ การร่วมกลุ่มเพื่อวางแผนและแก้ไขปัญหาหรือไม่อย่างไร

โดยผู้วิจัยจะเชื่อมโยงความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนทั้งนโยบายภาครัฐ การร่วมรับผิดชอบองค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ หรือนักวิชาการร่วมดำเนินการกับชุมชน เพื่อแก้ปัญหาให้คุณภาพสิ่งแวดล้อม (ปัญหาน้ำเสีย) ได้มีการแก้ไขให้ดีขึ้น ทั้งนี้ วิธีการศึกษาสามารถสรุปแนวคิดหลักดังรูปที่ 1.1

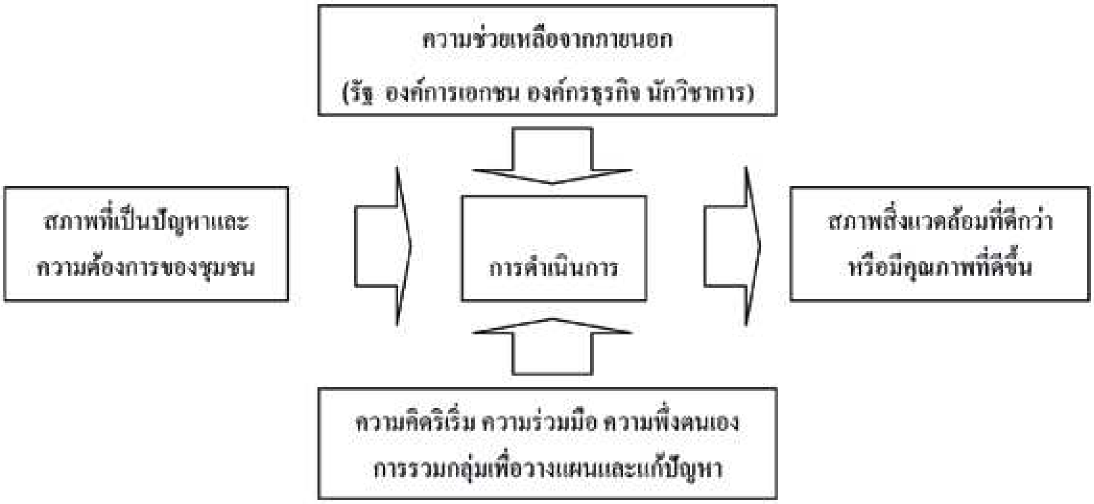

รูปที่ 1.1 แนวคิดหลักเพื่อการจัดการปัญหาน้ำเสียในคลองบางบัวเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

4. วิธีการศึกษา

ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคส่วนต่าง ๆ อันประกอบด้วย หัวหน้าครัวเรือน ผู้แทนครัวเรือน ในชุมชนริมคลองบางบัว จำนวน 10 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนสามัคคีร่วมใจ วรวีวัฒนา บางบัว รุ่นใหม่พัฒนา ร้อยกรองร่วมใจพัฒนาใต้ ร่วมใจพัฒนาเหนือ บ้านบางเขน อุทิศนุศรณ์ คลองหลุมไผ่ จำนวน 315 ครัวเรือน โดยจำนวนตัวอย่างจาก 10 ชุมชนมีรายละเอียดดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงจำนวนครัวเรือนและจำนวนตัวอย่างในแต่ละชุมชนของพื้นที่ศึกษา

ลำดับที่	ชื่อชุมชน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
1	สามัคคีร่วมใจ	93	20
2	วรวีวัฒนา	45	10
3	บางบัว	229	51
4	รุ่นใหม่พัฒนา	175	38
5	ร้อยกรอง	136	30
6	ร่วมใจพัฒนาใต้	175	38
7	ร่วมใจพัฒนาเหนือ	360	78
8	บ้านบางเขน	44	10
9	อุทิศนุสรณ์	120	26
10	คลองหลุมไผ่	65	14
	รวม	1442	315

5. สรุปผลการศึกษา

5.1 สาเหตุของปัญหาและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขคุณภาพน้ำในคลองบางบัวในทัศนะหัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่

จากผลการศึกษา หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนส่วนมากคือร้อยละ 23.9 ลงความเห็นว่าสาเหตุของปัญหาน้ำเสียในคลองมาจากการทิ้งขยะลงในคลองของประชาชนในชุมชนต่าง ๆ รองลงมาคือร้อยละ 22.6 ลงความเห็นว่ามีสาเหตุมาจากการปล่อยน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆของชุมชน หรือสถานประกอบการต่าง ๆ อีกทั้งมีความเห็นว่าน้ำในคลองบางบัวไม่มีการไหลเวียนทำให้น้ำขังเกิดการเน่า

โดยประชาชนในพื้นที่ส่วนมาก คือร้อยละ 42.8 มีการใช้ระบบบ่อเกรอะ บ่อซึมในระบบขับถ่ายของเสียของสมาชิกในครัวเรือน รองลงมาคือร้อยละ 42.2 ได้มีส่วนร่วมในการดูแลคุณภาพน้ำในคลองบางบัวโดยการไม่ทิ้งขยะมูลฝอยและทิ้งของเหลือใช้ลงในคลอง

ส่วนแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำในคลองบางบัวหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนส่วนมากคือร้อยละ 28.7 ลงความเห็นว่า ประชาชนต้องช่วยกันดูแลโดยไม่ทิ้งขยะลงคลอง รองลงมาคือร้อยละ 22.7 มีความเห็นว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องมีการระบายน้ำให้น้ำในคลองมีการไหลเวียน สถานประกอบการหรือชุมชนริมคลองต้องมีระบบบำบัดน้ำเสีย

จากทัศนะการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสียของคลองบางบัวในทัศนะของหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทน ลงความเห็นว่า จะต้องดำเนินการทั้งภาคประชาชนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยประชาชนในพื้นที่ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาขยะในชุมชนโดยไม่ทิ้งขยะลงคลอง ส่วนหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยเฉพาะสำนักการระบายน้ำต้องมีการปล่อยน้ำในคลองให้มีการไหลเวียนเพื่อไม่ให้น้ำเกิดการเน่า

5.2 สาเหตุของปัญหาและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขคุณภาพน้ำในคลองบางบัวจากการประชุมเฉพาะกลุ่ม

ผู้นำชุมชนลงความเห็นที่สอดคล้องกันว่าสาเหตุของปัญหาน้ำเสียที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพน้ำในคลองบางบัวมาจากสถานประกอบการที่อยู่ต้นน้ำ อันได้แก่

ตลาด หอพัก อพาร์ทเม้นท์ โรงงานอุตสาหกรรม ห้างสรรพสินค้า ที่มีการปล่อยน้ำเสียลงคลอง อีกทั้งประชาชนในชุมชนมักง่าย ขาดวินัยหรือจิตสำนึกในการดูแลคุณภาพน้ำโดยมีการทิ้งของเสียหรือขยะลงคลอง โดยผู้นำชุมชนมีความเห็นว่าประชาชนในชุมชนขาดความร่วมมือจากภาคประชาชนในการจัดการปัญหา เนื่องจากชุมชนขาดกฎหมายหรือกติกาของชุมชน อีกทั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดเก็บต้องมีถังรองรับขยะมูลฝอยที่เพียงพอ เพื่อไม่ให้มีขยะล้นถัง

5.3 ปัญหาและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขคุณภาพน้ำในคลองบางบัวในทัศนะของผู้ประกอบการ

ในทัศนะของผู้ประกอบการ คือ ตลาดยิ่งเจริญ ซึ่งนับเป็นผู้ประกอบการที่อยู่เหนือน้ำของชุมชนริมคลองบางบัว ได้ชี้แจงให้เห็นว่า แม้ผู้ประกอบการจะเป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสียแก่คลองบางบัว แต่ก็มีการดำเนินการในการป้องกันและแก้ไขคุณภาพน้ำ โดยการมีระบบบำบัดน้ำเสีย เพื่อบำบัดน้ำเสียจากการดำเนินกิจการให้อยู่ในมาตรฐานน้ำทิ้ง ซึ่งนับได้ว่าเป็นผู้ประกอบการที่ให้ความสำคัญต่อการป้องกันและแก้ไขคุณภาพน้ำในคลองบางบัว แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการประเภทอื่นๆ ที่อยู่ริมคลองบางบัวทั้งโรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานราชการ หรือผู้ประกอบการหอพัก อพาร์ทเม้นท์ แม้จะมีระบบบำบัดน้ำเสียตามกฎหมายกำหนด แต่ผู้ประกอบการเหล่านี้จะต้องมีจิตสำนึกที่ต้องเปิดระบบน้ำเสียตลอดเวลา แม้จะไม่มีเจ้าหน้าที่ทางราชการมาตรวจสอบ

5.4 สาเหตุของปัญหาและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขคุณภาพน้ำในคลองบางบัวในทัศนะหน่วยงานภาครัฐ

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และการร่วมประชุมกับภาคส่วนต่างๆ หน่วยงานภาครัฐในฐานะผู้กำกับดูแลรับผิดชอบโดยตรง คือ สำนักงานเขตพื้นที่ผู้แทนหน่วยงานดังกล่าว ลงความเห็นว่า ปัญหาที่ส่งผลต่อคุณภาพน้ำในคลองบางบัวมีสาเหตุหลักๆ มาจากประชาชนในพื้นที่ขาดจิตสำนึกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสีย โดยเฉพาะครัวเรือนที่ตั้งอยู่ริมคลอง

แต่อย่างไรก็ตาม ภาครัฐเองก็ได้ดำเนินการควบคุมสถานประกอบการต่างๆ ให้ดำเนินการควบคุมคุณภาพน้ำให้เป็นไปตามมาตรฐานน้ำทิ้ง แต่ก็มีปัญหาว่าเจ้าหน้าที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ตลอด 24 ชั่วโมง จึงทำให้เกิดการลักลอบปล่อยทิ้งน้ำเสียโดยไม่มีการบำบัด ซึ่งภาครัฐก็ต้องอาศัยภาคประชาชนหรือสถานประกอบการด้วยกันช่วยกันอดส่องดูแล

นอกจากนี้ จากการประชุมและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้แทนภาคประชาชน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ภารกิจของหน่วยงานภาครัฐก็ต้องดำเนินการกำกับดูแลให้หน่วยงานให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ ต้องมีระบบบำบัดน้ำเสีย อีกทั้งต้องมีการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำของภาคส่วนดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ต้องดำเนินการบ้านพักอาศัยที่รุกล้ำลำคลองให้ย้ายขึ้นฝั่งเพื่อป้องกันการทิ้งขยะของเสียลงคลองโดยตรง

5.5 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม

จากผลการศึกษา การป้องกันและแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำในคลองบางบัว จากผลการประชุมภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันสรุปเพื่อให้มีการดำเนินการจากภาคส่วนที่เป็นรูปธรรม ในดำเนินการดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 รูปแบบหรือแนวทางของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสีย คลองบางบัว

ภาคส่วน	กิจกรรมที่ต้องดำเนินการ
ภาคครัวเรือนหรือประชาชนในชุมชน	ชุมชนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชน เพื่อรับผิดชอบการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสียในคลอง โดยกำหนดภาระหน้าที่ตามความเหมาะสมในแต่ละชุมชน ชุมชนมีกฎ กติกา เพื่อกำหนดไม่ให้ประชาชนในชุมชนไม่ทิ้งขยะหรือของเหลือใช้ลงคลอง ซึ่งนับเป็นสาเหตุของปัญหาน้ำเสียคลอง โดยให้มีโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการคัดแยกขยะ ป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในชุมชนโดยการงดทิ้งขยะ หรือของเหลือใช้ในคลอง โครงการกำหนดวันเก็บขยะจากคลอง สัปดาห์ละ 1 วัน โครงการกำหนดวันทิ้งของเหลือใช้เพื่อประสานงานกับเขตพื้นที่เพื่อรับไปกำจัด โครงการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสีย โดยประชาชนกับเขตพื้นที่มาให้ความรู้ โครงการแก้ไขปัญหาน้ำเสียโดยการนำ EM Ball และน้ำหมักชีวภาพมาใส่ลงคลอง
ภาคผู้ประกอบการ	มีระบบบำบัดน้ำเสียตามมาตรฐานที่กำหนดโดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนรับรู้และเข้าเยี่ยมชมระบบ เผยแพร่ให้ข้อมูลข่าวสารการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสียให้กับภาคประชาชนและหน่วยงานที่กำกับดูแล มีตารางปฏิบัติงานเพื่อการควบคุมระบบบำบัดน้ำเสียพร้อมจะเปิดเผยข้อมูลให้กับภาคส่วนอื่น ๆ มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยเหลือสังคม เพื่อการเป็นมิตรกับสังคม
ภาคราชการ	กำกับดูแลให้ผู้ก่อปัญหาน้ำเสียต้องมีระบบบำบัดน้ำเสียตามมาตรฐานกำหนด และตรวจสอบดูแลอย่างต่อเนื่อง มีบทลงโทษอย่างจริงจังแก่สถานประกอบการที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนด ร่วมกับชุมชนในการรณรงค์ส่งเสริมเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสียในคลอง กำหนดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการแข่งขันเพื่อให้รางวัลแก่ชุมชนที่มีการดูแลรักษาคุณภาพน้ำในคลองดีเด่น เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีต่อการเฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำในคลอง ดำเนินการระดับนโยบายให้เกิดผล เช่น การรื้อถอนบ้านเรือนที่มีส่วนรุกล้ำในคลอง การทำถนนริมคลอง เพื่อป้องกันคลองกับ ชุมชน การทำเขื่อนกั้นคลองกับบ้านพักอาศัย การกำหนดนโยบายในระดับภาพรวมของกรุงเทพมหานครต่อการสร้างกิจกรรมหรือโครงการที่มีส่วนร่วมควบคุมดูแลคุณภาพในคลองต่าง ๆ ในเขตพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.

ทศพล กฤตยพิสิฐ. (2538). การมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เขตหนองจอก ที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง บรม และ บวร เพื่อสร้างสรรค์อุดมการณ์แผ่นดินทองหนองจอก. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธวัช เบญจาทิกุล. (2529). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนา กรณีศึกษา : หมู่บ้านชาวเขาชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ.2527. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง.เชียงใหม่ : คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปรีดี โชติช่วงและคณะ. (2536). การพัฒนาชุมชนและการบริหารงานพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์

พัฒน์ บุณยรัตนพันธุ์. (2517). การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

แม้นวาด กุญชร ณ อยุธยา. (2549). เส้นทางสีเขียว ฉบับที่ 18 กรกฎาคม-กันยายน, กรมส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

ศิวพันธ์ ชูวินทร์, ชัยศรี ธาราสวัสดิ์พิพัฒน์และ เริศ ตุลาธร. (2555). โครงการการศึกษาแนวทางการจัดการคุณภาพน้ำ คลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร.งานวิจัยสนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.).

วรรณกรรมวิจารณ์
เรื่อง การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ : รวมคำบรรยายจากการสัมมนา ณ กระทรวงการต่างประเทศ

ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล*

กระทรวงการต่างประเทศ. (2558).*การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ : รวมคำบรรยายจากการสัมมนา ณ กระทรวงการต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ : กระทรวงการต่างประเทศ. 158 หน้า.

หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นโดยกระทรวงการต่างประเทศ เป็นการรวมคำบรรยายจากการสัมมนา ณ กระทรวงการต่างประเทศเรื่อง “การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ” ระหว่างวันที่ 27-29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นกิจกรรมเพื่อเทิดพระเกียรติแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในฐานะที่ทรงเป็นนักปราชญ์และนักพัฒนา ผู้ทรงคุณูปการใหญ่หลวงต่อการพัฒนาของประชาชนไทย และประเทศอื่นๆ ที่ได้รับประโยชน์จากการน้อมนำแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักการและแนวปฏิบัติได้ในทุกภาคส่วน และทุกระดับ ตั้งแต่การดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลไปสู่การพัฒนาในระดับประเทศ เนื้อหาของหนังสือแบ่งเป็น 12 บท โดยแต่ละบทเป็นการสรุปคำบรรยายของวิทยากรที่เข้าร่วมการสัมมนาแต่ละท่าน วิทยากรผู้บรรยายทุกท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลือนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศทั้งสิ้น เนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

บทที่ 1 แก่นแท้ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย เนื้อหาในบทนี้แบ่งเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่เหตุผลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาในทุกระดับ หัวข้อที่ 2 กล่าวถึงความหมายของความพอเพียง

บทที่ 2 เรื่อง Strong ESCAP Mandate on Post 2015 Development Agenda โดย Mr. Shun-ichi Murata เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศญี่ปุ่น ในบทนี้เนื้อหาเป็นคำบรรยายในภาษาอังกฤษที่สามารถอ่านและทำความเข้าใจได้ง่าย

บทที่ 3 เนื้อหาเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบัน โดย Mr. Geoffrey Longfellow โดยกล่าวถึงหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมรายได้ ให้ชาวบ้าน และช่วยสร้างนักธุรกิจรายย่อย นอกจากนี้ได้กล่าว

*รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา

ถึงการดำรงชีวิตที่พอเพียงไม่รับค่านิยมและพฟติกรรมที่มาจากกระแสโลกาภิวัตน์มากเกินไป

บทที่ 4 กล่าวถึง กรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการบริหาร และพัฒนาภาคธุรกิจขนาดใหญ่ โดย นายชลธร ดำรงศักดิ์ กล่าวถึงการเติบโตของภาคธุรกิจว่าต้องเป็นการเติบโตที่สร้างคุณค่า ความหมายของคุณค่าไม่ใช่แค่ผลประโยชน์กับผู้ถือหุ้นเพียงอย่างเดียว แต่ต้องสร้างคุณค่าให้สังคมและประเทศชาติ มีการบริหารการใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด

บทที่ 5 กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงกับทุนนิยม สู่การสร้างสมดุลในยุคโลกาภิวัตน์ โดย ดร. จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, รศ.ดร. สุขสรรค์ กันตะบุตร นายนิกม์ พิศลยบุตร และนายปกรณ์ โฆษวณิชการ เนื้อหาในบทนี้ ผู้บรรยายได้กล่าวถึง แผนยุทธศาสตร์การบูรณาการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พ.ศ. 2557-2570 และได้สรุปว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับระบบทุนนิยม แต่ต้องเป็นระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ที่มีจริยธรรมและคุณธรรม

บทที่ 6 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับวาระการพัฒนาระหว่างประเทศ โดย นางกาญจนา ภัทรโชค กล่าวถึง Millennium Development Goals ของประเทศไทยที่จะขจัดความยากจน และความหิวโหย ซึ่งต้องให้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่อง moderation หรือเศรษฐกิจพอเพียงกับทุกภาคส่วนในสังคมไทย

บทที่ 7 ได้แก่ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ว่าด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ โดย นางสาวสุชาดา ไทยบรรเทา ในบทนี้กล่าวถึงความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ เช่นการให้ทุนการศึกษาเพื่อเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 8 เนื้อหาเรื่อง โครงการพัฒนาดอยตุง : รูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปปรับใช้ในการพัฒนาชุมชน โดย ม.ล. ดิศปนัดดา ดิศกุล ซึ่งเป็นการดำเนินงานด้านต่าง ๆของโครงการพัฒนาดอยตุงซึ่งเป็นต้นแบบสำหรับชุมชนไปประยุกต์ใช้

บทที่ 9 เนื้อหาเรื่อง กรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการพัฒนาด้านการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดย ดร. กมล รอดคล้าย และ ดร. ปรียานุช ธรรมปิยา ซึ่งกล่าวถึงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านการบริหาร และการจัดการเรียนการสอน

บทที่ 10 เรื่อง กรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จ ในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการบริหารด้านอุตสาหกรรม โดย นางกนิษฐ (สุริยสัตย์) เมืองกระจ่าง กล่าวถึงการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินงานของบริษัทโตชิบา

บทที่ 11 นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : ประสบการณ์การแผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ โดย ดร. สมเกียรติ อ่อนวิมล ได้เล่าประสบการณ์การแผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบของภาพยนตร์สารคดี

บทที่ 12 การระดมสมองเพื่อหารูปแบบและแนวทางการเผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ โดย นายสีหศักดิ์ พวงเกตุแก้วได้ กล่าวถึงแนวทางการจัดระดมสมองเกี่ยวกับการเผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ ให้บรรลุเป้าหมาย

จากเนื้อหาของหนังสือ ที่สรุปจากผู้มีความรู้และประสบการณ์สูงในเรื่องการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ หนังสือเล่มนี้จึงเป็นหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอีกด้านหนึ่งซึ่งแตกต่างจากหนังสือเล่มอื่น ๆ จึงเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าต่อผู้อ่านที่จะได้รับข้อมูลและองค์ความรู้ที่หลากหลายในด้านการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของผู้ทรงคุณวุฒิและประสบการณ์ และเป็นผู้ปฏิบัติจริงในเรื่องดังกล่าว

Department of Vocational Education and Social Development,
Faculty of Education, Burapha University
ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131
โทรศัพท์ 038-102067-68 โทรสาร 038-391043
http://www.edu.buu.ac.th/vesd/